İŞ ÇOCUK KÜTÜPHANESİ

Orijinal dilinden, kısaltılmamış çeviri

JULES VERNE

AY'IN ÇEVRESİNDE

Çeviren: Bertan Onaran

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

3 TL

Ay'ın Çevresinde

Jules Verne

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

JULES VERNE
AY'IN ÇEVRESİNDE

ÖZGÜN ADI
AUTOUR DE LA LUNE

ORİJİNAL FRANSIZCA METİNDEN
KISALTILMADAN ÇEVRİLMİŞTİR

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2011
Sertifika No: 11213

ÇEVİREN
BERTAN ONARAN

EDİTÖR
NEVİN AVAN ÖZDEMİR

1. BASIM: ŞUBAT 2011, İSTANBUL
3. BASIM: OCAK 2014, İSTANBUL
Genel Yayın Numarası: 2163

ISBN 978-605-360-179-1

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme hiçbir yolla yayınevinden izin alınmadan çoğaltılamaz, yayınlanamaz ve dağıtılamaz

BASKI
PASİFİK OFSET LTD. ŞTİ.
CİHANGİR MAH. GÜVERCİN CAD. NO: 3/1 BAHA İŞ MERKEZİ A. BLOK KAT: 2
HARAMİDERE / İSTANBUL
(0212) 412 17 00
Sertifika No: 12027

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

Ay'ın Çevresinde

Jules Verne

Çeviren
Bertan Onaran

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ: BU YAPITIN BİRİNCİ CİLDİNİ ÖZETLEYEN, İKİNCİYE ÖNSÖZ YERİNE vii

I. Akşam Saat On Yirmiden On Kırk Yediye 1
II. İlk Yarım Saat 7
III. Yerleşiliyor 20
IV. Biraz Cebir 29
V. Uzayın Soğukluğu 38
VI Sorular, Yanıtlar 48
VII Bir Sarhoşluk Anı 56
VIII Yetmiş Sekiz Bin Yüz On Dördüncü Milde 65
IX Sapmanın Sonuçları 74
X Ay'a Çevrilmiş Gözlemevleri 80
XI Düş ve Gerçeklik 85
XII Dağbilimsel Ayrıntılar 91
XIII Ay Görünümleri 100
XIV Üç Yüz Elli Dört Buçuk Saatlik Gece 108
XV Hiperbol ya da Parabol 118
XVI Güney Yarıküre 129
XVII Tycho 135
XVIII Ciddi Sorular 144
XIX Olanaksızı Oldurma Savaşı 152
XX *Susquehanna*'nın Ölçümleri 162
XXI J.-T. Maston Çağrılıyor 168
XXII Kurtarma 175
XXIII Bitirmek Üzere 183

GİRİŞ

BU YAPITIN BİRİNCİ CİLDİNİ* ÖZETLEYEN, İKİNCİYE ÖNSÖZ YERİNE

186. yılı boyunca, bütün dünya, bilim yıllıklarında görülmemiş bir bilimsel girişimle alabildiğine çalkalandı. Amerikan İç Savaşı'nın ardından topçu subaylarınca Baltimore'da kurulan Gun-Club (Silah Kulübü) üyelerinin aklına, bir gülle yollayarak Ay'la –evet, Ay'la– iletişim kurma düşüncesi gelmişti. Bu girişimin öncüsü kulüp başkanları Barbicane, bu konuda Cambridge Gözlemevi'ndeki gökbilimcilere danıştıktan sonra, uzman kişilerin çoğunun yapılabilir dediği söz konusu sıra dışı girişimi başarıya ulaştıracak bütün önlemleri aldı. Yaklaşık otuz milyon frank sağlayan halka açık bağış toplama işinden sonra da dev boyutlu hazırlık çalışmalarına başladı.

Gözlemevi üyelerinin gönderdiği yazı uyarınca, güllleyi fırlatacak topun, Ay tam tepelerindeyken hedef alınabilmesi için, Dünya'nın Güney ya da Kuzey Yarıküresi'nde 0. ile 28. enlem arasındaki bir ülkesine yerleştirilmesi gerekiyordu. Güllenin saniyede on bin kilometrelik bir hızla fırlaması gerekliydi. 1 Aralık akşamı saat on bir otuzu yirmi saniye geçe fırlatılarak, yola çıkışından dört gün sonra, 5 Aralık'ta, gece yarısı, Ay tam yerberide, başka bir deyişle Dünya'ya en yakın noktada, tamı tamına

---

Ay'a Yolculuk, çev. Bertan Onaran, T. İş Bankası Kültür Yayınları.

seksen altı bin mil uzaklıkta bulunduğu anda Ay'a varması hesaplanıyordu.

Silah Kulübü'nün başlıca üyeleri, Başkan Barbicane, Binbaşı Elphiston, yazman J.-T. Maston ve daha başka bilginler toplandılar; güllenin biçimi ve bileşimi, topun konumu ve neden yapılacağı, kullanılacak barutun nitelik ve niceliği tartışıldı. Ve şuna karar verildi: 1) Atılacak gülle alüminyumdan yapılacak, çapı bin sekiz yüz parmak, çeperlerinin kalınlığı on iki parmak, ağırlığı yaklaşık on bin kilo olacaktı; 2) Top, doğrudan toprağa dökülecek eritilmiş demirden yapılmış, dokuz yük ayak uzunluğunda, bir Columbiad olacaktı; 3) Yakıt olarak iki yüz bin kilo pamuk barutu kullanılacak, bu, güllenin altında altı milyar litre gaz üretip ona kolayca gecelerin yıldızına ulaştıracaktı.

Bu kararlar alındıktan sonra, Başkan Barbicane, yanına mühendis Murchison'u da alarak, Florida'da, 27° 7' kuzey enlemi ile 5° 7' batı boylamı arasında bir yer seçti. Columbiad yapımevinin topu, başarılı çalışmalardan sonra, işte orada döküldü.

Bir Fransız, bir Parisli, zeki olduğu kadar gözü pek bir sanatçı, Ay'a gitmek, oradan Yerküre'yi gözlemlemek üzere güllelerden birine kapanmaya aday oldu. Michel Ardan'dı bu gözünü budaktan sakınmayan serüvenci. Amerika'ya geldi, coşkuyla karşılandı, toplantılar yaptı, el üstünde taşındı, Başkan Barbicane'i baş düşmanı Yüzbaşı Nicholl'la barıştırdı ve ödül olarak, atılacak gülleye onu da almalarını sağladı.

Öneri benimsendi. Güllenin biçimi değiştirildi. Sivri uçlu bir silindir haline getirildi. Bu uzay taşıtına güçlü yaylar yerleştirdiler, içine de ilk fırlatılıştaki sarsıntıyı gidermek üzere, ara bölmeler kondu. Bir yıl yetecek yiyecek, birkaç aylık su, birkaç günlük de gaz getirildi. Üç yolcuya gerekecek havayı, kendi kendine çalışan bir makine üretip sağlıyordu. Bu arada Silah Kulübü, Rocky

Dağları'nın en yüksek doruklarından birine, fırlatılacak gülleyi uzay yolculuğu boyunca izlemek üzere, dev boyutlu bir gökdürbünü kurduruyordu.

30 Kasım'da, belirlenen saatte, olağanüstü bir kalabalık eşliğinde yolculuk başladı ve insanlık tarihinde ilk kez, üç insan, amaçlarına varacaklarından hemen hemen emin, Yerküre'den ayrılıp gezegenler arası uzaya atıldı. Bu gözü pek yolcular, Michel Ardan, Başkan Barbicane ve Yüzbaşı Nicholl, yolculuklarını *doksan yedi saat yirmi dakikada* tamamlayacaklardı. Dolayısıyla, uydunun yüzeyine varışları, eksik bilgi edinmiş kimi gazetelerin yazdıkları gibi 4 Aralık'ta değil, 5 Aralık'ta, gece yarısı, Ay'ın tam dolunay olduğu sırada olacaktı.

Ancak beklenmedik bir şey oldu ve Columbiad'ın patlaması büyük ölçüde buhar yaratıp Yerküre'yi kuşatan havayı kararttı. Bu olay herkesin keyfini kaçırdı, çünkü Ay birkaç gece kendisini seyredenlerin gözlerinden gizlendi.

Üç yolcunun en yiğit dostu, saygıdeğer J.-T. Maston, Cambridge Gözlemevi'nin sayın yöneticisi J. Belfast'ı da yanına alarak, Rocky Dağları'na doğru yola çıktı. Sonunda Ay'ı iki mil yakına getiren gökdürbününün bulunduğu Long's-Peak'e ulaştı. Silah Kulübü'nün saygıdeğer yazmanı, gözü pek dostlarının bulundukları taşıtı kendi gözleriyle izlemek istiyordu.

Havada bulutlar 5-10 Aralık günleri arasında her türlü gözlemi engelledi. Hatta gözlemin gelecek yılın 3 Ocağına ertelenmesi gerekeceğini bile düşündüler, çünkü Ay ayın 11'inde sondördüne giriyor, ortada son parçasının gittikçe küçülen kesimi kalıyor, bu da fırlatılan güllenin görülmesini önlüyordu.

Neyse ki, herkesi sevindirmek üzere, güçlü bir fırtına 11-12 Aralık gecesi Havaküre'yi temizledi ve yarı ışık alan Ay, kara gökyüzünde açıkça belirdi.

Hemen o akşam J.-T. Maston ile Belfast, Long's-Peak dürbününden Cambridge Gözlemevi'nin sayın üyelerine bir tel çektiler.

Neyi bildiriyordu bu telgraf?

Şunu bildiriyordu: 11 Aralık'ta, akşam tam sekiz kırk yedide, Columbiad'ın Stone's-Hill'den fırlattığı gülle sayın Belfast ve J.-T. Maston tarafından görülmüştü – bilinmeyen bir nedenle yolundan sapan gülle, amacına varamamış ama Ay'ın çekim alanına girecek kadar yakından geçmişti. Çizgisel hareketi bir dönme hareketine dönüşmüş, gece yıldızının çevresinde elips biçimindeki yörüngeye girmiş, Ay'ın uydusu olmuştu.

Telgraf bu yeni yıldızı oluşturan öğelerin henüz hesaplanamadığını ekliyordu – gerçekten de, söz konusu öğeleri saptayabilmek için, yıldızı üç ayrı noktadan ele alan gözlemlerin yapılması gerekiyordu. Sonra, gülleyi Ay'ın yüzeyinden ayıran uzaklığın yaklaşık iki bin sekiz yüz otuz üç mil, başka bir deyişle dört bin beş yüz fersah "olabileceği"ni bildiriyordu.

Son olarak şu iki varsayımı öne sürerek bitiyordu: Ya Ay'ın çekimi ağır basacak, yolcular amaçlarına ulaşacaklardı ya da değişmeyen bir yörüngeye oturan gülle, sonsuza dek Ay'ın çevresinde dönecekti.

Peki, bu seçeneklere göre, yolcuların yazgısı ne olacaktı? Evet, bir süre yetecek kadar yiyecekleri vardı. Ancak, gözü pek girişimlerinin başarıya ulaştığı düşünülse bile, nasıl geri döneceklerdi? Onlardan bir daha haber alınabilecek miydi? Zamanın en bilgili kalemlerince tartışılan bu sorular kamuoyunu çok yakından ilgilendiriyordu.

Burada, aşırı tez canlı gözlemcilerin öne sürdükleri bir noktaya değinmek yerinde olacak. Bir bilgin halka salt düşünce ürünü bir buluşu duyururken, alabildiğine sakınımlı olmalıdır. Kimse durup dururken bir gezegen, bir kuyrukluyıldız, bir uydu bulmaya zorlanmıyor; dolayısıyla, bu konuda yanılan biri, alay konusu olmayı hak eder. Onun için, en iyisi beklemektir ve sabırsız J.-T. Maston da, bütün dünyaya, kendisine göre girişilen serüvene son noktayı koyan telgrafı çekmezden önce, öyle yapmalıydı.

Nitekim telgrafta, sonradan doğrulanacak iki tür yanlış vardı: 1) Güllenin Ay'ın yüzeyine uzaklığına ilişkin gözlem yanlışı; çünkü 11 Aralık günü, onu görebilmek olanaksızdı. J.-T. Maston'un gördüğünü sandığı, Columbiad'ın fırlattığı olamazdı. 2) Sözü geçen güllenin yazgısıyla ilgili kuramsal yanlışlar; çünkü onu Ay'ın uydusuna dönüştürmek, akılcı devinimbilim yasalarına yüzde yüz aykırıydı.

Long's-Peak'teki gözlemcilerin bir tek varsayımı, araçtaki yolcuların –yaşıyorlarsa– Ay'ın çekimi ile kendi çabalarını birleştirip gezegenin yüzeyine inmeleri olasılığı gerçekleşebilirdi.

Ama gözü pek oldukları kadar zeki de olan bu insanlar yola çıkıştaki korkunç sarsıntıyı atlatmışlardı ve bu kitapta, içinde bulundukları gülle-araçtaki yolculukları en tehlikelisinden en garibine bütün ayrıntılarıyla anlatılacak. Bu anlatı pek çok yanılsamayı da, öngörüyü de yıkacak; böyle bir girişimin yaratacağı tehlikeler konusunda gerçek bir fikir verecek, Barbicane'in bilimsel içgüdülerini, çalışkan Nicholl'un bitip tükenmeyen çarelerini, Michel Ardan'ın alaycı yiğitliklerini gözler önüne serecek.

Ayrıca, saygıdeğer dostları J.-T. Maston'un, gözünü dev boyutlu gökdürbününe dayayıp Ay'ın yıldızlarla dolu uzayda ilerleyişini izlerken boşa zaman harcadığını da kanıtlayacak.

I

AKŞAM SAAT ON YİRMİDEN ON KIRK YEDİYE

Saat onu gösterirken, Michel Ardan, Barbicane ve Nicholl yeryüzünde bırakacakları sayısız dostla vedalaştı. Ay yüzeyindeki köpek soyunu iyileştirmek üzere götürülen iki köpek çoktan gülleye kapatılmıştı. Üç yolcu kocaman demir topun ağzına yaklaştılar, taşınabilen bir vinç onları alıp güllenin koni biçimindeki tepesine taşıdı.

Burada, bu iş için bırakılmış kapıdan alüminyum taşıta girdiler. Vincin palangaları dışarı çekildi, Columbiad'ın ağzındaki son iskeleler söküldü.

Nicholl taşıta girdikten sonra, güçlü vidalarla içerden sıkıca tutturulmuş kalın kapağı örttü. Sımsıkı kapanan diğer kapaklar küçük pencerelerin önündeki mercimek biçimindeki camları örtüyordu. Bu madensel zindanlarına kapatılan yolcular kopkoyu bir karanlığa gömülmüşlerdi.

– Sevgili yol arkadaşlarım, şimdi artık evimizdeymişiz gibi davranalım, dedi Michel Ardan. Ben ev erkeğiyimdir, çok iyi bilirim ev işini. Yeni evimizi en iyi biçimde kullanmamız, burada olabildiğince rahat etmemiz gerekiyor. Her şeyden önce, biraz daha iyi görmeye çalışalım! Şu gaz denen şey köstebekler için bulunmadı ya!

Kaygısız delikanlı bunu derken, bir kibriti pabucunun topuğuna sürüp yaktı; getirip yüz kırk dört saat, başka bir deyişle altı gün altı gece güllenin hem aydınlatılıp hem ısıtılmasına yetecek kadar basınçlı sıvı gazın bulunduğu kabın ucuna tuttu.

Gaz tutuştu. Böylece aydınlanan gülle, kubbe biçiminde tavanı, kumaş kaplı duvarları, çepeçevre yerleştirilmiş divanlarıyla rahat bir oda halinde ortaya çıktı.

İçindeki yuvarlak pamuklu kumaşlara sıkıca tutturulmuş silahlar, araçlar, kap kacak kalkıştaki sarsıntıyı kolayca atlatacaktı. Doğrusu, bu gözü kara girişimi başarıya ulaştırabilmek üzere, insanın elinden gelen bütün önlemler alınmıştı.

Michel Ardan çevresine bir göz attı, evinden çok hoşlandığını bildirdi.

– Bir kodes bu, dedi, ama uçan bir kodes. Bir de pencereden bakma izni verilirse, yüz yıl yatarım ben burada! Ne o Barbicane, gülümsüyor musun? Bir art niyetin mi var yoksa? Bu kodesin bize mezar olacağını mı söylüyorsun? Tamam, mezardır belki, ama ben bu mezarı uzayda sallanan ama bir adım bile gitmeyen bir mezara yeğlerim doğrusu!

Michel Ardan böyle konuşurken Barbicane ile Nicholl son hazırlıklarını yapıyorlardı.

Üç yolcu güllelerine kesin olarak kapandıklarında Nicholl'un saati akşamın on yirmisini gösteriyordu. Bu saat tamı tamına Mühendis Murchison'unkine göre ayarlanmıştı. Barbicane gelip saate baktı.

– Dostlarım, dedi, saat on yirmi. Yirmi kırk yedide, Murchison, Columbiad'ın dibindeki baruta uzanan tele elektrik verecek. Ve o anda, küremizden ayrılacağız. Demek ki Yerküre üzerinde daha yirmi yedi dakikamız var.

– Yirmi altı dakika on üç saniye, diye karşılık verdi kılı kırk yaran Nicholl.

– Güzeeel, diye bağırdı Michel Ardan keyifle, yirmi altı dakikada öyle çok şey yapılır ki! En ciddi siyaset ya da ahlak sorunları tartışılabilir, hatta çözüm bile bulunabilir! İyi kullanılan yirmi altı dakika boşa geçirilen yirmi altı yıldan daha değerlidir! Bir Pascal ya da Newton'un birkaç saniyesi, karman çorman salak insan yığınlarının ömründen daha önemlidir...

– Ee, ne sonuç çıkarıyorsun bundan, yorulmak bilmez geveze? diye sordu Başkan Barbicane.

– Önümüzde daha yirmi altı dakikanın olduğu sonucunu, diye yanıtladı Ardan.

– Hayır, yalnız yirmi dört dakika, dedi Nicholl.

– Peki, sevgili yüzbaşım, yirmi dört olsun, diye karşılık verdi Ardan. Bu yirmi dört dakikada...

– Michel, dedi Barbicane yolculuk boyunca bütün sorunları ele alıp derinlemesine tartışmaya zamanımız olacak. Şimdi yola çıkış hazırlığıyla uğraşalım.

– İyi ama hazır değil miyiz?

– Hazırız elbet. Ancak, ilk sarsıntıyı azaltmak üzere alınacak birkaç önlem daha var.

– Bölmelerin arasına konmuş, esneklikleri bizi yeterince koruyacak su yastıkları yok mu?

– Umarım korur, Michel, diye karşılık verdi Barbicane yumuşak sesle, ama pek emin değilim!

– Hey gidi şakacı hey! diye bağırdı Michel Ardan. Umarmış!.. Emin değilmiş!.. Bu acıklı itirafı biz deliğe kapatıldıktan sonra yapıyor adam! Bu durumda, ben hemen çıkayım!

– Çıkmak mı? İyi ama nasıl? diye yanıt verdi Barbicane.

– Doğru ya! dedi Michel Ardan. Bu oldukça zor... Trene binmiş durumdayız, hareket görevlisinin düdüğü yirmi dört dakika sonra ötecek...

– Yirmi, dedi Nicholl.

Üç yolcu, birkaç saniye birbirine baktı. Sonra gözlerini kendileriyle birlikte bu kodese kapatılmış nesnelere çevirdiler.

– Her şey yerli yerinde, dedi Barbicane. Şimdi yapmamız gereken, sarsıntının etkisini en az indirmek üzere nasıl duracağımızı kararlaştırmak. Alınacak konum oldukça önemli, kanın, elden geldiğince, beyinde toplanmasını engellemek gerekir.

– Doğru, dedi Nicholl.

– Öyleyse, diye karşılık verdi sözü hemen eyleme geçirmeye hazır Michel Ardan. Büyük Sirk'teki soytarılar gibi, baş aşağıda ayaklar yukarıda duralım.

– Yoo, hayır, dedi Barbicane, yan yatalım, o zaman sarsıntıya daha iyi dayanırız. Ayrıca, gülle yola çıkarken, nasıl dursak duralım, hemen hepsi aynı kapıya çıkacaktır.

– Hemen hemen hepsi aynı kapıya çıktığına göre, yüreğime su serpildi demektir, diye yanıtladı Michel Ardan.

– Fikrimi onaylıyor musunuz, Nicholl? diye sordu Barbicane.

– Bütünüyle, diye karşılık verdi yüzbaşı. On üç buçuk dakika kaldı.

– İnsan olamaz bu Nicholl, dedi Michel heyecanla. Sekiz delikli, geriden gaz çıkaran, saniyeleri de gösteren bir saat sanki...

Ama yol arkadaşları artık onu dinlemiyor, inanılmaz bir soğukkanlılıkla, son önlemleri alıyorlardı. Bir tren vagonuna binmiş, elden geldiğince yerleşmeye çalışan, düzenli iki yolcuyu andırıyorlardı. İnsan, en korkunç tehlikenin yaklaşmasının bile tek bir atış ekleyemediği şu Amerikalıların yüreklerinin neden yapıldığını merak ediyor doğrusu!

Güllenin içine, sıkıca tutturulmuş, kalın üç yatak yerleştirilmişti. Nicholl ile Barbicane bu yatakları döşeme yerine geçen oynak yuvarlağın ortasına taşıdılar. Yolcular, fırlatılıştan birkaç saniye önce, gelip bunlara uzanacaklardı.

Bu arada, durduğu yerde duramayan Ardan, daracık zindanında, kafese kapatılmış yaban hayvanı gibi fır fır dönüyor, dostlarıyla konuşuyor, Diana ve Uydu adındaki köpeklerine sesleniyordu; görüldüğü gibi, daha başından onlara bu anlamlı adları koymuştu.

– Gel, Diana! Gel, Uydu! diye sesleniyordu hayvanları kışkırtarak. Ay'daki türdeşlerinize yeryüzü köpekleri-

nin ince davranışlarını öğretirsiniz! Bu da köpek soyuna onur kazandırır! Yaşasın! Yeryüzüne dönebilirsek, yanımda herkesin dilini uçuklatacak bir "ay kırması" getiririm!

– Ay'da köpek varsa elbet, dedi Barbicane.

– Vardır, diye fikrini söyledi Michel Ardan. Ayrıca at, inek, eşek, tavuk da vardır. Orada tavuk bulacağımıza iddiaya girerim.

– Bulamayacağımıza yüz dolara iddiaya giriyorum, dedi Nicholl.

– Kabul, yüzbaşım, diye yanıtladı Ardan Nicholl'un elini sıkarak. Bu arada, girişim için gerekli para toplandığına, topun dökülmesi başarıyla tamamlandığına ve Columbiad en küçük bir aksilik olmadan doldurulduğuna göre, şimdiden başkanımızla tutuştuğun üç iddiayı yitirmiş durumdasın, başka bir deyişle altı bin dolar borcun var.

– Evet, diye karşılık verdi Nicholl. Saat, onu otuz yedi dakika on saniye geçiyor.

– Anlaşıldı, yüzbaşı. On beş dakikaya kalmadan, başkana dokuz bin dolar daha sayacaksın; bunun dördü Columbiad parçalanmayacağı için, beş bini de gülle gökyüzünde altı milden daha yükseğe çıkacağı için olacak.

– Dolarlar cebimde, dedi Nicholl eliyle ceketinin cebine vurarak, istediği an ödeyebilirim.

– Tamam, Nicholl, benim hiç beceremeyeceğim kadar düzenli bir insan olduğunu görüyorum, ancak şimdiye dek hep sonuçlarından senin faydalanamayacağın iddialara girdiğini söylemek zorundayım.

– Nedenmiş o? dedi Nicholl.

– Çünkü ilk iddiayı kazanırsan ve Columbiad gülleyle birlikte parçalanırsa, kazandığın dolarları verecek Barbicane de kalmayacak.

– Payım Baltimore Bankası'na yatırılmış durumda, diye yanıt verdi Barbicane hiç oralı olmadan. Nicholl olmazsa, mirasçılarına verilecek!

– Hey gidi tedbirli insanlar hey! diye bağırdı Michel Ardan. Ne olumlu kafalar! Hiç anlayamasam da hayranım sizlere!

– On kırk iki! dedi Nicholl.

– Topu topu beş dakika kaldı! diye karşılık verdi Barbicane.

– Evet! Beş küçük dakikacık! diye yanıtladı Michel Ardan. Ve dokuz yüz ayaklık bir topun dibindeki bir gülleye kapatılmış durumdayız! Bu güllenin altına da, dokuz yüz bin kilo baruta eşdeğer iki yüz kilo bin pamuk barutu yığıldı! Ve dostumuz Murchison, saati elinde, gözü saatin göstergesinde, parmağı elektrik düğmesinde, saniyeleri sayıyor; bizi yıldızlar arasındaki uzaya fırlatacak az sonra!..

– Yeter, Michel, yeter! dedi Barbicane ciddi bir sesle. Hadi hazırlanın. Beklenen büyük ana topu topu birkaç saniye kaldı. Gelin el sıkışalım, dostlarım.

– Evet, el sıkışalım, diye bağırdı Michel Ardan, istemeden heyecanlanarak.

Ve bu üç gözü pek arkadaş, son kez tokalaşmak üzere bir araya geldiler.

– Tanrı sizi korusun! dedi dindar Barbicane.

Michel Ardan ile Nicholl, yuvarlak tabanın ortasına yerleştirilmiş yataklara uzandılar.

– On kırk yedi! diye mırıldandı yüzbaşı.

Yirmi saniye daha geçti! Barbicane bir çırpıda gaz lambasını söndürdü, gelip arkadaşlarının yanına uzandı.

Derin sessizliği yalnız saatin saniyeleri gösteren kolunun tik takı bozuyordu.

Birden inanılmaz bir sarsıntı oldu ve pamuk barutunun tutuşmasıyla oluşan altı milyar litrelik gazın itmesiyle, gülle uzaya fırladı.

II

İLK YARIM SAAT

Ne olmuştu acaba? O müthiş sarsıntı nasıl bir etki yaratmıştı? Gülleyi yapan insanların ustalığı başarılı bir sonuca ulaşabilmiş miydi? Sarsıntı yayların, dört tamponun, su yastıklarının ve ara bölmelerin yardımıyla ortadan kaldırılabilmiş miydi? Paris-New York arasını bir saniyede geçmeye izin verecek ilk fırlatılış hızına, saniyede bin yüz metreyi sağlayan o korkunç itişe dayanılabilmiş miydi? O heyecan verici sahneye tanıklık eden binlerce izleyicinin merak ettikleri soru buydu elbet. Yolculuğun amacını unutmuş, yalnız yolcuları düşünüyorlardı! Peki, içlerinden biri –örneğin J.-T. Maston– güllenin içine göz atabilse ne görürdü acaba?

Hiçbir şey. Güllenin içi zifiri karanlıktı. Ama silindirkoni biçimindeki çeperleri kusursuz dayanmıştı. En küçük bir yırtılma, eğrilme, yamulma olmamıştı. O harika gülle barutun kuvvetiyle değişime uğramamış, erimemiş, korkulduğu gibi alüminyum yağmuruna da dönüşmemişti.

Güllenin içinde, özet olarak, pek az karışıklık vardı. Birkaç nesne büyük bir şiddetle tavana fırlamıştı; ama en önemliler sarsıntıdan hiç etkilenmemişe benziyordu. Bağlantıları sapasağlamdı.

Ara bölmelerin kalkmasından, suyun boşaltılmasından sonra dibe inen oynak tabandaki üç kişi kıpırdamadan yatıyordu. Barbicane, Nicholl, Michel Ardan hâlâ soluk alıyor muydu acaba? Yoksa gülle, üç cesedi uzayın

derinliklerine taşıyan madensel bir tabuta mı dönüşmüştü?

Güllenin yola çıkışından birkaç saniye sonra, o üç bedenden biri kıpırdadı; kolları oynadı, başı doğruldu, dizüstü oturmayı başardı. Michel Ardan'dı bu. Ötesini berisini yokladı, yüksek sesle, hımm dedi. Ardından:

– Michel Ardan, yerli yerinde, dedi. Şimdi öbürlerine bakalım!

Yiğit Fransız ayağa kalkmak istedi; ama başaramadı. Başı dönüyordu, hızla beynine toplanan kan gözünü kör ediyordu, sarhoş gibiydi.

– Vay canına! diye söylendi. İki şişe Corton içmiş gibiyim. Ama buna dayanmak sanırım daha zor!

Sonra, birkaç kez alnını sıvazladı, şakaklarını ovuşturdu, kararlı bir sesle bağırdı:

– Nicholl! Barbicane!

Kaygıyla bekledi. Hiç ses gelmedi. Yol arkadaşlarının yüreklerinin hâlâ attığını gösteren bir soluk bile işitilmiyordu. Bir daha seslendi. Aynı sessizlik.

– Hay Allah kahretsin! dedi. Beşinci kattan tepe üstü yere çakılmış gibiler! Pöff! diye ekledi sonra bir Fransız dizüstü durabiliyorsa, iki Amerikalı'nın ayağa kalkmakta zorluk çekmeyeceklerine duyduğu sarsılmaz inançla. Ama her şeyden önce ortalığı aydınlatalım.

Ardan, damarlarına yavaş yavaş can geldiğini duyumsuyordu. Kanı duruluyor, her zamanki dolaşımına kavuşuyordu. Biraz daha çaba harcayınca dengesini buldu. Ayağa kalkmayı başardı, cebinden bir kibrit çıkardı, fosforlu ucunu sürtüp yaktı. Sonra gaz lambasına gidip yaktı. Lamba hiç zarar görmemişti. Gaz kaçmamıştı. Zaten öyle olsa, kokusundan anlaşılır, Michel Ardan da böyle bir ortamda çekinmeden kibrit çakamazdı. Havayla birleşen gaz patlayan bir karışım oluşturur, o patlama da, fırlatılış sırasındaki sarsıntının yarım bıraktığı işi tamamlardı.

Ardan, gaz lambası yanar yanmaz, eğilip arkadaşlarının bedenlerine baktı. İki beden, kıpırtısız yığınlar halinde, birbirinin üstüne devrilmişti. Nicholl üstte, Barbicane alttaydı.

Ardan yüzbaşıyı doğrulttu, sırtını sedirlerden birine dayadı, hızla bedenini ovuşturdu. Akıllıca yapılan bu ovma Nicholl'u canlandırdı; yüzbaşı gözün açtı, açar açmaz da serinkanlılığı geri geldi, Ardan'ın eline yapıştı. Sonra çevresine bakıp sordu:

– Ya Barbicane?

– Sırayla, diye karşılık verdi Michel Ardan hiç istifini bozmadan. Üstte olduğun için, senden başladım, Nicholl. Şimdi de Barbicane'e bakalım.

Bunu dedikten sonra, Ardan'la Nicholl Silah Kulübü Başkanı'nı kavradılar, getirip sedire yatırdılar. Barbicane arkadaşlarından daha çok etkilenmişe benziyordu. Kanı akmıştı, ama Nicholl bu kanamanın omzundaki hafif yaralanmadan ileri geldiğini saptayınca, rahatladı. Özenle silip temizlediği küçük bir yaraydı bu.

Bununla birlikte, Barbicane sürekli bedenini ovuşturan iki dostunu epey ürküterek, zar zor kendine geldi.

– Oysa soluk alıyor, diyordu Nicholl, kulağını yaralının göğsüne dayayıp.

– Evet, bu işlemin her gün yapılmasına alışmış biri gibi soluk alıyor, diye karşılık verdi Ardan. Ovalım, Nicholl, sıkı ovalım.

İki zorunlu ovuşturucu işlerini öyle büyük sabırla, öyle iyi yaptılar ki, Barbicane kendine geldi. Gözünü açtı, doğruldu, dostlarının ellerine sarıldı ve ilk sorusu:

– Gidiyor muyuz, Nicholl? oldu.

Nicholl'la Ardan bakıştılar. O ana dek gülleyi hiç düşünmemişlerdi... İlk akıllarına gelen taşıt değil, içindeki yolculardı.

– Gerçekten de, gidiyor muyuz? diye yineledi Michel Ardan.

– Yoksa Florida toprağında sakin sakin oturuyor muyuz? diye sordu Nicholl.

– Ya da Meksika Körfezi'nin dibinde? diye ekledi Michel Ardan.

– Aman deme! diye bağırdı Başkan Barbicane.

Arkadaşlarının anımsattıkları bu iki varsayım bir anda aklını başına getirdi.

Her ne olduysa, güllenin o anki durumu konusunda henüz bir görüş ileri sürülemezdi. Görünüşteki kıpırtısızlığı; dış dünyayla bağlantı kurulamaması, sorunun çözümüne izin vermiyordu. Gülle belki yolundan sapmıştı; belki kısa bir süre göğe doğru yükselmiş, sonra yeniden yere düşmüş, belki de, Florida yarımadasına yakınlığından dolayı, Meksika Körfezi'nin dibini boylamıştı.

Durum ciddi, sorun ilginçti. Hemen çözülmeliydi. Alabildiğine heyecanlanıp, düşünce gücüyle bedensel zayıflığının üstesinden gelen Barbicane ayağa kalktı. Dinledi. Dışarıda derin bir sessizlik vardı. Ancak, odanın duvarlarına geçirilmiş kalın kaplamalar Yerküre'den gelen gürültülerin hepsinin işitilmesine yetiyordu. Yine de bir ayrıntı çarptı Barbicane'in gözüne, güllenin içindeki sıcaklık garip biçimde artmıştı. Başkan, ısıölçeri kılıfından çıkarıp baktı. Aygıt, kırk beş dereceyi gösteriyordu.

– Tamam! diye bağırdı o zaman, yoldayız! Bu boğucu sıcaklık güllenin çeperlerinden sızıyor! Havaküre'deki katmanlara sürtünmekten ileri geliyor. Yakında düşecek, çünkü boşlukta uçmaya başlamışız, önce sıcaktan bunalacak, ardından müthiş donacağız.

– Ne diyorsun, Barbicane, diye karşılık verdi Michel Ardan. Sence Yerküre'yi kuşatan havakürenin dışında mıyız şu anda?

– Kesinlikle, Michel. Dinleyin bakın. Saat on elli beş. Yaklaşık sekiz dakika önce yola çıktık. Başlangıçtaki hızımız sürtünme dolayısıyla düşmeseydi, Yer'i çevreleyen on altı fersahlık Havaküre'yi aşmaya altı saniye yeterdi.

– Çok doğru, diye karşılık verdi Nicholl. Peki, sürtünme yüzünden hız düşmesi ne oranda sizce?

– Üçte bir oranında, Nicholl, diye yanıtladı Barbicane. Hatırı sayılır bir düşüş bu, ama hesaplarıma göre, böyle. Başlangıçtaki hızımız saniyede bin yüz metre idiyse, Havaküre'den çıkarken yedi bin üç metreye düşmüştür, anlayacağınız, o uzaklığı çoktan aşmış olmalıyız... ve bu durumda...

– Ve bu durumda, dostumuz Nicholl ilk iki iddiasını, yani dört bin doları yitirmiş demektir, çünkü Columbiad parçalanmadı; mermi altı bin milin üstüne çıktığına göre, beş bin daha gitmiştir. O zaman, çık paraları, Nicholl.

– Önce durumu saptayalım, diye karşılık verdi yüzbaşı, sonra öderiz. Barbicane'in dedikleri doğru olabilir, o zaman dokuz bin dolarım gider. Ancak yeni bir varsayım geliyor benim aklıma, bu da bütün iddiayı ortadan kaldırır.

– Neymiş o? diye sordu Barbicane heyecanla.

– Şu ya da bu nedenle, barut tutuşmadığı için, hâlâ yeryüzünde bulunma olasılığımız.

– Hay Allah, yüzbaşı, ancak benim beynime yakışan bir varsayım bu! diye bağırdı Michel Ardan. Ciddiyetten uzak! Sarsıntıyla yarı baygın düşmedik mi? Seni ben ayıltmadım mı? Başkanın omuzu çarpmadan dolayı hâlâ kanamıyor mu?

– Tamam, Michel, ancak yine de bir sorum var.

– Sor, yüzbaşım.

– Korkunç olması gereken patlamayı duydun mu peki?

– Hayır, diye karşılık verdi Ardan, büyük şaşkınlık içinde. Gerçekten de işitmedim patlamayı.

– Peki ya siz, Barbicane?

– Ben de işitmedim.

– Ee, öyleyse? dedi Nicholl.

– Gerçekten de! diye mırıldandı. Başkan neden işitmedik patlamayı?

Üç arkadaş epey şaşkın birbirlerine baktılar. Açıklan-

maz bir olayla karşı karşıyaydılar. Ancak mermi yola çıkmış, dolayısıyla patlama da olmuş olmalıydı.

– Önce nerede olduğumuza bakalım, dedi Barbicane. Şu kapakları indirelim.

Son derece kolay olan bu iş yapıldı. Sağdaki yuvarlak pencereyi örten dış kapakları tutan somunlu vidalar bir İngiliz anahtarıyla anında açıldı. Vidalar dışarı itildi, kauçuk kaplı tıkaçlar geçtikleri delikleri tıkadı. Dışarıdaki kapak, menteşesi üzerinde lombar gibi aşağı döndü, pencereyi örten mercek biçimindeki cam ortaya çıktı. Güllenin öbür yüzünde de aynı büyüklükte bir küçük pencere vardı, bir tane tepesinde, bir tane de alttaki kapağın ortasında. Böylece dört ayrı yönden, yandaki camlardan gökyüzünü, güllenin ucundaki ve altındakilerden de Yerküre'yi ve Ay'ı gözleme olanağı vardı.

Barbicane'le arkadaşları hemen açılan pencereye koşmuşlardı. Hiçbir ışın çarpmıyordu cama. Koyu bir karanlık vardı güllenin çevresinde. Ama bu Barbicane'in sevinç çığlığı atmasına engel olmadı:

– Hayır, dostlarım, yeniden yere çakılmadık! Hayır, Meksika Körfezi'nin dibini de boylamadık! Evet! Uzaya doğru çıkıyoruz! Gecenin karanlığında parlayan şu yıldızlara, Yerküre ile aramızdaki şu koyu karanlığa bakın!

– Yaşasın! Yaşasın! diye bağırdılar Nicholl ile Michel Ardan aynı anda.

Gerçekten de, çevrelerindeki koyu karanlık merminin Yerküre'den ayrıldığını kanıtlıyordu, çünkü havalandıktan sonra yeniden yere inmiş olsalar, Ay'ın ışıl ışıl aydınlattığı toprak, yolculara gözükecekti. Bu karanlık ayrıca merminin Havaküre'yi aştığını da gösteriyordu; öyle olmasa, havaya yayılmış olan belli belirsiz ışık madensel kılıfa çarpıp yansırdı, oysa böyle bir şey de yoktu. Aynı ışık, yuvarlak pencerenin camını da aydınlatırdı ama cam karanlıktı. Kuşkuya yer yoktu. Yolcular yeryüzünden ayrılmışlardı.

– Bahsi yitirdim, dedi Nicholl.

– Bundan ötürü seni kutlarım! diye karşılık verdi Ardan.

– İşte size dokuz bin dolar, dedi yüzbaşı cebinden bir tomar para çıkararak.

– Alındı belgesi ister misiniz? diye sordu Barbicane uzatılan tomarı alırken.

– Zahmet olmazsa, diye yanıtladı Nicholl. Böylesi daha uygun olur.

Bunun üzerine, Barbicane kasa defteri tutuyormuş gibi büyük bir ciddilikle, ağır ağır cebinden defterini çıkardı, bir yaprak kopardı, kurşun kalemle bir alındı hazırladı, tarih attı, imzaladı, yüzbaşıya uzattı; o da alıp özenle cüzdanına yerleştirdi.

Michel Ardan kasketini çıkardı, hiç ağzını açmadan, iki arkadaşının önünde eğildi. İçinde bulundukları koşullarda bu kadar biçimcilik insanı dilsiz bırakıyordu doğrusu. Bu kadar "Amerikanca" bir şey görmemişti şimdiye dek.

İşlerini bitiren Barbicane ile Nicholl gelip yeniden cama yapışmış, yıldızlara bakıyorlardı. Yıldızlar göğün kara zemininde parlak noktalar halinde göze çarpıyordu. Ancak, doğudan batıya doğru ilerleyip yavaş yavaş tepe noktasına yaklaşan Ay'ı bu yakadan göremezlerdi. Onun olmayışı Ardan'ın aklına bir şey getirdi.

– Peki, Ay nerde? dedi. Buluşmamıza gelmeyecek mi acaba?

– İçin rahat olsun, diye karşılık verdi Barbicane. Bundan sonraki küremiz yerli yerinde, ama onu bu yandan göremeyiz. Tam karşıdaki küçük pencereyi açalım.

Tam Barbicane karşıki pencereyi örten kapağı indirmek üzere camdan ayrılacağı sırada, kendilerine doğru yaklaşan parlak bir nesne dikkatini çekti. Ölçüleri saptanamayacak, dev boyutlu bir tekerlekti bu. Yeryüzüne dönük yüzü ışı ışıldı. Büyüğün ışığını yansıtan küçük bir Ay

sanki. Müthiş bir hızla yol alıyor, Dünya'nın çevresinde, merminin yolunu kesen bir yörünge üzerinde dönüyordu. Bu hareketli göktaşının Yer çevresinde dönüşü kendi ekseni etrafında dönüşle tamamlanıyordu. Anlayacağınız uzaya bırakılmış bütün gökcisimleri gibi hareket ediyordu.

– Hey! diye bağırdı Michel Ardan. Bu da ne? Başka bir mermi mi?

Barbicane yanıt vermedi. Bu kocaman cismin görünmesi onu şaşırtmış, kaygılandırmıştı. Onunla yüz yüze gelme olasılığı vardı, buysa istenmeyen sonuçlar doğurabilir, ya mermi yolundan sapabilir, ya çarpışma ileri atılışını durdurup onu yeniden yeryüzüne döndürebilir ya da bu göktaşının çekimine kapılıp istemeden peşinden sürüklenebilirdi.

Başkan Barbicane, şöyle ya da böyle, sonunda girişimini başarısızlığa uğratacak bu üç varsayımı hızla kafasından geçirdi. Hiç konuşmayan arkadaşları gözlerini dikmiş uzaya bakıyorlardı. Gördükleri nesne gittikçe büyüyor ve garip bir göz yanılmasıyla, gülle doğruca ona gidiyormuş gibi görünüyordu.

– Aman Tanrım! diye bağırdı Michel Ardan. İki tren çarpışacak!

Yolcular, içgüdüsel olarak, kendilerini geri atmışlardı. Korkuları büyüktü, ama çok sürmedi, topu topu birkaç saniye. Göktaşı merminin birkaç yüz metre ötesinden geçip yok oldu; bu, hızından dolayı değil, Ay'a bakmayan yüzü bir anda uzayın mutlak karanlığına karıştığı içindi.

– Hadi iyi yolculuklar! diye bağırdı Michel Ardan derin bir soluk alarak. Allah Allah! Uçsuz bucaksız uzay küçük bir güllenin rahatça dolaşabileceği kadar geniş değil demek ki! Peki, az kalsın bize çarpacak olan şu kendini beğenmiş küre neydi acaba?

– Ne olduğunu biliyorum, diye yanıtladı Barbicane.

– Vay canına! Sen de her şeyi biliyorsun.

– O, sıradan bir göktaşı, dedi Barbicane, ama yerçekiminin uyduya dönüştürdüğü bir göktaşı.

– Olabilir mi? dedi Michel Ardan heyecanla. Dünya'nın, tıpkı Neptün gibi, iki uydusu mu var?

– Evet, dostum, iki uydusu var, genel olarak bir uydulu gözükmesine karşın. Ama bu ikinci uydu öyle küçük, hızı da öyle büyük ki, Dünya'da yaşayanlar onu göremez. Bir Fransız gökbilimci, M. Petit, birtakım sapmaları hesaba katarak, bu ikinci uydunun varlığını ve hangi öğelerden oluştuğunu saptamıştır. Onun gözlemlerine göre, bu göktaşı Dünya çevresinde dönüşünü üç saat yirmi dakikada tamamlamaktadır, buysa müthiş bir hız demektir.

– Peki, bütün gökbilimciler bu uydunun varlığını kabul ediyor mu? diye sordu Nicholl.

– Hayır, diye yanıtladı Barbicane; ama bizim gibi burun buruna gelseydiler, kuşkuları kalmazdı. Aslında, gülleye çarparak epey başımızı ağrıtacak bu göktaşının uzaydaki yerimizi saptamaya izin verdiğini düşünüyorum.

– Nasıl oluyor bu? dedi Ardan.

– Çünkü Dünya'ya uzaklığı biliniyor, onunla karşılaştığımız noktada, Yerküre'den tam sekiz yüz bin kırk kilometre uzaktaydık.

– İki bin fersahtan fazla demek! diye haykırdı Michel Ardan. Dünya denen o acınası kürenin hızlı trenlerini yaya bırakan bir hız!

– İnanırım buna, diye karşılık verdi Nicholl saatine bakarak. Saat on bir, on üç dakika önce ayrıldık Amerikan toprağından.

– Yalnızca on üç dakika önce mi? dedi Barbicane.

– Evet, diye yanıtladı Nicholl ve başlangıçtaki hızımız sürüyor olsaydı, şu anda saatte yaklaşık on bin fersah hızla gidiyor olacaktık!

– Bütün bunlar çok iyi, dostlarım, dedi başkan, ama o çözülmemiş soru yerli yerinde duruyor. Neden işitmedik Columbiad'ın patlamasını?

Kimse yanıt veremeyince, konuşma burada kesildi, Barbicane de, düşüne düşüne tam karşıdaki ikinci lombozun kapağını açmaya girişti. İşlem başarıyla sonuçlandı, cam açılınca, Ay merminin içini parlak bir ışıkla doldurdu, bunun üzerine tutumlu Nicholl koşup gerek kalmayan, ayrıca ışığı yıldızlar arasındaki uzayın gözlenmesini engelleyen gaz lambasını söndürdü.

O zaman Ay yuvarlağı inanılmaz bir parlaklıkla ortaya çıktı. Buharlı Yerküre havasının soldurmadığı ışınları camdan içeri sızıyor, merminin içindeki havayı gümüş renkli yansımalarla dolduruyordu. Göğü kaplayan kara perde Ay'ın parlaklığını iki katına çıkarıyor, ışığın yayılmasına elverişli olmayan bu hava boşluğunda, bu ışık komşu yıldızlarınkini kesmiyordu. Gökyüzü, böyle bakılınca, böyle bir şeyi aklına bile getiremeyecek olan insanın gözüne bambaşka gözüküyordu.

Bu gözü pek insanların yolculuklarının son amacını, gecelerin yıldızını ne büyük bir ilgiyle seyrettiklerini kestirebilirsiniz. Yerküre'nin uydusu dönmesi sırasında duyumsanmayacak biçimde tepe noktasına yaklaşıyordu, matematik olarak oraya yaklaşık doksan üç saat sonra ulaşacaktı. Dağları, ovaları, yüzeyindeki bütün kabartı, gözlerine dünyanın herhangi bir köşesine bakıyorlarmış gibi açık seçik gözüküyordu; ama ışığı, uzayın boşluğunda, kıyaslanmaz bir yoğunlukta yayılıyordu. Ay yuvarlağı platin bir ayna gibi parlıyordu. Ayaklarının altında uzaklaşmakta olan Dünya'yla ilgili bütün anılarını unutmuştu yolcular.

Gözden yitmiş küreye ilk dikkati çeken Nicholl oldu.

– Evet! diye karşılık verdi, Michel Ardan. Değerbilmezlik etmeyelim. Madem ülkemizden ayrılıyoruz, son bakışlarımızı ona çevirelim. İyice silinmeden görmek istiyorum Yerküreyi!

Barbicane, arkadaşlarının isteğini yerine getirebilmek için, hemen merminin dibindeki, Dünya'yı görmelerine

izin verecek pencerenin kapağını indirmeye girişti. Fırlatılmanın dibe indirdiği yuvarlak taban kolayca yukarı çekildi. Merminin duvarlarına özenle yerleştirilen parçaları, gerektiğinde, yeniden birleştirilebilirdi. O zaman güllenin dibinde, elli santim genişliğinde yuvarlak bir açıklık belirdi. On beş santim kalınlığında, bakır bir çerçeveyle tutturulmuş cam ortaya çıktı. Onun da altında somunlarla tutturulmuş alüminyum bir levha vardı. Somunlar döndürüldü, cıvatalar gevşetildi, levha açıldı, dışarıyı görmeye izin verecek bağlantı sağlandı.

Michel Ardan camın önünde diz çökmüştü. Cam, ışık geçirmeyen bir nesne gibi karanlıktı.

– Ee, diye haykırdı, Dünya nerede?

– Dünya mı, dedi Barbicane, işte şurada.

– Ne? dedi Ardan şu ince çizgi, gümüş renkli hilal mi?

– Elbette, Ardan. Dört gün sonra, biz oraya vardığımızda, dolunay olduğunda, Dünya sondördünde olacak. Ve bize kısa sürede gözden yitecek incecik bir hilal biçiminde gözükecek, ardından birkaç günlüğüne koyu bir karanlığa gömülecek.

– Şu! Dünya ha! deyip duruyordu Ardan gözünü dört açmış, doğduğu gezegenin o incecik dilimine bakarken.

Başkan Barbicane'in yaptığı açıklama doğruydu. Mermiden bakıldığında, Yerküre sondördüne giriyordu. Çizdiği çemberin sekizde birindeydi, kapkara gökte yalnız incecik bir hilali gözüküyordu. Havaküre'nin kalınlığından ötürü mavimsi gözüken ışığı Ay'ın hilalinden daha solgundu. Ancak hatırı sayılır boyuttaydı. Uzayın boşluğunda açılmış kocaman bir yay gibi duruyordu. Özellikle içbükey kesimindeki kimi aşırı parlak noktalar orada dağ bulunduğunu gösteriyordu; ama bu noktalar, Ay'ın yüzeyinde hiç görülmeyen kimi koyu gölgelerin altında kalıyordu zaman zaman. Bunlar, Yerküre'ye eşmerkezli olarak dağılmış bulut kümeleriydi.

Bununla birlikte, yörüngesinin sekizde birine ulaştı-

ğında Ay'da ortaya çıkana benzeyen doğal bir olay sonucu, Yerküre'nin kenar çizgisi açık seçik görülebiliyordu. Yuvarlağın bütünü de, Ay'daki gümüş renkli ışık kadar belirgin olmayan kül renkli ışığıyla epey açık seçik görünüyordu. Işıktaki bu yoğunluk düşüklüğünün nedeni kolayca anlaşılabilirdi. Bu yansıma Ay'a vurduğunda, Dünya'nın uydusuna yansıttığı güneş ışınlarından ileri gelir. Buradaysa, tersine, Dünya'nın Ay'a yansıttığı ışınlar doğuruyordu onu. Oysa Dünya'nın yansıttığı ışık Ay'ın ışığından çok daha yoğundur ve bu iki gökcismi arasındaki boyut farkından gelir. Bunun sonucunda, gümüş renkli ışık göründüğünde, Yerküre'nin karanlıkta kalan kesimi Ay yuvarlağına oranla daha belirsizdir, çünkü ışığın yoğunluğu iki yıldızın aldıkları gün ışığının yoğunluğuna bağlıdır. Buna bir de, Dünya hilalinin Yer yuvarlağından daha uzun gözüktüğünü de eklemek gerekir... Işığın çevreye yayılmasından ötürü.

Yolcular uzayın karanlıklarını delmeye uğraşırken, bir demet pırıl pırıl parlayan kuyrukluyıldız geçti gözlerinin önünden. Havaküre'ye değince tutuşan yüzlerce göktaşı karanlıkta ışıklı izler bırakıyor, yeryüzünün gümüş renkli yuvarlağını ateşleriyle zebra postuna çeviriyorlardı. Dünya, o dönemde günberideydi; Aralık ayı kuyrukluyıldızların en çok gözüktüğü zamandır, gökbilimciler bir saatte seksen bin tanesinin geçtiğini saptamışlardır. Bilimsel akıl yürütmelere hiç aldırmayan Michel Ardan, Dünya'nın, üç çocuğunun yola çıkışını havai fişeklerin en parlaklarıyla kutladığına inanmayı yeğledi.

Güneş Sistemi'nin ikinci düzlemde kalan bu yıldızından, büyük gezegenlere göre, sabah ya da akşamları sıradan bir yıldız gibi doğup batan, karanlıkta yitip gitmiş o küçük küreden gördükleri bunlardı işte! Uzayın artık seçilemeyen bir noktasında kalan bu küre, hızla uzaklaşan hilal, bütün sevgilerini bıraktıkları yerdi!

Hiç konuşmayan ama yürekleri aynı biçimde atan üç

arkadaş, mermi gittikçe azalan bir hızla Dünya'dan uzaklaşırken, uzun süre baktılar. Derken, ansızın karşı konmaz bir uyku kapladı beyinlerini. Bedensel ve zihinsel yorgunluktan ötür mü acaba?.. Hiç kuşkusuz, çünkü yeryüzünde geçirdikleri son saatlerin aşırı heyecanından sonra, bunun ortaya çıkması kaçınılmazdı.

– Eh, dedi Michel Ardan, uyumak gerektiğine göre, uyuyalım.

Üçü de döşeklerine uzandı, az sonra derin bir uykuya daldılar.

Ama içlerinin geçmesinden on beş dakika sonra, Barbicane ansızın ayağa fırlayıp sevinçli bir sesle arkadaşlarını uyandırdı.

– Buldum! diye haykırdı.

– Neyi buldun? diye sordu Michel Ardan yatağından çıkarak.

– Columbiad'ın patlamasını neden işitmediğimizi!

– Nedenmiş?.. dedi Nicholl.

– Bizim mermi sesten hızlı gidiyordu da ondan!

III

YERLEŞİLİYOR

Bu garip ama doğru açıklamadan sonra, üç arkadaş derin bir uykuya dalmıştı. Uyumak için bundan daha dingin, daha sessiz yeri nerede bulacaklardı? Yeryüzünde, kentlerdeki bütün evler, köylerdeki bütün kulübeler yerkabuğuna sinmiş olan sarsıntılarla sallanır. Deniz üzerinde, dalgaların salladığı tekne, çarpma ve devinimden başka bir şey değildir. Havada, balon değişik yoğunluktaki akışkan katmanlar arasında sürekli bir o yana bir bu yana sallanır. Yalnız mutlak boşlukta uçan şu mermi konuklarını kesin olarak dinlendiriyordu.

2 Aralık sabahı yediye doğru, yola çıkışlarından sekiz saat sonra apansız bir gürültü uyandırmasa, bu üç ayrıcalıklı yolcunun uykusu belki sonsuza dek sürüp gidecekti.

Gürültü, çok tanıdık bir ulumaydı.

– Köpekler! Köpekler havlıyor! diye bağırdı Michel Ardan, hemen ayağa fırlayarak.

– Acıktılar, dedi Nicholl.

– Peki, ama neredeler? diye sordu Barbicane.

Aradılar ve köpeklerin birini sedirin altına saklanmış buldular. Fırlatılış sırasındaki sarsıntıyla kıpırtısızlaşmış, korkmuş, açlık, sesini geri getirene dek o köşede oturmuştu.

Sevimli Diana'ydı bu; büzüldüğü yerde süklüm püklüm yatıyordu, ancak uzun seslenmelerden sonra dışarı çıkabildi. Michel Ardan da onu en tatlı sözlerle yüreklendiriyordu.

– Gel, Diana, gel kızım! diyordu, av yıllıklarında adı anılacak kızım, puta tapanların tanrı Anubis'e yoldaş seçtikleri, Hıristiyanların da Ermiş Roch'a arkadaş diye verdikleri Diana'cığım! Jüpiter'in bir öpücük karşılığı güzel Avrupa'ya bıraktığı kuçu gibi cehennem bekçisi tarafından tunç yontusu dökülen kızım! Ünü Montargis kahramanları ile Saint-Bernard Dağı'ndakileri bastıracak kızım! Gezegenler arsındaki uçsuz bucaksız uzaya atılarak belki de Ay'daki köpeklerin Havvası olacak kızım! Toussenel'in ünlü sözünü oralarda doğrulayacak kızım benim: "Tanrı, önce insanoğlunu yarattı ve baktı ki çok zayıf, yanına köpeği kattı!" Gel, Diana'cığım, gel buraya!

Bütün bu övgülerle göğsü kabaran ya da kabarmayan Diana, usul usul ilerliyor, acı acı havlıyordu.

– Tamam, dedi Barbicane, Havva'yı görüyorum ama Adem nerede?

– Adem mi! diye karşılık verdi Michel. Adem de çok uzakta olamaz! Buralardadır! Adı Uydu! Gel bakayım Uydu!

Ama Uydu gözükmüyordu. Diana inlemeyi sürdürüyordu. Oysa yaralı falan da değildi, önüne sızlanmalarına son veren bir tabak güzel ezme kondu.

Uydu hâlâ ortalıkta yoktu. Merminin üst bölmelerinden birinde bulana dek epey aradılar; pek anlaşılamayan bir sarsıntı onu buraya savurmuştu. Çok hırpalanan zavallı hayvan acınası bir haldeydi.

– Hay aksi! dedi Michel. Bizim havalandırma düzeni bozulmuş!

Bin bir özenle indirdiler hayvanı. Kafası tavana çarpıp kırılmıştı, bu çarpmanın etkisinden sıyrılması epey güç gözüküyordu. Özenle bir yastığa yatırdılar, derin bir iç çekti.

– İyileştireceğiz seni, dedi Michel. Senin yaşamından biz sorumluyuz. Zavallı Uydu'mun bir patisindense bir kolumu vermeye razıyım ben!

Bunu derken, yaralı hayvana birkaç yudum su verdi, o da bir solukta içti.

Yolcular, hayvanın bakımından sonra, gidip dikkatle Dünya'ya ve Ay'a baktılar. Yerküre artık dünkünden bile daha ince hilal parçasını eritmekte olan kül renkli bir yuvarlaktı; ancak, gittikçe yaklaşan kusursuz bir tekerlek biçimindeki Ay'la kıyaslandığında, hâlâ çok büyüktü.

– Hay aksi! dedi bunun üzerine Michel Ardan. Dolun-Dünya evresinde, yani Yerküremiz tam Güneş'in karşısındayken yola çıkmadığımıza çok üzüldüm şimdi.

– Neden? diye sordu Nicholl.

– Çünkü o zaman anakaralarımızla denizlerimizi başka türlü görecektik. Güneş ışınları vurduğu için anakaralar pırıl pırıl parlayacak, denizler de, kimi dünya haritalarında gösterildiği gibi, daha koyu olacaktı! Henüz hiçbir insan gözünün görmediği kutuplarını görmek isterdim Dünya'nın!

– Tamam, diye karşılık verdi Barbicane. Dünya dolun olsaydı, Ay ilkdördünde olacak, başka bir deyişle Güneş'in parlaklığı içinde gözükmeyecekti. Bizim içinse, başlangıç değil varış noktamızı görmek çok daha iyidir.

– Haklısınız, Barbicane, diye yanıtladı Yüzbaşı Nicholl. Ayrıca Ay'a vardıktan sonra, uzun Ay geceleri boyunca, türdeşlerimizin kaynaştığı o küreyi inceleyecek bol vaktimiz olacak!

– Türdeşlerimiz mi! diye bağırdı Michel Ardan. İyi ama artık türdeşimiz değil, Aylı onlar! Bizler yeni bir dünyanın, içinde bulunduğumuz merminin yurttaşlarıyız! Ben Barbicane'in türdeşiyim, Barbicane de Nicholl'un. Bizim ötemizde, dışımızda, insanlık yok, sıradan Aylılar olana dek, şu küçük evrenin biricik varlıkları bizleriz!

– Yaklaşık seksen sekiz saat sonra, diye karşılık verdi yüzbaşı.

– Bu da ne demek?.. diye sordu Michel Ardan.

– Saat sekiz buçuk demek, diye yanıtladı Nicholl.

– Kaç olursa olsun, dedi Michel, hemen yemeğe oturmamak için en küçük bir neden göremiyorum doğrusu.

Gerçekten de bu yeni yıldızda yaşayanlar yemeden duramazlardı, mideleri o sırada açlığın buyurgan yasalarının etkisine girmiş durumdaydı. Michel Ardan –bir Fransız olarak– kendini aşçıbaşılığa getirdi, bu önemli görevde onunla yarışan kimse yoktu zaten. Gaz lambası, yemeklerin hazırlanması için gereken birkaç derecelik ısıyı, besin sandığı da bu ilk şölenin yiyeceklerini sağladı.

Yemek, Pampalar'daki geviş getirenlerin en güzel parçalarıyla hazırlanmış, o tadına doyulmaz Liebig tabletlerinin sıcak suda eritilmesiyle oluşturulan nefis çorbayla başladı. Bu et suyuna çorbanın ardından hidrolik makineyle sıkıştırılmış, bir İngiliz kahvesinin fırınından çıkmış kadar yumuşak, lezzetli birkaç parça biftek geldi. Düşlerin adamı Michel, bunların "kanlı" olduklarını bile öne sürdü.

Eti kutularda saklanmış, yine sevgili Michel'in deyimiyle "yeni koparılmışından" bile taze sebzeler izledi. Onların ardından da, Amerikan usulü tereyağlı ekmekler eşliğinde yuvarlanan birkaç fincan çay. Nefis olduğu belirtilen bu içeceği, Rus Çarı'nın yolculara armağan ettiği seçme çay yapraklarıyla oluşturmuşlardı.

Ardan, yemeği taçlandırmak üzere, besin dolabına "rastlantıyla" girmiş ince bir şişe Nuits (Geceler) şarabı açtı. Üç arkadaş onu Yerküre ile uydusunun şerefine içtiler.

Bourgogne bağlarında damıtılmış bu nitelikli şarap yetmezmiş gibi, güneş de katılmak istedi şölene. Mermi o sırada Dünya'nın gölgesinden çıkıyordu. Işık saçan yıldızın ışınları, Ay'ın yörüngesinin Dünya ile oluşturduğu açı yüzünden, gelip doğruca güllenin yuvarlak döşemesine vurdu.

– Yaşasın, Güneş! diye bağırdı Michel Ardan.

– Elbette, diye karşılık verdi Barbicane, bekliyordum zaten onu.

– İyi ama, dedi Michel, Dünya'nın uzaya vuran gölgesinin tepesi Ay'ın ötesine mi uzanıyor?

– Havaküre'nin kırması olmasa, çok daha ötesine, diye karşılık verdi Barbicane. Ay bu gölgenin içine girdiğinde, üç yıldız, Güneş, Dünya ve Ay aynı çizgi üzerine gelmiş demektir. O zaman kavşak noktaları dolunayla çakışır ve tutulma olur. Ay tutulması sırasında yola çıkmış olsaydık, bütün yolculuğumuz gölgede geçerdi, bu da tatsız bir şey olurdu.

– Neden?

– Boşlukta uçuyor olsak da, güneş ışınlarının ortasında yüzen aracımız, bu ışınların ışığını da, sıcaklığını da toplayacak. Dolayısıyla, her açıdan önemli olan gazı tutumlu kullanmış olacağız.

Gerçekten de, herhangi bir atmosferin ısısını da, ışığını da kesmediği güneş ışınlarının etkisiyle, mermi, kıştan yaza geçmiş gibi, ansızın ısınıp aydınlanıyordu. Ay yukardan, Güneş aşağıdan, mermiyi ateşe boğuyorlardı.

– Çok güzel burası, dedi Nicholl.

– Bence de! diye haykırdı Michel Ardan. Azıcık funda toprağı olsa, şu bizim alüminyum gezegende yirmi dört saatte bezelye yetiştirirdik. Tek bir korkum var, güllenin çeperlerinin erimesi!

– İçin rahat olsun, saygıdeğer dostum, diye karşılık verdi Barbicane. Mermi bundan çok daha yüksek ısıya dayandı Havaküre'nin katmanları arasından süzülürken. Hatta Florida'da kendisini gözleyenlere bir ateş topu gibi göründüğünü sanıyorum.

– O zaman J.-T. Maston bizi ızgara oldu biliyordur.

– Ben de zaten olmayışımıza şaşıyorum ya, diye karşılık verdi Barbicane. Önceden kestiremediğimiz bir tehlikeydi bu.

– Ben de bundan korkuyordum, demekle yetindi Nicholl.

– Ve bize hiçbir şey demedin, ulu yüzbaşım! diye bağırdı Michel Ardan arkadaşının elini sıkarken.

Bu arada, Barbicane, hiç ayrılmayacakmış gibi mermiye yerleşmeyi sürdürüyordu. Bu hava taşıtının tabanının yaklaşık on sekiz metre kare olduğunu anımsıyorsunuz. Tavanının tepesine dek yüksekliği de dört metre; içi ustaca düzenlenmiş, yolculuk için gerekli araçlar ve aygıtlar kendi yerlerine yerleştirilmiş, üç yolcuya belli bir devinme özgürlüğü bırakılmıştı. Dipteki kalın cam epey bir ağırlığı çekecek güçteydi. Dolayısıyla Barbicane'le arkadaşları bunun üzerinde sağlam bir döşemedeymiş gibi yürüyorlardı: Ancak ışınlarını doğrudan gönderen güneş, merminin içini alttan aydınlatarak garip ışık oyunlarına yol açıyordu.

İşe su ve yiyecek sandıklarını denetleyerek başladılar. Çarpmaya karşı alınmış önlemler dolayısıyla, bu kaplar hiç zarar görmemişti. Yiyecek boldu, üç yolcuyu bir yıl besleyebilirdi. Barbicane, mermi Ay'ın en çorak bölgesine inecekmiş gibi önlem almak istemişti. Elli galona doldurulmuş su ve içkiyse iki ay yeterdi. Ama gökbilimcilerin son gözlemlerine göre, Ay'da –en azından derin vadilerinde– alçak, kalın, yoğun bir atmosfer vardı, dolayısıyla mutlaka dere, kaynak da olmalıydı. Bu yüzden, serüvenci kâşifler, ayın üzerinde geçirecekleri ilk yılda ne açlık çekerlerdi, ne susuzluk.

Geriye, merminin içindeki hava sorunu kalıyordu. Bu konuda da her türlü güvenlik önlemi alınmıştı. Oksijen sağlamak üzere üretilmiş Reiset-Regnault aygıtına iki aylık potasyum klorat konmuştu. Aygıt belli ölçüde gaz tüketiyordu, çünkü oksijen üretecek maddeyi dört yüz derecenin üzerinde ısıtması gerekiyordu. Ancak, bu açıdan da rahattılar. Üstelik aygıt, kendi kendine çalıştığından, özel bir dikkat de gerektirmiyordu. Dört yüz derecenin üstünde potasyum klorat potasyum klorüre dönüşüyor, içindeki oksijen açığa çıkıyordu. Peki, dokuz kilo potas-

yum klorat ne veriyordu? Mermideki konukların günlük gereksinmesi olan yedi litre oksijeni.

Ancak tüketilen oksijeni yenilemek yetmiyordu, ayrıca solunum sırasında oluşan karbondioksit gazının da emilmesi gerekiyordu. Oysa yaklaşık on iki saattir, ciğerleri çekilen oksijenin kanda yakılmasıyla oluşan sağlığa zararlı bu gazla dolmuştu merminin içi. Nicholl, Diana'nın bin bir güçlükle soluk aldığını görünce havanın bu duruma geldiğini anladı. Gerçekten de, ünlü Köpek Mağarası'nda görüldüğü gibi, karbondioksit gazı yoğunluğundan ötürü merminin dibine çöküyordu. Başı aşağıda olduğundan, zavallı Diana bu gazın varlığından efendilerinden önce rahatsız oluyordu elbet. Ama Yüzbaşı Nicholl buna hemen bir çare buldu. Merminin dibine potas kostik koydu, bir süre karıştırdı, karbon gazına bayılan bu madde onu bütünüyle emdi, merminin içindeki havayı temizledi.

Bunun üzerine araçların sayımına geçildi. Camı kırılan birinin dışında, ısı ve basınçölçerler ilk sarsıntıya dayanmışlardı. Harika bir aneroit, yastıklı kutusundan çıkarılıp bir yere asıldı. Bu aygıt, doğal olarak yalnız merminin içindeki hava basıncını algılayıp göstermiyordu. Ayrıca, havadaki buharı da gösteriyordu. O anda iğnesi 765 ile 760 milimetre arasındaydı. Buysa "iyi hava" demekti.

Barbicane ayrıca, sapasağlam buldukları, birkaç pusula da getirmişti. Bulundukları koşullarda iğnelerinin pusulayı şaşırdığını, yani hiçbir yönü gösteremediğini kolayca kestirebiliyorsunuzdur sanırız. Gerçekten de, güllenin Yerküre'den uzaklığı dolayısıyla, Kuzey Kutbu aygıtın iğnesi üzerinde en küçük bir etki yaratamazdı elbet. Ancak bu pusulalar Ay yuvarlağında birtakım sıra dışı olaylar saptardı belki. Şöyle ya da böyle, Dünya'nın uydusunun da manyetik çekimin etkisinde olup olmadığını saptamak ilginç olacaktı.

Ay'daki dağların yüksekliğini ölçmek üzere yükseltiölçer, Güneş'in gökyüzündeki yüksekliğini saptamak üzere, harita yapmaya, açıları ufka göre belirlemeye yarayan bir aygıt, sekstant, Ay'a yaklaşırken çok işe yarayacak dürbünler özenle gözden geçirildi; fırlatılış sırasındaki sarsıntıya karşın, iyi oldukları saptandı.

Nicholl'un özenle seçtiği kazma, kürek gibi çeşitli aletlere, Michel Ardan'ın ay toprağına dikmeyi tasarladığı fidanlara, değişik tohum torbalarına gelince, hepsi merminin üst kesimindeki yerlerindeydiler. Orada, savurgan Fransız'ın üst üste yığdığı bir ambar vardı sanki. Neyin ne olduğu bilinmiyor, neşeli delikanlı da zaten herhangi bir açıklama yapamıyordu. Merminin duvarına yerleştirilmiş kancalara tutuna tutuna, denetimi kendisine bırakılmış bu çıfıt çarşısına çıkıyordu. Düzenliyor, yerleştiriyor, dünyanın en yanlış notalarıyla havayı şenlendiren kimi eski Fransız şarkılarını söylerken, kimi gizemli kutulara elini sokup çıkarıyordu.

Barbicane, füzeleriyle benzer şeylerinin bir zarar görmediklerini görüp sevindi. Güçlü patlayıcılarla doldurulmuş bu önemli nesneler, çekimsiz bölgeden çıktıktan sonra, Ay'ın çekimine girip yere çakılmaması için, düşmeyi yavaşlatmaya yarayacaklardı. Aslında bu düşüş de, iki yıldızın kitleleri arasındaki farktan dolayı, Yerküre'ye düşüşten altı kat daha yavaş olacaktı zaten.

Kısacası, denetlemenin sonucu hepsini sevindirdi. Sonra her biri yan pencerelerden ya da dipteki camdan uzayı izlemeye koyuldu.

Görünüm aynıydı. Bütün gökyüzü, bir gökbilimciyi çılgına çevirecek kadar duru yıldızla ve takımyıldızla doluydu. Kapkara gökte, bir yanda, harıl harıl yanan bir fırının ağzını andıran, insanın gözünü kamaştıran, halesiz Güneş tekerleği, öte yanda, yıldızlar arası evrende asılı gibi duran, ondan aldığı ışığı yansıtan Ay. Sonra da, uzaydaki bir deliği andıran, çevresinde hâlâ gümüş renk-

li ince bir şerit bulunan epey güçlü leke: Yerküre. Şurada burada, Ay'da yağan kardan yapılmış kocaman toplara benzeyen bulutumsu yığınları ve göğün en tepesinden ayakucuna dek uzanan, içinde Güneş'in ancak dördüncü sırada bir yıldız olabildiği, ele avuca gelmez yıldız tozlarının oluşturduğu uçsuz bucaksız halka, Samanyolu.

İzleyiciler, hiçbir betimlemenin anlatamayacağı bu görünümden alamıyorlardı gözlerini. Neler getiriyordu akıllarına! Ne bilinmedik duygulanımlar uyandırıyordu ruhlarında! Barbicane, bu izlenimlerin etkisi altında yolculuğunu anlatmaya başlamak istedi, girişimin başındaki olayları saat saat yazmaya koyuldu. Kocaman, köşeli yazısıyla, biraz tüccar ağzıyla yazıyordu.

O arada Nicholl, fırlatılma hesaplarını gözden geçiriyor, inanılmaz bir ustalıkla rakamlarla oynuyordu. Michel Ardan zaman zaman ona yanıt vermeyen Barbicane'le, zaman zaman dediklerini işitmeyen Nicholl'la, sıraladığı kuramları hiç anlamayan Diana'yla, son olarak kendi kendine konuşuyor, soruları sorup yanıtlar veriyor, gidip geliyor, bin bir ayrıntıyla ilgileniyor, kimi zaman alttaki pencereye eğiliyor, kimi zaman merminin yan camlarına yapışıyor ve sürekli şarkılar söylüyordu. Şu küçük dünyada o Fransız kıpır kıpırlığıyla konuşkanlığını simgeliyordu ve inanın, kusursuz temsil ediyordu ikisini de.

Gün, daha doğrusu –bu terim buraya uygun değil çünkü– Yerküre'de bir günü oluşturan on iki saatlik zaman dilimi, ustaca hazırlanmış zengin bir akşam yemeğiyle sona erdi. Henüz yolcuların güvenini sarsacak herhangi bir olay yaşanmamıştı. Dolayısıyla, mermi hızı gittikçe azalarak gökyüzündeki yolları geçerken, daha şimdiden başarıya ulaşacaklarından emin, sakin sakin uyudular.

IV

BİRAZ CEBİR

Gece olaysız geçti. Aslını ararsanız, bu "gece" sözcüğü pek yerinde değil.

Merminin Güneş'e göre konumu değişmiyordu. Gökbilimsel açıdan, güllenin alt kesiminde gece, üstündeyse gündüz vardı. Bu anlatı boyunca, bu iki sözcük Güneş'in Yerküre'de doğuşuyla batışını dile getirecektir.

Yolcuların uykusu çok rahat geçti, çünkü mermi, olağanüstü hızına karşın, hiç kıpırdamıyormuş gibi duruyordu. Uzayda yol alışını hiçbir devinim yansıtmıyordu. Bir gidiş ne denli hızlı olursa olsun, boşlukta yapılıyorsa ya da hava kitlesi yol alan cisimle birlikte yer değiştiriyorsa, insanda herhangi bir etki yaratamaz. Yerküre'de hangi insan, kendisini saatte doksan bin kilometre hızla döndüren Dünya'nın bu hızını algılayabiliyor? Tıpkı durgunluk gibi, devinim de bu koşullarda "duyumsanmaz." Her cisim bu durumda duyarsızdır. Bir cisim duruyorsa, bir dış güç gelip yerini değiştirmedikçe, olduğu yerde kalacaktır. Hareket ediyorsa, herhangi bir engel yolunu kesmedikçe, durmayacaktır. Durgunluk ya da hareket karşısındaki bu kayıtsızlığa atalet denir.

Dolayısıyla, Barbicane'le arkadaşları, bir mermiye kapatıldıkları için, kendilerini mutlak atalet içinde sanabilirlerdi. Ayrıca merminin dışına da çıksalar, duyacakları etki aynı olurdu. Tepelerinde gittikçe büyüyen Ay olmasa, kesin bir kıpırtısızlık içinde yüzdüklerine yemin edebilirlerdi.

O 3 Aralık sabahı yolcular hiç beklemedikleri, neşeli bir sesle uyandılar. Öten horozun sesi aracı çınlattı.

İlk ayağa fırlayan Michel Ardan, merminin ucuna dek tırmandı, kapağı açılmış bir sandığı kapattı:

– Sus bakayım! dedi alçak sesle. Bütün oyunumu bozacak bu hayvan!

Oysa Barbicane ile Nicholl uyanmışlardı.

– Horoz ha? demişti Nicholl.

– Yoo, hayır dostlarım! diye yanıt verdi Michel heyecanla. Sizi ben uyandırmak istedim bu köy sesiyle!

Bunu dedikten sonra, ibikli yaratıkların en gururlusunu aratmayacak bir kukuriko çıkardı.

İki Amerikalı kendilerini tutamayıp güldüler.

– Hoş bir yetenek doğrusu, dedi Nicholl kuşkulu gözlerle arkadaşına bakarak.

– Evet, diye karşılık verdi Michel, ülkemin bir şakası. Tam Gal yöresine özgü. En seçkin topluluklarda, böyle horoz gibi ötülür!

Sonra konuyu değiştirdi:

– Bütün gece ne düşündüm biliyor musun, Barbicane? dedi.

– Hayır, diye yanıtladı başkan.

– Cambridge'teki dostlarımızı. Matematik konusunda zır cahil olduğumu fark etmişsindir. Bu yüzden, Gözlemevi'ndeki bilginlerin, merminin Ay'a varabilmesi için Columbiad'ı hangi hızla terk etmesi gerektiğini nasıl hesapladıklarını bir türlü kavrayamıyorum.

– Ay'ın çekimiyle Dünya'nınkinin birbirini dengelediği tarafsız noktaya ulaşabilmesi için demek istiyorsun sanırım, çünkü yolun onda dokuzunda yer alan bu noktadan sonra mermi kendi ağırlığından ötürü Ay'ın yüzeyine düşecek.

– Tamam, öyle olsun, diye karşılık verdi Michel. Nasıl hesaplayabildiler ilk fırlatılış hızını?

– Bundan kolay ne var, diye yanıtladı Barbicane.

– Peki, sen yapabilir miydin bu hesabı? diye sordu Michel Ardan.

– Elbette, Gözlemevi'nin gönderdiği yazı bizi bu zahmetten kurtarmasaydı, Nicholl'la ben yapardık onu.

– Bak, sevgili Barbicane, diye karşılık verdi Michel, bana bu sorunu çözdürecek yerde, ayaklarımdan başlayıp kafamı kesseler çok daha iyi olurdu!

– Çünkü cebir bilmiyorsun, diye yanıtladı Barbicane.

– Haa, sizi gidi *x* yiyiciler sizi! Cebir dediniz mi her şeyi açıkladığınızı sanırsınız zaten.

– İyi ama Michel, çekiç olmadan demircilik, pulluk olmadan çiftçilik yapılır mı?

– Çok zor olur.

– Tamam işte, cebir de, çekiç ya da pulluk gibi bir araçtır, hem de kullanmasını bilen için, iyi bir araç.

– Sahi mi?

– Elbette sahi.

– Peki, gözümün önünde de kullanabilir misin bu aracı?

– İlgini çekiyorsa, evet.

– Ve bizim taşıtın ilk hızının nasıl hesaplandığını gösterebilir misin?

– Elbette, saygıdeğer dostum. Sorunun bütün öğelerini, Yer'in Ay'ın merkezine uzaklığını, Yer'in açısını, kütlesini, Ay'ın kütlesini göz önünde bulundurarak, merminin ilk hızını kılı kılına hesaplayabilirim, hem de basit bir formülle.

– Görelim şu formülü.

– Göreceksin. Yalnız, Güneş'in çevresinde döndükleri için, güllenin Ay ile Dünya arasında geçeceği eğriyi gerçekten çizemem sana. Hayır, bunu yapamam. Bu iki noktayı kıpırdamıyor sayacağım, bu da bize yeter.

– Peki, ama neden?

– Çünkü öylesi, "üç bilinmeyenli denklem"in çözümünü gerektirir, oysa integral hesabı henüz bunu yapabilecek kadar gelişmedi.

– Bak sen şu işe, dedi Michel Ardan alaycı bir sesle, matematik bilimi daha son sözünü söylemedi demek?

– Elbette söylemedi, diye karşılık verdi Barbicane.

– Güzel! Belki de Aylılar integral hesabını sizden daha ileri götürmüşlerdir! Haa, sırası gelmişken, nedir bu integral hesabı?

– Diferansiyel hesabını tersine çeviren hesap, diye yanıtladı Barbicane ciddi ciddi.

– Çok teşekkür ederim.

– Başka bir deyişle, bu, türevi bilinen bitmiş niceliklerin arandığı hesaptır.

– Hah, bu açık işte, diye karşılık verdi sorusu yanıtlanan Michel.

– Şimdi de, bir kâğıt, bir kalem verin bana, diye sürdürdü Barbicane yarım saate kalmadan istenen formülü bulayım.

Yarım saat geçmeden Barbicane başını kaldırdı, Michel'e, ortalarında şu formülün göze çarptığı, cebir sayılarıyla dolu bir sayfa gösterdi:

$$\frac{1}{2}\left(v^2-v_o^2\right)=gr\left\{\frac{r}{x}-1+\frac{m'}{m}\left(\frac{r}{d-x}-\frac{r}{d-r}\right)\right\}$$

– Peki, bunun anlamı?.. diye sordu Michel.

– Bunun anlamı şu: v'nin karesi eksi v_o'ın karesi bölü iki eşittir gr yerçekimi çarpı r bölü x eksi bir, artı m üssü bir bölü m çarpı r bölü d eksi x eksi r bölü d eksi...

– y üstüne binmiş z üstü x, o da p'nin üstünde at koşturuyor, diye bağırdı Michel Ardan kahkahayla gülerken. Ve bu sıraladıklarını anlıyor musun, yüzbaşı?

– Bundan daha açık ne olabilir.

– Çok doğruuu! dedi Michel Ardan. Kör kör parmağım gözüne, ortada ben de başka bir şey sormuyorum zaten.

– Doymak bilmez dalgacı! diye karşılık verdi Barbicane. Cebir istedin, gırtlağına dek cebire gömüleceksin şimdi!

– Beni asın çok daha iyi!

– Gerçekten de, diye yanıtladı formülü usta gözlerle inceleyen Nicholl. Bence çok güzel bulunmuş bir formül bu, Barbicane. Canlı güçlerin türev denklemi bu ve başarılı sonuç vereceğine kuşkum yok.

– İyi ama ben de anlamak istiyorum! diye haykırdı Michel Ardan. Onu anlamak için Nicholl'un ömründen on yıl veririm!

– Dinle o zaman, dedi Barbicane. v^2 bölü v sıfırın karesi bize canlı gücün yarısını veren formüldür.

– Güzel ve Nicholl bunun ne demek olduğunu biliyor, değil mi?

– Elbette biliyorum, Michel, diye karşılık verdi yüzbaşı. Kutsal Kitap'tan çıkmışa benzeyen bütün bu işaretler aslında okumasını bilen için dünyanın en açık, en seçik, en mantıklı dilini oluşturur.

– Ve Nicholl, Mısırlıların kara leyleklerinden daha anlaşılmaz şu çiviyazısıyla mermiye fırlatılış sırasında hangi hızın verilmesi gerektiğini bulacağını öne sürüyorsun?

– Kesinlikle, diye yanıtladı Nicholl. Üstelik yine bu formüle bakarak, yolun herhangi bir noktasındaki hızını da söyleyebilirim.

– Yok canım?

– Var canım.

– Bizim başkandan daha akıllısın demek?

– Hayır, Michel, değilim. İşin zor yanı Barbicane'in yaptığı. Bütün terimleri hesaba katan bir denklem kurmak. Gerisi aritmetiktir ve insanın yalnız dört işlemi bilmesi yeter.

– Eee, bu harika işte! diye karşılık verdi ömründe tek bir doğru toplama yapamamış ve bu kuralı sonu gelmez tam sayılar elde etmeye yarayan Çin bilmecesi diye tanımlayan Michel Ardan.

Bu arada, Barbicane de, biraz üstünde düşünse, Nicholl'un da bu formülü bulabileceğini öne sürüyordu.

– Bilemem doğrusu, diyordu Nicholl, ama baktıkça ne kadar kusursuz olduğunu görüyorum.

– Şimdi dinle beni, dedi Barbicane, bilgisiz dostum o zaman bütün bu harflerin bir anlamı olduğunu göreceksin.

– Dinliyorum, dedi Michel boynunu büküp.

– *d* Dünya'nın merkeziyle Ay'ın merkezi arasındaki uzaklıktır, çekim güçlerini hesaplayabilmek için merkezlerden başlamak gerekir çünkü.

– Bunu anlıyorum.

– *r* Dünya'nın yarıçapıdır.

– *r* yarıçap. Tamam.

– *m* Dünya'nın kütlesi, m^1 Ay'ınki. Çekim, cisimlerin kütleleriyle orantılı olduğundan, birbirini çeken iki cismin kütlelerini hesaba katmak gerekir.

– Anlaşıldı.

– *gr* çekim gücünü, yani Yerküre'ye düşen bir cismin bir saniyede kazandığı hızı gösteriyor. Açık mı?

– Kaynak suyu kadar! diye karşılık verdi Michel.

– Ondan sonra, *x*'le merminin merkeziyle Dünya arasındaki değişken uzaklığı, *v* ile de merminin o andaki hızını gösteriyorum.

– Güzel.

– Son olarak, denklemdeki *v* sıfır, güllenin Havaküre'den çıkarkenki hızıdır.

– Gerçekten de, hızın tam o noktada hesaplanması gerekir, dedi Nicholl. Çünkü fırlatılış sırasındaki hızın Havaküre'den çıkıştakinden üçte iki kat büyük olduğunu şimdiden biliyoruz.

– Buna aklım ermedi işte! dedi Michel.

– Oysa çok basit, dedi Barbicane.

– Benim için o kadar basit değil, diye karşılık verdi Michel.

– Bizim mermi Havaküre'nin sınırına geldiğinde ilk hızının üçte birini yitirmiş durumdadır demek bu.

– O kadar mı?

– Evet, dostum, sırf hava katmanlarına sürtünmekten. Ne kadar hızlı giderse, o kadar büyük bir dirençle karşılaşacağını anlıyorsundur sanırım.

– Bunu kabul ediyorum işte, diye karşılık verdi Michel ve senin şu sıfır *v* ikilerinle sıfır *v* karelerin beynimde bir torbadaki çiviler gibi sallansalar da, anlıyorum.

– Cebirin ilk etkisi budur zaten, diye sürdürdü Barbicane. Ve şimdi de işi bitirmek üzere, bu değişik terimlerin sayısal verilerini belirleyeceğiz, başka bir deyişle değerlerini rakamlarla göstereceğiz.

– Tamam, bitirin artık işimi! diye karşılık verdi Michel.

– Bu terimlerin kimisi biliniyor, kimisinin hesaplanması gerek, dedi Barbicane.

– Sonuncuları ben üstleniyorum, dedi Nicholl.

– *r*'yi ele alalım, diye sürdürdü Barbicane. *r* Dünya'nın yarıçapıdır; yola çıktığımız noktada, Florida enleminde, altı milyon üç yüz yetmiş metredir. *d*, yani Dünya'nın merkezi ile Ay'ın merkezi arasındaki uzaklık, Dünya'nın yarıçapının eli altı katıdır, yani!..

Nicholl bunu hızla hesapladı.

– Üç yüz elli altı milyon yedi yüz yirmi bin metredir. Ay yakınsak olduğu, yani Dünya'ya en yakın noktada bulunduğu zaman.

– Tamam, dedi Barbicane. m^2 bölü *m*, yani Ay'ın kütlesi ile Dünya'nın kütlesi arasındaki orantı, eşittir yirmi dörtte bir.

– Harika, dedi Michel.

– *gr*, yerçekimi, bu Florida'da dokuz metre seksen bir santimdir. Dolayısıyla, *gr* eşittir...

– Altmış milyon dört yüz yirmi bin metrekare, diye karşılık verdi Nicholl.

– Peki, şimdi? diye sordu Michel Ardan.

– Terimler rakamlandırıldığına göre, diye yanıt verdi Barbicane, şimdi sıfır *v*'yi, başka bir deyişle sıfır çekim gücüne eşit hızı, merminin Havaküre'den çıkarken erişeceği hızı arayacağım. O anda hız sıfır olacağına göre, bunun sıfıra eşit olacağını varsayıyorum. *x*, bu sıfır noktasının bulunduğu uzaklık, *d*'nin, yani iki merkez arasındaki uzaklığın onda dokuzuyla gösterilecek.

– Bunun ne olacağını şöyle böyle canlandırabiliyorum kafamda, dedi Michel.

– Bu durumda, *x* eşittir 9 *d* bölü eşit sıfır v_o olacak, bu da bize şu formülü verecektir...

Barbicane kâğıda hızla formülü yazdı:

Nicholl aç gözlüce okudu.

$$v_0^2 = 2gr\left\{1 - \frac{10r}{9d} - \frac{1}{81}\left(\frac{10r}{d} - \frac{r}{d-r}\right)\right\}$$

– Bu işte! Bu işte! diye bağırdı.

– Açık mı? diye sordu Barbicane.

– Ateşten harflerle yazılmış! diye yanıtladı Nicholl.

– Aslanlarım benim! diye mırıldandı Michel.

– Sonunda anladın mı bari? diye sordu Barbicane.

– Anladım mı! diye haykırdı Michel Ardan. Öyle bir anladım ki, başım çatlıyor!

– Demek ki, diye sürdürdü Barbicane, v_o^2 eşittir iki *gr* çarpı bir, eksi 10 *r* bölü g*d*, eksi yirmi dörtte bir çarpı on *r* bölü *d* eksi *r* bölü *d* eksi *r*.

– Geriye güllenin Havaküre'den çıkıştaki hızını hesaplamak kalıyor, dedi Nicholl.

Bütün güçlüklerin üstesinden gelmenin ustası yüzbaşı ürkütücü bir hızla bu denklemi rakamlandırmaya girişti. Bölmeler çıkarmalar uzayıp gidiyordu parmaklarının ucunda. Rakam yağıyordu ak kâğıdına. Michel Ardan uç

vermekte olan yarım baş ağrısını ellerinin arasına alırken, Barbicane bakışlarıyla yüzbaşıyı izliyordu.

– Ee? diye sordu Barbicane birkaç dakika suskunluktan sonra.

– Yaptığımız hesaplara göre, diye yanıtladı Nicholl, yerçekiminin eşitlendiği noktaya ulaşabilmesi için, *v* sıfırın, yani merminin Havaküre'den çıkıştaki hızının...

– Evet?.. dedi Barbicane.

– İlk saniyede on bir bin elli bir metre olması gerekiyor.

– Aaa! diyerek ayağa fırladı Barbicane, ne diyorsunuz siz?

– On bir bin elli bir metre.

– Offf! dedi başkan umutsuzca elini sallayarak.

– Neyin var? diye sordu epey şaşıran Michel Ardan.

– Neyim mi var! İyi ama bu sürtünmeyle üçte bir azalmış hız olduğuna göre, fırlatılış sırasındaki ilk hızın...

– On altı bin beş yüz yetmiş altı metre olması gerekirdi! diye yanıtladı Nicholl.

– Oysa Cambridge Gözlemevi başlangıç için on bir bin metrenin yeteceğini bildirmişti ve güllemiz de bu hızla yola çıktı!

– Ee peki? diye sordu Nicholl.

– Pekisi, bu hız yetmeyecek demektir!

– Güzel.

– Yerçekimlerinin eşitlendiği noktaya hiç ulaşamayacağız demektir!

– Vay canına!

– Hatta yolun yarısına bile gelemeyeceğiz!

– Vay güllesine yandığımın! diye haykırdı Michel Ardan, mermi yerkabuğuna çarpmak üzereymiş gibi sıçrayarak.

– Ve yeniden Dünya'ya düşeceğiz!

V

UZAYIN SOĞUKLUĞU

Bu açıklama yıldırım düşmüş gibi bir etki yarattı. Kim beklerdi böyle bir hesap yanlışlığını? Barbicane kulaklarına inanamıyordu. Nicholl rakamları bir daha gözden geçirdi. Doğruydular. Onları doğuran formüle gelince, onun da doğruluğundan kuşku duyulamazdı; doğrulama yapıldıktan sonra, yerçekiminden kurtuldukları noktaya erişebilmek fırlatılış hızının saniyede on altı bin beş yüz yetmiş altı metre olması gerektiği saptandı.

Üç arkadaş sessizce birbirlerine baktılar. Yemeği düşünen kalmamıştı artık. Barbicane dişlerini sıkmış, kaşlarını çatmış, ellerini yumruk yapmış lombozdan dışarı bakıyordu. Nicholl, kollarını kavuşturmuş, hesapları inceliyordu. Michel Ardan da mırıldanıyordu:

– Aman ne bilginler! Başkasına hiç gerek yok doğrusu! Şu Cambridge Gözlemevi'nin tepesine inmek, içindeki bütün o rakam hokkabazlarıyla birlikte darmadağın edebilmek için yirmi altın verirdim valla!

Birden yüzbaşı, doğruca Barbicane'e seslenen bir düşünceyi dile getirdi.

– Hah! dedi. Saat sabahın yedisi. Demek ki otuz iki saattir yoldayız. Aşacağımız yolun yarıdan fazlası ve bana öyle geliyor ki, düşmüyoruz!

Barbicane yanıt vermedi. Ancak yüzbaşıya şöyle bir göz attıktan sonra, Yerküre'nin açısal uzaklığını ölçmek üzere bir pusula aldı eline. Dipteki camdan, merminin hiç kıpırdamıyormuş gibi duruşundan yararlanarak, bir göz-

lem yaptı. Sonra doğruldu, inci taneleri gibi alnından aşağı süzülen ter damlalarını sildi, birkaç rakam yazdı kâğıda. Nicholl, başkanın Dünya'nın yarıçapına bakarak merminin Yerküre'den uzaklığını çıkarmak istediğini anladı. Kaygıyla ona bakıyordu.

– Yoo, hayır! diye bağırdı Barbicane birkaç saniye sonra. Hayır, düşmüyoruz! Dünya'dan elli fersahtan fazla uzağız! Fırlatılış hızı saniyede on bir bin metre olsaydı, merminin durması gereken noktayı geçmişiz! Hâlâ göğe doğru yükseliyoruz!

– Öyle olduğu besbelli, diye karşılık verdi Nicholl. Dolayısıyla, fırlatılış hızının, iki yüz bin kilo pamuk barutunun itmesiyle, bildirilen on bir bini aştığı sonucuna varmak zorundayız. Bu durumda, hani şu Dünya'dan iki bin fersah ötede dolanan ikinci uyduya topu topu on üç dakika sonra rastlayışımızı kolayca açıklıyorum kendi kendime.

– Ve bu açıklama doğruya çok yakın, diye ekledi Barbicane. Çünkü mermi, bölmeler arasındaki suyu boşaltarak, hatırı sayılır ölçüde hafiflemiştir.

– Çok doğru! dedi Nicholl.

– Ah, sevgili Nicholl'cuğum, diye bağırdı Barbicane, kurtulduk!

– Tamammm, diye karşılık verdi Michel Ardan sakin sakin, kurtulduğumuza göre karnımızı doyuralım.

Gerçekten de haklıydı Nicholl. Fırlatılış hızı Cambridge Gözlemevi'nin bildirdiğinden –çok şükür– epey fazla olmuştu ama bu Cambridge Gözlemevi'nin yanılmış olduğu gerçeğini unutturmuyordu kuşkusuz.

Bu boş korkuyu atlatan yolcular, sofraya oturup keyifle yemeklerini yediler. Daha doğrusu, yemekten daha çok, konuştular. İçlerindeki güven 'cebir kazası'ndan öncekine göre, daha fazlaydı.

– Neden başarıya ulaşmayalım canım? deyip duruyordu Michel Ardan. Neden varmayalım Ay'a? Fırlatıldık

bir kere. Hiçbir engel yok önümüzde. Tek bir kaya görünmüyor. Yol boş, denizle boğuşan gemininkinden, rüzgârla savaşan balonunkinden daha boş hem de! Bir gemi istediği yere varıyor, balon hoşuna giden noktaya çıkabiliyorsa, bizim mermi de neden saptadığı hedefin ötesine geçmesin?

– Hedefine varacak, dedi Barbicane.

– Böyle bir girişimin altından kalkabilecek tek ulusu, Başkan Barbicane'i yetiştirebilen Amerikan halkını onurlandırmak için de olsa varacak elbet, dedi Michel Ardan. Ah, ah! Kaygımız kalmadığına göre, ne olacağımızı düşünüyorum şimdi ben. Kim bilir ne kadar çok sıkılacağız!

Barbicane ile Nicholl boş ver dercesine ellerini salladılar.

– Ancak, bunun için de önlem aldım, dostlarım, dedi Michel Ardan. Yalnız isteğinizi söyleyin yeter. Satranç, dama, kâğıt, domino, hepsi elinizin altında! Bir tek bilardo eksik!

– Nee! dedi Barbicane, bütün o ıvır zıvırı da mı getirdin?

– Elbette, diye yanıtladı Michel, üstelik yalnız kendimizi eğlendirmek için değil, ayrıca Ay'daki küçük kahvehaneleri donatacak kadar getirdim.

– Sevgili dostum, dedi Barbicane, Ay'da birileri yaşıyorsa, onların Dünyalılardan birkaç bin yıl önce ortaya çıkmış olmaları gerekir, çünkü bu yıldızın bizimkinden daha yaşlı olduğuna kuşku yoktur. Bu durumda, Aylılar yüz binlerce yıldır varsalar, beyinleri insan beynine benziyorsa, bizim bulduğumuz, hatta gelecek yüzyıllarda bulacağımız pek çok şeyi bulmuşlardır. Bizden öğrenecekleri bir şey yoktur, tersine bizim onlardan çok şey öğrenmemiz gerekir.

– Ne yani! diye karşılık verdi Michel, Phidias, Michelangelo ya da Rafaello gibi sanatçıları olduğunu mu düşünüyorsun?

– Evet.

– Homeros, Virgilius, Milton, Lamartine, Hugo gibi şairleri de mi var?

– Eminim.

– Platon, Aristo, Descartes, Kant gibi düşünürleri?

– Hiç kuşkum yok.

– Arşimed, Öklid, Pascal, Newton gibi bilginleri?

– Yemin edebilirim.

– Arnal gibi güldürü ustaları ve... ve Nadar gibi fotoğrafçıları?

– Eminim.

– Peki, Barbicane, bu Aylılar bizim kadar, hatta bizden daha güçlüyseler, neden şimdiye dek Dünya'yla iletişim kurmadılar? Ay'daki mermilerini neden yeryüzüne dek fırlatmadılar?

– İyi ama fırlatmadıklarını kim söylüyor sana? diye yanıtladı Barbicane çok ciddi bir yüzle.

– Gerçekten de, diye ekledi Nicholl, bunu yapmak onlar için iki nedenle bizden daha kolaydı: Bir, Ay'ın yüzeyinde çekim bizimkinden altı kez daha düşüktür, bu da bir merminin daha kolay yükselmesini sağlar; ikincisi, atacakları merminin seksen bin fersah değil, sekiz bin fersah uzağa gönderilmesi gerekir, bu da tam on kat düşük bir güç gerektirir.

– Peki, diye sürdürdü Michel, sorumu yineliyorum: Neden göndermediler öyleyse?

– Ben de yineliyorum, diye karşılık verdi Barbicane. Göndermediklerini kim söylüyor?

– İyi ama ne zaman?

– Binlerce yıl önce, yeryüzünde insanın belirmesinden önce.

– Ya gülle? Gülle nerede? Gülleyi görmek isterim ben!

– Bak dostum, diye karşılık verdi Barbicane, küremizin altıda beşi denizle kaplı. Bu durumda, fırlatıldıysa bile, Ay'dan gönderilen merminin Atlas Okyanusu ya da

Büyük Okyanus'un dibinde olması için tam beş gerekçe var demektir. Ya da belki, yerkabuğu henüz bütünüyle oluşmamışken, herhangi bir yarığa da gömülmüş olabilir.

– Sevgili Barbicane, her soruya bir yanıtın var, bilgeliğin karşısında şapka çıkarıyorum, diye yanıtladı Michel. Bununla birlikte, bir varsayım bana öbürlerinden daha olası gözüküyor; Aylılar, bizden daha önce oluştularsa, daha bilgedirler, öyleyse barutu icat etmemişlerdir!

O anda, Diana, gür havlamasıyla konuşmaya katıldı. Yemeğini istiyordu.

– Eyvah! dedi Michel Ardan. Tartışmaya dalıp Diana ile Uydu'yu unuttuk!

Az sonra, okkalı bir ezme kondu köpeğin önüne, o da iştahla midesine indirdi.

– Bana bak, Barbicane, diyordu bu arada Michel, bu mermiyi ikinci bir Nuh'un gemisi yapmalı, bütün evcil hayvanlarımızdan birer çift götürmeliydik Ay'a.

– Elbette, diye yanıtladı Barbicane, ama yerimiz yoktu.

– Olsun, dedi Michel, azıcık sıkışırdık!

– Doğrusu ya, diye karşılık verdi Nicholl, öküz, inek, boğa, at gibi geviş getirenler Ay'ın üzerinde çok işimize yarardı. Ama yazık ki, bu taşıt bir ahır da olamazdı, ağıl da.

– Tamam, dedi Michel Ardan, hiç değilse bir eşek, küçük bir eşekçik, hani şu yaşlı Silena'nın binmeye bayıldığı yiğit, sabırlı hayvanı getirebilirdik! Çok severim zavallı eşekleri! Yaratıkların en az gözetilmişi onlardır. Yaşarken de dövülürler, öldükten sonra da!

– Nerden çıkarıyorsun bunu? diye sordu Barbicane.

– Çok açık! dedi Michel. Derilerinden davul yapılır!

Barbicane ile Nicholl bu garip akıl yürütme karşısında kendilerini tutamadılar. Ancak neşeli yol arkadaşlarının bağırması gülmelerini yarıda kesti. Arkadaşları eğilip Uydu'nun yuvasına bakmış, sonra:

– Tamam! Uydu hastalıktan kurtulmuş, diyerek doğrulmuştu.

– Yaa! dedi Nicholl.

– İyileştiğinden değil ama, diye sürdürdü Michel, ölmüş. Bu da, diye ekledi acılı bir sesle. Epey can sıkıcı olacak. Zavallı Diana'cığım, Ay'da torunların olamayacak sanırım!

Gerçekten de, talihsiz Uydu yaraların üstesinden gelememişti. Can vermişti. İyice keyfi kaçan Michel, arkadaşlarına bakıyordu.

– Şimdi bir sorun var demektir, dedi Barbicane. Bu köpeğin cesedini kırk sekiz saat daha saklayamayız.

– Hayır, saklayamayız kuşkusuz, diye yanıtladı Nicholl, ama lombozlarımız menteşeli. Onları indirebiliriz, Birini açarız, cesedi uzaya salarız.

Başkan birkaç saniye düşündü, sonra:

– Evet, öyle yapalım ama gerekli önlemi alarak, dedi.

– Neden? diye sordu Michel.

– Kolayca anlayacağın iki nedenle, diye yanıtladı Barbicane. Birincisi, merminin içindeki havayla ilgili, onu elden geldiğince az yitirmeliyiz.

– İyi ama bu havayı kendimiz üretiyoruz ya!

– Yalnız bir bölümünü... Biz yalnız yeniden oksijen üretiyoruz, sevgili Michel ve aygıtın aşırı oksijen üretmemesine dikkat etmemiz gerekiyor, çünkü oksijenin fazlası çok ciddi bedensel sarsıntılar doğurur. Ayrıca, oksijen yapabiliyoruz ama ciğerlerin emmediği, el sürülmeden kalması gereken taşıyıcıyı, azotu üretemiyoruz. Lombozları açarsak, işte bu azot kaçar gider.

– Aman canım! dedi Michel. Şu zavallı Uydu'yu dışarı atacak kadar kısa bir süre.

– Tamam, elimizi çabuk tutalım.

– Peki, ikinci neden? diye sordu Michel.

– İkinci neden de şu, diri diri donmak istemiyorsak, dışarıdaki aşırı soğuğun içeri dolmasına izin vermemek gerekir.

– İyi ama, Güneş...

– Güneş, ışınlarını emen mermiyi ısıtır ama içinde yüzdüğümüz boşluğu ısıtmaz. Orada hava yoktur, ışığın yaydığı sıcaklık yoktur, ayrıca karanlıktır, güneş ışınları doğrudan vurmadığı için soğuktur. Dolayısıyla bu sıcaklık yıldız ışımasının yol açtığı sıcaklıktan, başka bir deyişle, günün birinde güneş sönse bile Yerküre'nin almayı sürdüreceği sıcaklıktan ayrı bir sıcaklıktır.

– Öyle bir olasılık da yok zaten, dedi Nicholl.

– Kim bilir? dedi Michel Ardan. Ayrıca, diyelim ki Güneş soğumadı, peki Dünya ondan uzaklaşamaz mı?

– Tamaaam! dedi Barbicane. Michel ve kendine özgü düşünceleri!

– Evet efendim! diye sürdürdü Michel. Ayrıca Dünya'nın 1861'de bir kuyrukluyıldızın kuyruğundan geçtiğini biliyoruz, değil mi? Çekimi Güneş'inkinden daha büyük bir yıldız olduğunu varsayalım, yörüngesi bu başıboş yıldıza kayar ve Dünya onun uydusu olur, ışınlarının artık yüzeyinde en küçük bir etki yaratamayacağı kadar uzaklaşır Güneş'ten.

– Bu gerçekten de olabilir, diye yanıtladı Barbicane, ancak böyle bir yer değiştirmenin sonuçları şimdi kestirilenler gibi olmayabilir.

– Neden ama?

– Çünkü o zaman da küremiz üzerindeki soğukla sıcak birbirini dengeleyebilir. Dünyamız, 1861'da kuyrukluyıldızın peşine takılmış olsaydı bile, Güneş'ten uzaklığı artacağı için, Ay'ın bize gönderdiği sıcaklıktan daha fazla ısı yitimine uğramazdı; Ay'ın gönderdiği sıcaklıksa, en güçlü merceklerle toplandığı zaman bile, hatırı sayılır bir etki yaratmaz.

– Ee? dedi Michel.

– Dur biraz, diye yanıtladı Barbicane. Dünya'nın, yakınsak olduğu zaman, yani Güneş'e en yakın olduğu noktada, yaz sıcaklığının yirmi sekiz bin katı bir sıcaklıkla karşılaşacağı hesaplanmıştır. Ancak, yeryüzündeki

maddeleri eritip suları buharlaştıracak olan bu sıcaklık, onu azaltacak bir bulut halkası oluştururdu. Böylece, ıraksak evrenin soğuklarıyla yakınsak evrenin sıcakları arasında bir denge kurulur, büyük olasılıkla dayanılabilir bir sıcaklığa kavuşulurdu.

– Peki, yıldızlar arasındaki uzay boşluğunun kaç derece olduğu tahmin ediliyor?

– Eskiden, çok düşük olduğu sanılıyordu, diye yanıtladı Barbicane. Isıölçerdeki düşüşe bakılarak, sıfırın altında milyonlarca dereceyle gösteriliyordu. Ama Michel'in yurttaşı, Bilimler Akademisi'nin ünlü üyesi Fourier bu rakamları hatırı sayılır ölçüde düşürmüştür. Ona göre, uzaydaki sıcaklık eksi altmış derecenin altına düşmez.

– Pöfff! dedi Michel.

– Bu, aşağı yukarı kutup bölgelerinde, Melville Adası'nda ya da Reliance Kalesi'nde ölçülen sıcaklıktır, yani sıfırın altında yetmiş derece.

– Geriye bir tek, Fourier'nin kestirimlerini abartmadığını kanıtlamak kalıyor, dedi Nicholl. Yanılmıyorsam, başka bir Fransız bilgini, M. Pouillet, uzayın eksi yüz altmış derece olduğunu öne sürüyor. Biz de zaten işte bunu doğrulayacağız.

– Ama şu anda değil, diye karşılık verdi Barbicane, çünkü ısıölçerimize doğrudan vuran güneş ışınları, bunun çok üstünde bir sıcaklığı gösterebilir. Ama Ay'ın yüzeyine varınca, iki yüzünün de dönüşümlü olarak on beşer gün yaşadıkları gecelerde, uydumuz boşlukta yüzdüğü için, bu deneyi yapacak bol zamanımız olacak.

– İyi de, boşluk derken ne demek istiyorsun? diye sordu Michel. Mutlak boşluk mu bu?

– Bütünüyle havasız boşluk.

– Peki, orada havanın yerini başka bir şey almamış mı?

– Almış. Esîr (*éther*) almış, diye karşılık verdi Barbicane.

– Yaa! Peki, bu esîr ne?

– Esîr, sevgili dostum, tartılamayacak kadar hafif

atomların bir araya gelmesidir; molekülleri inceleyen doğabilimine göre, bu atomlar, boyutlarına oranla birbirlerinden uzaydaki cisimler kadar uzaktırlar. Oysa bu uzaklık milimetrenin üç milyonda biridir. Işığı ve sıcaklığı, titreşimleriyle işte bu atomlar üretir, genlikleri milimetrenin onda dördü ile altısı arasında değiştiği halde, saniyede yüz otuz milyon kez dalgalanırlar.

– Milyar kere milyar! diye bağırdı Michel. Yine de denetim altına aldılar demek ki bu dalgalanmaları! İyi ama, dostum Barbicane, bütün bunlar bilginlerin kulağa hoş gelen, ancak beyne bir şey demeyen rakamları!

– İyi ama rakamlandırmak gerekir...

– Yoo, hayır. Kıyaslamak daha iyidir. Bir trilyon hiçbir şey anlatmaz. Kıyaslanan bir nesneyse çok şey. Örnek: Uranüs'ün hacminin Dünya'nınkinden yetmiş altı kat, Satürn'ünkinin dokuz yüz kat, Jüpiter'inkinin bin üç kat, Güneş'inkinin de bir virgül üç milyon kat büyük olduğunu söylersen, pek bir şey anlamış olmam. Bu yüzden ben, şu eski *İkili Liége* kıyaslamalarını yeğlerim: Güneş, çapı iki ayak olan bir limondur; Jüpiter, portakal kadardır; Satürn, bir kirazelmasıdır; Neptün, kiraz kadardır; Uranüs, iri bir kirazdır; Dünya, nohut; Venüs, bezelyedir; Mars, kocaman bir iğne başı; Merkür, bir hardal tanesi; Junon, Cérès, Vesta ve Palas ise, birer kum tanesi! O zaman insan ne demek istendiğini anlar en azından!

Michel Ardan'ın bilginlere ve göz kırpmadan sıraladıkları trilyonlara yönelik bu çıkışından sonra, Uydu'nun gömülmesine geçtiler. Yapacakları, bir cesedi denize salan denizciler gibi, onu uzaya bırakmaktı.

Ancak, Başkan Barbicane'in dediği gibi, esnekliğinden ötürü bir anda boşluğa akabilecek olan havayı elden geldiğince az yitirmek üzere, ellerini çabuk tutmaları gerekiyordu. Açıklığı yaklaşık otuz santim olan sağdaki lombozun somunları dikkatle gevşetilirken, son derece üzgün Michel Ardan köpeğini uzaya bırakmaya hazırlandı.

İçerdeki havanın merminin çeperlerine yaptığı basıncı yenmek üzere kullanılan bir kaldıraçla oynatılan cam menteşeleri üzerinde hızla döndürüldü, Uydu dışarı atıldı. Topu topu birkaç molekül hava kaçtı ve işlem öylesine başarıyla sonuçlandırıldı ki, başkan daha sonra gereksiz çöplerden bu yoldan kurtulmaktan korkmadı.

VI

SORULAR YANITLAR

4 Aralık'ta, yolcular elli dört saat uçuştan sonra uyandıklarında, saat Dünya'ya göre sabahın dördünü gösteriyordu. Mermi içinde kalacakları sürenin yarısını beş saat kırk dakika geçmişlerdi; buna karşılık, yolun onda yedisini aşmışlardı. Bu, hızlarının düzenli düşmesinden ileri geliyordu.

Dip penceresinden Dünya'ya baktıklarında, güneş ışınları içinden yitip gitmiş koyu bir leke olarak gözüktü gözlerine. Ne hale kalmıştı ortada, ne de kül rengi ışık. Ertesi gün, dolunay olduğunda, Dünya da ilkdördüne girecekti. Tepelerindeyse, gecelerin yıldızı gittikçe merminin izlediği yola yaklaşıyordu, dolayısıyla belirlenen saatte onunla buluşacaklardı. Onun çevresindeki kara kubbeyse ağır ağır yer değiştiriyormuş gibi duran sayısız parlak noktayla doluydu. Ancak bulundukları hatırı sayılır uzaklıkta, görece büyüklükleri hiç değişmemiş gibiydi. Güneş ve yıldızlar, tıpatıp Dünya'dan görüldükleri gibi gözüküyordu. Ay ise, elle tutulur derecede büyümüştü; ancak yolcuların pek de güçlü olmayan dürbünleri yüzeyinde önemli gözlemler yapmaya, topografik ya da jeolojik ayrıntıları saptamaya izin vermiyordu.

Dolayısıyla, zamanları konuşmayla geçiyordu. Özellikle Ay'dan söz ediyorlardı. Bu konuda her biri kendi özel bilgisini ortaya döküyordu. Barbicane ile Nicholl hep ciddi, Michel Ardan da hep hayalciydi. Mermi, konumu, yönü, yaşanabilecek olaylar, Ay'a düşerken alınacak önlemler sonu gelmez konulardı.

Yemek sırasında Michel'in yönelttiği mermiyle ilgili soru Barbicane'in ilginç, aktarılmaya değer bir yanıt vermesine yol açtı.

Michel, merminin fırlatılış sırasındaki olağanüstü hızıyla giderken ansızın durması halinde, bu durmaya neyin yolun açabileceğini sordu.

– İyi ama, diye karşılık verdi Barbicane, merminin nasıl durabileceğine aklım ermiyor.

– Varsayıyoruz canım, diye yanıtladı Michel.

– Tamam, gerçekleşmeyecek olanı varsayalım, diye yanıtladı her şeyi en basit tarafından ele ala Barbicane. Diyelim ki itme gücü kesilsin. Ama o zaman, ansızın durmaz, hızı yavaş yavaş azalır.

– Uzayda bir cisme çarptığını kabul edelim.

– Hangi cisme?

– Hani rastladığımız koca göktaşına.

– O zaman, biz de içinde, mermi bin parçaya ayrılırdı, dedi Nicholl.

– Daha kötüsü olur, diri diri yanardık, diye karşılık verdi Barbicane.

– Yanar mıydık?.. diye haykırdı Michel Ardan. Aman! O sahneyi "göremediğime" yanarım doğrusu.

– Görebilirdin aslında, diye yanıtladı Barbicane. Şimdi artık sıcaklığın salt bir devinim değişikliği olduğunu biliyoruz. Su ısıtıldığında, başka bir deyişle içine sıcaklık katıldığında, moleküllerini harekete geçirmiş oluruz.

– Vay canına! dedi Michel. Çok işe yarayan bir kuram doğrusu!

– Hem de doğru, saygıdeğer dostum, çünkü ısıyla ilgili bütün olayları açıklar. Sıcaklık, yalnızca bir molekül hareketidir, bir cismi oluşturan parçacıkların dalgalanmasıdır. Frenine bastığınızda, tren durur. Peki, yapmakta olduğu hareket ne olur? Isıya dönüşür, fren ısınır. Dingiller neden yağlanır? Isınmayla yitirilen hareket olacağından, bu ısınmayı önlemek için. Anlıyor musun?

– Anlıyor muyum? diye karşılık verdi Michel dinlediklerine hayran. Demek ki örneğin, koşmuş, kan ter içinde kalmışsam, neden durmak zorunda oluyorum? Neden olacak, hareketim ısıya dönüştüğü için!

Barbicane, Michel'in bu çıkışına gülmekten kendini alıkoyamadı. Sonra, kaldığı yerden kuramını sürdürdü:

– Demek ki, dedi çarpma halinde, bizim mermi metal bir levhaya vurduktan sonra yanarak düşen topa dönüşür. Hareketi sıcaklığa dönüşmüştür. Bundan dolayı, güllemiz o göktaşına çarpsaydı, ansızın sıfıra inen hızı onu anında buharlaştıracak bir sıcaklığa dönüşürdü diyorum.

– Peki, Dünya'nın dönmesi birden kesilse ne olurdu? diye sordu Nicholl.

– Öyle bir ısınırdı ki, bir saniyede buharlaşırdı, diye yanıtladı Barbicane.

– Güzel, dedi Michel, alın size Dünya'nın işini bitirmek için her şeyi kolaylaştıracak bir yol.

– Peki, Dünya Güneş'e düşse ne olurdu? dedi Nicholl.

– Yapılan hesaplara göre, diye yanıtladı Barbicane, bu düşüş Dünya kadar büyük bin altı yüz küre gaz oluşturacak bir ısı yaratırdı.

– Bu da Güneş'in sıcaklığına güzel bir ek olurdu, diye karşılık verdi Michel Ardan. Gezegenlerinde soğuktan donmakta olan Uranüs'te ya da Venüs'te yaşayanlar da bundan hiç yakınmazlardı sanırım.

– Anlayacağınız, dostlarım, ansızın kesilen her devinim bir ısı yaratır. Bu kuram, Güneş yuvarlağındaki ısının sürekli olarak yüzeyine düşen göktaşlarıyla beslendiğini kabul etmemizi sağlamıştır. Hatta şu bile hesaplanmıştır...

– Aman dikkatli olalım, yine rakamlar dökülecek ortaya, diye mırıldandı Michel.

– Şu bile hesaplanmıştır, diye sürdürdü Barbicane, her göktaşının Güneş'e çarpması aynı hacimdeki dört bin kilo kömürünkine eşit bir ısı yaratmaktadır.

– Peki, Güneş'in ısısı nedir? diye sordu Michel.

– Bu, Güneş'i kaplayacak yirmi yedi kilometre kalınlığında bir kömür tabakasının yaratacağı ısıya eşittir.

– Ve bu ısı?..

– Bu ısı saatte iki milyar dokuz yüz milyon çarpı on bin metre küp suyu fokur fokur kaynatabilir.

– Ama sizi marsığa çevirmez! diye bağırdı Michel.

– Hayır, çevirmez, diye yanıtladı Barbicane, çünkü Dünya'nın çevresinde Havaküre güneş ısısının onda dördünü emer. Ayrıca, Dünya'ya vuran ısı, ışın yayımının yarattığı toplam ısının iki milyarda biridir.

– Her şeyin olması gereken en iyi durumda olduğunu görüyorum, diye yanıtladı Michel. Bu Havaküre iyi bir buluş, çünkü soluk almamızı sağlamakla kalmıyor, ayrıca pişmemizi de önlüyor.

– Evet, öyle, dedi Nicholl, ama Ay'da durum aynı olmayacak.

– Pöff! dedi Michel hiç güvenini yitirmeden. Orada da yaşayanlar varsa, soluk alıyorlar demektir. Yoo artık yaşamıyorlarsa, ağırlığından ötürü çökeceği akarsu yataklarının dibinde de olsa, üç kişiye yetecek kadar oksijen bırakmışlardır! Biz de dağlara tırmanmayız! O kadar.

Michel bunu dedikten sonra kalktı, göz kamaştıracak kadar parlayan Ay tekerleğine bakmaya gitti.

– Amanın! dedi. Kim bilir ne sıcaktır orası!

– Üstelik orada günler yüz altmış saat sürer, diye karşılık verdi Nicholl.

– Bunu dengelemek üzere, dedi Barbicane, gecelerin süresi de aynıdır, ışın yayılması sıcaklığı geri getirdiğinden, hava sıcaklığı ancak gezegenler arasındaki kadardır.

– Aman ne güzel ülke! dedi Michel. Olsun! Yine de gitmek istiyorum oraya! Düşünsenize dostlarım, Ay'ın yerine Dünya'yı geçirmek, onun sabah doğduğunu görmek, ufukta anakaralarının birer birer belirişini izlemek: Hah, şurası Amerika, şurası Avrupa diye bağırmak; güneş ışınları içinde yitip gidişini seyretmek yeterince ilginç

olmaz mı ha? Sırası gelmişken, Aylılar için de tutulma var mı, Barbicane?

– Elbette, güneş tutulmaları var, diye yanıtladı Barbicane, üç yıldızın merkezleri aynı çizgide buluşup Dünya arada kaldığında. Yalnız, yüzük biçiminde tutulmalar bunlar, Güneş yuvarlağının önüne perde gibi gelen Dünya, büyük bölümünü dışarıda bıraktığı zaman olurlar.

– Peki, neden tam tutulma yok acaba? diye sordu Nicholl. Dünya'nın gölge konisi Ay'ın ötesine yayılmıyor mu?

– Dünya'yı kuşatan Havaküre'nin yarattığı kırılma hesaba katılmazsa, yayılıyor elbet. Ama katılırsa, yayılmaz. Diyelim ki *delta* bir yatay ıraklık açısı (paralaks) olsun, *p* bir de görünür yarıçap...

– Öfff! dedi Michel. *v* sıfırın karesinin yarısı!.. Herkesin anlayacağı dilden konuş, cebir adam!

– Peki, halkın anlayacağı dille, Ay ile Dünya arasındaki uzaklık Dünya'nın çapının altmış katı olduğundan, gölge konisinin tepesi, kırılma nedeniyle, en az kırk iki çap boyu kısalır. Bunun sonucunda, tutulmalar sırasında, koyu gölgenin dışında kalır, dolayısıyla Güneş de onlara yalnız kenarlarındaki ışınları değil, merkezindekileri de gönderir.

– Bu durumda, olamadığına göre, neden tutulmadan söz ediliyor? diye sordu Michel yarı homurdanarak.

– Güneş ışınları kırılma dolayısıyla zayıfladıkları, geçtikleri Havaküre de büyük bölümünü söndürdüğü için!

– Bu akıl yürütme içime su serpti, diye yanıtladı Michel. Zaten oraya gidince, kendi gözümüzle görürüz.

– Peki, şimdi de Ay'ın eski bir kuyrukluyıldız olup olmadığını söyle bakalım, Barbicane?

– Al sana garip bir düşünce daha!

– Evet, diye yanıtladı Michel sevimli bir kendini beğenmişlikle, böyle garip düşüncelerim vardır.

– İyi ama Michel'in değil ki bu düşünce, diye karşılık verdi Nicholl.

– Bak hele! Aşırmacının biri miyim yani ben?

– Hiç kuşku yok, diye yanıtladı Nicholl. Eski insanların dediklerine göre, Arkadyalılar, atalarının Ay Dünya'nın uydusu olmazdan önce yaşadıkların öne sürerlermiş. Kimi bilginler, bu olgudan yola çıkarak, Ay'ı bir kuyrukluyıldız saymışlardır, yörüngesi onu günün birinde iyice Dünya'ya yaklaştırmış, onun uydusu haline gelmiştir.

– Peki, bu varsayımın doğru yanı yok mu? diye sordu Michel.

– Hiç yok, diye yanıtladı Barbicane, kanıtı, Ay'da hani şu kuyrukluyıldızlara eşlik eden gaz kılıfından en küçük bir iz bulunmayışıdır.

– İyi ama, diye sürdürdü Nicholl, Dünya'nın uydusu olmazdan önce, Ay, yakınsak evrede, Güneş'e çevresindeki gazları buharlaşma yoluyla yitirecek kadar yaklaşmış olamaz mı?

– Olabilecek bir şey bu, sevgili Nicholl dostum, ama olmadı.

– Neden?

– Çünkü... Nedenini hiç bilmiyorum doğrusu.

– Hey gidi hey, bilmediklerimizle kaç yüz cilt doldururduk acaba! diye haykırdı Michel.

– Aman! Saat kaç? diye sordu Barbicane.

– Üç, diye yanıtladı Nicholl.

– Sizin gibi bilginler konuşurken, nasıl da çabuk geçiyor zaman! dedi Michel. Çok şey öğreniyorum, doğrusu! Bir kuyuya dönüştüğümü duyumsuyorum!

Michel bunu dedikten sonra kalktı, Ay'ı daha yakından gözlemek istediğini öne sürerek, merminin ucuna tırmandı. Arkadaşlarıysa, dipteki camdan uzaya bakıyorlardı. İlgiye değer hiçbir şey yoktu.

Michel aşağı inince, yan lomboza yaklaştı ve ansızın bir şaşkınlık çığlığı kopardı.

– Ne var? diye sordu Barbicane.

Başkan cama yaklaştı, merminin birkaç metre ötesin-

de sallanan düz torbaya benzer bir şey gördü. O nesne de mermi gibi hiç kıpırdamıyormuş gibi duruyor, oysa tıpkı onun gibi, göğe doğru yükseliyordu.

– Nedir bu? deyip duruyordu Michel Ardan. Bizim merminin çekimine kapılan, Ay'a dek ona eşlik edecek şu küçük uzay cisimciklerinden biri mi acaba?

– Beni asıl şaşırtan, diye karşılık verdi Nicholl merminkinden çok daha düşük olması gereken ağırlığının ona böyle sürekli aynı hizada kalma olanağını sağlaması!

– Bak Nicholl, diye yanıtladı Barbicane biraz düşündükten sonra, bu nesnenin ne olduğunu bilmiyorum ama neden öyle merminin dibinde durduğunu biliyorum.

– Nedenmiş?

– Çünkü boşluk içinde yüzüyoruz, yüzbaşım, boşluktaysa, cisimler ağırlıkları ya da biçimleri ne olursa olsun, aynı hızla düşer ya da yer değiştirirler – zaten ikisi aynı şeydir. Direnciyle ağırlık ayrımını yaratan, havadır. Bir cam kabın içindeki havayı emip boşluk oluşturursanız, içine atacağınız nesneler, ister toz ister kurşun tanesi olsunlar, aynı hızla düşerler. Burada, uzayda da aynı neden-sonuç ilişkisi yürürlüktedir.

– Çok doğru, dedi Nicholl, dolayısıyla uzaya bırakacağımız her şey Ay'a kadar bize eşlik edecek.

– Hay Allah, ne kadar aptalız! diye bağırdı Michel.

– Neden öyle diyorsun? diye sordu Barbicane.

– Mermiyi, kitap, araç, alet gibi yararlı şeylerle doldurmalıymışız da ondan. Onları dışarı atardık, "hepsi" ardımızdan gelirdi! Ama başka bir şey geldi aklıma. Neden güllenin dışına çıkıp dolaşmıyoruz? Neden şu lombozdan uzaya çıkmıyoruz? Havada durabilmek için sürekli kanat çırpmak zorunda olan kuşa oranla çok daha talihli olarak esîrde asılı durduğunu duyumsamak ne büyük haz verirdi kim bilir!

– Tamam, güzel olurdu elbet ama nasıl soluk alırdık? diye sordu Barbicane.

– Hay aksi hava hay, en gerekli zamanda yok!

– İyi ama, Michel, öyle olmasa, yoğunluğun merminin-kinden daha düşük olduğu için, kısa sürede geride kalırdın.

– Desene tam bir kısırdöngü bu.

– Hem de en kısırı.

– Hep bu aracın içine tıkılı mı kalacağız?

– Gerekli bu.

– Ayy! diye haykırdı Michel yüksek sesle.

– Neyin var? diye sordu Nicholl.

– O nesnenin ne olduğunu anladım! Bize eşlik eden küçük bir yıldız değil o! Bir gezegen parçası da değil!

– Ne peki? diye sordu Barbicane.

– Bizim talihsiz köpek! Diana'nın eşi!

Gerçekten de o tanınmaz olmuş, hiçe indirgenmiş, biçimsiz nesne, havası boşaltılmış gayda gibi yamyassı olmuş, sürekli inip çıkan Uydu'nun cesediydi!

VII

BİR SARHOŞLUK ANI

Böylece, o sıra dışı koşullarda garip ama mantığa uygun, şaşırtıcı ama açıklanabilir bir olay meydana geldi. Merminin dışına atılan her nesne onunla aynı yolu izliyor, onunla aynı anda duruyordu. Bu da, bütün gece tüketilemeyen bir konuşma konusu yarattı. Zaten hedef yaklaştıkça üç yolcunun heyecanı da artıyordu. Beklenmedik yeni olaylara hazırdılar, kapıldıkları ruh hali içerisinde hiçbir şey şaşırtamazdı onları. Kendileri algılamasalar da hızı gittikçe düşen merminin önünde gidiyordu hayal güçleri. Gözlerinin önündeki Ay gittikçe büyüyordu, ellerini uzatsalar dokunacaklardı sanki.

Ertesi gün, 5 Aralık'ta, saat beşte üçü de ayaktaydı. Yapılan hesaplar doğruysa, bunun yolculuklarının son günü olması gerekiyordu. Hemen o akşam, on sekiz saat sonra, gece yarısı, dolunay olduğu anda, pırıl pırıl parlayan tekerleğe ulaşacaklardı. Eski ve yeni zamanların en çarpıcı yolculuğu gelecek gece yarısı sona erecekti. Bu yüzden, daha sabahtan, ışınlarının gümüş rengine boyadığı lombozlardan, gecelerin yıldızını güvenle, sevinçle selamladılar.

Ay, yıldızlı gökte büyük bir görkemle yol alıyordu. Birkaç derece daha gidince, uzayın mermiyle buluşacağı noktasına gelecekti. Barbicane, özel gözlemlerine dayanarak, kuzey yarıküresinde, uçsuz bucaksız düzlüklerin bulunduğu, dağların az olduğu bir yere ineceklerini hesapladı. Buysa, düşündükleri gibi, eğer Ay'daki atmosfer yalnız vadilerde toplanmışsa, elverişli bir durumdu.

– Güzel, dedi Michel Ardan, bir ova inişe dağdan daha uygundur. Avrupa'da Mont Blanc'ın, Asya'da Himalaya'nın tepesine bırakılacak bir Aylı Yerküre'ye inmiş sayılmaz doğrusu!

– Ayrıca, diye ekledi Yüzbaşı Nicholl, mermi düz ovaya inerse kıpırdamadan durur. Tersine, bir yokuşa konarsa, çığ gibi aşağı yuvarlanır, eh sincap olmadığımıza göre, sağ salim çıkamayız içinden. Dolayısıyla, ineceğimiz yer en iyisidir.

Gerçekten de, bu gözü pek girişimin başarıya ulaşmaması için hiçbir engel kalmamış gibiydi. Yine de bir düşünce kurcalıyordu Barbicane'in kafasını; ama iki arkadaşını tedirgin etmemek için, susmayı yeğledi.

Merminin Ay'ın kuzey yarıküresine doğru kayması yolunun hafifçe değiştiğini kanıtlıyordu. Matematik olarak hesaplanmış fırlatılışın gülleyi Ay'ın tam göbeğine indirmesi gerekirdi. Oraya varamazsa, yönü değişmiş demekti. Peki, kim yol açmıştı buna? Dayanak noktaları bulunmadığından, Barbicane bunu ne hayal edebiliyor, ne de saptayabiliyordu. Bununla birlikte, sapmanın mermiyi inmeye en elverişli bölgeye, Ay'ın üst kenarına yöneltmesini diliyordu.

O yüzden, kaygılarını arkadaşlarına açmadan, merminin yolundan sapıp sapmadığını anlamak üzere, sık sık Ay'ı gözlemekle yetindi. Gülle yolundan sapar da Ay tekerleğinin dışına savrulur, yıldızlar arasındaki uzaya dalarsa, sonuç çok korkunç olurdu.

Bu sırada Ay da artık, bir tekerlek gibi gözükmüyor, dışbükeyliği şimdiden belli oluyordu. Güneş ışınları yanlamasına gelse, oluşacak gölge açık seçik görülecek ulu dağları ortaya çıkarırdı. O zaman insanın gözü yanardağların açık ağzından içeri dalabilir, uçsuz bucaksız düzlükleri dolduran kıvrım kıvrım çatlakları izleyebilirdi. Oysa şimdilik her şey göz kamaştırıcı bir parlaklık içinde eriyip gidiyordu. Ay'ı insan yüzüne benzeten o belli belirsiz geniş lekeler ancak seçiliyordu.

– Tamam, yüze benziyor elbet, dedi Michel Ardan, ama Apollon'un kız kardeşine hiç de yakışmayan bir yüz doğrusu, buz gibi donuk!

O arada, amaçlarına gittikçe yaklaşan yolcular, sürekli bu yeni dünyayı gözlüyorlardı. Hayal güçleri onları o bilinmeyen yerlerde gezdiriyordu. En yüce doruklara tırmanıyorlardı. En derin oyukların dibine iniyorlardı. Sağda solda, seyrek atmosferin altında güçbela duran engin denizler, dağların denizlere borcunu taşıyan akarsular gördüklerini sanıyorlardı. Boşluğun yalnızlığı içinde sonsuza dek dilsiz dolanan bu yıldızdaki gürültüleri apansız yakalayacaklarını umuyorlardı.

O son gün belleklerinde heyecanlı anılar bıraktı. En küçük ayrıntısını bile akıllarında tuttular. Amaca yaklaştıkça belli belirsiz bir kaygı kaplıyordu yüreklerini. Hızlarının ne kadar düştüğünü bilseler kaygıları iki katına çıkardı. Onları amaçlarına ulaştıramayacak kadar düştü sanabilirlerdi. Çünkü merminin artık hemen hiç "ağırlığı" kalmamıştı. Ağırlığı sürekli düşüyordu, Ay'ın çekimiyle Dünya'nınkinin birbirini dengelediği noktada bütünüyle yok olacak, şaşırtıcı etkiler yaratacaktı.

Ancak, Michel Ardan, ilgilendiği bütün öbür konulara karşın, şaşmaz alışkanlığıyla sabah kahvaltısını hazırlamaktan geri kalmadı. Büyük bir iştahla yediler. Gaz lambasının sıcaklığında hazırlanmış çorba kadar lezzetli bir şey olamazdı. Kutuda saklanmış etler de öyle. Birkaç bardak iyi Fransız şarabı taçlandırdı kahvaltıyı. Konu açılmışken, Michel Ardan, o kızgın güneşle ısınan Ay'daki bağlardan –eğer varsalar– son derece verimli şaraplar elde edilebileceğini söyledi. Öngörüşlü Fransız, ne olur ne olmaz diyerek, çantasına çok güvendiği Médoc ve Altın Sahili asma kütüklerinden birkaç örnek koymayı unutmamıştı.

Reiset-Regnault yapımı aygıt yine tıkır tıkır işliyordu. Hava alabildiğine temiz kalmaya devam ediyordu. Potasa tek bir karbondioksit molekülü dayanamıyordu, oksi-

jen de, Yüzbaşı Nicholl'un deyişiyle hiç kuşkusuz en kaliteli nitelikteydi. Merminin içindeki hafif buhar bu havaya karışıp kuruluğunu gideriyordu. Doğrusu Paris, Londra ya da New York'taki pek çok ev ya da tiyatro salonu bu kadar sağlıklı değildi.

Ancak, düzenli çalışabilmesi için aygıta bakmak gerekiyordu. O yüzden, Michel her sabah akış düzenleyicileri denetliyor, muslukları deniyor, gazın sıcaklığını ısıölçerle ayarlıyordu. O ana dek her şey yolunda gitmişti, yolcular saygıdeğer J.-T. Maston'a öykünüp göbek bağlamaya başlamışlardı, birkaç ay daha burada kapalı kalsalar tanınmaz hale geleceklerdi. Sizin anlayacağınız, kümese kapatılmış tavuklara dönmüşlerdi: Yağ bağlıyorlardı.

Barbicane lombozdan bakınca, inatla yanlarında yol alan köpeğin hayaletiyle dışarı atılmış öbür şeyleri gördü. Diana, Uydu'nun kalıntısını görünce acı acı uluyordu. Dışarıdaki döküntüler, sağlam toprağa gömülmüşçesine, atıldıkları gibi duruyorlardı.

– Biliyor musunuz, dostlarım, diyordu Michel Ardan, içimizden biri fırlatılış sırasında can vermiş olsaydı, onu toprağa vermekte, aman ne diyorum, burada toprağın yerini o aldığına göre, "esîre vermek"te epey zorlanacaktık. Vicdan azabı gibi camın önünden gitmeyecek o cesedi gözünüzün önüne getirebiliyor musunuz?

– Çok acıklı bir şey olurdu doğrusu, dedi Nicholl.

– Ah, ah! diye sürdürdü Michel. En çok üzüldüğüm şey, dışarıda dolaşamamak! Şu pırıl pırıl esîrin içinde yüzmek, güneşin dupduru ışınlarıyla yıkanmak, aralarında yuvarlanmak ne büyük tensel haz olurdu! Barbicane yanına bir dalgıç giysisiyle bir hava pompası almış olsaydı, dışarı çıkar, masallardaki ejderhaya, at başlı insana dönerdim merminin tepesinde.

– Evet ama, sevgili Michel'ciğim, diye yanıtladı Barbicane, öyle uzun süre at başlı insan kalamazdın, çünkü ciğerlerindeki havayla şişen dalgıç giysine karşın, bir obüs

mermisi, daha doğrusu çok yükselen bir balon gibi patlardın. O yüzden, hiçbir şeye üzülme ve şunu unutma: Boşlukta yüzdüğümüz sürece, sana dışarıda dolaşmak yasak!

Michel Ardan bir ölçüde inandı. Bu işin zor olduğunu kabul etti, ama hiç ağzından çıkmayan sözü "olanaksız"ı kabule yanaşmadı.

Konuşma başka bir konuya geçti ama orada da çok kalmadı. Beyinlerinde düşünceler baharın ilk sıcaklarıyla uç veren yapraklar gibi filizleniyordu. Beyinlerinde hepsine yer bulmakta zorlanıyorlardı.

O sabah gidip gelen soru ve yanıtlar arasında, Nicholl, hemen yanıt bulunamayan bir soru ortaya attı.

– Tamam, dedi, Ay'a gitmek güzel elbet ama nasıl geri döneceğiz?

Soruyu yönelttiği iki arkadaşı şaşkın şaşkın birbirlerine baktılar. Bu olasılık ilk kez önlerine getiriliyordu sanki.

– Bununla ne demek istiyorsunuz, Nicholl? diye sordu Barbicane ciddi bir yüzle.

– Daha varmadığımız bir yerden dönmeyi düşünmek yersiz bence, diye ekledi Michel.

– Bunu geri adım atmak için söylemiyorum ki, diye yanıtladı Nicholl, ve sorumu yineliyorum: Geri nasıl döneceğiz?

– Hiç bilmiyorum, diye yanıtladı Barbicane.

– Kendi payıma, nasıl döneceğimi bilsem, hiç gitmezdim, dedi Michel.

– Eh, yanıt diye buna derim işte, diye bağırdı Nicholl.

– Michel'in sözlerini onaylıyorum, dedi Barbicane, ve sorunun şu anda hiç geçerli olmadığını ekliyorum. İleride, geri dönmeyi uygun gördüğümüz zaman, oturur düşünürüz. Columbiad olmasa da, mermi elimizin altında olacak.

– Aman ne güzel! Tüfeksiz mermi!

– Tüfeği kendimiz yapabiliriz, diye yanıtladı Barbica-

ne. Barutu üretebiliriz! Ay'ın bağrında maden de, güherçile de, kömür de eksik değildir herhalde. Zaten geri dönebilmek, Ay'ın çekimini yenmek, ağırlığımızdan yararlanarak yeryüzüne inebilmek için sekiz bin fersah hızla gitmek yetecektir.

– Tamam, dedi Michel silkinerek. Geri dönüşü ağzımıza almıyoruz artık! Yeterince konuştuk çünkü. Yeryüzündeki eski arkadaşlarımızla haberleşmeye gelince, bu da hiç zor olmayacak.

– Nasıl olacak peki?

– Ay'daki yanardağlardan fırlatacağımız güllelerle.

– Çok güzel düşündün, Michel, diye yanıtladı Barbicane aklı yatmış olarak. Laplace, Ay'dan Dünya'ya bir gülle gönderebilmek için bizim toplarınkinden beş kat daha güçlü bir top gerektiğini hesaplamıştır. Bu güçte olan bir tek yanardağlardır.

– Yaşasınnn! diye bağırdı Michel. O güllerden daha iyi, daha ucuz postacı mı bulacağız! Nasıl da güleriz o zaman posta işleri müdürlüğüne! Ancak, şey geliyor aklıma...

– Ne geliyor?

– Harika bir şey! Neden tel bağlamadık bizim gülleye? Öyle olsa, Dünya'ya tel çekerdik!

– Şeytan alasıca! diye yanıtladı Nicholl. Peki, ama seksen altı bin fersahlık telin ağırlığını hiç hesaba katmıyorsun sanırım?

– Katıyorum! Columbiad'ın barutunu üç katına çıkarırdık! Dört katına, beş katına çıkarırdık! diye bağırdı Michel, gittikçe öfkelenerek.

– Tasarına karşı çok küçük bir şey söylenebilir, diye yanıtladı Barbicane. Dünya kendi çevresinde dönerken, tel bocurgat zinciri gibi ona dolanır, bizi de çekip geri döndürürdü.

– Birleşik Devletler'in otuz dokuz yıldızına yemin ederim, bugün yalnız işe yaramaz düşünceler geliyor aklıma! dedi Michel. Tam J.-T. Maston'a yakışan düşünceler!

Ama eğer Yerküre'ye dönemezsek, J.-T. Maston'un gelip bizi bulabileceğine inanıyorum!

– Evet! Gelir, diye yanıtladı Barbicane, yürekli, saygın bir arkadaştır. Ayrıca, bundan kolay ne var? Columbiad Florida toprağına gömülü durmuyor mu? Barut yapabilmek için pamuk ve potasyum nitrat eksikliği mi var? Ay bir daha Florida'nın tam üstünden geçmeyecek mi? On sekiz yıl sonra tam şimdi bulunduğu noktaya gelmeyecek mi?

– Evet, diye yanıtladı Michel, elbette gelecek, onunla birlikte Maston, dostlarımız Elphiston, Blomsberry, Silah Kulübü'nün bütün üyeleri de gelecek ve sevinçle karşılanacaklar. Daha sonra, Dünya ile Ay arasında mermi katarları oluşturulacak! Yaşasın, J.-T. Maston!

Saygıdeğer J.-T. Maston bu 'yaşa var ol'ları duymasa bile, herhalde kulakları çınlamıştı. Peki, ne yapıyordu acaba o sırada? Hiç kuşkusuz, Rocky Dağları'nda, Long's-Peak'teki gözlem merkezine yerleşmiş, uzayda yol alan göze görünmeyen gülleyi izlemeye çalışıyordu. Aklı fikri onlardaydı ama mermideki arkadaşları da, sıra dışı bir coşkuyla, en güzel düşüncelerini ona ayırıyordu.

Peki, ama merminin konuklarındaki bu gittikçe artan heyecan nereden geliyordu? Ölçülülüklerine kuşku yoktu elbet. Öyleyse, beyinlerindeki coşkuyu içinde bulundukları olağandışı koşullara, aralarında yalnız birkaç saatlik uzaklık kalmış gecelerin yıldızına yaklaşmalarına, yoksa sinir sistemleri üzerinde Ay'ın yarattığı gizli etkiye mi bağlamak gerekiyordu? Yüzleri bir fırın karşısında duruyormuş gibi kızarıyordu; soluk alışları hızlanıyor, ciğerleri demirci körüğü gibi çalışıyordu; gözleri garip bir ışıkla parlıyordu; sözler ağızlarından karbon gazının fırlattığı şampanya mantarı gibi çıkıyordu; el kol devinimleri o hale geliyordu ki, her birine ayrı bir geniş alan gerekiyordu. Ve asıl çarpıcı olan, beyinlerindeki bu aşırı gerilimin ayrımında değildiler.

– Ay'dan dönüp dönemeyeceğimizi bilemediğimize gö-

re, dedi Nicholl kararlı bir yüzle, orada ne yapacağımızı merak ediyorum şu anda.

– Ne mi yapacağız? diye yanıtladı Barbicane bir silah odasındaymış gibi ayağını yere vurarak, hiç bilmiyorum doğrusu!

– Bilmiyor musun! diye gürledi Michel mermiyi çınlatan bir sesle.

– Hayır, bilmiyorum, hatta en küçük bir fikrim bile yok bu konuda! diye yanıtladı Barbicane arkadaşının heyecanına katılarak.

– Ben biliyorum ama, diye karşılık verdi Michel.

– Anlat öyleyse, diye bağırdı Nicholl sesindeki homurtuyu bastıramayarak.

– Canım isterse anlatırım, diye haykırdı Michel arkadaşının koluna sertçe sarılırken.

– İstesin ama, dedi Barbicane gözünden ateşler saçarak, elini havaya kaldırarak. Bizi bu sıra dışı geziye sen sürükledin, ne yapacağımızı öğrenmek istiyoruz şimdi!

– Evet öyle! dedi yüzbaşı. Nereye gittiğimi bilmediğime göre, bari neden gittiğimi öğreneyim!

– Neden mi? diye haykırdı Michel bir metre havaya sıçrayarak. Neden mi? Birleşik Devletler'e kırkıncı eyaleti eklemek için elbet! Ayı sömürgeleştirmek, topraklarını işlemek, üstüne insanları yerleştirmek, oralara sanatın, bilimin, sanayinin bütün üstün ürünlerini taşıyabilmek için! Eğer bizden daha uygar değilseler, Aylıları uygarlaştırmak; yoksa, onlara da cumhuriyet yönetimini götürmek için!

– İyi ama, ya Ay'da kimsecikler yoksa! diye yanıtladı Nicholl o sarhoşluğun etkisiyle gittikçe sertleşerek.

– Kim söylüyor Ay'da kimse olmadığını? diye bağırdı Michel ürkütücü bir sesle.

– Ben! diye haykırdı Nicholl.

– Bu saygısız sözü yineleyip durma, yüzbaşı, dedi Michel, yoksa dişlerinin arasından boğazına gömerim!

İki arkadaş tam birbirinin üstüne çullanacak, bu tutarsız tartışma kavgaya dönüşecekken, Barbicane şimşek gibi fırlayıp araya girdi.

– Durun, zavallı adamlar, Ay'da kimsecikler yoksa, geçer gideriz, dedi iki arkadaşını sırt sırta çevirerek.

– Öyle ya, diye haykırdı bu konuya hiç aldırmayan Michel, geçer gideriz. Ne işimiz var Aylılarla! Cehennemin dibine kadar yolları var!

– Ay da bizim olur, dedi Nicholl.

– Biz üçümüz bir cumhuriyet kurarız!

– Ben millet meclisi olurum, diye bağırdı Michel.

– Ben de senato, diye ekledi Nicholl.

– Barbicane de devlet başkanı, diye haykırdı Michel.

– Ulusun seçmediği başkan olmaz! diye yanıtladı Barbicane.

– Millet meclisinin atadığı başkan olur, diye haykırdı Michel, meclis ben olduğuma göre, seni oybirliğiyle başkan yapıyorum!

– Yaşasın, yaşasın, yaşasın Başkan Barbicane! diye haykırdı Nicholl.

– Yaşa, yaşa, yaşa! diye uludu Michel Ardan.

Sonra başkanla senato korkunç bir sesle çok sevilen *Yankee Doodle*'u söylemeye, meclis de *Marseillaise*'in erkekçe haykırışlarıyla ortalığı çınlatmaya başladılar.

Derken çılgınca el kol sallamalarla, deli gibi tepinmelerle, kemiksiz soytarılara özgü perendelerle karman çorman bir halay başladı; Diana da katıldı bu halaya, var gücüyle ulumaya, merminin tavanına dek sıçramaya girişti. Anlaşılmaz kanat çırpmaları, çok garip horoz sesleri işitildi. Beş-altı tavuk havalarda uçuştu, çılgın yarasalar gibi duvarlara çarptı...

Sonunda, anlaşılmaz bir basınçla ciğerleri çileden çıkan, solunum aygıtları çektikleri havayla kavrulan, sarhoştan beter üç yolcu kıpırtısız merminin dibine yığıldı.

VIII

YETMİŞ SEKİZ BİN YÜZ ON DÖRDÜNCÜ MİLDE

Ne olmuştu? Yıkıcı sonuçlar doğurabilecek bu garip sarhoşluk nedendi? Michel, Nicholl'un zamanında giderdiği kısa bir baygınlık geçirdi.

Birkaç dakika süren gerçek baygınlığın ardından ilk yüzbaşı uyandı, beyinsel yetileri geri geldi.

Daha iki saat önce yemek yediği halde, birkaç gündür hiçbir şey yememiş gibi midesi kazınıyordu. Bedenindeki bütün uzuvlar, midesi, beyni alabildiğine uyarılmış durumdaydı.

Ayağa kalktı, Michel'den ek bir şeyler vermesini istedi. Ama kıpırtısız yatan Michel ses çıkarmadı. Bunun üzerine Nicholl, bir düzineye yakın sandviçin mideye indirilmesini kolaylaştırmak üzere, birkaç tas çay demlemek istedi. İlkin ateş yakmaya girişti ve bir kibrit çaktı.

Kibritin ucundaki kükürdün bakılamayacak kadar büyük bir parlaklıkla yanışına şaştı. Tutuşturduğu gaz lambasının ucundan elektrik ışığının çakışına benzeyen bir alev fışkırdı.

O zaman Nicholl'un beyninde de bir şimşek çaktı. Işığın bu parlaklığı, yaşadığı bedensel sarsıntılar, bütün tinsel ve tutkusal yetilerinin aşırılığı, hepsinin neden kaynaklandığını anladı.

– Oksijen, diye haykırdı.

Eğilip aygıta baktı, musluğun o kokusuz, renksiz, yaşam için vazgeçilmez ama katışıksız olarak verildiğinde bedende çok ciddi bozukluklar yaratabilen gazı oluk

oluk akıttığını gördü. Michel, dalgınlıkla, aygıtın musluğunu ardına dek açmıştı!

Nicholl hemen musluğu kapattı, merminin içi fazla oksijen dolmuştu, bu kez havasızlıktan değil, ciğerlerin kavrulmasından ölebilirlerdi çünkü.

Bir saat sonra, oksijeni azalan hava ciğerlerin düzgün işlemesine izin verdi. Üç arkadaşın sarhoşlukları yavaş yavaş geçti; bir ayyaşın şarabını içip sızması gibi, onlar da oksijen fazlalığından sızmışlardı.

Michel bu kazadaki payını öğrenince epey üzüldü elbet. Bu hafif sarhoşluk yolculuğun tekdüzeliğini bozmuştu. Onun etkisiyle epey saçma söz edilmiş, bereket hemen unutulmuştu.

– Ayrıca, dedi neşeli Fransız, şu baş döndürücü gazdan azıcık tattığıma hiç pişman değilim doğrusu. Biliyor musunuz, dostlarım, bedenleri zayıf düşmüş insanlar için, gelip birkaç saat canlılık yaşayabilmelerini sağlamak üzere, oksijen odacıklı bir yer açmak epey ilginç olabilirdi! Bu yiğit akışkana doymuş toplantılar, yönetimin oksijenle dolduracağı tiyatrolar düşünün, oyuncularla izleyicilerin ruhlarını nasıl bir tutku kaplardı, nasıl bir ateş, nasıl bir coşku yaratılırdı! Ve sıradan bir meclis yerine bütün toplum oksijene doyurulsaydı, işlevleri nasıl bir etkinlik kazanır, nasıl canlanırdı! Belki de bitip tükenmiş bir ulus, büyük ve güçlü bir ulusa dönüştürülürdü... Doğrusunu isterseniz şu bizim yaşlı Avrupa'da sağlığı açısından böyle bir oksijen yüklemesine sokulması gereken epey devlet biliyorum ben!

Michel, musluk hâlâ açıkmış gibi konuşup heyecanlanıyordu. Ama Barbicane tek bir tümceyle onun bu coşkusunu dizginledi.

– Hepsi çok iyi, Michel, dedi, yalnız bize bu cümbüşe katılan tavukların nereden çıktığını söyler misin acaba?

– Tavuklar mı?

– Evet.

Gerçekten de, yarım düzineye yakın tavukla göz kamaştırıcı bir horoz, kanat çırpıp gıdaklayarak ortalıkta dolanıyordu.

– Hay beceriksizler hay! diye bağırdı Michel. Oksijen ayaklandırdı onları öyle!

– İyi ama ne yapacaksın bu tavukları? diye sordu Barbicane.

– Ay'da yaşamaya alıştıracağım, elbet!

– Peki, neden gizledin o zaman?

– Bu da şaka, sayın başkanım, acıklı bir biçimde ortaya çıkan sıradan bir şaka! Size hiçbir şey demeden, Ay'a salmak istiyordum onları! Düşünsenize! Bu Dünyalı kümes hayvanlarının Ay'daki tarlalarda yeri gagaladıklarını görünce kim bilir nasıl şaşırırdınız!

– Ah, yaramaz çocuk! Koca çocuk! diye yanıtladı Barbicane. Senin kafayı bulmak için oksijene gereksinmen yok! Biz o gazın etkisindeyken nasılsak sen hep öylesin! Her zaman çılgın!

– İyi ama, o sırada akıllı olmadığımızı kim söylüyor, ha! diye karşılık verdi Michel.

Üç arkadaş, bu filozofça konuşmanın ardından, merminin içini toplamaya giriştiler. Tavuklarla horoz kafeslerine kapatıldı. Ancak, Barbicane'le iki arkadaşı bu işleri yaparken çok belirgin yeni bir olayın ayrımına vardılar.

Yerküre'den ayrılalı beri, kendi ağırlıkları da, gülenin ve içindeki nesnelerin ağırlıkları da, gözle görülür derecede azalmıştı. Bunu mermi üzerinde saptayamasalar da, kendi üzerlerinde, kullandıkları araç ya da aletler üzerinde bunu duyumsayacakları bir an gelecekti elbet.

Bir tartı gösteremezdi kuşkusuz bu ağırlık yitimini, çünkü tartacak nesne de, tartılacak olan da hafifleyecekti; ancak yerçekiminden bağımsız olarak gerilecek yaylı bir tartı bu hafiflemenin ne kadar olduğunu tamı tamına gösterebilirdi.

Yerçekiminin ya da ağırlığın, cisimlerin kütlesiyle doğru, uzaklığın karesiyle ters orantılı olduğunu biliyoruz. Buradan şu sonuç çıkar: Dünya uzayda tek başına olsaydı, öbür gökcisimleri bir anda yok olup gitseydiler, Newton yasasına göre, mermi Yerküre'den uzaklaştıkça hafifleyecek, ama yerçekimi nerede olursa olsun kendini duyumsatacağından, ağırlığı bütünüyle yok olmayacaktı.

Oysa şimdi, öbür gökcisimlerinin etkisiz sayabileceğimiz çekimleri hesaba katılmazsa, merminin ağırlık yasalarının etkisinden sıyrılacağı bir an gelecekti mutlaka.

Nitekim mermi Dünya ile Ay arasındaki bir çizgide yol alıyordu. Dünya'dan uzaklaştıkça, yerçekimi uzaklığının iki katı azalıyordu, buna karşılık Ay'ın çekimi de o oranda artıyordu. Derken öyle bir noktaya gelecekti ki, bu iki çekim birbirini etkisiz hale getirecek, güllenin hiçbir ağırlığı kalmayacaktı. Ay'la Dünya'nın ağırlıkları eşit olsaydı, o noktaya iki yıldızdan eşit uzaklıkta gelinecekti. Ama ağırlıklar arasındaki ayrım göz önünde bulundurularak, bu noktanın yolculuğun birinden kırk yedi öbüründen elli iki uzaklıkta ya da rakamla söylersek, Dünya'dan yetmiş sekiz bin yüz on dört mil uzakta olacağını hesaplamak kolaydır.

Kendisinde herhangi bir hız ya da yer değiştirme ilkesi bulunmayan bir cisim, o noktada, iki yıldız tarafından eşit güçle çekileceğinden, onu birine ya da öbürüne çekecek bir güç bulunmayacağından, sonsuza dek kıpırdamadan durabilirdi.

Oysa itiş gücü doğru hesaplandıysa, merminin bu noktaya, hem kendisi hem de içindeki nesneler açısından her türlü ağırlık belirtisini yitirip, sıfır hızla ulaşması gerekiyordu.

Peki, ne olurdu o zaman? Üç olasılık vardı.

Ya mermi hâlâ hızını belli ölçüde korur, çekimlerin eşitlendiği noktayı aşar, Ay'ın çekiminin Dünya'nınkini bastırmasından ötürü, Ay'a düşerdi.

Ya da hızı çekimlerin eşitlendiği noktaya erişmesine yetmeyince, Dünya'nın çekimi Ay'ınkini bastıracağından, yeniden Dünya'ya dönerdi.

Ya da hızı çekimlerin eşitlendiği noktaya erişmesine yeter, ama orayı aşmaya yetmez, hani şu Hazreti Muhammed'in göğün başucu ile ayakucu arasında asılı durduğu öne sürülen mezarı gibi, sonsuza dek aynı noktada asılı kalırdı.

Durum buydu, Barbicane de onu bütün açıklığıyla arkadaşlarına anlattı. Çok yakından ilgilendiler elbet. Peki ama, merminin Dünya'dan yetmiş sekiz bin on dört mil uzaklıktaki bu çekimsiz noktaya ulaştığını nasıl anlayacaklardı?

Tam olarak, gerek kendileri, gerek merminin içindeki nesneler yerçekimi yasalarına bağlı olmaktan kurtulduğu an anlayacaklardı bunu.

Yolcular, şu ana dek, yerçekiminin etkisinin gittikçe azaldığını duyumsasalar bile, henüz bütünüyle yok olduğunu görmemişlerdi. Ama o gün, sabah on bire doğru, Nicholl elindeki bardağı kaçırınca, bardak yere düşecek yerde, havada asılı kaldı.

– Hah! İşte azıcık eğlenceli doğabilim! diye bağırdı Michel.

Ve aynı anda, çeşitli nesneler, silahlar, bırakılan şişeler, Michel'in havaya kaldırdığı Diana, hiçbir hileye başvurulmadan, Caston'larla Robert-Houdin'lerin bir zamanlar yaptıkları olağanüstü asılı kalmayı yinelediler. Üstelik köpek havalı asılı durduğunun ayrımında da değildi.

Zaten masal dünyasına taşınan bu üç serüvenci yolcu da –bilimsel akıl yürütmelerine karşın– ağızları bir karış açık, şaşkınlık içinde, bedenlerinde ağırlık kalmadığını duyumsuyorlardı. Yana uzattıkları kolları artık inmeye çalışmıyordu. Başları omuzlarının arasında sallanıyordu. Ayakları artık merminin tabanında sürünmüyordu. Ayakta duramayan sarhoşlara dönmüşlerdi. Masal dün-

yası aynaya yansımayan insanlar da, gölgesiz adamlar da yaratmıştır! Buradaysa gerçeklik, çekim güçleri eşitlenince, üzerlerindeki hiçbir şeyin, o arada kendilerinin en küçük bir ağırlığının kalmadığı insanlar oluşturuyordu.

Michel birden atıldı, ayakları yerden kesildi ve Murillo'nun *Meleklerin Mutfağı*'ndaki keşiş gibi havada asıl kaldı.

Az sonra iki arkadaşı da yanına geldi, üçü bir arada, merminin ortasında, mucize gibi havaya yükseldiler.

– İnanılacak şey mi? Olacak şey mi? Doğru mu bu? diye bağırdı Michel. Ama oldu işte! Hey gidi hey! Raffaello bizi görse, nasıl bir "Göğe Çıkma" resmi yapardı kim bilir!

– Bu Göğe Çıkma çok süremez, diye yanıtladı Barbicane. Mermi çekimsiz noktayı aşarsa, Ay'ın çekim bizi aşağı indirir.

– O zaman ayaklarımız merminin tavanına konar herhalde, diye yanıtladı Michel.

– Hayır, dedi Barbicane, ağırlık merkezi epey aşağıda olan mermi yavaş yavaş döner.

– O zaman her şeyimiz altüst olur besbelli.

– İçin rahat olsun, Michel, diye yanıtladı Nicholl. Hiçbir şey altüst olmayacak. Tek bir nesne bile yerinden kıpırdamayacak, çünkü mermi duyumsanmayacak biçimde dönecek.

– Gerçekten de, çekimlerin eşitlendiği noktayı aşınca, görece daha ağır olan dibi, onu dikey bir çizgi üzerinde Ay'a indirecek, diye sürdürdü Barbicane. Ancak, bunun olabilmesi için, çekimsiz çizgiyi aşmamız gerekir.

– Çekimsiz çizgiyi aşmak ha! diye haykırdı Michel. Öyleyse, Ekvator çizgisini aşan denizciler gibi yapalım. Bu geçişi kutlayalım!

Yana doğru yapılan hafif bir kıpırdama Michel'i kumaş kaplı duvara götürdü. Oradan bir şişe ile bardakları aldı, getirip arkadaşlarının önünde "havaya" bıraktı, ne-

şeyle kadeh tokuşturup üçü bir ağızdan "yaşşaa" diye bağırdılar.

Çekimler arasındaki dengelenme yaklaşık bir saat sürdü. Yolcular yavaş yavaş dibe doğru indiklerini duyumsadılar ve Barbicane, merminin Ay'a yönelik koni biçimindeki ucunun azar azar o doğrultudan ayrıldığını görür gibi oldu. Merminin tabanı da, tersine üste çıkıyordu. Demek ki Ay'ın çekimi ağır basıyordu. O anda hemen hemen duyumsanamaz olsa da, Ay'a düşüş başlıyordu; ilk saniyede bir milimetre, başka bir deyişle alacakları yolun beş yüz doksan binde biri kadar olmalıydı. Ancak çekim gücü gittikçe artacak, düşüş daha belirginleşecek, dibi ağır basacak mermi konik ucunu Dünya'ya dönecek, büyüyen bir hızla Ay'ın yüzeyine düşecekti. Böylece amaca ulaşılmış olacaktı. Başarıya ulaşmaları için hiçbir engel kalmayınca, Nicholl ile Michel, Barbicane'in sevincine ortak oldular.

Sonra onları birbiri ardına şaşırtan olayları konuşmaya koyuldular. Özellikle şu yerçekimi yasalarının dengelenmesinden söz etmeye doyamıyorlardı. Coşkusu bir an bile kesilmeyen Michel buradan düpedüz düş ürünü sonuçlar çıkarmak istiyordu.

– Ah, saygıdeğer dostlarım! diye bağırıyordu heyecanla, şu yerçekiminden, bizi Dünya'ya bağlayan zincirden kurtulunsa ne büyük gelişmeler sağlanırdı! Zindandaki adam özgürlüğe kavuşurdu! Ne kollarda ne bacaklarda yorgunluk diye bir şey kalırdı. Yeryüzünde uçabilmek, salt kasları oynatarak havada asıl kalabilmek için şimdikinden elli kat daha büyük bir güç gerekirken, yerçekimi ortadan kalkınca, istediğimiz an, canımız çektiği zaman havalanabilirdik.

– Gerçekten de, algılamanın engellenmesiyle acının ortadan kaldırılması gibi, ağırlığı yok edebilseydik, nasıl da değişirdi çağdaş toplumların yüzü?

– Evet, diye haykırdı kendini kaptırmış olan Michel,

ağırlığı ortadan kaldırınca, yük diye bir şey kalmazdı! Ona bağlı olarak da vinç de, kriko da, bocurgat da, kaldıraç da, varlık nedenleri kalmayacak bütün öbür aletler de!

– İyi ama, diye yanıtladı Barbicane, nesnelerin ağırlığı kalmayınca, hiçbir şey, o arada başındaki şapka da yerinde duramazdı, saygıdeğer Michel, taşları ağırlıklarıyla bir arada duran evin de! Su üzerinde duruşu ağırlığından gelen gemi de olmazdı. Aynı biçimde, dalgaları yerçekimiyle dengelenen okyanuslar oldukları yerde kalamazlardı. Aynı biçimde, molekülleri yerçekimiyle tutulmadıkları için dağılacak Havaküre de!

– Bu tatsız işte, diye yanıtladı Michel. Şu olumlu kafalar ayağınızı bir anda küt diye yere bastırır.

– Üzülme, Michel, diye sürdürdü Barbicane, evrende yerçekimsiz bir yıldız bulunmasa da, en azından ağırlığı Dünya'dan daha az bir yıldızı gezeceksin.

– Ay mı?

– Evet, Ay, onun üstünde nesneler Dünya'dakinden altı kez hafiftir, bunu saptamak da çok kolaydır.

– Peki, gözümüzle de görecek miyiz bunu? diye sordu Michel.

– Ay'ın üstünde iki yüz kilo otuza ineceğine göre, elbette.

– Peki, kas gücümüz azalmayacak mı?

– Hiç azalmayacak. Sıçrarken bir metreye değil, on sekiz ayak yüksekliğe çıkacaksın.

– Desene birer Herkül kesileceğiz Ay'da! diye bağırdı Michel.

– Ayrıca, diye yanıtladı Nicholl, Aylıların boyu gezegenleriyle doğru orantılıysa, en çok bir ayak boyunda olacaklar.

– Ay cüceleri! diye yanıtladı Michel. Demek ki Gulliver olacağım! Cüceler ülkesi masalını gerçek kılacağız demek! Ee, kendi gezegeninden ayrılıp Güneş Sistemi'ne dalmanın yararı bu işte!

– Bir dakika, Michel, diye yanıtladı Barbicane. Gulliver'cilik oynamak istiyorsan, yalnız kütlesi Dünya'dan küçük Venüs, Merkür ya da Mars gibi gezegenlere git. Sakın büyük gezegenlere, Jüpiter'e, Satürn'e, Uranüs'e, Neptün'e adım atma, çünkü o zaman işler tersine çevrilir, cüce sen olursun.

– Peki ya Güneş?

– Güneş'in yoğunluğu Dünya'nınkinden dört kat düşük, ama hacmi bir milyon üç yüz seksen bin kat büyüktür, yerçekimi de bizim küredekinden yirmi yedi kat fazladır. Bu orantılar göz önünde bulundurulursa, orada yaşayanların ortalama iki yüz ayak boyunda olması gerekir.

– Vay canına yandığımın! diye bağırdı Michel. Orada bir Pigme'ye, Mirmidon olup çıkarım desene!

– Evet, devler ülkesindeki Gulliver'e dönersin, dedi Nicholl.

– Çok doğru! diye yanıtladı Barbicane.

– Ee, bu durumda kendimizi savunmak için birkaç top götürmek yerinde olurdu.

– Götür istersen! diye karşılık verdi Barbicane, güllelerinin Güneş'te en küçük bir etkisi olmaz, birkaç metre sonra yere çakılırlardı.

– Bu harika işte!

– Bu kesin işte, diye yanıtladı Barbicane. Orada çekim öyle büyüktür ki, Yerküre'de yetmiş kilo gelen bir nesne, Güneş'te bin dokuz yüz otuz kilo gelir. Şapkan da on-on iki kilo! Son olarak, kazara Güneş'te düşsen, ayağın öyle bir ağırlaşır ki –yaklaşık iki bin beş yüz kilo olur– bir daha doğrulamazdın!

– Hay Allah! dedi Michel. O zaman yanında taşınır bir vinç bulundurmak gerekirdi! Peki, dostlarım, bugünlük Ay'la yetinelim! Orada hiç değilse enikonu kocaman dururuz! Bardağını ağzına götürmek için yanında bir bocurgat bulundurmak gereken Güneş'e gidip gitmeyeceğimize sonra karar veririz!

IX

SAPMANIN SONUÇLARI

Barbicane'in artık yolculuğun nerede biteceğiyle ilgili kaygısı kalmamıştı, şimdi yalnız merminin itiş gücünü merak ediyordu. Gizil gücü onu yerçekimsiz bölgenin dışına taşıyordu. Bu durumda Dünya'ya dönemeyecekti. Yerçekiminin başladığı noktada çakılıp da kalmayacaktı. Geriye bir tek varsayım kalıyordu, güllenin, Ay'ın çekim gücünden dolayı, amacına ulaşması.

Aslında bu, sekiz bin iki yüz seksen altı mil uzaklıktan bir yıldıza düşmek demekti, oradaki ağırlık da dünyadakinin altıda biri kadardı. Ama yine de hatır sayılır bir düşüş olurdu bu, dolayısıyla her türlü önlemin zaman geçirmeden alınması gerekiyordu.

Alınacak önlemler iki türlüydü: Birinciler mermi Ay'ın yüzeyine konarken yaşanacak sarsıntıyı azaltmalıydı; ikincilerse düşüşü yavaşlatmalı, dolayısıyla, şiddetini küçültmeliydi.

Yere inişin sarsıntısını azaltmak üzere Barbicane'in fırlatılış sırasındaki önlemleri alamayışı, safra yerine geçen su ile ara kapakları kullanamayışı can sıkıcıydı elbet. Ara kapaklar hâlâ yerindeydi; ama su yoktu, çünkü eldeki yedek suyu bu amaçla kullanamazlardı, Ay'daki ilk günlerinde gerekliydi.

Ayrıca, bu su yastık yapmaya da yetmezdi. Su geçirmez yuvarlak tabanın altına konmuş suyun yüksekliği üç ayaktan, yüzeyi de elli dört ayağın karesinden az değildi. Hacmi altı metreküp, ağırlığı da beş bin yedi yüz elli ki-

loydu. Su kaplarındaysa bunun ancak beşte biri vardı. Demek ki iniş sırasındaki sarsıntıyı hafifletmek üzere bu aracı kullanmaktan vazgeçmek gerekiyordu.

Neyse ki Barbicane, suyu kullanamayışına canı sıkılsa da, yatay ara kapakların kırılmasından sonra iner-çıkar yuvarlak tabanı, merminin dibine çarpmasını hafifletmek üzere, çok güçlü yaylı tamponlarla donatmıştı. O tamponlar hâlâ yerindeydi; bütün yapılması gereken, tamponları ayarlamak ve oynak yuvarlak tabanı eski yerine getirmekti. Çok hafif olduklarından, bütün bu parçaların yerlerine oturtulması kolaydı.

Gerekeni yaptılar. Çeşitli parçalar hiç güçlük çekilmeden yerlerine oturtuldu. Her şey cıvata ve somunlara bağlıydı. Bunun için gerekli aletler ellerinin altındaydı. Yukarı kaldırılan yuvarlak taban, ayakları üstüne oturtulan masa gibi, çelik tamponların tepesine yerleştirildi. Tabanın yukarı çekilmesi tek bir sakınca yaratmıştı. Dipteki pencere kapanmıştı. O yüzden, dikey olarak inerken yolcuların bu pencereden Ay'ı gözlemesi olanaksızlaşmıştı. Bundan vazgeçmek gerekiyordu. Ayrıca, yan pencerelerden, tıpkı bir balonun sepetinden Dünya'ya bakar gibi, Ay'daki geniş alanları görebilirlerdi.

Yuvarlak tabanın yerleştirilmesi bir saat sürdü. Hazırlıklar tamamlandığında vakit öğleyi geçmişti. Barbicane, merminin eğimiyle ilgili yeni gözlemler yaptı; çok can sıkıcı olsa da, yere inmeyi sağlayacak kadar dönmemişti henüz; görünüşe göre, Ay yuvarlağına koşut bir yörüngeyi izliyordu hâlâ. Öbür uçtaki günlerin yıldızı alev alev yanarken, gecelerin yıldızı, gökte, pırıl pırıl parlıyordu.

Bu durum hepsini kaygılandırıyordu.

– Varacak mıyız acaba? dedi Nicholl.

– Varacakmışız gibi düşünelim, diye yanıtladı Barbicane.

– İkinizin de dizleri titriyor, diye karşılık verdi Michel Ardan. Varacağız, hem de istediğimizden daha çabuk.

Bu yanıt Barbicane'i hazırlıklarına döndürdü, düşüşü yavaşlatacak donanımı yerleştirmeye koyuldu.

Florida'da, Tampa-Town'daki, Yüzbaşı Nicholl'un henüz Barbicane'e düşman, Michel Ardan'a da rakip olduğu günkü toplantıyı anımsıyorsunuzdur. Merminin cam gibi kırılacağını öne süren Nicholl'a Michel, aracın uygun yerleştirilmiş füzeler aracılığıyla düşüşünü yavaşlatabileceği yanıtını vermişti.

Gerçekten de, merminin dibine yerleştirilmiş, içlerinden alev fışkıran füzeler, bir itiş yaratarak, güllenin hızını belli ölçüde düşürebilirlerdi. Bu füzeler boşlukta yanacaktı elbet, ama çevresinde atmosferin bulunmayışının patlamalarını engelleyemediği Ay'daki yanardağlar gibi, kendileri üretecekleri için, oksijen eksikliği çekmeyeceklerdi.

Bu yüzden Barbicane, merminin gerisine vidalarla tutturulacak küçük çelik toplar getirmişti yanında. Bu toplar, içerden tabana değiyorlardı. Dışarıdansa, yarım ayak taşıyorlardı. Yirmi taneydiler. Bulundukları odacığın döşemesindeki bir delik her birinin fitilini ateşlemeye izin veriyordu. Füzelerin yaratacağı bütün etki dışarı olacaktı. Tutuşup yanacak karışımlar önceden topların içine sıkıştırılmıştı. Dolayısıyla, merminin tabanındaki madensel kapakları açıp topları yerlerine yerleştirmek yetecekti.

Üç saatte tamamlandı bu iş, bütün önlemler alındı, şimdi artık geriye beklemek kalıyordu.

Bu arada mermi gözle görülür biçimde Ay'a yaklaşıyordu. Belli oranda Ay'ın etkisine de giriyordu; ama kendi hızı onu dikey bir çizgi üzerinde aşağı indiriyordu. Bu iki etkinin sonucu, belki de teğet olacaktı. Şöyle ya da böyle, mermi Ay'ın yüzeyine olağan biçimde düşmeyecekti, çünkü dibi, ağırlığından ötürü, ona dönecekti.

Güllesinin Ay'ın çekim gücüne direndiğini gördükçe Barbicane'in kaygıları artıyordu. Yıldızlar arasındaki uzaya doğru uzanan bir bilinmeyen bekliyordu onu. Bir bilgin olarak, üç olasılık öngörmüştü: Dünya'ya dönüş, Ay'a iniş, çekimsiz noktaya çakılıp kalma. Bu sonuncu olasılığı dizi titremeden göğüsleyebilmesi için insanın

Barbicane gibi kararlı bir bilgin, Nicholl gibi soğukkanlı bir varlık, Michel Ardan gibi gözü pek bir serüvenci olması gerekirdi.

Konuşma bu konu üzerinde yoğunlaştı. Onların yerinde başkaları olsa sorunu uygulama yönünden ele alırdı. Mermi-taşıtın onları nereye sürüklediğini merak ederdi. Onlarsa, hayır. Onlar bu sonuca neyin yol açtığını araştırıyorlardı.

– Yoldan saptık mı? dedi Michel. İyi ama neden?

– Alınan bütün önlemlere karşın, korkarım Columbiad hedefe doğru ayarlanamadı, diye yanıtladı Nicholl. Şöyle küçücük bir yanılgı bizi Ay'ın çekim alanının dışına atabilir çünkü.

– Yanlış mı nişan alındı? diye sordu Michel.

– Öyle olduğunu sanmıyorum, diye yanıtladı Barbicane. Top tam anlamıyla dikeydi, tam göğün tepe noktasına çevriliydi. Ay bu tepe noktasından geçerken, dolunay olduğu sırada varacaktık oraya. İşin içinde başka bir neden var ama onu bulamıyorum.

– Varmakta çok mu geciktik acaba? diye sordu Nicholl.

– Çok mu geciktik? dedi Barbicane.

– Evet, diye sürdürdü Nicholl. Cambridge Gözlemevi'nin verdiği yazı yolculuğun doksan yedi saat on üç dakika yirmi saniyede tamamlanacağını bildiriyor. Buysa, daha önce varırsak Ay'ın belirtilen noktaya gelmemiş olacağını, geç kalırsak da artık orada olmayacağını gösteriyor.

– Doğru, diye yanıtladı Barbicane. Ancak biz 1 Aralık'ta, akşam on bire on üç dakika yirmi beş saniye kala yola çıktık, 5 Aralık'ta, Ay'ın tam dolunay olduğu anda, öğlen oraya varmamız gerekiyor. Bugün 5 Aralık. Saat gecenin üç buçuğu, geri kalan sekiz buçuk saatin bizi amaca ulaştırması gerekir. Neden varmayalım?

– Küçük bir hız artışından olmasın? diye yanıtladı Nicholl. Çünkü şimdi artık yola çıkış hızımızın kestirilenden daha yüksek olduğunu biliyoruz.

– Hayır! Yüz kere hayır! diye yanıtladı Barbicane. Merminin yönü doğruysa, hızın biraz fazla olması Ay'a varmamızı engellemez. Hayır! Sapma oldu besbelli. Yolumuzdan saptık.

– Kimin yüzünden? Neden? diye sordu Nicholl.

– Neden olduğunu söyleyemem, diye karşılık verdi Barbicane.

– Peki, Barbicane, sapmanın neden ileri geldiği konusundaki görüşümü öğrenmek ister misin? dedi Michel bunun üzerine.

– Konuş.

– Bunu öğrenmek için yarım dolar bile vermem! Demek ki sapmışız, olgu bu. Nereye doğru gittiğimiz hiç önemli değil benim için! Onu yakında görürüz. Hay canına yandığımın! Madem uzaya yollandık, çekim gücünden ötürü herhangi bir yere ineriz nasıl olsa!

Michel Ardan'ın bu kayıtsızlığı Barbicane'e yetemezdi. Geleceğe bakıp kaygılandığı için değil. Ama o, mermisinin neden yolundan saptığını öğrenmek istiyordu, ne pahasına olursa olsun.

Bu arada mermi, dışına atılmış nesnelerle birlikte, Ay'ın yanında yol almayı sürdürüyordu. Barbicane, şimdi artık iki bin milden yakına gelmiş dayanak noktalarına bakarak, hızının kalıcılaştığını bile saptayabildi. Bu da bir düşme olmadığının yeni kanıtıydı. Merminin öne itiliş hızı Ay'ın çekim gücünü bastırıyordu hâlâ, ancak yörüngesi onu Ay'a yaklaştırıyordu, daha yakına geldiklerinde, ağırlığın üstün gelmesi, kesin düşüşe yol açması beklenebilirdi.

Yapacak daha iyi işleri olmayan üç arkadaş gözlemi sürdürüyorlardı. Ancak uydunun yersel özelliklerini henüz tam olarak saptayamıyorlardı. Ay'ın yüzündeki kabartılar güneş ışınları dolayısıyla eş düzeyde gözüküyordu.

Sabah sekize dek öyle baktılar yan pencerelerden. Bu arada Ay o kadar büyümüştü ki, gökyüzünün bir kesimi-

ni örtüyordu. Bir yandan Güneş, öte yandan Ay, mermiyi ışığa boğuyorlardı.

O sırada Barbicane, amaçlarıyla aralarında yalnızca yedi yüz millik uzaklık kaldığını hesaplayabildi. Merminin hızı saniyede iki yüz metre, başka bir deyişle, saatte yüz yetmiş mil gibiydi. Merminin ucu, onu merkeze doğru çeken gücün etkisiyle, Ay'a dönüyordu usulca; ancak merkezkaç güç hâlâ üstündü, dolayısıyla merminin izlediği çizgisel yol ne olduğu belirsiz bir eğriye dönüşebilirdi

Barbicane hâlâ çözümsüz sorununa çözüm arıyordu.

Hiçbir sonuca ulaşılamadan saatler akıp gidiyordu. Mermi Ay'a gözle görülür biçimde yaklaşıyordu, ama hiçbir zaman oraya inemeyeceği de belliydi. Geçeceği en yakın noktaya gelince, bu, mermiyi etkileyen iki gücün, çekim ve itiş güçlerinin bileşkesi olacaktı.

– Tek istediğim, Ay'ın gizlerini çözebilecek kadar yakınından geçmek, deyip duruyordu Michel.

– Mermimizi yolundan saptıran şeye lanet olsun, diye haykırdı Nicholl.

– Olsun, diye yanıtladı aklına ansızın bir şey gelmişe benzeyen Barbicane, hani şu yolda rastladığımız göktaşının cezasını versin!

– Nee! dedi Michel Ardan.

– Ne demek istiyorsunuz? diye bağırdı Nicholl.

– Demek istediğim, diye yanıtladı Barbicane sorunu çözmüş insana özgü bir sesle; sapmaya uzayda başıboş dolaşan o göktaşının yol açtığı!

– İyi ama o bize sürtünmedi bile, diye yanıtladı Michel.

– Sürtünmesin. Kütlesi bizimkinden çok büyüktü, çekim gücü bizi yolumuzdan saptırmaya yetti.

– Azıcık! diye bağırdı Nicholl.

– Evet, Nicholl, azıcık, diye karşılık verdi Barbicane, ama seksen dört bin millik yolda, Ay'a inmemizi engellemeye o kadarı yetti!

X

AY'A ÇEVRİLMİŞ GÖZLEMEVLERİ

Barbicane bu sapmanın biricik mantıklı nedenini bulmuştu kuşkusuz. Bu neden ne kadar küçük olursa olsun, merminin yolunu değiştirmeye yetmişti. Ve bu geri dönülmez bir şeydi. O gözü pek girişim alabildiğine rastlantısal bir olay yüzünden başarısızlığa uğramak üzereydi, beklenmedik şeyler olmadıkça, artık Ay yuvarlağına ulaşmaları olası değildi. Peki, o güne dek çözümsüz kalmış kimi doğal ya da bölgesel sorunları çözebilecek kadar yakınından geçebilecekler miydi acaba? Şimdi artık gözü pek yolcuların kafasını yalnız bu sorun uğraştırıyordu. Geleceğin kendilerine nasıl bir son hazırladığınıysa, düşünmek bile istemiyorlardı. İyi de, yakında havaları bitecek bu insanlar, o sonsuz ıssızlığın ortasında ne yapacaklardı? Birkaç gün sonra, uzayda gelişigüzel dolanan şu merminin içinde havasızlıktan can vereceklerdi. Ama o birkaç gün, gözlerini budaktan esirgemeyen bu insanlar için yüzyıl gibiydi, dolayısıyla her anını artık ayak basamayacakları Ay'ı gözlemeye ayırdılar.

O sırada Ay'la mermi arasındaki uzaklık aşağı yukarı iki yüz mildi. Bu durumda, yolcular, ellerinin altında güçlü gökdürbünleri bulunan Dünyalılara göre Ay'dan daha uzaktılar.

Gerçekten de, Parson-Town'a yerleştirilmiş, nesneleri altın bin beş yüz kez büyüten aygıtın Ay'ı on altı mile getirdiğini biliyoruz; ayrıca, Long's-Peak'e oturtulmuş daha güçlü, seksen sekiz bin kez büyüten aygıt onu iki milden

yakına getirmişti, on metre çapındaki nesneler kolayca seçilebiliyordu.

Dolayısıyla, bu uzaklıktan dürbünsüz bakınca, Ay'ın yersel ayrıntıları açık seçik belirlenemiyordu. Göz yalnız hani şu yanlış bir deyişle "deniz" adı verilen uçsuz bucaksız düzlüklerin belirsiz çizgilerini seçebiliyor ama nasıl şeyler olduğunu anlayamıyordu. Dağların dorukları güneş ışınlarının yansımasıyla oluşan göz kamaştırıcı parlaklık içinde yitip gidiyordu. Erimekte olan gümüş kazanına yönelmiş gibi kamaşan göz ister istemez başka yöne çevriliyordu.

Ancak, yıldızın boyu eninden fazla biçimi şimdiden ortaya çıkmıştı. Sivri ucu Dünya'ya çevrilmiş dev boyutlu bir yumurtaya benziyordu. Oysa ilk oluştuğu günlerde sıvı ya da hamur gibi olan Ay o sırada tam küre biçimindeydi; ama kısa sürede Dünya'nın çekimine girdi, ağırlığın etkisiyle uzadı. Uydu olunca, oluştuğu andaki biçimi bozuldu; ağırlık merkezi burnuna kaydı ve kimi bilginler, buna bakarak, su ile havanın Ay'ın Dünya'dan hiçbir zaman görülememiş yüzüne kaydığı sonucunu çıkardılar.

Uydudaki bu ilksel biçim değişikliği ancak birkaç saniye algılanabildi. Merminin Ay'dan uzaklığı fırlatılış sırasındakine oranla epey düşen ama demiryollarındaki hızlı trenlerinkinden sekiz-dokuz kat büyük hızıyla tez zamanda azalıyordu. Merminin dikey duruşu, Michel Ardan'da Ay'ın herhangi bir noktasına çarpma umudu yaratıyordu. O, Ay'a varamama olasılığını aklına getiremiyordu doğrusu. Hayır! İnanamazdı buna ve sık sık dile getiriyordu bunu. Ancak daha iyi bir yargıç olan Barbicane, acımasız bir mantıkla ona hep şu yanıtı veriyordu:

– Yoo, Michel, yoo. Ancak düşersek varabiliriz Ay'a, oysa düşmüyoruz. Merkezcil güç bizi Ay'ın etkisinde tutuyor, merkezkaç güç de sürekli ondan uzaklaştırıyor.

Ve bu söz Michel Ardan'ın son umutlarını da yok eden bir sesle söylendi.

Ay'ın mermiye yaklaşan parçası kuzey yarıküresi, Ay haritalarının alt tarafa yerleştirdikleri kesimdi; bu haritalar genellikle dürbünlerin gösterdiği görüntüye göre çizilmiştir, oysa dürbünlerin nesneleri ters çevirdiği bilinir. Barbicane'in baktığı, Beer ile Moedler'in hazırladıkları *Mappa Selenographica* (Ay Haritası) öyleydi. Bu kuzey kesimindeyse birbirinden epey uzak dağların serpiştirildiği geniş düzlükler görülüyordu.

Gece yarısı, dolunay olmuştu. O uğursuz göktaşı yollarını değiştirmemiş olsaydı, bu anda yolcuların Ay'a ayak basmış olmaları gerekirdi. Anlayacağınız, yıldız, tamı tamına Cambridge Gözlemevi'nin saptadığı koşullarda kendini gösteriyordu. Matematik olarak, Dünya'ya en yakın noktada ve 28. kuzey enleminin tam tepesindeydi. Dosdoğru göğe çevrilmiş dev boyutlu Columbiad'ın altına oturmuş bir gözlemci, Ay'ı dürbünün tam ortasında görebilirdi. Gökdürbünün tam ortasından geçen bir çizgi Gece Yıldızı'nın göbeğinden geçerdi.

Yolcuların o 5 Aralık gecesi bir saniye bile dinlenemediklerini söylemeye gerek yoktur sanırız. Bu yeni dünyanın dibinde, gözlerini yumabilirler miydi? Hayır. Bütün duyguları tek bir düşüncede yoğunlaşmıştı: Görmek! Dünya'nın, özetledikleri geçmiş ve bugünkü insanlığın temsilcileri olarak, insan soyu onların gözleriyle Ay'ın uzayıp giden düzlüklerine bakıyor, Yerküre'nin uydusunun gizlerini çözüyordu.

Barbicane'in dile getirdiği gözlemleri kılı kırk yararak belirlendi. Bu gözlemleri ellerindeki dürbünlerle yapıyorlardı. Denetlemek üzere de, önlerinde haritalar vardı.

Ay'ın ilk gözlemcisi Galileo'dur. Elindeki yetersiz gökdürbünü yalnız otuz kez büyütüyordu. Bununla birlikte bir tavus kuşunun kuyruğuna serpiştirilmiş gözler gibi "Ay'ın yüzeyine dağılmış lekelere" bakarak, oradaki dağları ilk o görmüş, yüksekliklerini ölçmüş, bunlara abartılı olarak Ay'ın çapının yirmide biri, yani sekiz bin sekiz

yüz metre yükseklik yakıştırmıştır. Galileo, gözlemlerinin haritasını çıkarmamıştır.

Birkaç yıl sonra, Dantzig'li bir gökbilimci, Hévélius –ayda iki kez, ilk ve ikinci dördün sırasında geçerli yollardan– Galileo'nun ölçülerini Ay'ın çapının yirmi altıda birine indirdi. Bu da ters yönde bir abartmaydı. Ancak ilk Ay haritasını bu bilgine borçluyuz. Açık renk, yuvarlak lekeler Ay'ı çevreleyen dağları, koyu lekelerse aslında birer düzlük olan denizleri göstermektedir. O dağlarla su kaplı alanlara dünyasal adlar verdi. Bu haritada Arabistan'daki Sina'yı, Sicilya'nın Etna'sını, Alpler'i, Apeninler'i, Karpatlar'ı, Akdeniz'i, Palus-Méotide'i, Pont-Euxin'i, Hazar Denizi'ni görürüz. Üstelik bu adlar hiç uygun değildir, çünkü bu dağlarla denizler yeryüzündeki adaşlarına hiç benzemezler. Güney ucu daha geniş anakaralara bağlanmış, ucu sivri bu beyaz lekeye bakınca ters çevrilmiş Hint Yarımadası'na, Bengal ve Hindiçini Körfezi'ne benzetebilirsiniz. Dolayısıyla, bu bilginin verdiği adlar benimsenmemiştir. İnsan ruhunu daha iyi tanıyan başka bir haritacı, insan kendini beğenmişliğinin hemen dört elle sarıldığı başka bir adlandırma önermiştir.

Bu gözlemci, Hévélius'un çağdaşı olan Peder Riccioli'ydi. O kaba, yanlışlarla dolu bir harita çıkarmıştır. Ama Ay'daki dağlara Eski Çağ'daki büyük adamlarla çağdaşı bilginlerin adlarını vermiş, sonra hep bunlar benimsenmiştir.

17. yüzyılda, Dominique Cassini tarafından Ay'ın üçüncü haritası yapılmıştır; çizim açısından Riccioli'ninkinden üstün olan bu harita, ölçü bakımından doğru değildir. Bunun birçok küçük kopyası yayınlanmıştır, ancak uzun süre krallık basımevinde saklanan kalıbı sonunda ayakbağı oluyor diye eskiciye satılmıştır.

Ünlü matematikçi ve çizimci La Hire, hiçbir zaman bakır kalıba aktarılmayan, dört metre boyunda Ay haritası çizmiştir.

Onun ardından, bir Alman gökbilimcisi, Tobie Mayer, 18. yüzyılın ortalarına doğru, kılı kırk yararak denetlediği ölçümlerden sonra, olağanüstü bir Ay haritası yayınlamaya başlamıştır; ama 1762'deki ölümü, bu güzel çalışmanın tamamlanmasını engellemiştir.

Derken, Ay'ın pek çok haritasını çizmeye girişen Lilienthal'li Schroeter, ardından Dresden'li Lorhmann diye biri çıkageldi, yirmi beş parçalı bir harita oluşturdu, bunların dördü kalıba geçirildi. Beer ile Moedler, 1830'da, yazımsal bir izdüşüm eşliğinde, ünlü *Mappa selenographica*'larını oluşturdular. Bu harita, Ay yuvarlağını olduğu gibi yansıtır; yalnız dağlarla ovalar ancak orta kesiminde doğru olarak gösterilmiştir; bütün öbür kesimlerde, kuzey, güney, doğu, batı kesimlerinde kısaca gösterilmişlerdir, merkezdekilerle kıyaslanamazlar. Doksan beş santim boyundaki, dört bölgeye ayrılmış bu yerçizimsel (topografik) harita, Ay haritaları içinde gerçek bir başyapıttır.

Bu bilginlerden sonra, Alman gökbilimci Julius Schmidt'in Ay'ın engebeleri, Peder Sicchi'nin yerçizimsel çalışmaları, acemi İngiliz Waren de la Rue'nün olağanüstü taslakları, son olarak da çok açık bir çizim ve yerleştirmeyle 1860'ta adlar da yerli yerine konarak gerçekleştirilmiş Lecouturier ile Chapuis'nin haritası anılır.

Ay'la ilgili çeşitli haritaların dökümü budur. Barbicane'in elinde bunların ikisi, Beer ve Moedler'inki ile Chapuis ve Lecouturier'inki vardı. Bu haritalar gözlemlerini kolaylaştırıyordu.

Elinin altındaki aygıtlara gelince, bunlar giriştikleri yolculuk için özel olarak hazırlanmış harika denizci dürbünleriydi. Nesneleri yüz kere büyütüyorlardı. Başka bir deyişle, Dünya'nın uydusunu bin milden daha yakına getirebilirlerdi. Oysa sabahın üçünde yüz yirmi kilometreyi aşmayan bir uzaklıkta, hiçbir atmosferin görüşü engellemediği bir ortamda, bu dürbünlerin Ay'ın yüzeyini bin beş yüz metreden daha yakına getirmeleri gerekirdi.

XI

DÜŞ VE GERÇEKLİK

– Hiç Ay'ı gördünüz mü? diye soruyor bir öğretmen öğrencilerinden birine alaycı alaycı.

– Hayır, efendim, diye yanıtlıyor öğrenci daha alaycı bir sesle, ama doğrusunu söylemek gerekirse, ondan söz edildiğini işittim. Öğrencinin bu hoş yanıtı, bir bakıma, Ay'ın altında yaşayan insanların çoğunun vereceği yanıt olabilirdi. Düşünsenize, en azından bir dürbün ya da gökdürbünüyle bakmaksızın, ne kadar çok insan işitmiştir Ay'dan söz edildiğini! Kim bilir ne kadarı uydularının tek bir haritasını incelememiştir!

Bir Ay haritasına bakarken, her şeyden önce bir özellik göze çarpar.

Dünya ile Mars'takinin tersine, anakaralar Ay'ın özellikle güney yarıküresindedir. Bu anakaraların Orta Amerika, Afrika ve Hint Yarımadası gibi kesin çizgileri yoktur. Onların girişli çıkışlı, alabildiğine oyuk kıyılarında bir sürü koy ve yarımada vardır. Bir bakıma, karanın bin bir parçaya bölündüğü karman çorman Sonda Adaları'nın andırırlar. Ay'da gemi işleseydi, herhalde orada dolaşım alabildiğine zor ve tehlikeli olurdu; kıvrım kıvrım kıyılara demir atmaya kalkan gemicilere de, buraların haritasını çıkarmaya girişen insanlara da acımak gerekirdi.

Sizin anlayacağınız, Ay'ın güney yarıküresinde kuzeyine oranla daha çok anakara görülür. Kuzey kutbunda, öbür anakaralardan geniş denizlerle* ayrılmış küçük bir

---

Bu "deniz" sözcüğüyle, belki eskiden suyla kaplı, ama şimdi geniş birer düzlük olan alanları anlatıyoruz elbet.

toprak kümesi vardır yalnız. Güneye doğru inilince, anakaralar hemen bütün yarıküreyi kaplar. Demek ki Aylılar kutuplarından birine çoktan dikmişlerdir bayraklarını, oysa Franklin'ler, Ross'lar, Kane'ler, Dumont d'Urville'ler, Lambert'ler yeryüzündeki bu kutba henüz ayak basamamıştır.

Adalara gelince, Ay'ın yüzeyinde pek çok ada vardır. Hemen hepsi yuvarlak, boyu eninden uzun ya da pergelle çizilmişe benzeyen bu adalar, Küçük Asya ile Yunanistan arasına serpiştirilmiş, eski Yunan söylencesinin bir zamanlar en tatlı masallarıyla bezediği o sevimli adacıklar gibi geniş bir takım oluştururlar. İster istemez Naxos, Tenedos, Milo, Carpathos adları gelir dilinizin ucuna, gözleriniz Ulysses'in gemisini, Argonotların "yelkenli"sini arar. Ya da en azından Michel Ardan'ın istediği buydu; o, bir Ege takımadası görüyordu haritada. Kendisi kadar hayalperest olmayan arkadaşlarınaysa bu kıyılar Yeni-Brunswick'in, Yeni-İskoçya'nın bin bir parçaya bölünmüş topraklarını anımsatıyor, Fransız'ın söylence kahramanlarının izlerini bulduğu yerde bu Amerikalılar, Ay'da kuracakları alışveriş ve sanayi merkezlerinin tezgâhlarını görüyorlardı.

Ay'ın anakarasal bölümünün betimlemesini tamamlamak üzere, birkaç dağbilimsel söz ekleyelim. Orada birtakım dağ sıraları, tek dağlar, çemberler, olukçuklar görülür. Ay'daki bütün kabartı bu kesime toplanmıştır. Alabildiğine engebelidir. Uçsuz bucaksız bir İsviçre'dir, yanardağ püskürmelerinin biçimlendirdiği uzayıp giden bir Norveç'tir burası. Alabildiğine dalgalı bu yüzey, Ay'ın oluştuğu günlerde kabuğunun sürekli büzüşmesinin sonucudur. Sizin anlayacağınız Ay yuvarlağı büyük yerbilimsel olayların incelenebileceği bir yerdir. Kimi gökbilimcilere göre, yeryüzü kadar eski olan yüzeyi daha yeni kalmıştır. Burada ilk kabarıklığı aşındıran, kesilmeyen eylemiyle bir tür genel eş düzeye getirmeye yol açan akar-

sular yoktur, dağların ufuktaki görünümünü sürekli değiştiren biçim bozucu hava da. Orada, sıcak suların aşındırıp değiştiremediği kayaçlar magmanın oluşturduğu gibi kalmışlardır. Yükselen sularla akıntıların her yanını çökeltilerle doldurmadığı günlerdeki yeryüzüdür bu.

İnsanın gözü, bu geniş anakaralarda dolaştıktan sonra, gelip onlardan daha geniş denizlere takılır. Bu yalnız biçimlenişleri, konumları, görünüşleri dünyadaki okyanusları andırdığı için değil, ayrıca Yerküre'deki gibi, kürenin büyük kesimini kapladıkları için böyle olur. Oysa bunlar suyla kaplı alanlar değil, yolcuların ne olduklarını yakında açığa çıkarmayı umdukları düzlüklerdi.

Doğrusunu isterseniz, gökbilimciler bu varsayımsal denizleri bilimin şimdiye dek sakladığı, en azından garip adlarla bezemişlerdir. Michel Ardan bu haritayı Scudéry ya da Cyrano de Bergerac'ın çizdikleri "Gönül haritası"na benzetmekte haklıydı.

– Yalnız, diye ekliyordu, bu 17. yüzyıldaki gibi bir sevda haritası değil artık, bir yanı dişi, öbür yanı erkek diye kesin çizgilerle ayrılmış yaşamın haritası. Sağ yarıküre, erkeklere! Sol yarıküreyse, kadınlara!

Michel, böyle konuşurken, şiirden anlamayan yol arkadaşlarına omuz silktiriyordu. Barbicane ile Nicholl Ay haritasına hayalperest arkadaşlarından apayrı bir açıdan bakıyorlardı. Oysa hayalperest arkadaşları oldukça haklıydı. Bakın nasıl.

Bu sol yarıkürede, insan aklının çoğu kez gömülüp boğulacağı "Bulut Denizi" uzayıp gider. Az ilerisinde, yaşamın bütün gürültü patırtısını barındıran "Yağmur Denizi" vardır. Onun hemen dibinde, insanoğlunun çoğu kez yenik düştüğü tutkularıyla boğuştuğu "Fırtına Denizi" uzanır. Düş kırıklıklarıyla, ihanetlerle, kandırmalarla ve bütün öbür yeryüzü dertleriyle bitkin düşen insanoğlu, ömrünün sonunda nereye varır dersiniz? "Gözyaşı Körfezi"ndeki tatlı damlalarla şöyle azıcık yumuşatılan o

uçsuz bucaksız "Öfke Denizi"ne! Bulut, yağmur, fırtına, öfke, başka bir şey var mıdır insan ömründe, yaşam başka sözcüklerle özetlenebilir mi?

– Kadınlara adanmış sağ yarıküredeyse, anlamlı adları kadın varlığının bütün belirtilerini taşıyan çok daha küçük denizler vardır. Bir genç kızın eğilip baktığı "Dinginlik Denizi"dir, ona geleceğini gösteren "Düşler Denizi"dir bu! Sevecenlik dalgaları ve sevda esintileriyle "Nektar Denizi"dir! "Doğurganlık Denizi", "Bunalım Denizi," boyutları belki çok dar tutulmuş "Buhar Denizi"dir ve son olarak bütün düzmece tutkuların, boş düşlerin, giderilmemiş isteklerin atıldığı, küçük dalgaları "Ölüm Gölü"ne dökülen "Huzur Denizi"dir.

Birbirini izleyen ne garip adlar değil mi? Birbirlerine kadınla erkek gibi bağlanmış, uzayın derinliklerine salınmış bu yaşam küresini oluşturan Ay'ın bu iki yarıküresi nasıl da garip biçimde birbirinden ayrıdır! Ve hayalperest Michel, geçmiş yüzyılların gökbilginlerini böyle yorumlamakta haklı değil miydi?

Ama onun düş gücü bu "denizler" üzerinde koşarken, ciddi yol arkadaşları işe daha coğrafi açıdan bakıyorlardı. Karşılarındaki yeni dünyayı ezberliyorlardı. Açılarını, çaplarını ölçüyorlardı.

Barbicane ile Nicholl için, Bulut Denizi, şurasına burasına yuvarlak dağlar serpiştirilmiş, güney yarıkürenin büyük kesimini kaplayan uçsuz bucaksız bir göçük alandı; yüz seksen dört bin sekiz yüz mil karelik alanı kaplıyordu, merkezi 15. güney enlemi ile 20. kuzey boylamı arasındaydı. Ay yuvarlağındaki en geniş ova olan Fırtına Denizi, *Oceanus Procellarum*, üç yüz yirmi sekiz bin üç yüz mil kare yüzölçüme sahipti; merkezi 10. kuzey enlemi ile 45. doğu boylamı arasındaydı. Bağrında ışıl ışıl Képler ve Aristarque Dağları yükseliyordu.

Daha kuzeyde, Bulut Denizi'nden yüksek sıradağlarla ayrılmış olan Yağmur Denizi, *Mare Imbrium* vardı; mer-

kezi, 35. güney enlemi ile 20. doğu boylamı arasındaydı. Hemen hemen çember biçimindeydi, yüz doksan üç millik alanı kaplıyordu. Az ötedeki Öfke Denizi, *Mare Humorum*, topu topu kırk dört bin iki yüz mil karelik küçük göl, 25. güney enlemi ile 40. doğu boylamı arasındaydı. Son olarak, bu yarıkürenin kıyılarında üç körfez göze çarpıyordu: Kızgın Körfez, Çiy Körfezi ve Iris Körfezi; yüce sıradağlar arasına sıkışmış küçücük ovalar.

Doğal olarak daha kıvrımlı olan "dişi" yarıkürede daha küçük, daha çok deniz göze çarpıyordu. Kuzeye doğru, Ölüm Gölü ile Düşler Gölü'ne komşu, 55. kuzey enlemi ile 0. boylam arasında, yetmiş altı bin mil karelik Soğuk Deniz, *Mare Frigoris* yer alır. 25. kuzey enlemi ile 20. batı boylamı arasında yer alan Durgunluk Denizi'nin, *Mare Serenitatis*'in yüzölçümü seksen altı mil karedir. Sınırları iyice belli, yusyuvarlak, 17. kuzey enlemi ile 55. batı boylamı arasında yer alan, kırk mil karelik Bunalım Denizi, *Mare Crisium* dağlarla çevrili gerçek bir Hazar'dır. Daha aşağıda, ekvatorda, 5. kuzey enlemi ile 25. batı boylamı arasında, yüz yirmi beş bin beş yüz dokuz mil karelik Dinginlik Denizi, *Mare Tranquillitatis* görünüyordu. Bu deniz, güneyde, 15. güney enlemi ile 35. batı boylamı arasında yer alan yirmi sekiz bin sekiz yüz mil karelik Nektar Denizi, *Mare Nectaris* ve doğuda bu yarıkürenin en geniş denizi olan, iki yüz on dokuz bin üç yüz mil karelik, 3. güney enlemi ile 50. batı boylamı arasında kalan Doğurganlık Denizi, *Mare Fecunditas*'la birleşir. Son olarak da, tam kuzeyde ve tam güneyde, iki deniz daha seçiliyordu: Altı bin beş yüz mil karelik Humboldt Denizi, *Mare Humboldtianum* ile yirmi altı millik Güney Denizi, *Mare Australe*.

Ay yuvarlağının tam ortasında, ekvatorla 0. boylam arasında, bir bakıma iki yarıküreyi birleştirmek üzere, Merkez Körfezi, *Sinus Medii* vardı.

Ay'ın Yerküre'den sürekli görülen yüzü Barbicane ile

Nicholl'e işte böyle görünüyordu. Bütün bu yüzölçümlerini toplayınca, bu yarıkürenin dört milyon yedi yüz otuz sekiz bin yüz altmış mil kare olduğunu hesaplıyorlardı. Bunun üç milyon yüz on yedi bin altı yüz milini yanardağlar, sıradağlar, yuvarlak tepeler, adalar, kısacası Ay'ın katı toprak sayılacak kesimi kaplıyor, bir milyon dört yüz bin dört yüz milini de denizler, göller, bataklıklar, yani sıvı kesimler. Buysa, bizim saygın Michel'in umurunda bile değildi.

Bu yarıküre, görüldüğü gibi, Yerküre'nin yarısından on üç buçuk kez daha küçüktür. Bununla birlikte, Aylılar orada şimdiye dek elli bini aşkın yanardağ ağzı saptamışlardır. Demek ki bu alabildiğine engebeli, delik deşik, tam anlamıyla kevgiri andıran, İngilizlerin ona yakıştırdıkları, pek de şiirsel olmayan *Green Cheese* 'Yeşil Peynir' nitelendirmesini iyice hak eden bir yüzdür.

Barbicane bu tatsız adı anınca Michel Ardan ayağa fırladı.

– Anglosaksonlar, 19. yüzyılda güzel Diana'ya, sarı saçlı Phoebe'ye, sevimli Iris'e, cana yakın Astarte'ye, gecelerin ecesine, Latona ile Jüpiter'in kızlarına, Apollon'un ışık saçan genç kız kardeşine bakın ne ad veriyorlarmış!

XII

DAĞBİLİMSEL AYRINTILAR

Daha önce de belirtmiştik; merminin şimdiki yönü onu doğruca Ay'ın kuzey yarıküresine götürüyordu. İzledikleri yolda beklenmedik bir sapma olmasaydı gelip toslamaları gereken merkezi noktadan epey uzaktı yolcular.

Gece yarısını yarım saat geçmişti. Barbicane o anda bulunduğu uzaklığı bin dört yüz kilometre olarak tahmin etti; bu, Ay'ın yarıçapından biraz büyüktü ve kuzey kutbuna yaklaştıkça azalırdı. Mermi bu sırada ekvator üzerinde değil, 10. enlem dolayındaydı. Barbicane'le iki yol arkadaşı, haritada dikkatle saptadıkları bu enlemden kutba kadar, Ay'ı olabilecek en elverişli koşullarda gözleyebildiler.

Gerçekten de, dürbünle bakınca, bu bin dört yüz kilometrelik uzaklık on dört buçuk mile düşüyordu. Rocky Dağları'ndaki gökdürbünleri Ay'ı daha da yaklaştırıyordu, ama dünyayı çevreleyen hava katmanı dürbünün görüşünü büyük ölçüde bozuyordu. Elinde dürbün mermisinin camına yerleşmiş Barbicane'se Dünya'daki gözlemlerin yakalayamadıkları kimi ayrıntıları görüyordu.

– Dostlarım, dedi bunun üzerine başkan ciddi bir sesle, nereye gittiğimizi bilmiyorum, yeryüzüne dönüp dönemeyeceğimizi de. Ama biz bu çalışmalar günün birinde insan kardeşlerimizin işine yarayacakmış gibi yapalım yine de. Zihnimizden her türlü kaygıyı silip atalım. Bizler birer gökbilimciyiz. Şu mermi de, uzaya gönderilmiş bir Cambridge Gözlemevi.

O bunu der demez, çalışma büyük bir titizlikle başladı; merminin bulunduğu değişik uzaklıklara göre, Ay'ın çeşitli görünüşlerini çizdiler kâğıtlara.

Mermi 10. kuzey enlemine geldiğinde, görünüşe göre, 20. doğu boylamı üzerinde gidiyordu.

İşte burada izledikleri haritayla ilgili önemli bir noktaya değinmek gerekiyor. Ay haritalarında, dürbünlerin nesneleri ters çevirmesinden ötürü, güney yukarıda kuzey de aşağıda, doğunun solda, batının da sağda olması gerekirdi. Ama hiç de öyle değildi. Haritayı ters çevirip Ay'ı olduğu gibi gözünüzün önüne getirirseniz, yeryüzü haritalarındakinin tersine, doğu solda batı da sağda yer alır. Bu tersliğin nedeni şudur. Kuzey Yarıküre'ye, örneğin Avrupa'ya yerleşmiş gözlemciler Ay'ı kendilerine göre güneyde görürler. Ay'a bakarken, bir yeryüzü haritasına bakarkenkinin tersine, sırtlarını kuzeye verirler. Sırtlarını kuzeye verince de, doğu sol yanlarında, batı da sağlarında kalır. Güney Yarıküre'ye, örneğin Patagonya'ya yerleşmiş bir gözlemci içinse, Ay'ın batısı sollarında, doğusu da sollarında kalır, çünkü orta çizgiyi geçmiş olurlar.

İki temel noktanın görünüşteki bu tersyüz oluşunun nedeni işte budur ve Başkan Barbicane'in gözlemlerini izlerken bunu göz önünde bulundurmak gerekir.

Beer ile Moedler'in *Ay Haritası*'dan yararlanan yolcular dürbünlerinin yuvarlağına giren bölgeyi kolayca tanıyabiliyorlardı.

– Ne görüyorsunuz şu anda? diye sordu Michel.

– Bulut Denizi'nin kuzey kesimini, diye yanıtladı Barbicane. Ama doğal yapısını saptayamayacak kadar uzağındayız. Bu düzlükler, ilk gökbilimcilerin öne sürdükleri gibi, susuz kumla mı kaplı? Yoksa Ay'da çok alçak ve yoğun bir atmosferin bulunduğunu savunan S. Waren de la Rue'nün görüşü uyarınca, uçsuz bucaksız orman mı bunlar? Daha sonra anlayacağız bunu. Emin olmadan kesin bir şey söylemeyelim.

Bu Bulut Denizi, haritada çok belirsiz sınırlarla gösterilmiştir. O geniş düzlüğün, sağ kıyısına yakın Ptolémée, Purbach, Arzachel Yanardağlarından fışkıran lav yığınlarıyla kaplı olduğu sanılır. Bu arada mermi ilerliyor, gittikçe o bölgeye yaklaşıyordu, az sonra denizin kuzey kıyısını oluşturan doruklar gözüktü. Önlerinde, doruğu güneş ışınları fışkırıyormuş gibi ışıldayan alabildiğine güzel bir dağ belirdi.

– Bu ne?.. diye sordu Michel.

– Copernic, diye yanıtları Barbicane.

– Copernic'e bakalım öyleyse.

9. kuzey enlemi ile 20. doğu boylamı arasında kalan bu dağın Ay yüzeyinden yüksekliği üç bin dört yüz yirmi sekiz metredir. Dünya'dan açıkça görülür, gökbilimciler, özellikle yeniayla ilkdördün arasında onu rahatça inceleyebilirler, çünkü bu dönemde gölgeler uzun süre doğudan batıya uzar, böylece yüksekliğini ölçmeye izin verir.

Bu Copernic Dağı, Ay'ın güney yarıküresinde yer alan Tycho Dağı'ndan sonra, yuvarlağın en ışıklı yeridir. Fırtına Denizi'ne bitişik Bulut Denizi'nin bu kesiminde, dev boyutlu bir deniz feneri gibi tek başına yükselir göğe doğru ve saçtığı göz kamaştırıcı ışınlarla iki okyanusu birden aydınlatır. Dolunay olduğunda insanın gözünü alan bu uzun parlak kuyruklar kuzeydeki dağ sıralarını aşar, Yağmur Denizi'nde son bulurlar. Mermi, yeryüzü saatiyle birde, uzaya salınmış bir balon gibi, o pırıl pırıl dağın tam üstündeydi.

Barbicane, dağın belli başlı noktalarını saptayabildi. Copernic, büyük buzyalakları içerisinde, halkamsı büyük dağlar sınıfına girer. Fırtına Denizi'nin üstünde yükselen Képler ve Aristarque Dağları gibi, zaman zaman, o kül renkli ışık içersinde parlak bir nokta gibi gözükmüş ve etkin bir yanardağ sanılmıştır. Oysa o da, Ay'ın bu yüzündeki bütün öbürleri gibi, sönmüş bir yanardağdır. Çapı aşağı yukarı yirmi iki mildir. Dürbün, birbirini izleyen

püskürmelerin oluşturduğu katmanlar gösteriyordu, çevresinde lav kalıntıları vardı; bunların kimisi hâlâ yanardağın ağzındaydı.

– Ay'da birkaç tür buzyalağı vardır, dedi Barbicane. Copernic'in ışık saçanlardan olduğu kolayca görülür. Biraz daha yaklaşmış olsaydık, içindeki dorukları da görebilirdik, bunlar eskiden lav kusan ağızlardı. Ay yuvarlağı üzerinde tersi hemen hiç görülmeyen, garip özellik uyarınca, bu buzyalakların içyüzü, yeryüzündeki yanardağların tersine, dış kesimin alt yanındadır. Bunun sonucunda, bu buzyalaklarının dibi, genel olarak, Ay'ınkinden daha küçük bir küre oluşturur.

– Peki, bu özel oluşumun nedeni? diye sordu Nicholl.

– Bilinmiyor, diye yanıtladı Barbicane.

– Aman ne göz kamaştırıcı bir ışıma, deyip duruyordu Michel. Bundan daha güzel bir şey görmek güçtür sanırım!

– Yolculuğumuz kazara bizi güney yarıküresine götürse ne diyecektin acaba? diye karşılık verdi Barbicane.

– Ne diyeceğim, bu çok daha güzel derdim! diye yanıtladı Michel.

O anda, mermi buzyalağının tam tepesindeydi. Copernic'in kenarları hemen hemen kusursuz bir çember oluşturuyor, sarp yamaçları açıkça görülüyordu. Hatta iki çember seçiliyordu. Bunların çevresinde, sarı gölgelerin vurduğu, çok yabanıl görünüşlü, kül renkli bir düzlük uzanıyordu. Buzyalağının dibinde, bir mücevher kutusuna konmuş gibi, bir an için, kocaman değerli taşları andıran iki-üç volkan ağzı parlıyordu. Kuzeye doğru, büyük olasılıkla yanardağın ağzına girişi sağlamak üzere, yamaçlar epey alçalıyordu.

Dağı çevreleyen düzlüğün üzerinden geçerken, Barbicane çok sayıda küçük dağ saptadı, bunlar arasında yirmi üç kilometre çapındaki, Gul-Lussac adındaki küçük dağ da vardı. Düzlük güneye doğru iyice düzleşiyor, üstünde ne bir doruk, yüzeyinde ne bir engebe göze çarpı-

yordu. Buna karşılık, kuzeye doğru, Fırtına Denizi'yle bitiştiği yere dek, bir kasırganın altüst ettiği, dalga doruklarıyla kabartılarının donup kalmış gibi durduğu bir deniz yüzeyi vardı sanki. Hepsinin üzerinde, her yönde, gelip Copernic'in tepesinden buluşan ışıklı çizgiler uzanıyordu. Bunların kimisi otuz kilometre genişliğinde ve ölçülemez uzunluktaydı.

Yolcular bu ışınların kaynağını tartışıyor, ama nereden geldiklerini yeryüzündekilerden fazla saptayamıyorlardı.

– İyi ama, diyordu Nicholl, bu ışınlar güneş ışınlarını çok daha parlak yansıtan dağların destekleri olamaz mı?

– Yoo, diye karşılık veriyordu Barbicane, öyle olsa bu sırtların gölgesinin düşmesi gerekirdi. Oysa gölgeleri yok.

Gerçekten de, ışınlar ancak Gündüz Yıldızı ile Gece Yıldızı tam karşı karşıya geldikleri zaman gözüküyor, ışınlar yandan vurduğunda yok oluyordu.

– İyi de, bu ışıklı çizgileri açıklamak üzere ne bulundu acaba, diye sordu Michel, bilginlerin herhangi bir açıklama yapmadan oturacaklarını sanmam çünkü!

– Doğru, diye karşılık verdi Barbicane, Herschel bir görüş ortaya attı ama bunu açıkça dile getirmeyi göze alamadı.

– Alamasın. Neydi bu görüş?

– O, bu ışınların güneş onlara doğrudan vurduğu zaman parlayan soğumuş lav akıntıları olduklarını düşünüyordu. Olabilir elbet ama kesin değil. Zaten, Tycho'nun daha yakınından geçersek, bu ışımanın nedenini daha iyi görebileceğiz.

– Yukarıdan bakınca bu düzlük neye benziyor biliyor musunuz dostlarım? dedi Michel.

– Hayır, diye yanıtladı Nicholl.

– İğ gibi uzatılmış bu lav parçalarıyla, karman çorman ortaya saçılmış bayram dallarıyla çiçeklerine. Tek eksiğimiz, onları birer birer toplamaya yarayacak küçük kanca.

– Şakayı bırak! dedi Barbicane.

– Peki, ciddi olalım, diye yanıtladı Michel, bu çiçekli dalların yerine, insan kemikleri koyalım. O zaman bu düzlük, binlerce kuşağın kemiklerinin biriktiği bir yığındır. Nasıl, beğendin mi bu etkileyici kıyaslamayı?

– Al birini vur ötekine, diye yanıtladı Barbicane.

– Üff! Sana bir şey beğendirmek zor zaten! diye karşılık verdi Michel.

– Saygıdeğer dostum, diye sürdürdü kararlı Barbicane, ne olduğunu bilmediğimiz sürece, neye benzediğinin pek önemi yok.

– Hah, bu güzel yanıt işte, diye bağırdı Michel. Böylece ben de artık bilginler gibi akıl yürütmeyi öğrenirim!

Bu arada mermi, Ay yuvarlağını boydan boya geçerek, hemen hemen değişmeyen bir hızla yol alıyordu. Kolayca kestirilebileceği üzere, yolcular dinlenmeyi bir an bile akıllarından geçirmiyorlardı. Barbicane, bunu fırsat bilerek dostlarına, Kepler'in buzyalaklarının oluşumuyla ilgili sıra dışı varsayımını anlattı. Ünlü matematikçiye göre, yanardağ ağzını andıran bu oyuklar insan eliyle açılmıştı.

– İyi ama hangi amaçla? diye sordu Nicholl.

– Elbette son derece doğal bir amaçla! diye yanıtladı Barbicane. Aylılar bu kocaman çukurları, içlerine girip oluşumun sürdüğü on beş gün boyunca üzerlerine vuran güneş ışınlarından korunmak üzere açmışlardı.

– Doğrusu hiç de aptal değilmiş bu Aylılar! dedi Michel.

– Ne garip düşünce! diye yanıtladı Nicholl. Büyük olasılıkla Kepler bu çukurların boyutlarını bilmiyordu, çünkü bunları açmak, Aylıların altından kalkamayacakları, muazzam bir çalışma gerektirirdi!

– İyi ama, Ay'daki yerçekimi Dünya'dakinin altı katı az olduğuna göre, neden öyle olsun? dedi Michel.

– Peki, ya Aylılar da altı kat küçükseler? diye yanıtladı Nicholl.

– İyi de, ya Ay'da kimse yoksa? diye ekledi Barbicane. Böylece tartışma kapandı.

Az sonra Ératosthène ufuk çizgisinin altında gözden yitti ama o arada mermi ona sıkı bir gözlem yapılmasına izin verecek kadar yaklaşmıştı. Bu dağ, Apeninler'le Karpatlar'ı birbirinden ayırıyordu.

Ay'ın dağları arasında, özellikle kuzey yarıküreye dağılmış kimi sıradağlar saptanmıştır. Bununla birlikte, güney yarıkürede de hatırı sayılır dağlar vardır.

İşte size, güneyden kuzeye, bulundukları enleme ve en yüksek doruklarına göre sıralanmış bir dağ dizelgesi:

Doerfel Dağları	84.	güney enlemi	7.603 m.
Leibnitz Dağları	65.	güney enlemi	7.600 m.
Rook Dağları	20. ve 30.	güney enlemleri arası	1.600 m.
Altay Dağları	17. ve 28.	güney enlemleri arası	4.047 m.
Cordilleras Dağları	10. ve 20.	güney enlemleri arası	3.898 m.
Pireneler	8. ve 18.	güney enlemleri arası	3.631 m.
Ural Dağları	5. ve 13.	güney enlemleri arası	838 m.
Alembert Dağları	4. ve 10.	güney enlemleri arası	5.847 m.
Hoemus Dağları	8. ve 13.	kuzey enlemleri arası	2.021 m.
Karpatlar	15. ve 19.	kuzey enlemleri arası	1.939 m.
Apeninler	14. ve 27.	kuzey enlemleri arası	5.501 m.
Toros Dağları	21. ve 28.	kuzey enlemleri arası	2.746 m.
Riphée Dağları	25. ve 33.	kuzey enlemleri arası	4.171 m.
Hercynien Dağları	17. ve 33.	kuzey enlemleri arası	1.170 m.
Kafkas Dağları	32. ve 41.	kuzey enlemleri arası	5.567 m.
Alpler	42. ve 49.	kuzey enlemleri arası	3.617 m.

Bu sıradağlar arasında en büyüğü, uzunluğu yüz elli mil olan Apeninler'dir; bu uzunluk, Yerküre'deki büyük sıradağlarınkinden çok küçüktür elbet. Apeninler Yağmur Denizi'nin doğu sınırı boyunca uzanır, kuzeyde, uzunlukları yaklaşık yüz mil tutan Karpatlar'a eklenirler.

Yolcular Apeninler'in 10. kuzey boylamı ile 16. kuzey

boylamı arasında yer alan dorukları şöyle böyle görebildiler; ama Karpatlar, 18. kuzeydoğu boylamı ile 30. kuzeydoğu boylamı arasında, gözlerinin önüne serildi; dağılımını kolayca görebildiler.

Şu varsayım onlara doğru gibi gözüktü. Karpatlar'ın şurada burada önemli buzyalakları ile bunlara bakan yüksek doruklarla kesilen bir dağ dizisi oluşturduğunu görünce, eskiden bunların çok büyük çukurlar oldukları sonucuna vardılar. Bu dağ halkaları yer yer, Yağmur Denizi'nin yayılmasıyla kesilmiş olmalıydı. Kopan bir kıyamet sol yamaçlarını yıkıp onları kesintisiz sıradağ dizisine dönüştürmemiş olsaydı, Karpatlar Purbach, Arzache ve Potolémée Çukurlarına benzeyeceklerdi. Ortalama yükseklikleri üç bin iki yüz metredir, bu da, Pireneler'in Pinède Limanı gibi kimi noktalarındaki yüksekliğe denktir. Güney yamaçları uçsuz bucaksız Yağmur Denizi'ne doğru ansızın alçalır.

Sabahın ikisine doğru, Barbicane, Pythias adı verilmiş, bin beş yüz elli dokuz metre yüksekliğindeki küçük dağın yakınlarında, Ay'ın 20. enlemi üzerindeydi. Merminin Ay'dan uzaklığı bin iki yüz kilometre dolayındaydı, dürbün bunu ortalama üç mile indiriyordu.

Mare Imbrium, ayrıntıları henüz pek iyi seçilemeyen çok büyük bir çukur gibi uzanıyordu gözlerinin önünde. Yakınlarında, solda, yüksekliği bin sekiz yüz on üç metre tahmin edilen Lambert Dağı yükseliyor; daha ileride, Fırtına Denizi'nin kıyısında, 23. kuzey enlemi ile 29. boylam arasında, ışıltılı Euler Dağı parlıyordu. Ay yüzeyinden ancak bin sekiz yüz on beş metre yüksek olan bu dağ Gökbilgini Schroeter'in ilginç çalışmasına konu olmuştur. Ay'daki dağların kökenini arayan bu bilgin, yanardağ ağzının çevresindeki yamaçların boyuyla orantılı olup olmadığını merak etmiştir. Bu orantı gerçekten de vardı ve Schroeter buna bakarak tek bir püskürmenin çıkardığı lavların o yamaçları oluşturduğunu ileri sürdü,

çünkü bir dizi patlama bu orantıyı bozardı. Yalnız Euler Dağı bu genel yasayı çiğniyordu, çukurunun hacmi kendisini çevreleyen yamaçlarınkinin iki katı olduğuna göre, oluşumu için art arda bir dizi patlama gerekmiştir.

Ellerindeki dürbünler çok iyi iş görmeyen yolcular için bütün bu varsayımlar doğru olabilirdi. Ancak Barbicane onlarla yetinmek istemiyor, mermisinin düzenli olarak Ay'a yaklaştığını görünce, oraya inemeseler bile, oluşumuyla ilgili gizleri ortaya çıkarabilmekten hiç umudunu kesmiyordu.

XIII

AY GÖRÜNÜMLERİ

Sabahın iki buçuğunda, mermi Ay'daki 30. enlem dolaylarında, dürbünle on kilometreye inen bin kilometre uzaklıktaydı. Ay yuvarlağının herhangi bir köşesine inmesi hâlâ olanaksız gözüküyordu. Başkan Barbicane, oldukça düşük hızını açıklayamıyordu. Oysa bu uzaklıkta, Ay'ın çekimine karşı durabilmesi için, epey yüksek olması gerekirdi. Dolayısıyla, ortada nedenini bulamadığı bir olay vardı. Zaten, bunu araştıracak zaman da yoktu. Ay'daki dağlarla düzlükler yolcuların gözleri önünden akıp geçiyor, tek bir ayrıntıyı bile kaçırmak istemiyorlardı.

Dürbünle bakınca Ay yuvarlağı iki buçuk mil yakına geliyordu. Yerküre'den bu kadar uzaklaşmış bir uzayadamı ne görürdü acaba? Bunu söylemek olanaksızdır, çünkü insanlar bugüne dek sekiz bin metrenin ötesine çıkamamıştır.

Oysa bulundukları uzaklıktan Barbicane'le arkadaşlarının gördükleri tamı tamına şöyleydi:

Ay yuvarlağında, değişik renkte geniş lekeler görünüyordu. Ay bilginleri bu renklerin niteliği konusunda görüş birliğinde değildirler. Çeşitli görüşler vardır ve bunlar keskin çizgilerle birbirinden ayrılmış durumdadır. Julius Schmidt yeryüzündeki okyanuslar kurusa, Ay'dan bakan bir gözlemcinin, Dünya'daki okyanuslarla ovalar arasında, Dünya'dan Ay'ı gözleyen birinin gördüğü kadar çeşitli ayrımlar göremeyeceğini öne sürer. Ona göre deniz adı verilmiş geniş düzlüklerin ortak rengi yeşil ve kahverengi

karıştırılmış koyu kül rengidir. Kimi büyük yanardağ ağızları da bu renktedir.

Barbicane, ünlü Alman aybilgininin –Beer ile Moedler'in de paylaştıkları– bu görüşünü biliyordu. Kendi gözlemlerinin Ay'ın yüzüne yalnızca kül rengini yakıştıran kimi gökbilimcilerin tersine, bu görüşü doğruladığını saptadı. Kimi yerlerde, yine Julius Schmidt'in Dinginlik Denizi ile Öfke Denizi'nde gözlediği gibi, yeşil iyice belirginleşiyordu. Barbicane ayrıca, iç doruktan yoksun kimi yanardağ ağızlarından mavimsi bir ışık yayıldığını gördü, bu ışık yeni parlatılmış çelik levhanın yansıttığına benziyordu. Bunlar gerçekten Ay yuvarlağının renkleriydi ve kimi gökbilimcilerin öne sürdükleri gibi, dürbünlerdeki merceklerin yetersizliğinden ya da araya Dünya'yı çevreleyen Havaküre'nin girmesinden ileri gelmiyorlardı. Barbicane için bu konuda kuşkuya yer kalmamıştı. O uzay boşluğunda gözlem yapıyordu, dürbünden kaynaklanan bir yanılgı da olamazdı. Gördüğü çeşitli renkleri bilimin kazanımı saydı. Geriye, görünen o yeşilliğin, yoğun ve alçak bir atmosferin yumuşattığı dönence yöresine özgü bitki örtüsünden gelip gelmediği sorusu kalıyordu. Bu konuda henüz bir yargıya varamazdı.

Az ötede, epeyce belirgin bir kırmızı çarptı gözüne. Aynı kızıllığı daha önce, Ay'ın kenarına yakın Hercynien Dağları yakınındaki Lichtenberg Çukuru adı verilmiş bağımsız buzyalağının dibinde de gözlemiş, ama neden kaynaklandığını saptayamamıştı.

Ay yuvarlağının başka bir özelliği konusunda da, niteliğini belirleyemediği için, yine pek sevinemedi. Bu özellik şuydu:

Michel Ardan başkanın yanında Ay'ı gözlerken, ansızın, doğrudan vuran güneş ışınlarıyla aydınlanmış uzun, beyaz çizgiler gördü. Bunlar, Copernic Dağı'nın çevresindeki ışıklı çizgilere hiç benzemiyorlardı. Birbirlerinin yanında uzayıp gidiyorlardı.

Michel, her zamanki bilgiçliğiyle bağırdı hemen:

– Bakın! Sürülmüş tarlalar!

– Sürülmüş tarlalar mı? diye karşılık verdi Nicholl, omuz silkerek.

– En azından işlenmiş, dedi Michel Ardan. Ama ne yaman çiftçiymiş bu Aylılar, böylesine derin izler açabilmek için kim bilir ne kocaman öküzler koştular sabanlarına?

– Saban izi değil onlar, dedi Barbicane, küçük oluklar.

– Peki, oluk olsunlar, diye karşılık verdi Michel. Küçük oluk derken ne anlatılıyor bilim dünyasında?

Bunun üzerine Barbicane dostuna Ay'daki küçük oluklar konusunda bildiklerini anlattı. Bu oluklar Ay yuvarlağının bütün dağsız bölgelerinde görülürdü; çoğu kez tek başlarına duran bu olukların boyu dörtle elli mil arasında değişirdi; genişlikleri bir mille beş yüz metre arasındaydı ve kenarları tam anlamıyla birbirine paraleldi. Ancak, ne oluşumları ne de nitelikleri konusunda başka bir şey bilmiyordu.

Gözünü dürbününe dayayan Barbicane olukları büyük bir dikkatle inceledi. Kenarlarının çok sarp yamaçlardan oluştuğunu gördü. Birbirine koşut uzun yamaçlardı bunlar ve hayal gücünüzü biraz zorlarsanız, Aylı mühendislerin oralara uzun surlar diktiklerini düşünebilirdiniz.

Çeşitli boydaki bu olukların kimisi cetvelle çizilmiş kadar düzdü. Kimisiyse, paralelliklerini sürdürmekle birlikte, yer yer hafifçe bükülüyordu. Kimisi kesişiyor; kimisi yanardağ ağızlarından geçiyordu. Kimisi, Posidonius ya da Petavius gibi, sıradan oyukların yanından geçiyor; kimisi de, Dinginlik Denizi gibi denizlere çizgi çekiyordu.

Bu doğal kazalar mutlaka yeryüzündeki gökbilimcilerin kafasını kurcalamış olmalıydı. Yapılan ilk gözlemler bu olukları saptayamamıştı. Ne Hévélius, ne Cassini, ne La Hire, ne de Herschel söz eder onlardan. 1789'da bilginlerin dikkatini onlara çeken ilk insan, Schroeter'dir. Daha sonra Pastorff, Gruithuysen, Beer ile Moedler de bu

olukları incelemiştir. Bugün sayıları yetmişe ulaşmıştır. Sayıları saptansa bile, nitelikleri belirlenememiştir. Bunların sur da, kurumuş eski nehir yatakları olmadıkları da kesindir; çünkü hem çok hafif akarsular Ay'ın yüzeyinde böyle yatak açamazlardı bir, bu izler ayrıca kimi zaman çok yüksek yanardağ ağızlarından geçmektedir, iki.

Bu arada Michel Ardan'ın aklına bir düşünce geldiğini ve böylece –ayrımına bile varmadan– Julius Schmidt'le çakıştığını itiraf etmek zorundayız.

– İyi ama, dedi, açıklanamayan bu izler sakın bitki olmasın?

– Ne demek istiyorsun? diye sordu Barbicane heyecanla.

– Heyecanlanma, saygıdeğer başkanım, diye yanıtladı Michel. Görünen toprak tabyaları oluşturan şu koyu gölgeler düzenli ağaç sıraları olamaz mı?

– Bunların bitki olduğunu öne sürüyorsun demek? dedi Barbicane.

– Yoo, ben siz bilginlerin açıklamadıkları şeyi açıklamaya çalışıyorum! diye karşılık verdi Michel. Benim varsayımım, en azından, bu olukların belli dönemlerde düzenli olarak yok ya da görünmez oluşlarını aydınlatabilir diye düşünüyorum.

– Neden görünmez oluyorlar acaba?

– Çünkü bu ağaçlar yapraklarını döktüklerinde görünmez oluyor, yeniden yapraklandıklarında ortaya çıkıyordurlar.

– Açıklaman çok ustaca, sevgili arkadaşım ama onaylanması olanaksız.

– Neden?

– Çünkü, hani ne derler, mevsim yok Ay'da, dolayısıyla, sözünü ettiğin yeşerme de olamaz.

Gerçekten de, Ay'ın ekseni çok az eğik olduğundan, Güneş hemen her enlemde hemen hemen aynı yükseklikte durur. Ekvator bölgesinin üstündeyken, ışın saçan yıl-

dız bir bakıma sürekli tepe noktasındadır, kutuplardaysa ufuk çizgisini hiçbir zaman aşmaz. Dolayısıyla, her bölgede, tıpkı ekseni yörüngesine oranla çok az eğik olan Jüpiter'deki gibi, sürekli bir kış, ilkbahar, yaz, sonbahar vardır.

Peki, nereden kaynaklanabilir bu oluklar? Yanıtlanması güç bir soru. Onlar hiç kuşkusuz yanardağ ağızlarıyla buzyalaklarının oluşumundan sonra ortaya çıkmışlardır, çünkü kimisi çember biçimindeki yamaçlarını delerek içlerine girmiştir. O yüzden büyük olasılıkla en son yerbilimsel çağlarda oluştuklarından, ancak doğal güçlerin genleşmesinin sonuçlarıdırlar.

O arada mermi Ay'ın 40. enlemi üzerine gelmişti, uzaklığı sekiz yüz kilometreden fazla olamazdı. Dürbünle bakılan nesneler topu topu iki mil ötedeymiş gibi gözüküyordu. Bu noktada, ayaklarının altında, beş yüz beş metre yüksekliğindeki Hélicon Dağı yükseliyordu, soldaysa, Yağmur Denizi'nin Iris Körfezi adı verilmiş küçük parçasını çevreleyen alçak tepeler sıralanıyordu.

Dünyadaki gökbilimcilerin Ay'ın yüzeyinde eksiksiz gözlem yapabilmeleri için, Yerküre'yi kuşatan atmosferin yüz yetmiş kez daha saydam olması gerekirdi. Oysa merminin dolaştığı boşlukta gözlemciyle gözlenen nesne arasında hiçbir akışkan yoktu. Ayrıca Barbicane hiçbir güçlü gökdürbününün, John Ross'taki ile Rocky Dağları'ndakinin bile erişemedikleri kadar yaklaşmıştı Ay'a. Dolayısıyla, o büyük soruyu, Ay'da yaşanıp yaşanamayacağı sorusunu çözebilmek için en elverişli durum ve yerdeydi. Ancak, yine de çözemiyordu. Yalnızca uçsuz bucaksız düzlüklerin ıssız yatağını, bir de kuzeye doğru, çorak dağlar görebiliyordu. İnsan eli değdiğini gösteren en küçük bir belirti yoktu. Akıllı canlıların oralardan geçtiğini gösteren en küçük bir kalıntı da. Yaşamın daha alt düzeyde de olsa ortaya çıktığını gösteren herhangi bir hayvan topluluğu da göze çarpmıyordu. Hiçbir yerde en

küçük bir kıpırtı, şöyle ufacık bir bitki örtüsü görünmüyordu. Yerküre'yi paylaşan üç evrenden bir teki vardı Ayküre'de: Mineral evreni.

– Ah, ah! dedi Michel Ardan epey düş kırıklığına uğramış bir sesle. Kimse yok demek burada?

– Hayır, şimdiye dek, kimseyi göremedik, diye yanıtladı Nicholl. Ne bir insan, ne bir hayvan, ne bir ağaç... Atmosferin çukurların dibine, buzyalaklarının içine ya da Ay'ın öbür yüzüne kaçıp kaçmadığını da kestiremiyoruz.

– Zaten, yedi kilometrenin ötesinde, en keskin göz bile bir insanı göremez, diye ekledi Barbicane. O yüzden, Ay'da insan varsa, onlar bizim mermiyi görebilir ama biz onları göremeyiz.

Sabahın dördüne doğru, 50. enlem dolayında, aradaki uzaklık altı yüz kilometreye düşmüştü. Solda, pırıl pırıl ışıklar içinde, alabildiğine kıvrımlı bir dağ dizisi görünüyordu. Buna karşılık, sağa doğru, Ay'ın yüzüne çakılmış, dibi gözükmeyen, karanlık, geniş bir kuyu göze çarpıyordu.

Bu, yeryüzünden sondördünle dolunay olduğu dönem arasında, gölgelerin batıdan doğuya uzandığı evrede rahatça gözlenebilen derin buzyalağı, Kara Göl Platon'du.

Bu kara renge uydunun yüzeyinde ender rastlanır. Yalnız kuzey yarıkürede, Soğuk Deniz'in doğusunda, Endymion Çukuru'nun dibinde ve yıldızın doğu kıyısına yakın, ekvator üzerindeki Grimaldi Buzyalağı'nın dibinde görülmüştür.

Platon, 51. kuzey enlemi ile 9. doğu boylamında yer alan halka biçiminde bir dağdır. Buzyalağının uzunluğu doksan iki kilometre, genişliğiyse altmış bir kilometredir. Barbicane, geniş ağzının tam üstünden geçmediklerine yandı. Orada araştırılması gereken bir uçurum, belki de birkaç gizemli olay vardı. Ancak merminin yolunu değiştirmek elde değildi. Ona kılı kılına uymak zorundaydılar. Bir kez içlerine girdiniz mi, balonlara da, mermilere de yön veremezsiniz.

Sabahın beşine doğru, Yağmur Denizi'nin kuzey sınırını sonunda aşabilmişlerdi. Condamine Dağı solda, Fontenelle'se sağda kalıyordu. Ay yuvarlağının bu kesimi, 60. enlemden sonrası, epey dağlıklı. Dürbünler onları, Mont Blanc'ın denizden yüksekliğinden daha yakına, bir mile getiriyordu. Bütün bölge yamaç ve doruklarla doluydu. 70. enleme doğru, üç bin yedi yüz metre yüksekliğindeki, on altı mil uzunluğunda dört mil genişliğinde elips biçiminde bir yanardağ ağzına sahip Philolaüs Dağı göze çarpıyordu.

Bu uzaklıktan bakılınca, Ay yuvarlağı çok garip görünüyordu. Görünümler Dünya'dan görünenlerden epey ayrı, daha elverişsiz koşullarda gözleniyordu.

Ay'da atmosfer bulunmadığından, daha önce değindiğimiz sonuçlar doğar. Ay'ın yüzeyinde gün ağarması yoktur; gün, kopkoyu karanlıkta ansızın sönen ya da yanan bir lamba gibi izler geceyi. Sıcaktan soğuğa geçiş de yoktur, sıcaklık bir anda kaynama noktasından uzay soğukluğuna geçiverir.

Havanın bulunmayışı başka bir sonuca da yol açar: Güneş ışınlarının ulaşamadığı yerlerde koyu bir karanlık hüküm sürer. Hani şu dünyadaki belli belirsiz ışık denen, havanın askıda tuttuğu, tan ağarmasıyla günbatımını yaratan, gölgeleri, yarı-gölgeleri, alacakaranlığın bütün o büyülerini oluşturan ışıklı nesne yoktur orada. Bundan ötürü, ancak siyahla beyaza izin veren keskin renk karşıtlığı vardır. Bir Aylı gözüne gelen ışınları önlesin, Güneş ona kapkara görünür, yıldızlar da en karanlık gecelerdeki gibi parlar.

Bu garip görünümün Barbicane'le iki arkadaşı üzerinde yarattığı etkiyi düşünün. Gözleri sağlarını sollarını şaşırmıştı. Değişik düzlemlerin birbirine uzaklığını kavrayamıyorlardı. Dünyalı bir ressam, hafif ışığın yumuşatmadığı bir Ay görünümünün asla resmini yapamazdı. Bütün yapabileceği, kar beyaz sayfa üstüne koyu mürekkep lekeleri oturtmak olurdu.

Mermi 80. enleme doğru, Ay'ın yüz kilometre yakına geldiği zaman bile değişmedi bu görünüş. Sabahın beşinde, Gioja Dağı'nın, dürbünle bir çeyrek mile inen, elli mil kadar uzağından geçtiği sırada bile değişmedi bu. Ay ellerini uzatsalar dokunacakları kadar yakındaydı. Merminin, ışıklı kenarı ufuk çizgisinin kapkara zemini üzerinde çok keskin biçimde görünen kuzey kutbuna çarpmaması olanaksız gözüküyordu. Michel Ardan'a kalsa, hemen lombozlardan birini açıp Ay'a atlayacaktı. On iki milden küt diye atlamak! Hiç aldırmıyordu. Ama bu boşuna bir çabaydı elbet, mermi uydunun herhangi bir noktasına inemeyeceği gibi, onun devinimine kapılan Michel de Ay'a düşemezdi.

O sırada, saat altıda kuzey kutbu gözükmüştü. Ay yuvarlağının artık bir yarısı alabildiğine aydınlık, öbürüyse kapkara gözüküyordu yolculara. Mermi ansızın yoğun ışıkla koyu karanlık arasındaki çizgiyi aştı ve zifiri karanlığa gömüldü.

XIV

ÜÇ YÜZ ELLİ DÖRT BUÇUK SAATLİK GECE

Ansızın bu olay yaşandığında, mermi Ay'ın kuzey kutbunun elli kilometreden daha az yakınından geçiyordu. Dolayısıyla, uzayın mutlak karanlığına gömülmesi için birkaç saniye yetmişti. Geçiş, herhangi bir ışık ayrımı, azalması, dalgalanması olmadan öyle apansız olmuştu ki, yıldız güçlü bir soluk püf demiş de sönmüş gibiydi.

– Vay canına, Ay eridi, yok oldu! diye bağırmıştı Michel Ardan, ağzı bir karış açık.

Gerçekten de ne bir yansıma vardı, ne de gölge. Az önce göz kamaştıran yuvarlağın hiçbir yanı gözükmüyordu. Yıldızların ışımasından ötürü, karanlık daha da derindi. Yuvarlağın her noktası için, Ay'ın hem kendi ekseni üzerinde, hem de Dünya'nın çevresinde dönmesinden ötürü tam üç yüz elli dört buçuk saat süren uzun gece boyunca Ay'ı örten "karanlık"tı bu. Uydunun yarattığı gölge konisine dalan mermi, Ay'ın görünmeyen kesimindeki herhangi bir nokta gibi, güneş ışınlarını alamıyordu artık.

Dolayısıyla, merminin içi zifiri karanlıktı. İçerdekiler birbirini göremiyorlardı. Onun için, bu karanlığa son vermek gerekiyordu. Barbicane az kalan gazı ne kadar korumak isterse istesin, ondan yapay bir aydınlık, artık Güneş'in göndermediği bir ışık istemek gerekti.

– Kahretsin bu ışık saçan yıldızı! diye bağırdı Michel Ardan, ışınlarını parasız gönderecek yerde gaz harcayarak aydınlanmak zorunda bıraktı bizi.

– Güneş'i suçlamayalım, diye yanıtladı Nicholl. Kusur onun değil, Ay'ın. Perde gibi gelip aramıza girdi.

– Hayır, kusur Güneş'in! diyordu Michel yeniden.

– Hayır, Ay'ın! diye karşılık veriyordu Nicholl.

Barbicane bu boş tartışmaya şu sözlerle son verdi:

– Dostlarım, kusur ne Ay'ın, ne de Güneş'in. Asıl kusur, şaşmadan kendi yolunda ilerleyecek yerde, yolundan sapan merminin. Daha doğrusu, bizi talihsiz biçimde yolumuzdan saptıran o uğursuz göktaşının.

– Peki, diye karşılık verdi Michel Ardan, sorun çözüldüğüne göre, karnımızı doyuralım. Gözlemle geçirilen bir geceden sonra, enerji tazelemek yerinde olur.

Bu öneriye karşı çıkan olmadı. Michel, birkaç dakikada hazırladı yemeği. Ancak beslenmek için yediler, içkilerini yaşasın çığlıkları atmadan içtiler. Yanlarında alıştıkları ışınlar olmadan bu karanlık uzaya dalan yolcuların yüreklerini belli belirsiz bir kaygı sarıyordu. Victor Hugo'nun bayıldığı "korkunç" karanlık her yanlarını kuşatıyordu.

Bununla birlikte, üç yüz elli dört buçuk saat, yaklaşık on beş gün süren, doğa yasalarının Ay'da yaşayanlara dayattığı o bitmez tükenmez geceden söz ettiler. Barbicane, bu garip olayın neden ve sonuçları konusunda birkaç açıklama yaptı dostlarına.

– Garip elbette, dedi, çünkü Ay'ın her bir yarıküresi on beş gün boyunca güneş ışığı alamaz, ayrıca şu an üstünde uçtuğumuz yarıküre, bu uzun gece boyunca, göz kamaştırıcı biçimde aydınlık Dünya'yı da göremez. Kısacası, bunu kendi Yerküremize uygularsak, yuvarlağın ancak bir yüzü için Ay vardır. Aynı şey Dünya için geçerli olsaydı, başka bir deyişle, Avrupa Ay'ı hiç göremeseydi ve onu yalnız dünyanın öbür yüzündekiler görebilseydi, Avustralya'ya giden bir Avrupalı kim bilir ne kadar şaşırırdı?

– Eh, o zaman insan sırf Ay'ı görmek için yolculuğa çıkardı! diye yanıtladı Michel.

– Tamam işte, diye sürdürdü Barbicane Ay'ın biz yer-

yüzündekilerin göremedikleri yüzünde yaşayan Aylı da aynı şaşkınlığı geçirir.

– Buraya on beş gün önce, Ay daha hilalken gelmiş olsak işte bunu görürdük, diye ekledi Nicholl.

– Ben de şunu ekleyeyim, dedi Barbicane buna karşılık, görünen yüzde yaşayanlar görünmeyenlerde yaşayanlara oranla doğa tarafından daha çok kayırılmışlardır. Görünmeyen yüzde, gördüğünüz gibi, tek bir ışının bile bozamadığı, üç yüz elli dört saat süren kapkaranlık geceler vardır. Öbür yüzse, kendisini on beş gün aydınlatan güneş batarken, ufukta göz kamaştırıcı başka bir yıldızın doğduğunu görür. Bu, şu bildiğimiz küçültülmüş Ay'dan on üç kez büyük olan Dünya'dır; iki derecelik alanda devinen, Ay'a hiçbir atmosferin bozmadığı, on üç kat parlak bir ışık gönderen Dünya; ancak Güneş yeniden ortaya çıkarken gözden yiten Dünya!

– Çok güzel bir cümle işte! dedi Michel Ardan, biraz öğretmence olsa da.

– Bunun sonucu olarak, diye sürdürdü Barbicane, hiç oralı olmadan yuvarlağın bu yüzünde yaşamak çok hoş olsa gerekir, çünkü dolunay olduğu zaman Güneş'e, hilal olduğunda da Dünya'ya bakar.

– Ancak, dedi Nicholl, bu üstünlük ışığın getirdiği dayanılmaz sıcaklıkla dengeleniyor olmalı.

– Bu açıdan ele alınırsa, sakınca iki yüz için de geçerlidir, çünkü Dünya'nın yansıttığı ışık ısıtmaz. Bununla birlikte, görünmeyen yüz görünene oranla daha çok etkisinde kalacaktır sıcaklığın. Bunu sana söylüyorum, Nicholl, çünkü Michel, büyük olasılıkla anlayamayacaktır.

– Teşekkür ederim, dedi Michel.

– Gerçekten de, diye sürdürdü Barbicane, görünmeyen yüzü güneş ışığını ve sıcaklığını aldığında, Ay hilaldir, başka bir deyişle, kavuşma noktasındadır, Güneş ile Dünya arasındadır. Dolunay olduğunu zamana oranla, Güneş'e, dünyaya uzaklığının iki katı yakındır. Bu uzak-

lıksa, Güneş ile Dünya arasındaki uzaklığın yüzde ikisi kadardır; yuvarlak rakamla söyleyecek olursak, iki bin mildir. Dolayısıyla, Ay'ın görünmeyen yüzü, ışınlarını aldığında, Güneş'e iki bin mil daha yakındır.

– Çok doğru, diye yanıtladı Nicholl.

– Buna karşılık... diye sürdürdü Barbicane.

– Bir dakika, dedi Michel ciddi yüzlü arkadaşının sözün keserek.

– Ne istiyorsun?

– Açıklamayı ben sürdürmek istiyorum.

– İyi ama neden?

– Anladığımı göstermek için.

– Tamam, dedi Barbicane gülümseyerek.

– Buna karşılık, dedi Michel, –Başkan Barbicane'in sesine, el kol hareketlerine öykünerek– buna karşılık, Ay'ın görünen yüzü Güneş'le aydınlandığında, dolunaydır, başka bir deyişle Dünya'ya göre Güneş'in tam karşısındadır. Onu ışık saçan yıldızdan ayıran uzaklık, yuvarlak rakamla, iki bin mil artmıştır, bu yüzden aldığı sıcaklığın da biraz daha az olması gerekir.

– Çok güzel anlattın! diye bağırdı Barbicane. Biliyor musun, Michel, bir sanatçı olarak epey zekisin!

– Evet, diye yanıtladı Michel pek oralı olmadan, biz Paris'in İtalyan Caddesi'nde yaşayanlar böyleyizdir zaten!

Barbicane sevimli arkadaşının elini ciddi bir yüzle sıktı, sonra Ay'ın görünmeyen yüzünde yaşayanlara özgü kimi ayrıcalıkları sıralamayı sürdürdü.

Bunlar arasında, kimi güneş tutulmalarını saydı; bunlar Ay'ın yalnız o yüzünde görülürdü, çünkü gerçekleşebilmeleri için Ay'ın uygun konumda olması gerekirdi. Dünya'nın gelip Ay ile Güneş arasına girmesiyle ortaya çıkan bu tutulmalar iki saat sürebilir; o sırada Dünya, çevresindeki atmosferin yansıttığı ışınlardan dolayı, Güneş üzerindeki kara bir nokta gibi görünür.

– Demek ki, dedi Nicholl, o görünmeyen yarıküre, çok kötü paylaşılıyor, doğa tarafından pek az kayırılmış oluyor!

– Evet, diye yanıtladı Barbicane, ama tam da öyle olduğu söylenemez. Gerçekten de, salınımdan, merkezinin sallanmasından dolayı, Ay Dünya'ya yuvarlağının yarısından fazlasını gösterir. O, ağırlık merkezi Yerküre'ye doğru olan ve düzenli biçimde sallanan bir sarkaca benzer. Peki, bu sallanma nereden geliyor? Kendi ekseni üzerinde dönüşünün düzenli, Dünya çevresinde bir elips üzerinde dönüşününse düzensiz oluşundan. Dünya'ya en yakın noktasında, bu yörüngedeki dönüşü ağır basar ve Ay'ın batı kıyısının bir bölümünü gösterir. En uzak noktada ise –tersine– kendi ekseni üzerinde dönüş ağır basar, doğu kıyısının bir parçası gözükür. Bu, kimi zaman doğuda, kimi zaman batıda gözüken, yaklaşık sekiz derecelik bir dilimdir. Bundan ötürü, Ay'ın aşağı yukarı binde beş yüz altmış dokuzu görünür.

– Olsun, diye karşılık verdi Michel, günün birinde Aylı olursak, görünen yüzünde otururuz. Işığı severim ben!

– Yeter ki, kimi gökbilimcilerin öne sürdükleri gibi, atmosfer öbür yüzünde toplanmış olmasın, diye yanıtladı Nicholl.

– Evet ama yalnızca bir varsayım bu, diye karşılık verdi Michel.

O arada yemek bitmiş, gözlemciler eski yerlerine geçmişlerdi. Merminin içindeki ışıkları söndürmüş, karanlık lombozlardan dışarıyı görmeye çalışıyorlardı. Ama tek bir ışık atomu sızmıyordu o koyu karanlığın içine.

Açıklayamadığı bir olgu kurcalıyordu Barbicane'in kafasını. Ay'ın bu kadar yakınından –yaklaşık elli kilometre uzağından– geçtiği halde, mermi neden aşağı düşmemişti? Hızı büyük olsa, düşmeyişini anlamak olası olurdu. Ama oldukça düşük bir hızda, Ay'ın çekimine kapılmayışlarını açıklayamıyordu. Yoksa mermi başka bir

çekimin etkisinde miydi? Herhangi bir cisim onu böyle esîrin içinde mi dolaştırıyordu. Şimdi artık Ay'ın hiçbir noktasına inemeyeceği açıktı. Nereye gidiyordu böyle? Ay'dan uzaklaşıyor muydu, yoksa yaklaşıyor muydu? Şu uçsuz bucaksız karanlığa mı gömülmüştü? O koyu karanlıkta nasıl bilebilir, hesaplayabilirdi bunu? Bütün bu sorular Barbicane'i kaygılandırıyor ama bir türlü çözemiyordu.

Gerçekten de, görünmeyen yıldız orada, belki birkaç fersah, birkaç mil ötedeydi; ama ne arkadaşları, ne kendisi görebiliyordu artık onu. Yüzeyinde herhangi bir gürültü varsa, işitemezlerdi. Sesi taşıyan hava eksikti burada, dolayısıyla, Arap masallarının "yarı taş kesilmiş ama hâlâ debelenen bir insan"ınkileri andıran iniltilerini duyamazlardı.

Doğrusu, bu, en sabırlı gözlemcilerin bile canını sıkacak bir şeydi. Göremedikleri işte bu bilinmeyen yarıküreydi! On beş gün önce ya da sonra, güneş ışınlarının göz kamaştırıcı biçimde aydınlattığı ya da aydınlatacağı bu yüz şimdi zifiri karanlıktaydı. On beş gün sonra mermi nerede olacaktı? Rastlantılar onu nereye sürükleyecekti? Kim söyleyebilirdi bunu?

Ay'ın yüzeysel yapısıyla ilgili gözlemlere dayanarak, genel olarak, görünmeyen yarıküresinin tam anlamıyla görünen yüzüne benzediği kabul edilir. Gerçekten de, Barbicane'in sözünü ettiği salınması sırasında, yaklaşık yedide biri görülür. Ve bu kısa süre görülen hilallerde yalnız daha önce haritalar geçirilmiş ovalarla dağlar, yanardağ ağızları ve buzyalakları göze çarpar. Dolayısıyla, görünmeyen yarıkürenin de aynı doğal yapıya sahip bulunduğu, aynı çorak, ölü dünyanın egemen olduğu söylenebilirdi. İyi de, ya atmosfer o yüze kaçmışsa? Havayla birlikte su oralara yeniden can verdiyse? Buralarda bitki örtüsü varsa? O anakaralarla denizlerde hayvan yaşıyorsa? Bu elverişli koşullarda, insan da varsa? Bu durumda kim

bilir ne ilginç sorular aydınlatılırdı! O yarıkürenin gözlenmesiyle ne sonuçlara varılırdı! İnsan gözünün hiçbir zaman göremediği bu dünyaya göz atmak ne büyük mutluluk olurdu!

Dolayısıyla, o kapkara gecede yolcuların ne kadar canlarının sıkıldığını kolayca kestirebiliyoruz. Ay yuvarlağı üzerinde en küçük bir gözlem yapılamıyordu. Yalnız ışıldayan yıldızlar çarpıyordu gözlerine, doğrusu daha önce hiçbir gökbilimci, ne Faye, ne Chacornac, ne Secchi onları gözlemek üzere bu kadar uygun koşullara kavuşabilmişti.

Gerçekten de, dupduru esîr içerisinde yüzen yıldızların bu göz kamaştırıcılığıyla hiçbir şey boy ölçüşemezdi. Gökyüzüne çakılmış bu elmaslar olağanüstü ışıklar saçıyordu. Göz, Güney Haçı'ndan Kuzeyyıldızı'na dek, hepsini kucaklıyordu; bu iki takımyıldız, on iki bin yıl sonra, birbirini izleyen ekinokslardan sonra, Güney Yarıküre'deki yerini Canopus'a, Kuzey Yarıküre'dekiyse Véga'ya bırakacaktır. Merminin, insan elinden çıkmış yeni bir yıldız gibi yol aldığı bu yüce sonsuzlukta düş gücü sağını solunu şaşırıyordu. Doğal bir etkiyle, bu takımyıldızlar yumuşacık parlıyorlardı; atmosfer olmadığından, yanıp sönmüyorlardı; değişik yoğunluk ve nemdeki katmanlardan ötürü, bu yanıp sönmeyi atmosfer yaratır. Bu yıldızlarsa, uzayın mutlak sessizliği içinde, o karanlık geceye bakan gözlerdi.

Yolcular, Ay'ın geniş tekerleğinin kocaman kara bir delik açtığı yıldızlı göğü ses çıkarmadan seyrettiler. Derken dayanılmaz bir hisle bundan vazgeçtiler. Hissettikleri keskin bir soğuktu, az sonra lombozları içeriden kalın bir buzla kaplandı. Güneş artık mermiyi ışınlarıyla ısıtmıyordu, çeperlerde birikmiş sıcaklık yavaş yavaş yok oldu. Söz konusu sıcaklık, ışınım dolayısıyla, hızla uzayda uçup gitmiş, ısı alabildiğine düşmüştü. Merminin içindeki nem camlara değince buza dönüşüyor, dışarıyı görmeyi engelliyordu.

Isıölçere bakan Nicholl sıfırın altında on yedi derece olduğunu gördü. Dolayısıyla, Barbicane, tutumlu olmayı gerektiren bütün kaygıları aşıp gazdan aydınlatmanın yanında ısıtmayı da istemek zorunda kaldı. Güllenin içindeki ısı düşüklüğü dayanılır gibi değildi. İçindeki konuklar diri diri donabilirlerdi.

– Yolculuk tekdüze gidiyor diye yakınamayız doğrusu, dedi Michel Ardan. En azından sıcaklıkta ne büyük değişim oldu! Bir bakıyorsun, Pampalar'da yaşayan yerliler gibi, ışıktan gözümüz kamaşıyor, sıcaktan bunalıyoruz, sonra birden Kuzey Kutbu'ndaki Eskimolar gibi, dayanılmaz bir soğukta, karanlığa gömülüyoruz! Yoo, yakınmaya hiç hakkımız yok vallahi, doğa bizim yerimize her şeyi ayarlıyor!

– Peki ama, dışarıdaki sıcaklık ne? diye sordu Nicholl.

– Gezegenler arasındaki uzayın sıcaklığı elbet, diye yanıtladı Barbicane.

– Öyleyse, güneş ışınları içinde yüzdüğümüz sırada niyetlendiğimiz denemeyi şimdi yapamaz mıyız? diye sürdürdü Michel.

– Tam sırasıdır, diye yanıtladı Barbicane, uzayın sıcaklığını saptamak, Fourier ya da Pouillet'nin hesaplarının doğru olup olmadığını görmek için en uygun konumdayız.

– Doğrusu ya, gerçekten soğuk! diye karşılık verdi Michel. Merminin içindeki nemin lombozlarda donmasına bakın. Isı biraz daha düşerse, soluğumuzun buharı kar gibi yağacak tepemize!

– Hemen bir ısıölçer hazırlayalım, dedi Barbicane.

Kolayca kestirebileceğiniz gibi, bu koşullarda olağan bir ısıölçer hiçbir sonuç veremezdi. Sıfırın altında kırk iki derecenin aşağısında akışkanlığını yitirdiği için, cıvası yuvasında donardı. Ancak Barbicane, çok düşük sıcaklıklarda Walferdin yöntemiyle çalışan akıtmalı bir ısıölçer getirmişti.

Deneye başlamadan alet sıradan bir ısıölçerle kıyaslandı, sonra Barbicane onu kullanmaya hazırlandı.

– Nasıl yapacağız bu işi? diye sordu Nicholl.

– Bundan kolay ne var, diye yanıtladı hiçbir zaman telaşa kapılmayan Michel Ardan. Hızla açarız lombozu; aleti dışarı atarız; uslu uslu mermiyi izler; on beş dakika sonra geri çekeriz...

– Elle mi? diye sordu Barbicane.

– Elle, diye yanıtladı Michel.

– Aman dostum, sakın yapma, diye karşılık verdi Barbicane, çünkü geri çektiğin el o korkunç soğuğun donduruп kopardığı elden başka şey olamaz artık.

– Sahi mi!

– Akkor haline getirilmiş bir demir değdirilmiş gibi yanar elin; çünkü sıcaklığın etimizden ansızın çıkışıyla girişi aynı etkiyi yaratır. Ayrıca, merminin dışına atılacak nesnelerin hâlâ bizi izleyeceklerinden de emin değilim.

– Neden peki?

– Ne denli az yoğun olursa olsun, bir atmosferin içinden geçiyorsak, atılan nesneler geride kalır. Ayrıca, karanlık çevremizde uçtuklarını görmemizi engeller. O yüzden, ısıölçeri yitirmemek ve kolayca içeri çekebilmek için, bağlarız.

Barbicane'in öğüdüne uydular. Nicholl, hızla geri çekilebilsin diye çok kısa bir ipe bağlanmış ısıölçeri bir an aralanan lombozdan dışarı fırlattı. Küçük pencere yalnızca bir an aralanmış ama bu mermiye korkunç bir soğuğun dolmasına yetmişti.

– Vay canına! diye haykırdı Michel Ardan. Beyaz ayıları bile donduracak bir soğuk bu!

Barbicane, aletin uzayın sıcaklığına inebilmesi için, yarım saat bekledi. Ondan sonra, ısıölçer hızla geri çekildi.

Barbicane, aletin dibindeki küçük yuvaya dökülen şarap ispirtosunu ölçtü, sonra:

– Sıfırın altında yüz kırk derece, dedi.

Fourier değil Pouillet haklıydı. Yıldızlar arasındaki uzayın ürkütücü sıcaklığı buydu! Belki de, on beş güneşli günün kazandırdığı sıcaklığı yitirmesinden sonra, Ay'daki anakaraların sıcaklığı da buydu!

XV

HİPERBOL YA DA PARABOL

Barbicane'le arkadaşlarının, esîrin sonsuzluğuna savrulmuş şu madensel zindanda geleceğin onlara nasıl bir yazgı hazırladığını hiç düşünmeyişlerine belki de şaşıracaksınız. Onlar, nereye gittiklerine aldırmadan, tam bir dinginlik içinde çalışma odalarına yerleşmiş gibi, sürekli gözlem yapmaya harcıyorlardı zamanlarını.

Buna, böylesine sağlam kişilikli insanların bu tür kaygıların üstünde oldukları, şu kadarcık bile endişelenmedikleri, yazgılarıyla değil başka işlerle ilgilendikleri söylenerek yanıt verilebilirdi elbet.

Oysa aslında, onlar içinde bulundukları mermiye egemen değildiler, ne uçuşunu engelleyebilir, ne de yönünü değiştirebilirlerdi. Bir denizci, gemisinin burnunu istediği yöne çevirebilir; bir baloncu, balonuna istediği dikey hareketleri yaptırabilir. Onlarınsa, taşıtlarına herhangi bir şey yaptırmaları olanaksızdı. Sağa sola döndürmek ellerinde değildi. O yüzden de, denizcilerin deyişiyle gemiyi "kendi akışına bırakma"yı seçmişlerdi.

Yeryüzünde 6 Aralık adı verilen o gün, sabahın sekizinde, neredeydiler? Hiç kuşkusuz, Ay'ın yakınlarında, hatta yıldızlı göğü örtecek biçimde açılmış geniş bir perde gibi gözükecek kadar yakınında. Kendilerini Ay'dan ayıran uzaklığa gelince, bunu saptayacak durumda değillerdi. Açıklanamayan güçlerin etkisindeki mermi, uydunun kuzey kutbunun elli kilometreden daha az uzağından geçmişti. Peki, Ay'ın gölge konisine girdiği iki saat-

ten bu yana bu uzaklık azalmış mıydı, yoksa artmış mı? Merminin yönünü ve hızını kestirebilmek için en küçük bir dayanak noktası yoktu. Belki de, az sonra o koyu karanlıktan çıkmak üzere, hızla Ay yuvarlağından uzaklaşıyordu? Ya da tersine, görünmeyen yarıkürenin herhangi bir tepesine çarpmak üzere ona gittikçe yaklaşıyordu: Buysa, yolcuların canı pahasına, yolculuğa son verirdi.

Bu konuda bir tartışma başladı aralarında, her şeyi kolayca açıklayan Michel Ardan, Ay'ın çekimine giren merminin, yeryüzüne düşen göktaşı gibi, sonunda yere çakılacağını öne sürdü.

– Tamam, arkadaşım, diye yanıtladı Barbicane, ama bütün göktaşları yere çakılmaz; ancak pek azı düşer. Öyleyse. Göktaşı haline gelsek bile, ille de Ay'ın yüzeyine varmamız gerekmez.

– İyi ama, ya çok yaklaşırsak... diye karşılık verdi Michel.

– Yanılıyorsun, diye yanıtladı Barbicane. Kimi dönemlerde, göğün dört bir yanından yıldız kaydığını görmedin mi?

– Gördüm.

– O yıldızların, daha doğrusu cisimciklerin öyle parlayabilmeleri için Havaküre'nin katmanları arasından geçerken ısınmaları gerekir. Havaküre'den geçerken, kimi zaman Dünya'dan uzaklıkları on altı milin altındadır ama kırk yılda bir yere düşerler. Bizim mermi de aynı durumdadır. Ay'ın çok yakınından geçebilir ama oraya düşmez.

– İyi ama, bu durumda, bizim başıboş taşıtın uzayda ne yapacağını epey merak ederim doğrusu, dedi Michel.

– Bu durumda iki olasılık görüyorum, diye yanıtladı Barbicane bir süre düşündükten sonra.

– Nedir?

– Mermi iki matematik eğri arasında seçim yaparak, sürdüreceği hıza göre, bunlardan birini izleyecektir ama hangisi olacağını şu anda söyleyemem.

– Evet, dedi Nicholl, ya parabol üzerinde ya da hiperbol üzerinde yol alacak.

– Doğru, diye karşılık verdi Barbicane. Belli bir hızda parabolü izler, biraz daha yükseğindeyse, hiperbolü.

– Bayılırım bu büyük laflara, diye bağırdı Michel Ardan. İnsan onları duyar duymaz ne demek istendiğini anlayıveriyor. Yalnız, parabol ne demek, acaba?

– İyi ama, dostum, diye karşılık verdi yüzbaşı, parabol ikinci dereceden bir eğridir, bir koninin, köşelerinden birine paralel bir düzlem tarafından kesilmesiyle elde edilir.

– Ay, ayy! dedi Michel son derece kendinden hoşnut bir yüzle.

– Bir topun attığı bombanın izlediği yola yakındır bu, diye ekledi Nicholl.

– Harika. Peki ya hiperbol?

– Hiperbol de, Michel, ikinci dereceden bir eğridir, koni biçiminde bir yüzeyin eksenine paralel bir düzlemle kesilmesi sonucu elde edilir, bunlar birbirlerinden ayrıdırlar ve iki ayrı yönde sonsuza dek uzayıp giderler.

– Olacak şey mi! diye bağırdı Michel, çok ciddi bir şey öğrenmiş gibi. Bunu aklında tut, Yüzbaşı Nicholl. Bu hiperbol tanımının en sevdiğim yanı –aslında "hiper şaka" diyecektim ya– ona verdiğin addan daha az anlaşılır oluşu!

Nicholl ile Barbicane, Michel Ardan'ın şakalarına hiç aldırmıyorlardı. Onlar bilimsel bir tartışmaya girişmişlerdi. Kafalarını kurcalayan, merminin hangi eğri üzerinde yol alacağıydı. Biri hiperbolü savunuyordu, öbürüyse parabolü. Birbirlerine x'lerle bezeli gerekçeler sıralıyorlardı. Öne sürdükleri kanıtlar Michel Ardan'ı havaya sıçratan bir dille anlatılıyordu. Tartışma çok ateşliydi, hiçbiri savunduğu eğriden vazgeçmeye yanaşmıyordu.

Uzayıp giden bu bilimsel tartışma, sonunda, Michel'in sabrını taşırdı:

– Hey hey, sayın bay kosinüsler, birbirinizin kafasına paraboller hiperboller fırlatmaktan vazgeçecek misiniz?

Ben bu işin biricik ilginç yanını öğrenmek istiyorum. O eğrilerin birini izleyeceğiz nasıl olsa. İyi de, bunlar bizi nereye götürecek?

– Hiçbir yere, diye yanıtladı Nicholl.

– Kesinlikle, dedi Barbicane. İkisinin de uçları açık, sonsuza dek uzayıp gidiyorlar!

– Ah canım bilginlerim benim! diye bağırdı Michel. İkinizin de kalbimde yeri var! Peki ama, ikisi de bizi uzayın sonsuzluğuna götürdüğüne göre, hiperbol ya da parabol olmasının ne önemi var?

Barbicane ile Nicholl bu söze gülmeden edemediler. Sanat için sanat yapmışlardı işte! Şu anda bundan daha boş bir şeyi tartışamazlardı doğrusu. İşin acıklı yanı, ister hiperbol ister parabol üzerinde yol alsın, merminin ne Dünya'ya, ne de Ay'a ulaşamayacak olmasıydı.

Peki, yakın gelecekte neler gelecekti bu gözü pek yolcuların başına? Açlık ya da susuzluktan ölmezlerse, birkaç gün sonra gazları tükenecek, daha önce soğuk işlerini bitirmemişse, havasızlıktan can vereceklerdi.

Gazı tutumlu kullanmak gerekse de, çevredeki sıcaklığın aşırı düşmesi onları biraz kullanmaya zorladı. Gerekirse ışığından vazgeçebilirlerdi ama ısıtmasından, hayır. Neyse ki, Reiset-Regnault aygıtının ürettiği sıcaklık merminin içindeki ısıyı biraz yükseltiyordu; çok fazla gaz tüketmeden, sıcaklığı dayanılır ölçüde tutmayı başardılar.

Ancak, lombozlardan dışarıyı gözlemek olanaksızlaşmıştı. Merminin içindeki nem camlarda toplanıp hemen donuyordu. Camdaki buzu sürekli sürterek eritmek gerekiyordu. Her şeye karşın, son derece önemli kimi şeyler gözlemleyebildiler.

Gerçekten de, görünmeyen yüzde bir atmosfer varsa, kayan yıldızların orada iz bırakması gerekmez miydi? Mermi aynı hava katmanlarından geçiyorsa, Ay'dan yansıyan kimi gürültüler, örneğin bir fırtınanın homurtularını, bir çığın gümbürtüsünü, fışkıran bir yanardağın gü-

rültüsünü işitmezler miydi? Ateş püsküren bir dağın tepesinde şimşekler çakarsa, o göz kamaştırıcı parlamaları görmeyecekler miydi? Bu tür olgular, Ay'ın yapısıyla ilgili karanlık soruyu aydınlatmaya yeterdi. O yüzden, birer gökbilimci gibi küçük camlarının önüne dikilmiş Barbicane ile Nicholl titiz bir dikkatle çevreyi gözlüyorlardı.

Ancak Ay yuvarlağı o ana dek suskun ve karanlıktı. O ateşli zihinlerin kendisine yönelttikleri sayısız soruya yanıt veremiyorlardı.

Bu da, Michel'in, görünüşte epey doğru gözüken şu akıl yürütmesine yol açtı:

– Bu yolculuğu yeniden yapmak gerekirse, Ay'ın yeni olduğu dönemi seçeriz.

– Gerçekten de, o dönem daha elverişli olur, diye yanıtladı Nicholl. Güneş ışınlarıyla yıkanan Ay'ın yolculuk boyunca görünmeyeceğini kabul ediyorum, buna karşılık, tamamı görünen Yerküre'yi görürüz. Ve şimdiki gibi, Ay'ın çevresinde dönmek zorunda kalırsak, en azından, görünmeyen yüzü pırıl pırıl aydınlık görürdük!

– Nicholl çok güzel söyledi, diye karşılık verdi Michel Ardan. Barbicane ne düşünüyor bu konuda?

– Şunu düşünüyorum, diye yanıtladı ciddi başkan. Bu yolculuğu yeniden yapabilirsek, aynı dönemde, aynı koşullarda yola çıkarız. Amacımıza ulaştığımızı varsayın, koyu karanlığa gömülmüş bir bölge yerine, pırıl pırıl ışıklı anakaralar bulmak çok daha iyi olmaz mıydı? İlk yerleşmemiz çok daha iyi koşullarda geçmez miydi? Elbette geçerdi. Şu görünmeyen yüzüyse, Ay üzerinde keşif gezilerine çıktığımızda dolaşırdık. Demek ki dolunay evresi çok yerinde seçilmiştir. Ancak, bunun için amacımıza ulaşmamız, bunun içinse, yolumuzdan sapmamış olmamız gerekiyordu.

– Buna bir diyeceğimiz olamaz işte, dedi Michel Ardan. Ancak, Ay'ın öbür yüzünü görebilme fırsatını kaçırmış durumdayız! Öbür gezegenlerde yaşayanların kendi

uyduları konusunda Dünya'daki bilginlerden daha ileri durumda olup olmadıklarını kim söyleyebilir?

Michel Ardan'ın bu sorusuna kolayca şu yanıt verilebilirdi: Evet, öbür uydular, daha yakın oldukları için, daha kolay incelenmiştir. Satürn'de, Jüpiter'de, Uranüs'te yaşayan varsa, kendi aylarıyla çok daha kolay ilişki kurmuşlardır. Jüpiter'in dört uydusu sırayla yüz sekiz bin iki yüz altmış mil, yüz on iki bin iki yüz mil, iki yüz yetmiş dört bin yedi yüz mil ve dört yüz seksen bin yüz otuz mil uzaklıktadır. Ama bu uzaklıklar gezegenin merkezinden başlayarak ölçülmüştür, on yedi-on sekiz millik yarıçapı düşerseniz, ilk uydunun Jüpiter'den, Ay'ın Dünya'ya olduğundan daha yakın olduğunu görürsünüz. Satürn'ün sekiz ayından dördü de daha yakındır; Diana, seksen dört bin altı yüz mil uzaklıktadır; Thétys, altmış iki bin dokuz yüz yetmiş mil; Encelade, kırk dört bin yüz doksan iki mil; Mimas ise, yaklaşık otuz dört bin beş yüz mil uzaklıkta. Uranüs'ün iki uydusundan birincisi, Ariel, gezegenden topu topu elli bir bin beş yüz yirmi mil uzaklıktadır.

Dolayısıyla bu üç yıldızın üzerinde Başkan Barbicane'inki gibi bir deney yapmak daha az güçlükle karşılaşırdı. Bu yıldızlarda yaşayanlar birtakım serüvenlere girişmişlerse, belki de uydularının sonsuza dek gözlerinden sakladığı* yarıkürenin neden oluştuğunu görmüşlerdir. Ancak, gezegenlerinden hiçbir zaman ayrılamamış, Yerküre'deki gökbilimcilerden daha ileri gidememişlerdir.

O arada, mermi karanlıkta tek bir dayanak noktasının bile saptanmasına izin vermediği hesaplanamayan yörüngesinde yol alıyordu. Ay'ın çekimiyle ya da bilin-

---

Gerçekten de, Herschel, uyduların kendi eksenleri çevresinde dönüşlerinin gezegenin çevresinde dönüşlerine eşit olduğunu saptamıştır. Dolayısıyla, gezegene hep aynı yüzlerini gösterirler. Yalnız Uranüs'te büyükçe bir değişim görülür: Onun aylarının dönüşü hemen hemen gezegene dikey konumdadır ve dönüşleri ters yöndedir, başka bir deyişle, Güneş Sistemi'ndeki bütün öbür yıldızların tersinedir.

meyen bir yıldızın etkisiyle yönünün değişip değişmediğini söyleyemiyordu Barbicane. Ama taşıtın konumunda görece bir değişiklik olmuştu, Barbicane saat dörde doğru bunu saptadı.

Bu değişiklik şöyle olmuş, merminin dibi Ay'a dönmüştü, bir eksen üzerinde dimdik duruyordu. Bu konum değişikliğine Ay'ın çekimi, başka bir deyişle ağırlık yol açmıştı. Merminin en ağır yanı, düşüyormuş gibi, görünmeyen yuvarlağa çevrilmişti.

Düşüyor muydu acaba? Yolcular sonunda onca arzuladıkları amaca ulaşabilecekler miydi? Hayır. Hemen hiç açıklanamayan bir dayanak noktası Barbicane'e merminin Ay'a yaklaşmadığını, neredeyse tek merkezli bir yörünge üzerinde döndüğünü gösterdi.

Bu dayanak noktası, Nicholl'un ansızın kapkara yuvarlağın oluşturduğu ufukta gösterdiği ışıklı parıltı oldu. Onu bir yıldızla karıştırmak olanaksızdı. Gittikçe artan kızılımsı bir ışımaydı bu ve merminin tartışılmaz biçimde ona doğru yol aldığını, yıldıza düşmediğini kanıtlıyordu.

– Bir yanardağ! Püsküren bir yanardağ bu! diye bağırdı Nicholl. Ay'ın içindeki alevlerin fışkırması! Demek ki bütünüyle sönmemiş bu dünya!

– Evet! Bir fışkırma bu, diye yanıtladı olayı gece dürbünüyle dikkatle izleyen Barbicane. Yanardağdan başka ne olabilir ki?

– İyi ama, dedi Michel Ardan, bu yanmayı gerçekleştirebilmek için hava gerekir. Öyleyse, Ay'ın bu kesimini bir atmosfer örtüyor.

– Olabilir, diye yanıtladı Barbicane, ille de öyle olması gerekmez. Bir yanardağ, birtakım maddelerin ayrışmasıyla, kendi oksijenini üretebilir ve boşluğa doğru böyle alev püskürtebilir. Bence bu tutuşup patlamanın yoğunluğu ve parlaklığı saf oksijenle yanan nesnelerinkine benziyor. O yüzden, Ay'da bir atmosferin bulunduğunu öne sürmekte acele etmeyelim.

Alev püskürten dağ Ay'ın görünmeyen yüzünün yaklaşık 45. güney enlemindeydi. Ancak, Barbicane'in keyfini kaçırmak üzere, merminin çizdiği eğri onu püskürme noktasının uzağına taşıyordu. Dolayısıyla, niteliğini saptayamadı. O ışıklı nokta, görünüşünden yarım saat sonra, karanlık ufkun arkasında kayboldu. Bununla birlikte, bu olayın ortaya çıkışı, Ay'la ilgili gözlemlerde önemli bir dönüşüme yol açtı. Demek ki bu kürenin içindeki bütün sıcaklık henüz sönmemişti, sıcaklığın bulunduğu yerdeyse, bitki dünyası da, hayvan dünyası da, o güne dek yıkıcı etkilere direnmiş olamazlar mıydı? Yerküre'den gelmiş bilginlerce tartışılmaz biçimde saptanmış bu yanardağın varlığı Ay'da canlı varlık bulunup bulunmadığı sorusuna epeyce olumlu kuramlar sağlayacak gibiydi.

Barbicane kendini kafasındaki düşüncelere kaptırmıştı. Ay'la ilgili gizemli yolculukların kaynaştığı sessiz düşlere dalıp gitmişti. O ana dek gördüğü olguları birbirine bağlamaya çalışıyordu. Ansızın yeni bir olay onu gerçek dünyaya döndürüverdi.

Karşılaşılan olay öyle sıradan bir uzay olayı değildi artık, çok yıkıcı sonuçlar yol açabilecek bir tehlikeydi.

O koyu karanlığın içinde, esîrin ortasında, ansızın kocaman bir kitle belirmişti. Ay'a benziyordu ama alev alev yanan, uzayın koyu karanlığında açık seçik göründüğü için gözü kör edecek kadar parlak bir ay. Bu yuvarlak kitle öyle bir ışık saçıyordu ki, mermiyi aydınlatıyordu. O bembeyaz ışık dalgalarının olanca şiddetiyle yıkadığı Barbicane'in, Nicholl'un, Michel Ardan'ın yüzleri fizikçilerin tuz katılmış alkolle elde ettikleri ışığın ortaya çıkardığı hayaletimsi, kurşuni mor, soluk suratlara benziyordu.

– Vay canına! diye bağırdı Michel Ardan. Korkunç görünüyoruz! Nereden çıktı bu uğursuz ay?

– Bir göktaşı olmalı, diye karşılık verdi Barbicane.

– Alev alev yanan bir göktaşı, hem de boşlukta?

– Evet.

O ateşten küre gerçekten de bir göktaşıydı. Barbicane yanılmıyordu. Ancak yeryüzünden bakıldığında genellikle Ay'ınkinden daha soluk bir ışık saçan bu göktaşları burada, şu karanlık esîrin içinde, parıl parıl parlıyordu. Başıboş dolaşan bu gökcisimlerini tutuşturan şey kendi içlerindedir. Yanıp tutuşmaları için çevrelerinde havanın bulunması gerekmez. Nitekim bu göktaşlarının kimisi yerkürenin iki-üç mil yakınından geçseler de, öbürleri Havaküre'nin erişemeyeceği yerden geçip giderler. Bu göktaşlarından biri, 27 Ekim 1844'te, yüz yirmi sekiz mil uzakta görülmüş, başka biri de, 18 Ağustos 1841'de, yüz doksan milde gözden yitmiştir. Bu göktaşlarının kimisi üç-dört kilometre çapındadır ve Dünya'nın gittiği yönün tersi yönde, saniyede yetmiş beş kilometre hızla* yol alırlar.

En az yüz mil ötede ansızın ortaya çıkan bu kayan kürenin çapı, Barbicane'e göre, iki bin metre olmalıydı. Saniyede yaklaşık iki kilometre, başka bir deyişle, dakikada otuz mil hızla kayıyordu. Tam merminin yolu üzerindeydi, birkaç dakika sonra burada olacaktı. Yaklaştıkça, inanılmaz derecede büyüyordu.

Şimdi elinizden geliyorsa, yolcuların yerine koyun kendinizi. İçinde bulundukları durumu betimlemek olanaksızdır. Bütün yiğitliklerine, soğukkanlılıklarına, tehlikeye aldırmayışlarına karşın çok büyük bir korkuya kapılmış, yumruklarını sıkmış, ses çıkarmadan oldukları yere çakılmışlardı. Yönünü değiştiremedikleri mermileri, kapağı açık bir fırından daha yakıcı gözüken şu ateş topuna doğru koşuyordu. Alev fışkıran bir uçuruma yuvarlanmak üzereydi.

Barbicane arkadaşlarının ellerine yapıştı; üçü de, gözlerini kısıp akkor halindeki göktaşına baktılar. Düşünme ye-

---

Dünya'nın elips biçimindeki yörüngesinde ortalama hızı saniyede otuz kilometredir.

teneğini yitirmemişlerse, o büyük korku içinde beyinleri hâlâ çalışıyorsa, işlerinin bittiğini düşünmeleri gerekirdi!

Göktaşının ortaya çıkışından sonra geçen iki dakika, kaygı dolu iki yüzyıl! Tam mermi ona çarpacakken, kızgın küre bomba gibi patladı ama gürültü hava katmanlarının yer değiştirmesinden başka bir şey olmadığından ve boşlukta ses olamayacağından, en küçük bir gürültü duyulmadı.

Nicholl bir çığlık atmıştı. Arkadaşlarıyla birlikte lombozlara koşmuşlardı. O ne manzaraydı! Hangi kalem anlatabilir, hangi paletin renkleri yeterdi gördükleri olağanüstü şeyi betimlemeye?

Bir yanardağ ağzının açılması, çok büyük bir yangının çevreye yayılması gibiydi görünüm. Binlerce ışıklı parça uzayı ışıtıyor, ışınlarıyla orada iz bırakıyordu. Bütün boylar, bütün renkler birbirine karışmıştı. Sarı, yeşil-sarı, kırmızı, yeşil, kül rengi ışınlar, bin bir renkli bir taç gibi, bütün çevreye dağılıyordu. O dev boyutlu, ürkütücü göktaşından geriye her yana saçılan, küçük göktaşlarına dönüşen, kimisi kılıç gibi parlayan, kimisi beyazımsı bir bulutla kaplanan, kimisi de arkalarında uzay tozunu andıran kuyruklar bırakan parçacıklar kalmıştı.

Akkor halindeki bu parçacıklar birbirine giriyor, çarpışıyor, çok daha küçük parçalara ayrılıp çevreye dağılıyor, kimisi gelip mermiye çarpıyordu. Nitekim sol pencere sert bir çarpmayla çatladı. Uzay gemisi, en küçüğü onu bir anda yok edebilecek obüs yağmura altında yüzüyordu sanki.

Esîri kaplayan ışık gittikçe yoğunlaşıyor, o küçük göktaşları her yana dağılıyordu. Bir ara o kadar yoğunlaştı ki, Barbicane ile Nicholl'u camın önüne çeken Michel bağırdı:

– Bakın, görünmeyen Ay, sonunda görünür oldu!

Ve üçü birden, birkaç saniye süren bir ışık sağanağı altında, insan gözünün ilk kez tanık olabildiği o gizemli yuvarlağı görebildiler.

Kestiremedikleri bu uzaklıktan ne görüyorlardı? Ay yuvarlağı üzerinde uzayıp giden şeritler, dar sınırlı bir atmosferde oluşmuş gerçek bulutlar, aradan boy gösteren dağlar, ayrıca daha alçak kabartılar, buzyalakları, sağa sola gelişigüzel saçılmış, Ay'ın görünen yüzündekilere benzer kocaman yanardağ ağızları. Ardından, çok geniş alanları kaplayan, uçsuz bucaksız genişlikler ama artık çorak topraklar değil, sıvı aynalarında uzaydaki ışıkların göz kamaştırıcı büyüsünü yansıtan gerçek denizler. Son olarak da, anakaraların üstünde, çakan bir şimşeğin aydınlığında bir an için gözüken uçsuz ormanları andıran karanlık lekeler.

Bu bir yanılsama, göz yanılması, bir görüş hatası mıydı acaba? Böylesine üstünkörü yapılmış bir gözlemi bilimsel sayabilir miydiler? Ay'ın görünmeyen yüzünü böyle bir an gördükten sonra, orada yaşam bulunduğunu öne sürebilirler miydi?

O arada uzaydaki parıltılar yavaş yavaş söndü; anlık parıltı azaldı; küçük göktaşları çeşitli yönlere dağıldı, uzaklaşırken de kararardı. Sonunda esîr eski sonsuz karanlığına büründü; bir an için görünmez olan yıldızlar doldurdu yine gökyüzünü ve göz açıp kapayıncaya dek görünen Ay yuvarlağı yeniden aşılmaz karanlık içinde yitip gitti.

XVI

GÜNEY YARIKÜRE

Mermi, hiç beklenmedik, korkunç bir tehlike atlatmıştı. Göktaşıyla böyle bir karşılaşmayı kim aklına getirebilirdi ki? Bu başıboş cisimler yolculara çok ciddi zarar verebilirdi. Bunlar, şu esîr denizine serpiştirilmiş, denizcilerden daha talihsiz oldukları için kaçıp kurtulamayacakları, gizli kayalıklardı. Peki, bizim uzay serüvencileri bundan yakınıyorlar mıydı? Hayır, çünkü doğa onlara inanılmaz bir patlamayla parçalanan o göktaşının göz kamaştırıcı görüntüsünü göstermişti, ayrıca hiçbir Ruggieri'nin benzerini yaratamayacağı o kıyaslanmaz havai fişek şöleni birkaç saniyeliğine Ay'ın görünmeyen yüzünü aydınlatmıştı. O kısa aydınlanma sırasında anakaralar, denizler, ormanlar ortaya çıkmıştı. Demek ki atmosfer bu bilinmeyen yüze can verici moleküller taşımıştı. Bunlar, insan merakının öteden beri sorduğu, yanıtlanmamış sorulardı.

O sırada saat akşamın üç buçuğuydu. Mermi Ay çevresindeki eğri yörüngesinde yol alıyordu. Bu göktaşıyla yönü bir kez daha değişmiş miydi acaba? Bundan korkulabilirdi. Ancak, mermi akılcı devinimbilimin belirlediği yasalara uygun şaşmaz bir yörünge üzerinde kalacaktı. Barbicane bu yörüngenin hiperbol değil parabol biçiminde olacağı görüşündeydi. Parabol doğruysa, merminin Güneş'in ters yöne düşürdüğü gölge konisinden az sonra çıkması gerekirdi. Güneş'inkine oranla Ay'ın çapının açısı o kadar küçüktür ki, bu gölge konisi çok dardır. Oysa

mermi şu ana dek o koyu karanlıkta uçuyordu. Hızı ne olursa olsun –pek de düşük olamazdı– Dünya'nın gölgesinde kalışı sürüyordu. Açık bir olguydu bu, ancak yörünge tam bir parabolse, böyle olmaması gerekirdi. Buysa, çözemediği sorunlara hapsolup kalmış Barbicane'in kafasında yeni bir sorun yaratıyordu.

Yolcuların hiçbiri bir an bile dinlenmeyi düşünmüyordu. Her biri, uzay araştırmalarına yeni bir ışık tutacak beklenmedik bir olguyla karşılaşmak üzere çevreyi kolluyordu. Michel Ardan, saat beşe doğru, akşam yemeği olarak, birkaç dilim ekmekle soğuk et dağıttı, bunlar bir çırpıda yendi, hiçbiri içerdeki buharın etkisiyle camı sürekli buzlanan lombozun önünden ayrılmadı.

Öğleden sonra saat beş buçuğa doğru, Nicholl, elinde dürbünü, Ay'ın güney ucunun göründüğünü ve merminin gittiği yönde, karanlık ufukta birkaç parlak noktanın belirdiğini haber verdi. Bunlar, titrek bir çizgi gibi gözüken sivri doruklara benziyordu. Çok aydınlıktılar. Çemberinin sekizde birine geldiğinde, Ay'ın son çizgisi işte böyle görünür.

Yanılmak olanaksızdı. Bu sıradan bir göktaşı olamazdı, ışıklı çizginin ne rengi, ne de kıpırtısı göktaşına benziyordu. Püsküren bir yanardağ da olamazdı. Bu yüzden, Barbicane dile getirmekten çekinmedi.

– Güneş bu! diye bağırdı.

– Ne, Güneş mi! diye haykırdı Nicholl ile Michel de.

– Evet, dostlarım, Ay'ın güney yarıküresinin kıyısına sıralanmış o dorukları aydınlatan gündüz yıldızının ta kendisi. Belli ki güney kutbuna yaklaşıyoruz!

– Kuzey kutbundan geçtikten sonra, diye yanıtladı Michel, uydumuzu boydan boya geçtik demek!

– Evet, sevgili Michel'ciğim.

– Demek ortada ne hiperbol kaldı, ne parabol, ne de ürkütücü ucu açık eğri!

– Kalmadı, kapalı bir eğri bu.

– Peki, adı?

– Elips. Mermi, uzayın boşluğunda yitip gitmek yerine, Ay'ın çevresinde belli bir yörünge çizecek demektir.

– Başka bir deyişle!

– Onun uydusu olacaktır.

– Ay'ın ayı! diye bağırdı Michel Ardan.

– Yalnız, saygıdeğer dostum, öyle olunca da uzayda yitip gitmekten kurtulmuş olmayacağımızı belirtmek isterim, diye yanıtladı Barbicane.

– Evet, ama başka türlü, çok daha eğlenceli biçimde! diye karşılık verdi hiçbir şeye aldırmayan Fransız her zamanki sevimli gülüşüyle.

Başkan Barbicane haklıydı. O elips biçimindeki yörüngede dönen mermi, uydunun uydusu olarak, sonsuza dek Ay'ın çevresinde kalacaktı. İçinde üç yolcu bulunan –onlar da, havasızlıktan kısa süre sonra can vereceklerdi– küçücük bir dünya, Güneş Sistemi'ne eklenen yeni bir yıldızdı bu. Merkezkaç güçlerle merkezden uzaklaştıranların birlikte etkiledikleri merminin bu yeni kalıcı konumuna bakıp sevinemezdi elbet. O ve arkadaşları Ay'ın aydınlık yüzünü göreceklerdi az sonra. Belki de Dolun-Dünya'yı güneş ışınlarıyla göz kamaştırıcı biçimde aydınlatılmış olarak görecek kadar da yaşarlardı! Bir daha dönemeyecekleri o küreye son kez veda edebilirlerdi! Sonra mermileri, esîrde dolaşan şu cansız göktaşları gibi kıpırtısız, ölü bir kitleye dönüşecekti. Yüreklerine su serpen tek şey o dipsiz karanlıktan çıkmak, ışığa dönmek, yeniden güneş ışınlarıyla yıkanan bölgeye girmekti!

Bu arada, Barbicane'in gördüğü dağlar gittikçe karanlıktan çıkıyordu. Bunlar, Ay yuvarlağının güney ucundaki Doerfel ve Leibnitz Dağlarıydı.

Ay'ın görünen yarıküresindeki dağların hepsi kılı kılına ölçülmüştür. Bu ölçümlerin kesinliği sizi şaşırtabilir, ancak bu yükseklik ölçümleri çok sağlıklıdır. Hatta Ay'daki dağların yüksellikleri Dünya'dakilerden daha az kesinlikle saptanmamıştır bile denebilir.

En yaygın ölçme yöntemi, Güneş'in gözlem sırasındaki yüksekliğini göz önünde bulundurarak, dağların oluşturduğu gölgeyi ölçmektir. Bu ölçüm, Ay'ın yarıçapının kesin olarak bilindiğini varsayarak, üstünde birbirine paralel iki çizgi bulunan bir dürbünle kolayca yapılabilir. Söz konusu yöntem ayrıca Ay'daki yanardağ ağızlarıyla çukurların derinliklerini ölçmeye de izin verir. Galileo kullanmıştır onu, daha sonra Beer ile Moedler de başarıyla uygulamıştır.

Teğet ışınlar adı verilen başka bir yöntem de Ay'daki yüksekliklerin ölçümünde kullanılabilir. Bu yöntem, dağlar ışıkla karanlık arasındaki çizgi üzerinde ışıklı noktalar oluşturdukları ve Ay'ın karanlık yüzünde parladıkları sırada uygulanır. Bu parlak noktaları, ışıkla karanlık arasındaki çizginin üzerinden geçen güneş ışınları oluşturur. Dolayısıyla, ışıklı nokta ile en yakın evrenin aydınlık kesimi arasında bıraktığı karanlık sürenin ölçümü o noktanın yüksekliğini verir. Ancak, görüldüğü gibi, bu yöntem yalnız karanlıkla ışığı ayıran çizgiye yakın noktalarda uygulanabilir.

Üçüncü yöntem, bir mikrometre yardımıyla, görüntünün arkasında Ay'daki dağların oluşturduğu karaltıyı ölçmektir; bu da ancak yıldızın kenarındaki yüksekliklere uygulanabilir.

Şöyle ya da böyle, gölgelerin, ışıkla karanlık arasındaki sürenin ya da karaltının ölçümünün yalnız güneş ışınları Ay'a gözlemcinin bulunduğu yere göre yatay vurdukları zaman uygulanabilir. Dikey geldikleri zaman, başka bir deyişle, dolunay olduğunda, üzerindeki bütün gölgeler silinip gider, dolayısıyla hiçbir gözlem yapılamaz.

Üzerinde dağlar bulunduğunu saptadıktan sonra, yüksekliklerini ölçmek üzere, gölge yöntemini ilk kez Galileo kullanmıştır. Daha önce belirttiğimiz gibi, dağlara ortalama dört bin beş yüz tuaz* yükseklik yakıştırmıştır. Hévéli-

* Bir tuaz, yaklaşık iki metredir.

us bu rakamı büyük ölçüde düşürmüş, Riccioli ise tersine, iki katına çıkarmıştır. Oysa bu ikisi de abartılıydı. Elinde daha gelişmiş aygıtlar bulunan Herschel dağların yüksekliği konusunda doğruya daha yaklaşmıştır. Ama tam doğruyu çağdaş gözlemcilerin durum bildirilerinde aramak gerekir.

Dünya'da en yetkin Ay haritasını çizen Beer ile Moedler bin doksan beş dağın yüksekliğini ölçmüşlerdir. Onların hesaplarına göre, bu dağların altısı beş bin beş yüz metrenin üzerindedir, yirmi ikisi de dört bin sekiz yüz metrenin. Ay'daki en yüksek doruk yedi bin altı yüz üç metredir; demek ki yeryüzündekilerden daha alçaktır, Dünya'daki dağların kimisi beş-altı yüz tuazı aşar. Ama burada bir noktaya dikkat çekilmesi gerekir. İki yıldızın hacimleri kıyaslanırsa, Ay'daki dağlar Dünya'dakilerden daha yüksektir. Birinciler Ay'ın yarıçapının dört yüz yetmişte biridir, ikincilerse Dünya'nın yarıçapının bin dört yüz on dörtte biri. Dünya'daki bir dağın Ay'daki dağın oranlarına ulaşabilmesi için, dikey yüksekliğinin altı buçuk mil olması gerekirdi. Oysa en yüksek dağ ancak dokuz kilometredir.

Dolayısıyla, kıyaslamayı sürdürürsek, Himalayalar'da Ay'daki doruklardan yüksek üç dağ vardır: Sekiz bin sekiz yüz metrelik Everest, sekiz bin beş yüz seksen sekiz metrelik Kunchinjuga ve sekiz bin yüz seksen yedi metrelik Dwalagiri. Ay'daki Doerfel ve Leibnitz Dağlarının yüksekliği aynı sıradağlar içindeki Jewahir'inkine eşittir, yedi bin altı yüz üç metredir. Newton, Casatus, Curtius, Short, Tycho, Clavius, Blancanus, Endymion'un, yani Kafkaslar ve Apeninler'in başlıca doruklarının yüksekliği dört bin sekiz yüz on metrelik Mont Blanc'tan fazladır. Moret, Théophyle, Catharnia, Mont Blanc kadardır. Piccolimini, Werner, Harpalus dört bin altı yüz otuz altı metrelik Mont Rose'a eşittir. Macrobe, Ératosthène, Albateque ve Delambre da dört bin beş yüz yirmi iki metre

yüksekliğindeki Cevrin Dağı'na eşittir. Bacon, Cysatus, Plilolaüs ve Alp Dağları'ndaki doruklar da üç bin yedi yüz on metrelik Ténériffe'e denktir. Roemer ve Boguslawski, Pireneler'deki, üç bin üç yüz elli bir metrelik Perdu Dağı kadardır. Hercule, Atlas ve Furnerius ise üç bin iki yüz otuz yedi metrelik Etna'ya eşittir.

Ay'daki dağların yüksekliklerini gösteren kıyaslamalar bunlardır. Merminin izlediği yol da onları güney yarıküredeki işte bu dağlık bölgeye götürüyordu, Ay'daki dağların en güzel örnekleri oradaydı.

XVII

TYCHO

Akşam altıda, mermi güney kutbunda, altmış kilometrenin altında bir uzaklıktan geçiyordu. Bu, kuzey kutbuna yaklaştığı zamanki uzaklıktı. Demek ki elips biçimindeki eğri kusursuz çiziliyordu.

O sırada yolcular, güneş ışınlarının insana güç veren rahatlığına dönüyorlardı yeniden. Doğudan batıya ağır ağır yol alan yıldızları yeniden görüyorlardı. Işın saçan yıldız üçünün birden ağzından kopan yaşasın çığlığıyla karşılandı. O, ışığıyla birlikte, az sonra metal duvarlardan yansıyan sıcaklığını da gönderiyordu. Camlar eski saydamlıklarına kavuştu. Üzerlerindeki buz sihirli bir el değmiş gibi eriyiverdi. Az sonra, kalanı saklamak üzere, gaz lambası söndürüldü. Yalnız hava üreten aygıt her zamanki payını tüketir oldu.

– Ohh! dedi Nicholl. Güneş ışınlarının sıcaklığı çok güzel! Ay'da yaşayanlar, bunca uzun bir geceden sonra, gündüz yıldızının doğmasını kim bilir ne sabırsızlıkla bekliyorlardır!

– Evet, diye yanıtladı Michel Ardan, bir bakıma o pırıl pırıl esîri ciğerlerine çekerek, yaşam dediğin ışık ve sıcaklıktır!

O sırada, merminin dibi, epeyce uzun bir elips biçimindeki yörüngesini izlemek üzere, usulca Ay'ın yüzeyinden ayrılır gibiydi. Eğer Dünya tam daire ise, Barbacine'le arkadaşlarının, bu noktadan onu görmeleri gerekirdi. Ancak, güneş ışınları içinde yüzdüğünden, Dünya gö-

zükmüyordu. Buna karşılık başka bir görünüm dikkatlerini çekti, dürbünlerle çeyrek mile getirilen Ay'ın güney kesimi. Lombozlardan ayrılmıyor, bu garip anakaranın bütün ayrıntılarını deftere geçiriyorlardı.

Doerfel ve Leibnitz Dağları, güney kutbuna yakın uzayıp giden iki ayrı küme oluşturuyordu. Birinci küme, yıldızın doğu kesiminde, kutuptan 80. enleme dek uzanıyordu; ikinciyse, yıldızın doğu kıyısında, 60. enlemden kutba.

Dağların inişli çıkışlı çizgilerinde, Peder Secchi'nin değindiği, göz kamaştırıcı örtüler göze çarpıyordu. Barbicane, ünlü Romalı gökbilimciden daha büyük bir kesinlikle bunların yapısını saptayabildi.

– Aa, kar bunlar! diye bağırdı.

– Evet, yüzeyleri kalın bir buzla kaplı karlar, dedi Nicholl. Bakın güneş ışınlarını nasıl yansıtıyor o buz! Soğumuş lavlar bu kadar yoğun yansıtmazdı ışınları. Demek ki Ay'da su ve hava var. Belki çok az ama yadsınamaz bir olgu bu!

Hayır, gerçekten yadsınamazdı! Ve eğer Barbicane Dünya'yı yeniden görebilirse, tuttuğu notlar Ay'la ilgili gözlemlerde bu noktaya tanıklık edecekti.

Doerfel ve Leibnitz Dağları, sayısız buzyalağıyla halka biçiminde yamacın sınırlandırdığı orta boy düzlükler üzerinde yükseliyorlardı. Buzyalakları bölgesinde rastlanan biricik sıradağlar bu ikisidir. Pek inişli çıkışlı değildirler, şurada burada birkaç doruk göze çarpar, bunların en yükseği yedi bin altı yüz üç metredir.

Mermi hepsinin tepesinde uçuyor, sıradağların oluşturduğu kabartı Ay yuvarlağının göz kamaştırıcı parlaklığı içinde silinip gidiyordu. Üzerlerinde yaygın ışık bulunmadığı için, yolcuların gözleri önünde Ay'ın eski çağlardan kalma, renk çeşitlemeleri, koyulu açıklı gölgeleri, açıklık koyulukları olmadığı için ya bembeyaz ya da kapkara görünümleri beliriyordu. Ama bu ıssız dünya garip-

liğiyle, gözlerini bir an bile başka şeye çevirmelerine izin vermiyordu. Bir kasırganın önü düşmüş gibi dolaşıyorlardı bu karman çorman bölgenin üstünde; doruklar ayaklarının altından akıp gidiyor, bakışlarıyla çukurları kolaçan ediyor, çatlakları iniyor, yokuşları çıkıyor, o gizemli deliklerin içini araştırıyor, bütün o kırıkları bir hizaya getiriyorlardı. Ancak en küçük bir bitki, yerleşim yeri gözükmüyordu; yalnız uzayıp giden toprak katmanları, lav dalgaları, güneş ışınlarını kocaman aynalar gibi dayanılmaz bir parlaklıkta yansıtan parlak düzlükler. Canlı dünyasından en küçük bir iz yok, ölü bir dünya, çığlar, dağların tepesinden kopuyor, hiç gürültü çıkarmadan, uçurumların dibine yuvarlanıyor.

Barbicane, orta kesimdekilerden ayrı güçlerin etkisinde kalsalar da, Ay yuvarlağının kenarlarındaki kabartıların hemen hemen tek biçimde göründüğünü saptadı üst üste yaptığı gözlemlerle. Aynı çemberimsi görünüş, aynı çıkıntılar. Ancak konumlarının aynı olmadığı düşünülebilirdi. Gerçekten de, Ay'ın hâlâ yumuşak kalmış kabuğu, merkezde hem Dünya'nın, hem Ay'ın çekiminin etkisindeydi ve bunlar birinden öbürüne uzanan bir çizgi üzerinde ters yönde etkili oluyorlardı. Buna karşılık, kenarlarda, Ay'ın çekimi bir bakıma Yer'in çekimine dikey konuma geliyordu. Buna göre, toprağın kabartıları bu iki durumda değişik biçimler almalıydı. Oysa öyle olmamıştı. Dolayısıyla Ay, oluşumu ve biçimlenmesi sırasında, tek bir ilkenin etkisinde kalmıştı. Dış güçlere hiçbir şey borçlu değildi. O yüzden, Arago'nun şu ilginç saptaması doğrulanıyordu: "Ay'ın yüzeyindeki kabartıların oluşumunda hiçbir dış çekim gücünün etkisi olmamıştır."

Neyse, önlerindeki dünya, şu anki görünüşüyle, bir zamanlar canlanıp canlanmadığını söylemek de ellerinde olmaksızın, ölümün ta kendisiydi.

Bununla birlikte Michel Ardan bir yıkıntı kalıntısı görür gibi olup Barbicane'e haber verdi. Yıkıntı aşağı yuka-

rı 80. enlem, 30. boylam üzerindeydi. Epey düzgün olarak dağılmış bu kaya yığını tarih öncesi zamanlarda nehirlere yataklık etmiş uzun yarıklardan birine bakan geniş bir su oluşturuyordu. Az ileride, Asya'daki Kafka Dağı'na benzeyen, beş bin altı yüz kırk yedi metre yüksekliğindeki yuvarlak Short Dağı yükseliyordu. Michel Ardan, her zamanki coşkunluğuyla, gördüğü şeyin "kale duvarı" olduğunu savunuyordu. Kalenin altında, bir kentin dağılmış toprak tabyalarını görüyordu; şurada sütunlu bir girişin el değmemiş kemer kovanı duruyordu; ötede oturmalıkları üzerine devrilmiş iki-üç sütun; daha ötede bir sukemerinin borularını taşımış olan bir dizi iç kavis; daha ileride, yarığın dibinde, dev boyutlu bir köprünün yıkılmış direkleri. Bütün bunları açık seçik görüyordu, ama bakarken işin içine düş gücünü öylesine katıyor, öylesine hayalci bir dürbünden bakıyordu ki, gözlediğine kuşkuyla yanaşmak gerekirdi. Bununla birlikte, bu sevimli oğlanın iki arkadaşının görmeye razı olmadıkları şeyleri gerçekten görmediğini kim öne sürebilir, kim savunabilirdi?

Yaşadıkları anlar, tartışmaya harcanamayacak kadar değerliydi. Gerçek ya da varsayımsal yerleşim yeri çoktan uzaklaşıp gözden yitmişti. Merminin Ay yuvarlağına uzaklığı gittikçe artıyor, yerdeki ayrıntılar belirsiz bir karışım içinde kaybolmaya başlıyordu. Geriye yalnız kabartılar, yanardağ ağızları, ovalar direniyor, kenar çizgilerini ısrarla koruyorlardı.

O anda, sola doğru, Ay'daki dağların en güzellerinden biri olan bir buzyalağı, anakaranın en ilginç öğelerinden biri beliriyordu. Barbicane'in *Ay Haritası*'na bakarak kolayca tanıdığı Newton Dağı idi bu.

Newton Dağı, tamı tamına 77. güney enlemi ile 16. doğu boylamı üzerindedir. Yuvarlak bir krateri vardır, bunun yedi bin iki yüz altmış dört metre yüksekliğindeki aşılamayacak kadar dik yamaçları vardır.

Barbicane iki arkadaşının dikkatini, bu dağın çevresindeki ovaya göre yüksekliğinin yanardağ ağzının derinliğiyle orantılı olmayışına çekti. O korkunç çukur her türlü ölçünün üzerindeydi, güneş ışınlarının dibine hiçbir zaman ulaşamadıkları karanlık bir uçurum oluşturuyordu. Orada, Humboldt'un dediği gibi, Güneş'ten ya da Dünya'dan gelen ışığın delemeyeceği mutlak bir karanlık egemendi. Söylenceye düşkün insanlar, haklı olarak, onu cehennemlerine kapı yapacaklardı.

– Newton Dağı, dedi Barbicane, yeryüzünde benzeri bulunmayan yuvarlak dağların en kusursuz örneğidir. Bu dağlar, Ay'ın soğuma yoluyla biçimlenişinin çok şiddetli nedenlere dayandığını, merkezdeki ateşin etkisiyle, kabartıların hatır sayılır yüksekliğe fırladıklarını, çukurunun dibininse çöktüğünü, Ay yüzeyinden epey aşağılara indiğini kanıtlıyor.

– Ben buna hayır demem, diye karşılık verdi Michel Ardan.

Mermi, Newton Dağı'nı geçtikten birkaç dakika sonra, yuvarlak Moret Dağı'nın tepesine gelmişti. Blancanus Dağı doruklarının epey uzağından geçti ve akşam yedi buçuğa doğru, Clavius Buzyalağı'na ulaştı.

Buzyalaklarının en ilginçlerinden biri olan Clavius 58. güney enlemi ile 15. doğu boylamı üzerindedir. Yüksekliği yedi bin doksan bir metredir. Ondan, dürbünlerin dört kilometreye indirdiği dört yüz kilometre uzakta bulunan yolcular o geniş yanardağ ağzına doya doya hayran oldular.

– Yerküre'deki yanardağlar, Ay'dakilerle kıyaslandıklarında, dedi Barbicane, yalnızca birer köstebek yuvasıdırlar. Vezüv ve Etna Dağlarındaki ilk püskürmeleri ölçünce, ancak altı bin genişliğinde oldukları görülmüştür. Fransa'daki Cantal Buzyalağı on kilometredir; Seylan Adası'ndaki buzyalağı yetmiş kilometredir ve Yerküre'nin en geniş yalağı sayılır. İyi de, bütün bu genişliklerin

şu anda üstünden geçtiğimiz Clavius'un yanında ne anlamı vardır?

– Ne kadar onun genişliği? diye sordu Nicholl.

– İki yüz yirmi yedi kilometre, diye karşılık verdi Barbicane. Bu buzyalağı Ay yüzeyindeki en büyük yalaktır; ama öbürleri de iki yüz, yüz elli, yüz kilometredir.

– Ah, dostlarım! diye bağırdı Michel Ardan, bütün bu yanardağ ağızlarının gök gümbürtüleriyle çınladığı, hepsinden aynı anda lav ırmakları döküldüğü, her yana taş parçacıklarının yağdığı, ortalığı kapkara bulutların ve alev örtülerin kapladığı anda şu dingin gece yıldızı kim bilir ne haldeydi? Kim bilir ne inanılmaz bir gösteriydi o, bir de şimdiki acıklı görünüşe bakın! Bu Ay, o havai fişek gösterisinin cılız kalıntısından başka bir şey değil; o gösterinin patlamaları, füzeleri, yılan kuyruğunu andıran fişekleri, parlayan güneşleri, göz kamaştırıcı bir şenlikten sonra, geriye yalnız karton kırpıntılar bıraktı. Kim açıklayabilir bütün bu tufanların nedenini, sebebini; kim doğrulayabilir onları?

Barbicane Michel Ardan'ı dinlemiyordu artık. Clavius'un birkaç millik geniş dağ sıralarından oluşan tabyalarına bakıyordu hayran hayran. Büyük çukurun dibinde yeri kevgire çeviren yüze yakın küçük sönmüş yanardağ ağzı vardı, beş bin metrelik bir doruk hepsine tepeden bakıyordu.

Çevresindeki düzlük, ıpıssızdı. Bu kabartılardan daha çorak, bu dağlardan ve deyim yerindeyse, sağa sola saçılmış bu doruk ve tepeciklerden daha hüzün verici bir şey olamaz! Uydu bu noktada bom diye patlamıştı sanki.

Mermi yoluna devam ediyor, gözlerin önündeki kaos değişmiyordu. Buzyalakları, yanardağ ağızları, çökmüş dağlar birbirini izliyordu. Ne ova vardı artık, ne deniz. Sonu gelmez bir İsviçre, Norveç sanki. Derken, her yanı delik deşik bu yörenin ortasında, en yüksek yerinde, Ay yuvarlağının en göz kamaştırıcı dağı, dünya durdukça

Danimarkalı ünlü gökbilimcinin adını taşıyacak parlak Tycho.

Bulutsuz bir havada dolunayı gözleyen hiç kimsenin gözünden kaçmamıştır güney yarıküredeki bu parlak nokta. Michel Ardan, onu nitelendirmek üzere, düş gücünün yarattığı bütün nitelemeleri kullandı. Ona göre pırıl pırıl bir ışık kaynağı, ışın saçan bir merkez, ışın püskürten bir yanardağ ağzıydı! Pırıl pırıl bir tekerleğin göbeği, gümüş renkli kollarıyla Ay yuvarlağına sarılmış denizyıldızı, alev saçan kocaman bir göz, Pluton'un başına oturtulmak üzere hazırlanmış bir hale idi! Yaradan bir yıldız fırlatmış, gelip Ay'ın yüzüne toslamıştı sanki!

Tycho öylesine ışıklıdır ki, Dünya'da yaşayanlar onu, yüz bir mil uzaktan ile dürbünsüz görebilirler. Bir de topu topu yüz elli mil uzaktaki gözlemcilere hangi parlaklıkta gözükeceğini düşünün! O saf esîr içinde öyle parlıyordu ki, Barbicane'le arkadaşları, parıltısına dayanabilmek için, dürbünlerinin merceğini gaz lambasının isiyle karartmak zorunda kaldılar. Sonra seslerini kesip, yalnız zaman zaman hayranlık çığlıkları atarak, uzun uzun baktılar; hayranlıkla seyrettiler. Bütün duyguları, duygulanımları gözlerinde toplanmıştı, tıpkı şiddetli bir hisse kapıldığımız zaman, canımızın yüreğimizde toplanması gibi.

Tycho, Aristarque ve Copernic gibi, ışın saçan bir dağdır. Ama bu tür dağların en kusursuzu, en belirgini olarak, yadsınmaz biçimde, Ay'ı oluşturan korkunç yanardağ püskürmelerine tanıklık eder.

Tycho 43. güney enlemi ile 12. doğu boylamı üzerindedir. Merkezinde doksan yedi kilometre çapında bir yanardağ ağzı vardır. Biraz elipse benzer, çevresindeki ovaya beş bin metre yukarıdan bakan yuvarlak tabyaların ortasındadır. Bir bakıma, bir dizi Mont Blanc bir araya gelmiş, bir merkezin çevresinde toplanmış, başlarına da ışıklı saçlar oturtulmuştur.

Doğrusunu isterseniz, şimdiye dek herhangi bir fotoğraf da bu kıyaslanmaz dağı, ona doğru yönelmiş bütün tepecikleri olduğu gibi yansıtamamıştır. Çünkü Tycho ancak dolunay sırasında gözükür bütün parlaklığıyla. Bu dönemdeyse hiçbir gölge yoktur, görüş açısındaki bütün kısa yollar eriyip gitmiştir; çekilen fotoğraflar bembeyaz çıkar. Bu da büyük talihsizliktir, çünkü fotoğrafın şaşmazlığıyla bu yöreyi göz önünde canlandırmak epey ilginç olurdu. Bir sürü delik, yanardağ ağzı, buzyalağı bir araya gelmiş, doruklar baş döndürücü biçimde birbirine karışmıştır burada; ardından, o kabartılı toprağın üstüne, göz alabildiğine, bir dizi yanardağ serpiştirilmiştir. Bütün bunlara bakınca, merkezdeki püskürmenin yol açtığı kaynamaların ilk andaki biçimlerini koruduklarını anlarsınız. Soğuyup billurlaşmış, Ay yüzeyinin magmadan kaynaklanan güçlerin etkisiyle kazandığı tekbiçimli görünüşe bürünmüşlerdir.

Yolcuların Tycho'nun yuvarlak tepelerinden uzaklıkları, belli başlı ayrıntıları görmelerini engelleyecek kadar büyük değildi. Tycho'nun çevresinde halkalar oluşturan yığılma içersindeki dağlar, iç ve dış bayırlara sımsıkı yapışıp dev boyutlu raflar halinde sıralanıyorlardı. Batıda, doğudakine oranla, üç-dört yüz ayak daha yüksek gözüküyorlardı. Bu doğal surların yerini hiçbir toprak taraçalandırması tutamazdı. O yuvarlak çukurun dibine kurulacak bir kente kimsecikler gelemezdi.

O engebeli toprağın üstüne yayılmış yanına varılmaz, göz kamaştırıcı çıkıntılar seyrine doyulmaz bir görüntü oluşturuyorlardı! Doğa, gerçekten de, yanardağ ağzının dibini düz ve boş bırakmamıştı. Onun da kendine özgü bir dağ görüntüsü, onu ayrı bir yere koyan bir dağ sistemi vardı. Yolcular ortadaki dorukları, Ay'daki yapılar arasından başyapıt ödülü haz edecek biçimde doğal olarak dağılmış tepeleri, ilginç toprak devinimlerini açıkça görüyorlardı. Şurada bir tapınağın yeri, ötede bir pazar-

yeri, beride bir sarayın temelleri, ileride küçük bir kilisenin sahanlığı göze çarpıyordu. Ve bin beş yüz ayak yüksekliğinde bir dağ hepsine tepeden bakıyordu. Eski Roma'yı on kez alacak büyüklükte geniş bir boşluk!

– Ah, ah! diye bağırdı onu görünce heyecanlanan Michel Ardan. Dağların oluşturduğu şu halkanın ortasına nasıl bir kent oturtulabilirdi! İnsanların bütün dert ve sıkıntılarından kurtulmuş, dingin bir yerleşim yeri, insanı erince kavuşturan bir sığınak! Bütün o insansevmeyenler, insanlıktan nefret edenler, toplumsal yaşamdan tiksinenler orada, her şeyden yalıtılmış olarak, nasıl da dingin bir yaşam sürerlerdi!

– Hepsi mi! Hepsine dar gelirdi burası! diye yanıtlamakla yetindi Barbicane.

XVIII

CİDDİ SORULAR

Bu arada, mermi Tycho surlarından uzaklaşmıştı. Barbicane'le iki arkadaşı o zaman büyük bir şaşkınlıkla ünlü dağın her yana saçtığı parlak ışıkları gözlediler.

Bu ışın saçan hale de neyin nesiydi? Bu gümüş renkli saçı hangi yerbilimsel olay kondurmuştu dağın tepesine? Bu soru haklı olarak Barbicane'in kafasını kurcalıyordu.

Gerçekten de, gözlerinin önünde, uçları kalkık, ortaları çökük, kimisi yirmi, kimisi elli kilometre boyunda ışıklı çizgiler uzayıp gidiyordu. Bu göz kamaştırıcı kuyruklar kimi yerde Tycho'dan üç yüz mil öteye uzanıyor, özellikle doğuya, kuzeydoğuya ve kuzeye doğru güney yarıkürenin neredeyse yarısını kaplıyorlardı. Bu kollardan biri, 40. enlem üzerindeki Néandre Buzyalağı'nın dibine dek geliyordu. Başka biri, şöyle bir yuvarlak çizip Nectar Denizi'nin kıyısından geçiyor, dört yüz millik bir yolu aştıktan sonra, gelip Pirene Dağları'na tosluyordu. Daha başkaları, batıya doğru, Bulut Denizi ile Öfke Denizi'ni ışıklı çizgilerle örtüyordu.

İster düz ovada, ister tepelerde, hangi yükseklikte olursa olsun ortaya çıkan bu parlak ışınların kaynağı neydi acaba? Hepsi ortak bir noktadan, Tycho Yanardağı ağzından başlıyordu. Ondan kaynaklanıyordu. Herschel, parlaklıklarını eski soğuyup donmuş lavlara bağlar ama bu görüş benimsenmemiştir. Diğer gökbilimciler bu açıklanamayan izleri buzultaş, Tycho'nun oluştuğu dönemde püskürtülmüş dolaşkan kayalar saymışlardır.

– İyi ama, neden olmasın? diye sordu Nicholl bu değişik görüşleri sıraladıktan sonra elinin tersiyle iten Barbicane'e.

– Çünkü hem bu ışıklı çizgilerin düzenliliği, hem de yanardağdan püskürenleri bu kadar uzağa taşıyacak gücün şiddeti açıklanmamış olarak kalıyor.

– Yok canım! diye karşılık verdi Michel Ardan. Bu ışınların kökenini açıklamak bence çok kolay...

– Öyle mi? dedi Barbicane.

– Elbette, diye sürdürdü Michel. Bunun, bir cama mermi ya da taşın çarpmasıyla ortaya çıkana benzer bir saçılma olduğunu söylemek yeter.

– Güzeeel! diye karşılık verdi Barbicane gülümseyerek. Peki, ama böyle bir çarpmayı yaratacak kadar güçlü el kimin acaba?

– El gerekmez ki, diye yanıtladı Michel hiç istifini bozmadan, taşa gelince, bunun bir kuyrukluyıldız olduğunu varsayalım.

– Haa, kuyrukluyıldızlar! diye bağırdı Barbicane alaycı bir sesle. Sevgili Michel'ciğim, açıklaman hiç kötü değil ama kuyrukluyıldızın işe yaramaz. O çatlağı yaratan güç yıldızın içinden gelmiş de olabilir. Soğuma sonucu ortaya çıkan şiddetli bir büzülme Ay'ın kabuğunda bu dev boyutlu yıldız biçiminde çatlamayı yaratmıştır.

– Peki, büzülme olsun, hani Ay'ın karnı ağrımış gibi, diye yanıtladı Michel Ardan.

– Zaten, diye ekledi Barbicane bir İngiliz bilgininin, Nasmyth'in görüşü de budur ve bu dağlardan yayılan ışınları bence bir tek bu görüş açıklar.

– Hiç de aptal değilmiş şu Nasmyth! diye karşılık verdi Michel.

Karşılarındaki manzaraya bakmaktan usanmayacak yolcular Tycho'nun göz kamaştırıcı parlaklığını hayranlıkla uzun uzun seyrettiler. Hem Güneş'ten, hem Dünya'dan gelen ışınlarla tam bir ışık ırmağında yüzen mer-

mileri şu anda herhalde alev almış bir küre gibiydi. Anlayacağınız hatır sayılır bir soğuktan bir anda yoğun bir sıcaklığa geçmişti. Doğa böylece onları Aylı olmaya hazırlıyordu.

Aylı olmak! Bu düşünce Ay'da yaşanıp yaşanmayacağı sorusunu getirdi yeniden akıllarına. Yolcular, bütün şu gördüklerinden sonra, çözebilirler miydi acaba bu soruyu? Evet ya da hayır diyebilirler miydi? Michel Ardan iki arkadaşını görüşlerini bildirmeye zorladı, onlara Ay'da yaşanıp yaşanamayacağını sordu hiç dolandırmadan.

– Sanırım yanıtlayabiliriz bu soruyu, diye karşılık verdi Barbicane, ancak bana sorarsan, soru böyle sorulmamalı. Ben onu başka türlü sormak istiyorum.

– Buyur, meydan senin, diye yanıtladı Michel.

– Soruyorum işte, diye sürdürdü Barbicane. Sorun iki yanlı, dolayısıyla iki yanlı bir soru gerektiriyor. Ay'da yaşanabilir mi? Ay'da yaşandı mı?

– Güzel, diye yanıtladı Nicholl. Önce Ay'da yaşanıp yaşanamayacağını araştıralım.

– Doğrusu hiçbir şey bilmiyorum bu konuda, diye karşılık verdi Michel.

– Bense olumsuz yanıt veriyorum, diye sürdürdü Barbicane. Şu bulunduğu durumda, belli ki çok sınırlı havaküresiyle, çoğu kurumuş denizleriyle, yetersiz suyuyla, sınırlı bitki örtüsüyle, sıcaktan soğuğa apansız geçişleriyle, üç yüz elli dört saatlik gece ve gündüzleriyle Ay bence yaşamaya elverişli değildir. Aynı biçimde hayvan dünyasının gelişmesine de, bizim verdiğimiz anlamda, yaşamın sürebilmesi için zorunlu gereksinmelerin karşılanmasına da.

– Doğru, diye yanıtladı Nicholl. Peki Ay, başından beri oluşumları bize benzemeyen varlıkların yaşamasına da elverişli değil miydi acaba?

– Bu soruya yanıt vermek daha güç, diye karşılık verdi Barbicane. Bununla birlikte Nicholl'a şunu sorarak yanıt vermeye çalışacağım: Hangi biçimi almış olursa olsun,

hangi kılıkta olursa olsun, *devinim* yaşamın zorunlu sonucu değil midir?

– Elbette öyledir, diye yanıtladı Nicholl.

– Öyleyse, saygıdeğer arkadaşım, size Ay'daki anakaraları en çok beş yüz metre uzaktan gözlediğimizi ve kıpırdayan hiçbir şey göremediğimizi söyleyerek yanıt vereceğim. Orada insanların varlığı birtakım sahiplenmelerle, çeşitli yapılarla, hatta yıkıntılarla açığa vurulurdu. Peki, biz ne gördük? Her yerde, hep yalnızca doğanın yerbilimsel çalışmalarını; buna karşılık bir tek insan çalışmasına rastlayamadık. Hayvanlar dünyasının temsilcileri varsa Ay'da, asla göremeyeceğimiz o oyukların dibine gizlenmiş olmaları gerekir. Bunu da kabul edemem, çünkü ne denli ince olursa olsun, hava katmanıyla örtülmesi gereken şu düzlüklerde ayak izleri bırakırlardı. Oysa hiçbir yerde göremedik bu izleri. Geriye, yaşamın kendisi olan devinimden yoksun canlı varlıkların bulunması varsayımı kalır!

– Başka bir deyişle yaşamayan canlı varlıkların bulunduğu varsayımı, diye yanıtladı Michel.

– Tastamam öyle, diye yanıtladı Barbicane, buysa bizim için hiçbir anlam taşımaz.

– Bu durumda görüşümüzü bildirebiliriz, dedi Michel.

– Evet, diye yanıtladı Nicholl.

– Öyleyse, Silah Kulübü'nün mermisinde toplanan Bilim Yarkurulu, yeni gözlenmiş olgulara dayanarak, Ay'da yaşanıp yaşanamayacağı sorusuna oybirliğiyle karar vermiştir: Hayır, Ay'da canlı varlık barınamaz.

Bu karar, Başkan Barbicane tarafından cep defterine 6 Aralık tutanağı olarak eklendi.

– Şimdi, dedi Nicholl, birinciyi tamamlayan ikinci soruya geçelim. Saygıdeğer Yarkurul'a soruyorum: Ay yaşamaya elverişli değilse, üzerinde hiç canlı bulundu mu?

– Yurttaş Barbicane söz aldı, dedi Michel Ardan.

– Dostlarım, diye karşılık verdi Barbicane, uydumuz-

da yaşanıp yaşanamayacağı sorusunu yanıtlamak üzere bu yolculuğu beklemedim ben. Kişisel gözlemlerimizin bu görüşü ancak doğrulayabileceğini ekleyeceğim. Ben Ay'da bizim gibi örgütlenmiş bir insan soyunun yaşadığını, tıpatıp yeryüzündekilere benzer hayvanlar yetiştirdiğini sanıyor, hatta öne sürüyorum ama buna o insanlarla hayvanların ömürlerini tamamladıklarını, sönüp gittiklerini ekliyorum!

– Yani Ay Dünya'dan daha mı yaşlı? diye sordu Michel.

– Hayır, diye yanıtladı Barbicane inançla, ama daha hızlı yaşlanmış bir dünya bu, oluşumu da, bozulması da daha hızlı bir dünya. Maddenin biçim verici güçleri Ay'ın içinde Dünya'nın içindekilere oranla daha şiddetliydi besbelli. Şu delik deşik, inişli çıkışlı, şişiklerle dolu Ay yuvarlağı bunu çok iyi kanıtlıyor. Ay da, Dünya da başında yalnızca birer gaz yığınıydılar. Bu gazlar çeşitli etkilerle sıvılaştı, daha sonra katı madde oluştu. Ama şurası kesin, Ay soğuma sonucu katılaşıp yaşama elverişli hale geldiğinde, bizim küre hâlâ gaz ya da sıvı halindeydi.

– Bence de, dedi Nicholl.

– O zaman bir atmosfer vardı çevresinde, diye sürdürdü Barbicane. Bu atmosferin koruduğu sular buharlaşamıyordu. Havanın, suyun, ışığın, güneş sıcaklığının, ortasındaki sıcaklığın etkisiyle bitkiler kaplıyordu buna hazır anakaraları ve işte o dönemde burada yaşam belirdi, çünkü doğa kendini boşa harcamaz; böylesine yaşamaya elverişli bir yerde mutlaka canlılar yaşamıştır.

– Ancak, diye karşılık verdi Nicholl, bizim uydunun devinimlerine bağlı bir dizi olay bitki ve hayvan dünyasının gelişmesini engellemiş olmalı. Örneğin şu üç yüz elli dörder saat süren gecelerle gündüzler?

– Dünyanın kutuplarında bunlar altışar ay sürüyor, dedi Michel.

– Bu kanıt işe yaramaz, çünkü kutuplarda kimse yaşamıyor.

– Yalnız şunu unutmayalım ki dostlarım, diye sürdürdü Barbicane, varlığın dayanamayacağı sıcaklık ayrımları yaratan bu uzun gecelerle gündüzler eski çağlarda böyle değildi. Atmosfer Ay yuvarlağını akışkan bir mantoyla sarmalıyordu. Buharlar bulut halini alıyordu. Bu doğal perde güneş ışınlarının yakıcılığını azaltıyor, ışın yayılmasını gece de sürdürüyordu. Işık gibi sıcaklık da yayılgandır. Bunun sonucunda bir denge oluşmuştu, atmosfer hemen bütünüyle yok olduğundan, şimdi artık yoktur böyle bir denge. Zaten, şimdi sizi daha da şaşırtacağım...

– Şaşırt bakalım, dedi Michel Ardan.

– Üzerinde canlı bulunduğu dönemde, Ay'daki gecelerle gündüzlerin böyle üç yüz elli dört saat sürmediği inancındayım!

– Neden peki? diye sordu Nicholl.

– Çünkü o zaman Ay'ın kendi ekseni üzerinde dönüşü Dünya çevresinde dönüşüne eşit değildi sanırım, bu eşitlik Ay yuvarlağının her noktasını on beş gün güneş ışınlarına dönük tutar.

– Tamam, diye karşılık verdi Nicholl, iyi ama bugün eşit olduklarına göre, o zaman neden böyle değildiler?

– Bu eşitliği Dünya'nın çekimi sağladığı için. Oysa Dünya sıvı haldeyken, bu çekimin Ay'ın devinimlerini etkilemeye yetmediğini kim söyleyebilir bize?

– Gerçekten de, diye karşılık verdi Nicholl, Ay'ın öteden beri Dünya'nın uydusu olduğunu da kim söyleyebilir?

– Peki, Ay'ın Dünya'dan çok önce var olduğunu kim söyleyebilir? diye bağırdı Michel Ardan.

Hayal güçleri varsayımların enginliklerinde at koşturuyordu. Barbicane bunlara bir sınır çekmek istedi.

– Bütün bunlar üst dereceden düşünsel savlar, gerçekten çözülemeyen sorunlardır, dedi. Hiç oralara girmeyelim. Yalnız başlangıçtaki çekimin yetersizliğini kabul edelim, dolayısıyla, kendi ekseni üzerinde ve Dünya çevre-

sinde dönüşlerin birbirlerine denk olmayışından ötürü, Yerküre'deki gibi, Ay'da da gecelerle gündüzler birbirini izlemiştir. O koşullarda bile yaşam var olabilirdi zaten.

– Buna göre, Ay'daki insan soyu sönüp gitti, öyle mi? diye sordu Michel Ardan.

– Evet, elbette binlerce yüzyıl sürdükten sonra, diye yanıtladı Barbicane. Sonra yavaş yavaş atmosfer seyreldi, Ay yuvarlağı yaşanmaz hale geldi, tıpkı soğuma sonucu, günün birinde Yerküre'nin de yaşanmaz hale geleceği gibi.

– Soğuma sonucu mu?

– Elbette, diye karşılık verdi Barbicane. Merkezdeki kaynamanın durmasıyla, akkor halindeki madde yoğunlaştı, Ay kabuğu soğudu. Ve bu olayın sonuçları yavaş yavaş ortaya çıktı: Canlı varlıklar yok oldu, bitki örtüsü silindi. Bunun ardından atmosfer seyreldi, belki de Dünya'daki yerçekimine kapıldı; solunacak hava kalmadı, buharlaşma yoluyla da su tükendi. Canlı varlıkların yaşayamayacağı duruma geldiğinde, Ay'da kimse kalmadı. Şu anda gördüğümüz ölü dünyaya dönüştü.

– Ve sen Dünya'yı da aynı yazgının beklediğini söylüyorsun, öyle mi?

– Büyük olasılıkla.

– Peki, ne zaman?

– Kabuğu onu yaşanmaz hale getirince.

– Peki, talihsiz küremizin ne zaman soğumaya başlayacağı da hesaplandı mı?

– Elbette.

– Sen biliyor musun bu hesapları?

– Kuşkusuz.

– İyi ama somurtkan bilgin, konuş o zaman, baksana sabırsızlıktan patlayacağım, diye bağırdı Michel Ardan.

– Ah sevgili Michel'ciğim, diye karşılık verdi Barbicane hiç istifini bozmadan, Yerküre'nin bir yüzyılda ne kadar soğuduğunu biliyoruz. Ve kimi hesaplara göre, orta-

lama sıcaklığın dört yüz bin yıl sonra sıfıra ineceği tahmin ediliyor.

– Dört yüz bin yıl ha! diye bağırdı Michel. Aman, rahat bir soluk aldım şimdi! Buz gibi terlemiştim, ya! Seni dinlerken, topu topu elli bin yılımız kaldığını düşünüyordum çünkü!

Barbicane ile Nicholl arkadaşlarının kaygılarına gülmekten kendilerini alamadılar. Sonra Nicholl, konuyu kapatmak üzere, ele aldıkları ikinci soruyu bir daha dile getirdi:

– Ay'da canlı varlık yaşadı mı?

Yanıt, oybirliğiyle, evet oldu.

O arada, bilimin bu alanda elde ettiklerini özetlese de, kanıtlanmamış varsayımlarla dolu bu tartışma sürerken, mermi Ay yuvarlağından düzenli biçimde uzaklaşıp ekvatora doğru hızla ilerlemişti. Willem Buzyalağı'nın da 40. enlemin de yaklaşık sekiz yüz kilometre uzağından geçmişti. Ardından, Piatus Dağı'nı 30. enlem üzerinde bırakıp Bulut Denizi'nin güney kıyısı boyunca ilerlemiş, denizin kuzey ucuna yaklaşmıştı. Dolunayın göz kamaştıran parlaklığında birbirine geçmiş bir sürü buzyalağı gözüktü: Bouillard, içindeki dağ anlatılmaz bir tarzda parlayan, tam göbeğinde bir yanardağ ağzı bulunan hemen hemen dört köşe biçimindeki Purbach.

Sonra, mermi uzaklaşmaya devam ettiğinden, yolcuların gözleri Ay'ın yüzündeki çizgileri seçemez oldu, dağlar birbirine karıştı ve Dünya'nın uydusu denen o olağandışı, garip, aykırı bütünden geriye yalnızca silinmez bir anı kaldı.

XIX

OLANAKSIZI OLDURMA SAVAŞI

Barbicane'le arkadaşları, Kenan toprağına bakan Hazreti Musa gibi uzaktan gördükleri ve gittikçe uzaklaştıkları bu dünyaya hiç ses çıkarmadan, düşünceli düşünceli baktılar epey uzunca bir süre. Merminin Ay'a göre konumu değişmiş, dibi artık Dünya'ya dönmüştü.

Saptadığı bu değişiklik Barbicane'i hiç şaşırtmadı. Mermi uydunun çevresinde elips biçimindeki bir yörünge üzerinde dönecekse, tıpkı Dünya karşısındaki Ay gibi, neden en ağır yanını ona vermesindi? Anlayamadığı bir nokta vardı burada.

Merminin izlediği yola bakınca, Ay'dan uzaklaşırken, yaklaştığı zamankine benzer bir yol izlediği görülebilirdi. Demek ki büyük olasılıkla yerçekimlerinin eşitlendiği, Dünya ile uydusunun etkilerinin sıfırlandığı noktaya dek uzanacak çok uzun bir elips çiziyordu.

Barbicane'in gözlediği olgulardan çıkardığı, iki arkadaşının paylaştığı sonuç buydu.

Bunun üzerine sorular yağmur gibi yağdı.

– Peki, o ölü noktaya vardıktan sonra ne olacağız? diye sordu Michel Ardan.

– Bunu bilemeyiz işte! diye yanıtladı Barbicane.

– İyi ama birtakım varsayımlar öne sürebiliriz sanırım?

– İki, diye karşılık verdi Barbicane. Ya merminin hızı yetmeyecek, o zaman iki çekimin birleştiği bu çizgide sonsuza dek kalacaktır.

– Ne olursa olsun, öbür varsayımı yeğlerim, diye yanıtladı Michel.

– Ya da hızı yetecek, diye sürdürdü Barbicane ve elips biçimindeki yörüngesine dönüp sonsuza dek gecelerin yıldızının çevresinde dolanacak.

– Bu dolanma da insanın yüreğine su serpmiyor doğrusu, dedi Michel Ardan. Uslu bir hizmetçimiz saymaya alıştığımız Ay'ın alçakgönüllü hizmetçileri haline gelmek! Bizi bekleyen yazgı bu demek!

Ne Barbicane ağzını açtı, ne de Nicholl.

– Neden susuyorsunuz? diye sürdürdü Michel sabırsızlıkla.

– Diyecek bir şey yok da ondan, dedi Nicholl.

– Denenecek bir şey yok mu?

– Yok, diye yanıtladı Barbicane. Olanaksızla savaşabilir misin?

– Neden olmasın? Bir Fransızla iki Amerikalı geri mi çekilecekler olanaksızın karşısında?

– İyi ama ne yapmak istiyorsun?

– Bizi alıp götüren şu harekete egemen olmak.

– Egemen olmak mı?

– Evet, diye karşılık verdi Michel iyice heyecanlanarak, önünü kesmek ya da değiştirmek, bu hareketi kendi amacımıza kullanmak istiyorum.

– İyi ama nasıl?

– Bunun yanıtını bulmak size düşüyor! Topçular attıkları mermiye egemen değilseler, topçu olmaktan çıkarlar. Mermi topçuya kumanda ediyorsa, getirip onu sürmek gerekir namluya! Aman ne güzel bilginler bunlar böyle! Beni de işin içine soktuktan sonra, sonumuzun ne olacağını bilmiyorlar...

– İşin içine sokmak mı! diye bağırdı Barbicane ile Nicholl bir ağızdan. İşin içine sokmak ha! Ne demek istiyorsun bununla?

– Bağırıp çağırmayın! dedi Michel. Yakınmıyorum!

Gezinti hoşuma gidiyor! Mermi de gönlüme göre! Ancak, Ay'a olmasa bile, herhangi bir yere inmek için insan olarak elimizden geleni yapalım!

– İyi ama, sevgili Michel, biz de başka bir şey istemiyoruz ki, diye yanıtladı Barbicane, ama elimizde olanak yok.

– Merminin devinimini değiştiremez miyiz?

– Hayır.

– Hızını da azaltamaz mıyız?

– Hayır.

– Çok yüklenmiş bir gemiyi boşaltır gibi yükünü de hafifletemez miyiz?

– İyi de neyi atacaksın? diye karşılık verdi Nicholl. Burada safra yok ki. Ayrıca, hafifleyen merminin daha hızlı gideceğini de sanmıyorum.

– Bu durumda, yapacak tek şey kalıyor, dedi Michel kararlı bir sesle.

– Neymiş? diye sordu Nicholl.

– Oturup yemek yemek! diye karşılık verdi zor durumlarda hep bu çözümü öneren yiğit Fransız.

Gerçekten de, merminin yönünü değiştirmeye etkisi olmasa da, en küçük bir sakıncayla karşılaşmadan, tersine mideleri açısından sevindirici olacak bu eyleme rahatça girişebilirlerdi. Doğrusu ya, hep iyi şeyler geliyordu bu Michel'in aklına.

Sabahın ikisinde yediler yemeği, zaten saatin hiç önemi yoktu. Michel her zamanki yemeği getirdi önlerine, gizli mahzeninden çıkardığı sevimli bir şişeyi ekleyerek. Bundan sonra da akıllarına yeni düşünceler gelmezse, 1863 tarihli Chambertin şarabına sıfır atmak gerekecekti.

Yemek bitince, gözlemler yeniden başladı.

Dışarı attıkları nesneler hâlâ merminin çevresinde duruyordu. Demek ki mermi, Ay'ın çevresinde dönerken hiçbir atmosferle karşılaşmamıştı, öyle olsa o nesnelerin değişik ağırlıkları uçuşlarını değiştirirdi.

Yerküre açısından, görülecek bir şey yoktu. Dünya, o gece yarısı yeni çevrime girdiğinden, güneş ışınlarından kurtulan hilalinin Aylıların göğünü süsleyebilmesi için iki günün geçmesi gerekiyordu, çünkü dönerken her noktası Ay'daki bir enlemin önünden yirmi dört saatte bir geçiyordu.

Ay'a gelince, orada görünüm değişikti. Yıldız, ışıkları netliğini hiç etkilemeyen yıldızların arasında, olanca görkemiyle ışıldıyordu. Ay yuvarlağı üzerindeki ovalar Dünya'dan görünen koyu renklerine bürünmeye başlamışlardı bile. Halenin geri kalan yanı pırıl pırıldı ve o genel pırıltının ortasında, Tycho hâlâ güneş gibi göz alıyordu.

Barbicane merminin hızını bir türlü hesaplayamıyordu, ancak akıl yürütme ona, akla uygun devinimbilim yasaları uyarınca, bu hızın düzenli düşmesi gerektiğini gösteriyordu.

Gerçekten de, merminin Ay çevresinde bir yörünge çizeceği kabul edildiğine göre, bu yörünge ister istemez elips biçiminde olacaktı. Bilim böyle olması gerektiğini gösterir. Herhangi bir cismin çevresinde dönen hiçbir cisim bu yasanın dışında kalamaz. Uzaydaki bütün yörüngeler, uyduların gezegenlerin çevresinde, gezegenlerin Güneş çevresinde, Güneş'in de kendi yörüngesinin merkezindeki bilinmeyen yıldızın çevresinde dönmeleri elips biçimindedir. Silah Kulübü'nün mermisi neden bu doğal konuşlanmanın dışında kalsındı?

Oysa elips biçimindeki yörüngelerde, çeken cisim hep elipsin odaklarından birinde bulunur. Bu yüzden uydu çevresinde döndüğü yıldızdan kimi zaman en uzakta bulunur, kimi zaman da en yakınına gelir. Dünya Güneş'e en yakın noktada bulunduğunda yakınsaktır, en uzak olduğundaysa ıraksaktır. Ay da, yakınsakken Dünya'ya en yakın, ıraksak olduğundaysa en uzak noktadadır. Gökbilimcilerin dillerini zenginleştiren deyimleri kullanmak gerekirse, mermi Ay'ın uydusu olduğu sürece, en uzaktay-

ken "Ay'a en yakın noktada," en yakınına geldiği zamansa "Ay'a en uzak noktada" bulunduğunu söylememiz gerekir.

Bu son durumda merminin en yüksek hıza ulaşması, ilkindeyse en düşük hıza düşmesi gerekir. Şu anda "Ay'a en yakın nokta"ya doğru ilerliyordu besbelli ve Barbicane o noktaya yaklaştıkça hızının düşeceğini, Ay'a yaklaştıkça artacağını düşünmekte haklıydı. Dahası, o nokta Dünya ile Ay'ın çekimlerinin eşitlendiği noktayla çakışırsa, sıfıra inerdi.

Barbicane bu değişik durumların sonuçlarını irdeliyor, hangisinden yana olacağını araştırıyordu ki, birden Michel Ardan'ın çığlığıyla sarsıldı.

– Vay canına! diye bağırdı Michel. Düpedüz aptal olduğumuzu itiraf etmek gerekir!

– Bak buna hayır demem işte, diye karşılık verdi Barbicane, ama neden?

– Çünkü bizi Ay'dan uzaklaştıran hızımızı düşürmek üzere kullanabileceğimiz çok basit bir aracı kullanmıyoruz!

– Nedir bu araç?

– Füzelerimizdeki geri tepme gücü.

– Gerçekten de! dedi Nicholl.

– Doğru, henüz bu gücü kullanmadık, diye yanıtladı Barbicane, ama kullanacağız.

– Ne zaman? diye sordu Michel.

– Zamanı gelince. Düşünün ki, dostlarım, merminin bulunduğu konumda, yani Ay yuvarlağına dikey olduğu anda füzelerimiz yönünü değiştirip mermiyi Ay'a yaklaştıracak yerde ondan uzaklaştırabilir. Bizse Ay'a inmek istemiyor muyuz?

– Öncelikle, diye yanıtladı Michel.

– Öyleyse bekleyin. Açıklanamayan bir nedenle, mermi kıçını Dünya'ya çevirmek istiyor. Bakarsınız, çekimlerin eşitlendiği noktada, burnunu doğruca Ay'a çevirir. O

anda, hızı da sıfıra inebilir. İşte o zaman eyleme geçeriz ve füzelerimizin yardımıyla, belki dosdoğru Ay'ın yüzeyine inebiliriz.

– Yaşasın! diye bağırdı Michel.

– Merminin hızı henüz çok yüksek olduğundan, çekimin eşitlendiği noktadan ilk geçişimizde yapamamıştık bunu.

– Çok doğru bir akıl yürütme, dedi Nicholl.

– Sabırla bekleyelim, diye sürdürdü Barbicane. Bütün olasılıkları kendimizden yana çevirelim, bunca başarısızlıktan sonra, sanırım amacımıza ulaşabileceğiz!

Bu son tümce Michel Ardan'ın "yaşa, var ol" çığlıklarına yol açtı. Ve ne gariptir, o üç çılgının hiçbiri kendi yanıtladıkları soruyu anımsamıyordu o anda: Yoo, hayır! Ay'da canlı varlık yoktur. Yoo, hayır, belki canlı varlıkların yaşamasına da elverişli değildir! Buna karşın, oraya inebilmek için ellerinden geleni yapmaya hazırdılar!

Çözülmesi gereken tek bir sorun kalıyordu geriye: Mermi, yolcuların ellerindeki son kozu oynayacakları o sıfır çekim noktasına ne zaman varacaktı?

Barbicane'in o anı saniyesi saniyesine hesaplayabilmesi için tuttuğu gezi notlarına bakması ve Ay'ın çeşitli enlemlerine göz atması gerekiyordu. Buna göre, sıfır noktasıyla güney kutbu arasındaki uzaklığı geçebilmek üzere harcanacak sürenin bu noktanın kuzey kutbuna ulaşmak için harcanacak süreye eşit olması gerekiyordu. Harcanan sürelerin titizlikle not edilmiş olması, hesabı kolaylaştırıyordu.

Barbicane o noktaya 7 Aralık gecesi sabahın birinde varacaklarını hesapladı. Şu andaysa, 6 Aralığı 7 Aralığa başlayan gecenin üçüydü. Demek ki önüne hiçbir engel çıkmazsa, mermi istenen noktaya yirmi iki saat sonra varacaktı.

Füzeler mermiye, Ay'a düşmesini yavaşlatmak üzere yerleştirilmişti; gözü pek yolcularsa onları şimdi tam ter-

si amaçla kullanacaklardı. Şöyle ya da böyle, füzeler hazırdı, yapılacak tek şey, ateşlemekti.

– Yapacak iş kalmadığına göre, bir önerim var, dedi Nicholl.

– Nedir? diye sordu Barbicane.

– Uyumayı öneriyorum.

– Hoppala! diye bağırdı Michel Ardan.

– Kırk saattir gözümüzü yummadık, dedi Nicholl. Birkaç saat uyursak gücümüz yerine gelir.

– Asla, diye yanıtladı Michel.

– Öyleyse, herkes dilediğini yapsın, diye sürdürdü Nicholl. Ben uyuyacağım!

Ve divanlardan birine uzanan Nicholl, kırk sekizlik top mermisi gibi uyumakta gecikmedi.

– Çok mantıklı adam şu Nicholl, dedi Barbicane. Ben de onun gibi yapacağım.

Birkaç saniye sonra, yüzbaşının baritonuna basıyla katılmıştı bile.

– Doğrusu, zaman zaman çok yerinde şeyler düşünüyor şu becerikli adamlar, dedi Michel Ardan tek başına kalınca.

Ve uzun bacaklarını uzattı, uzun kollarını başının altına yerleştirdi, Michel de uykuya daldı.

Ancak bu uyku ne uzun sürebilirdi, ne de dingin olabilirdi. Bin bir kaygı vardı bu üç adamın beyinlerinde. Az sonra, sabah yediye doğru, üçü de aynı anda dikiliverdi.

Mermi, sivri ucunu gittikçe ona doğru çevirerek, Ay'dan uzaklaşmayı sürdürüyordu. Şimdiye dek bunun nedenini açıklayamamışlardı ama böylesi Barbicane'in tasarılarına uygundu.

On yedi saat sonra eyleme geçmek gerekecekti.

Gün onlara epey uzun geldi. Ne denli gözü pek olurlarsa olsunlar, Ay'a mı ineceklerini, yoksa sonsuza dek değişmez bir yörünge üzerinde dönüp mü duracaklarının belli olacağı ana yaklaştıkça müthiş heyecanlanıyorlardı.

Barbicane ile Nicholl başlarını hesaplarından kaldırmazken, Michel'se daracık yerde üç aşağı beş yukarı dolanarak meraklı gözlerle kıpırtısız Ay'a bakarken, geçmek bilmeyen saatleri saydılar.

Zaman zaman, Dünya'yla ilgili anılar geçiyordu akıllarından. Silah Kulübü'ndeki dostları ve herkesten önce, sevgili J.-T. Maston geliyordu gözlerinin önüne. Saygıdeğer yazman, şu anda, Rocky Dağları'ndaki gözlemevinde olmalıydı. Dev boyutlu gökdürbününde mermiyi görüyorsa, ne düşünüyordu acaba? Ay'ın güney kutbunda gözden yittikten sonra, kuzey kutbunda ortaya çıktığını görüyordu! Demek ki uydunun uydusu olmuştu! J.-T. Maston bu beklenmedik haberi dünyaya duyurmuş muydu acaba? O büyük girişimin sonucu bu muydu?

Bu arada, gün olaysız geçti. Yerküre'de gece yarısı oldu. 8 Aralık başlıyordu. Bir saat sonra, çekimlerin eşitlendiği noktaya geleceklerdi. O sırada merminin hızı ne olacaktı acaba? Kestiremiyorlardı bunu. Ancak Barbicane'in hesaplarında en küçük bir yanılma olamazdı. Sabahın birinde, bu hız sıfır olmalıydı ve olacaktı.

Zaten sıfır noktasına gelince başka bir olayın mermiyi etkilemesi gerekiyordu. O noktada, Ay'la Dünya'nın çekimleri sıfırlanacaktı. Nesnelerin artık "hiçbir" ağırlığı kalmayacaktı. Daha önce Barbicane'le arkadaşlarını onca şaşırtmış olan bu olgu, aynı koşullara dönünce, yeniden ortaya çıkacaktı. Ve işte tam o anda eyleme geçmeleri gerekecekti.

Merminin ucu şimdiden gözle görülür biçimde Ay'a çevrilmişti. Mermi, güçlü füzelerin itiş gücünü bütünüyle kullanmaya en elverişli konumdaydı. Demek ki yolcuların başarıya ulaşmaları için koşullar uygundu. O ölü noktada hızı sıfıra düşerse, Ay'a doğru bir devinim yere inmesini sağlamaya yetecekti.

– Bire beş var, dedi Nicholl.

– Her şey hazır, diye karşılık verdi Michel Ardan hazırladığı fitili gaz lambasına yaklaştırarak.

– Daha dur, dedi Barbicane, kronometresi elinde.

O anda, ağırlığın hiçbir etkisi kalmamıştı. Yolcular duyumsuyorlardı ağırlığın yok oluşunu. Demek ki tam üzerinde olmasalar bile, sıfır noktasına çok yakındılar.

– Saat bir! dedi Barbicane.

Michel Ardan yanan fitili füzeleri anında tutuşturan düzeneğe yaklaştırdı. İçerde hava bulunmadığından hiçbir patlama işitilmedi. Ama Barbicane, lombozlardan, fışkıran bir alev gördü, tutuşup parlama az sonra kesildi.

Mermi, içeride güçlü biçimde duyumsanan bir sarsılma geçirdi.

Üç arkadaş hemen hemen soluk almıyor, bakıyor, konuşmadan dinliyorlardı. O mutlak sessizlikte neredeyse yürek atışları duyulacaktı.

– Düşüyor muyuz? diye sordu Michel.

– Yoo, hayır, diye yanıtladı Nicholl, baksanıza merminin dibi Ay'a dönmedi!

Barbicane, o anda, lombozdan ayrılıp arkadaşlarına döndü. Sapsarı kesilmişti, alnı kırış kırıştı, dudakları büzülmüştü.

– Düşüyoruz! dedi.

– Yaa! diye bağırdı Michel Ardan, Ay'a mı?

– Hayır, Dünya'ya! diye yanıtladı Barbicane.

– Hay aksi! diye bağırdı Michel Ardan ve ardından filozofça ekledi: Güzel! Şu mermiye girerken, çıkıp çıkamayacağımızı bilemiyorduk!

Gerçekten de, o ürkütücü düşüş başlıyordu. Merminin hızı onu ölü noktanın dışına taşımıştı. Füzelerin ateşlenmesi bunu değiştirememişti. Mermiyi ölü noktaya getiren hız şimdi onu geri döndürüyordu. Doğa yasası, elips biçimindeki yörüngesi üzerinde, *daha önce geçtiği noktaların hepsinden bir daha geçmesine yol açıyordu.*

Hiçbir yayın yumuşatamayacağı, yetmiş sekiz bin mil

yüksekten, korkunç bir düşüştü bu. Atışbilim yasalarına göre, mermi yeryüzüne Columbiad'tan çıktığı andaki hızla son saniyede ulaştığı on altı bin metrelik hızla çarpacaktı.

Kıyaslama yapabilmek üzere söylersek, topu topu iki yüz ayak yüksekliğindeki Notre-Dame Kilisesi'nin tepesinden atılan bir nesnenin kaldırıma saatte yirmi mil hızla düştüğü hesaplanmıştır. Şimdiyse, mermi Dünya'ya *saatte elli yedi bin altı yüz millik* hızla çarpacaktı.

– Hapı yuttuk, dedi Nicholl.

– Ölürsek, diye karşılık verdi Barbicane neredeyse dinsel bir coşkuyla, yolculuğumuzun etkisi alabildiğine genişler! Bu gizi bize Tanrı'nın kendisi açıklayacak! Öbür dünyada, ruhun bilmek için ne makineye gereksinmesi olur, ne de aygıta! Ölümsüz bilgelikle özdeş olup çıkar!

– Gerçekten de, öbür dünya Ay denen şu ufacık yıldızın bize tattırdığı acıyı giderir! diye karşılık verdi Michel Ardan.

Barbicane, yüce bir istenç karşısında boynunu eğer gibi, kollarını göğsünde kavuşturdu.

– Tanrı böyle istedi! dedi.

XX

SUSQUEHANNA'NIN ÖLÇÜMLERİ

– Ne oldu şu ölçüm, teğmen?

– Deneme sanırım sona yaklaşıyor, efendim, diye karşılık verdi Teğmen Bronsfield. Karanın bu kadar yakınında, Amerikan toprağından topu topu yüz mil açıkta bu kadar derin yer olacağı kimin aklına gelirdi?

– Gerçekten de büyük bir çukur bu, Bronsfield, dedi Yüzbaşı Blomsberry. Burada Humboldt akıntısının açtığı, Amerika kıyılarından Magellan Boğazı'na dek uzanan bir denizaltı vadisi vardır.

– Böyle büyük derinlikler telgraf tellerinin döşenmesine hiç elverişli değil, diye sürdürdü teğmen. Valentia ile Yeni Dünya arasındaki Amerikan kablosunu taşıyan engebesiz düzlük olsa çok daha iyi olurdu.

– Haklısın, Bronsfield. Peki, teğmen, izninizle şu an ne durumda olduğumuzu sorabilir miyim?

– Şu anda, yirmi bir bin beş yüz ayak boyunda halat salmış durumdayız, efendim, diye yanıtladı Bronsfield ve sondayı taşıyan mermi henüz dibe değmiş değil, çünkü öyle olsa sonda kendiliğinden yukarı çıkardı.

– Çok akıllı bir araç bu Brook aygıtı, dedi Yüzbaşı Blomsberry. Son derece kesin ölçümler yapmaya izin veriyor.

– Değdi! diye bağırdı o anda geminin burnunda işlemi denetleyen dümencilerden biri.

Yüzbaşıyla teğmen hemen adamın yanına gittiler.

– Derinlik ne? diye sordu yüzbaşı.

– Yirmi bir bin yedi yüz altmış iki ayak, diye yanıtladı teğmen bu rakamı cep defterine yazarken.

– Çok güzel, Bronsfield, dedi yüzbaşı, bu sonucu haritama işleyeyim. Sondayı güverteye çektirin. Bu da birkaç saat sürer. O arada, mühendis fırınlarını yakar, işiniz bitince yola çıkmaya hazır oluruz. Şu anda saat akşamın onu, teğmen, izninizle gidip yatayım.

– Yatın, efendim, yatın! diye karşılık verdi Teğmen Bronsfield olanca inceliğiyle.

Susquehanna'nın kaptanı alabildiğine olgun bir insandı, subaylarının alçakgönüllü bir hizmetçisiydi. Kamarasına döndü, sofracıbaşısına sonsuz teşekkürler yağdırarak şekerli su katılmış *brandy*'sinden bir kadeh yuvarladı, uşağına yaptığı yatak için teşekkürler etmeyi unutmadan uzanıp deliksiz bir uykuya daldı.

O sırada saat ondu. Aralık ayının on birinci günü olağanüstü bir geceyle sona ermek üzereydi.

Birleşik Devlet Deniz Kuvvetleri'ne bağlı beş yüz beygir gücündeki *Susquehanna* korveti, Amerika kıyılarının yaklaşık yüz mil açığında, Yeni Meksika kıyısını oluşturan yarımada boyunca, Büyük Okyanus'un derinliğini ölçüyordu.

Rüzgâr hemen hemen dinmişti. Hava katmanlarında en küçük bir kıpırtı görülmüyordu. Korvetin flaması, pruva direğinin babafingosunda, hiç kıpırdamadan aşağı sarkıyordu.

Silah Kulübü'nün en ateşli üyelerinden biri olan, yüzbaşının teyzesi, Kentucky'nin saygın tüccarlarından birinin kızıyla, bir Horschbidden'le evlenen Albay Blomsberry'nin yakın akrabası Yüzbaşı Blomsberry o tehlikeli ölçüm işini sona erdirebilmek için bundan daha uygun bir hava dileyemezdi doğrusu. Korveti Rocky Dağları üzerindeki bulutları temizleyerek ünlü merminin yolculuğunun izlenmesine izin veren o geniş fırtınayı bile duymamıştı. Her şey yolunda gidiyordu ve o, Presbiteryenlere özgü sağlam inançla, Tanrı'ya şükürler ediyordu.

Susquehanna'nın sürdürdüğü ölçümler, Hawai Adaları ile Amerika arasına çekilecek denizaltı kablosuna en uygun yerleri saptamayı amaçlıyordu.

Güçlü bir kuruluşun girişimiyle başlatılmış büyük bir tasarıydı bu. Tasarının başındaki zeki Cyrus Field, Amerikan üstün yeteneğine uygun, geniş çaplı bir girişimle, bütün Büyük Okyanus adalarını elektrik ağıyla birbirine bağlamayı bile düşünüyordu.

İlk derinlik ölçümleri *Susquehanna* korvetine verilmişti. 11 Aralığı 12'sine bağlayan gece, Washington'dan* geçen enlemin batısındaki 41° 37' boylamı ile 27° 7' kuzey boylamı arasındaydı.

Yüzbaşı Blomsberry'nin gidişinden sonra, Teğmen Bronsfield ile birkaç süvari kıç güvertede toplanmıştı. Bulutlardan sıyrılınca gözleri, bütün yarıküredeki gözlerin dikildiği Ay'a çevrilmişti. En iyi deniz dürbünleri Ay'ın yarıküresi çevresinde dönen mermiyi göremezdi, oysa yeryüzündeki bütün dürbünler milyonlarca gözün aynı anda çevrildiği parlak Ay yuvarlağına dönüktü.

– On gün önce yola çıktılar, dedi bunun üzerine Teğmen Bronsfield. Ne oldular acaba?

– Ay'a vardılar, teğmenim, diye bağırdı bir deniz subayı, ve şu anda, yeni bir ülkeye gelen her yolcunun yaptığını yapıyor, geziniyorlar!

– Siz öyle diyorsanız, kesinlikle öyledir, genç dostum, diye karşılık verdi Bronsfield gülümseyerek.

– Vardıklarına kuşku yok, diye sürdürdü başka bir subay. Mermi Ay'a dolunay olduğu gün, 5 Aralık gece yarısı varmış olmalı. Oysa şu an Aralığın 11'indeyiz, demek ki altı gün olmuş. Altı kere yirmi dört saat boyunca, ortalık karanlık da değilse, rahat rahat yerleşir insan. O gözü pek yurttaşlarımızı vadilerden birinde, Ay'daki akarsulardan birinin kıyısına yerleşmiş olarak görüyorum.

Paris'ten geçen enlemin tam 119' 55' batısında kalan boylam üzerindeydi.

Düştükten sonra yanardağ artıklarına yarı gömülmüş merminin yanı başındalar, Yüzbaşı Nicholl toprağı düzleştirme çalışmalarına başlamış bile, Başkan Barbicane cep defterine bir şeyler karalıyor, Michel Ardan'sa Ay'ın ıssız düzlüklerini uzun yaprak sigarasıyla kokutmakta...

– Evet. Evet, tastamam öyledir! diye bağırdı genç deniz subayı, komutanının betimlemesinden heyecanlanarak.

– Sanırım öyledir, diye yanıtladı kendini bu heyecana kaptırmak istemeyen Teğmen Bronsfield. Yazık ki Ay'dan dolaysız haber alamayacağız hiç.

– İyi ama teğmenim, Başkan Barbicane yazamaz mı? diye sordu genç deniz subayı.

Bu soru üzerine bir kahkaha koptu.

– Yoo, mektup demek istemiyorum, diye sürdürdü genç subay. Postayla ilgisi yok bunun.

– Postayla yoksa, telgrafla mı var? diye sordu süvarilerden biri alaycı alaycı.

– Onunla da yok, diye yanıtladı genç subay, hiç oralı olmadan. Ama Dünya'yla çizimsel yoldan iletişim kurmak çok kolaydır.

– Nasıl olacak bu?

– Long's-Peak'teki gökdürbünü aracılığıyla. Biliyorsunuz ki, Ay'ı Rocky Dağları'nın iki mil ötesine getiriyor, üzerindeki dokuz ayak çapında nesneleri görmemizi sağlıyor. Öyleyse, bizim becerikli dostlarımız şöyle dev boyutlu bir abece oluşturur, yüz tuazlık sözcükler, bir mil uzunluğunda tümceler yaratır, böylece bize haber gönderebilirler!

Hayal gücüne sınır koymaya yanaşmayan genç deniz subayı yürekten alkışlandı. Teğmen Bronsfield bunun yapılabileceğini bile kabul etti. Hatta, parabol biçiminde aynalarla ışınları bir araya toplayarak Dünya ile doğrudan bağlantı kurulabileceğini de ekledi; gerçekten de o ışınlar, tıpkı Dünya'dan bakınca Neptün gezegeninin gö-

rülmesi gibi Venüs ya da Mars'ın yüzeyi kadar açık seçik görülebilirdi. Ardından, Dünya'ya yakın gezegenlerde görülen bu parlak noktaların bize gönderilmiş işaretler olabileceklerini söyledi. Sonra da Ay'dan bu yolla haber alınabildiği gibi, ellerinde böyle uzak gözlemler yapmaya elverişli araçların bulunması koşuluyla, Ay'da yaşayanlara yeryüzünden haber gönderilebileceğini belirtti.

– Olabilir elbet, diye yanıtladı subaylardan biri ama bizi asıl ilgilendirmesi gereken mermideki yolcuların ne oldukları, ne yaptıkları olmalı. Zaten deneme başarılı olduysa ki bundan hiç kuşkum yok, tekrarlanacaktır. Columbiad hâlâ gömüldüğü yerde, Florida topraklarında duruyor. Demek ki geriye mermi ve barut sağlamak kalıyor ve Ay her tepemize gelişinde, yeni bir yolcu kümesi gönderebiliriz ona.

– J.-T. Maston'un günün birinde arkadaşlarının yanına gideceğine kuşku yok, diye yanıtladı Teğmen Bronsfield.

– Katılmama izin verilirse, onunla birlikte gitmeye hazırım, diye bağırdı genç deniz subayı.

– Ee, gönüllü eksikliği çekilmez, diye yanıtladı Bronsfield ve izin verilirse, Dünya'da yaşayanların yarısı yakında Ay'a göçer!

Susquehanna'daki subayların bu konuşması sabah bire kadar sürdü. Bu gözü pek insanların kafasından daha ne şaşırtıcı sistemlerin, ne altüst edici kuramların fışkıracağını kimsecikler bilemezdi. Barbicane'in girişiminden bu yana, görünüşe göre, Amerikalılar için olanaksız bir şey kalmamıştı. Daha şimdiden öyle bir bilim adamı yarkurulu değil, koca bir alay yollamayı düşünüyorlardı Ay kıyılarına; ayrıca yayasıyla, atlısı, topçusuyla bir ordu gönderip Ay'ı ele geçirmeyi.

Sabahın birinde, sondanın dip taraması henüz bitmemişti. Geriye on bin ayaklık bir alan kalmıştı, buysa daha birkaç saat çalışmayı gerektirirdi. Komutanın buyru-

ğu uyarınca, ocaklar yakılmıştı, basınç yükseliyordu. *Susquehanna* az sonra yola çıkabilirdi.

Tam bu sırada –sabahın bir on yedisinde– teğmen güverteden ayrılıp kamarasına çekilmeye hazırlanırken, kulağına uzak, alışılmadık bir ıslık sesi geldi.

Arkadaşlarıyla birlikte önce bunun bir buhar kaçağından geldiğini düşündüler; ama başların kaldırınca, gürültünün daha yukarıdan geldiğini saptadılar.

Ne oluyor demeye kalmadan, hışırtı korkunç bir hal aldı ve fal taşı gibi açılmış gözlerinin önünde, hızından, hava katmanlarına sürtünmesinden ötürü alev alev yanan koskoca bir mermi belirdi.

Ateş topu gittikçe büyüdü, gök gürültüsünü andıran bir sesle korvetin cıvadrasına çarpıp kırdı, kulakları sağır eden uğultuyla sulara gömüldü!

Birkaç ayak daha yakına düşse, içindeki bütün insan ve nesnelerle birlikte, *Susquehanna* da onunla birlikte batıp gidecekti.

O anda, yarı giyinmiş Yüzbaşı Blomsberry çıkageldi, bütün subayların çevresine toplaştıkları geminin burnundaki delikanlıya doğru koştu:

– İzin verin beyler, ne oldu? diye sordu.

Bunun üzerine, bir bakıma herkesin sözcülüğünü üstlenen genç subay haykırdı:

– "Onlar" geri geldi komutanım!

XXI

J.-T. MASTON ÇAĞRILIYOR

Büyük bir heyecan kapladı *Susquehanna*'yı. Subaylar da erler de atlattıkları büyük tehlikeyi, ezilip denizin dibini boylama olasılığını unutmuşlardı. O yolculuğun böyle felaketle sonuçlanmasını düşünüyorlardı. Demek ki eski ve yeni çağların bu en gözü pek girişimi onu göze alanların canına mal oluyordu.

– "Onlar" geri geldi komutanım! demişti genç subay ve hepsi ne demek istediğini anlamıştı. Kimsenin bu merminin Silah Kulübü'nün fırlattığı mermi olduğundan kuşkusu yoktu. İçindeki yolcuların yazgısına gelince, bu konuda görüşler değişikti.

– Ölmüşlerdir! diyordu biri.

– Yaşıyorlar, diye karşılık veriyordu öbürü. Su yeterince derin, düşüşün hızı kesilmiştir.

– İyi ama havasız kalmışlardır, diye sürdürüyordu beriki, dolayısıyla havasızlıktan ölmüşlerdir!

– Hayır, diri diri yanmışlardır! diye yanıtlıyordu başka biri. Havaküre'den geçerken mermi akkora dönüştü çünkü.

– Olsun! diyordu sonunda hepsi birden. Diri ya da ölü, oradan çıkarmak gerek onları!

Bu arada Yüzbaşı Blomsberry subaylarını toplamıştı, hepsinin onayıyla, tartışma açmıştı. Hemen bir karara varmak gerekiyordu. En önemlisi, mermiyi suyun yüzüne çıkarmaktı. Zor bir işti, ama olanaksız değildi. Ancak korvette bu iş için gerekli güçlü ve kesin aygıtlar yoktu. Bunun

üzerine gemiyi en yakın limana yanaştırmayı ve Silah Kulübü'ne merminin düştüğünü haber vermeyi kararlaştırdılar.

Bu karar oybirliğiyle onaylandı. Yanaşacakları limanı tartışmak zorunda kaldılar. 27. enlemde, yakın kıyıda yanaşacak liman yoktu. Daha yukarıda, Monterey Yarımadası'nın üstünde, yarımadaya adını veren büyük kent vardı. Ancak tam bir çölün kıyısına kurulmuş bu kentin iç kesimle telgraf bağlantısı yoktu, bu önemli haberi yalnız elektrik ulaştırabilirdi.

Birkaç derece yukarıda San Francisco Koyu vardı. Altın ülkesinin başkentinden Birleşik Devletler'in merkeziyle iletişim kurmak kolay olurdu. *Susquehanna*, bütün kazanlarını zorlayarak, iki güne kalmadan San Francisco Limanı'na ulaşabilirdi. Bunun üzerine gemi hemen yol koyuldu.

Ocaklar harıl harıl yakılıyordu. Hemen yola çıkabilirlerdi. Denizin dibinde hâlâ iki bin kulaç sonda vardı. Sondayı geri çekerek vakit yitirmek istemeyen Yüzbaşı Blomsberry ipi kestirmeye karar verdi.

– İpin ucunu bir şamandıraya bağlarız, dedi yüzbaşı, bu şamandıra merminin düştüğü yeri gösterir bize.

– Zaten yerimiz de belli, diye karşılık verdi Teğmen Bronsfield, 27° 7' kuzey enlemi ile 41° 37' batı boylamı üzerindeyiz.

– Peki, Bay Bronsfield, diye karşılık verdi kaptan şimdi izninizle, ipi kestirin.

Üstüne iki de direk oturtulmuş güçlü bir şamandıra salındı okyanusun yüzüne. Sonda halatının ucu buna sıkıca bağlandı, şimdi artık yalnız dalgalara ayak uyduracak şamandıra kolay kolay yer değiştiremezdi.

O sırada mühendis gelip basıncın tamam olduğunu, yola çıkabileceklerini bildirdi. Kaptan bu güzel haber için kendisine teşekkür ettirdi. Sonra kuzey-kuzeydoğuya doğru hareket buyruğunu verdi. Sarsılan korvet San Francisco Koyu'na yollandı. Saat sabahın üçüydü.

Aşılacak yüz yirmi mil *Susquehanna* gibi bir gemi için bir hiçti. Otuz altı saatte yutardı bu yolu, nitekim 14 Aralık'ta, öğleden sonra biri yirmi yedi geçe, San Francisco Koyu'ndaydı.

Deniz Kuvvetleri'ne bağlı bu geminin, böyle cıvadrası kırık, mizana direği desteklenmiş olarak son hızla limana girdiğini gören halk müthiş meraklandı. Geminin kıyıya yanaşmasını beklemek üzere büyük bir kalabalık toplandı rıhtımda.

Gemi demir attıktan sonra, Yüzbaşı Blomsberry ile Teğmen Bronsfield sekiz kürekli bir sandala inip çabucak karaya çıktılar.

Rıhtıma sıçradılar.

– Aman telgrafhane! dediler kendilerine yöneltilen binlerce soruya yanıt vermeden.

Limanda görevli subay, büyük bir meraklı kalabalığının ortasında, kendisi götürdü onları telgrafhaneye.

Kalabalık kapıda birbirini ezerken, Blomsberry ile Bronsfield içeri girdiler.

Birkaç dakika sonra şu dört yere tel çekilmişti: 1) Washington'da Denizcilik Bakanlığı'na; 2) Baltimor'daki Silah Kulübü yazmanlığına; 3) Rocky Dağları'nda, Long's-Peak'teki J.-T. Maston'a; 4) Massachusetts'teki Cambridge Gözlemevi yöneticisine.

Telgraf şöyleydi:

– 12 Aralık tarihinde, sabaha karşı saat bir on yedide, Columbiad'ın fırlattığı mermi, 20° 7' kuzey enlemi ile 41° 37' batı boylamında Büyük Okyanus'a düşmüştür. Yapılması gerekenleri bildirin, *Susquehanna* Kaptanı Blomsberry.

Beş dakika sonra, bütün San Francisco kenti biliyordu haberi. Akşam altıda, Birleşik Devletler'in çeşitli eyaletleri o büyük felaketi öğreniyordu. Gece yarısından sonra, denizaltına çekilmiş kablo aracılığıyla, bütün Avrupa o büyük Amerikan girişiminin sonucunu duyuyordu.

Bu beklenmedik sonucun bütün dünyada yarattığı etkiyi aktarmaya girişmeyeceğiz.

Telgrafı alan Denizcilik Bakanı, *Susquehanna*'ya, ocaklarını söndürmeden, San Francisco Limanı'nda beklemesini bildiren bir tel çekti. Gece ya da gündüz, her an denize açılmaya hazır olmalıydı.

Cambridge Gözlemevi olağanüstü toplandı ve bilginlere özgü serinkanlılıkla, sorunu bilimsel açıdan dinginlik içinde tartıştı.

Silah Kulübü'ndeyse bomba patladı. Bütün topçular toplanmıştı. Özellikle kulübün ikinci başkanı, saygıdeğer Wilcome, J.-T. Maston'la Belfast'tan gelen, merminin Long's-Peak'teki dev boyutlu yansıtıcıda görüldüğünü haber veren ilk telgrafı okuyordu. Bu telgraf ayrıca Ay'ın çekimine kapılan merminin Güneş Sistemi'nde uydunun uydusu haline geldiğini de bildiriyordu.

Şimdi artık bu konudaki gerçeği biliyorlardı.

J.-T. Maston'un haberini çürüten Blomsberry'nin telgrafı geldikten sonra, Silah Kulübü'nde iki cephe oluştu. Bir yanda merminin düştüğünü, dolayısıyla yolcuların geri döndüğünü kabul edenler. Öte yandaysa, Long's-Peak'in gözlemlerine güvenerek *Susquehanna* kaptanının yanıldığını öne sürenler. Bu sonuncular için, düşen mermi bir göktaşından, düşerken korvetin cıvadrasını kıran bir kuyrukluyıldızdan başka bir şey değildi. *Susquehanna* kaptanıyla subayları iyi niyetle yanılmışlardı. Bu arada, onlardan yana bir kanıt da vardı: Mermi Yerküre'ye düşmüşse, yerküreyle buluşması 27. kuzey enlemi ile –ve geçen zamanı, Dünya'nın dönüşünü hesaba katacak olursak– 41. ya da 42. batı boylamı arasında olmalıydı.

Şöyle ya da böyle, Silah Kulübü'dekilerin oybirliğiyle, Blomsberry'nin kardeşi Bilsby'nin ve Binbaşı Elphiston'un hemen San Francisco'ya gitmeleri, mermiyi okyanusun dibinden çıkarma çarelerini aramaları kararlaştırıldı.

Bu görev aşığı insanlar vakit geçirmeden yola çıktılar ve kısa bir süre sonra bütün Orta Amerika'yı kaplayacak olan demiryolu onları alıp atlı arabaların kendilerini beklediği Saint-Louis'ye götürdü.

Denizcilik Bakanı'nın, Silah Kulübü başkan yardımcısının, Cambridge Gözlemevi yöneticisinin telgrafı aldıkları anda, saygıdeğer J.-T. Maston ömrünün en büyük heyecanını, hatta az kalsın canını alacak olan ünlü topunun parçalanması sırasında bile duymadığı heyecanını yaşıyordu.

Silah Kulübü yazmanının mermi fırlatıldıktan hemen yola çıktığını ve –hemen hemen merminin hızıyla– Rocky Dağları'ndaki Long's-Peak gözlem yerine koştuğunu anımsıyorsunuz. Cambridge Gözlemevi'nin yöneticisi, bilgin J. Belfast da yanındaydı. İki dost, gözlem yerine geldikten sonra, şöyle üstünkörü yerleşmiş, bir daha dev boyutlu gökdürbünlerinin başından ayrılmamışlardı.

Gerçekten de, o dev boyutlu aletin yansıtıcıları İngilizlerin *front view* (önden görüş) dedikleri biçimde yerleştirilmişti. Bu yerleştiriliş nesnelerin tek bir yansımasını alıyor, dolayısıyla en açık görüntüyü veriyordu. Bu yüzden, J.-T. Maston ile Belfast gözlem yaparken dürbünün alt değil, üst kesimine oturuyorlardı. Buraya gerçek bir hafiflik başyapıtı olan döner merdivenle çıkıyorlardı. Oturdukları yerin altında madensel bir aynayla kaplanmış, iki yüz seksen ayak derinliğinde bir kuyu açılıyordu.

Bunun için, iki bilginin ömürleri gökdürbününün üstüne yerleştirilmiş bu dar sahanlıkta geçiyor, Ay'ı görmelerini önleyen gündüze de, geceleri onu perdeleyen bulutlara da lanet yağdırıyorlardı.

Birkaç gün bekledikten sonra, 5 Aralık gecesi dostlarını uzaya götüren taşıtı gördükleri zaman nasıl büyük bir sevinç duymuşlardı! Bu sevincin arkasından, yarım yamalak gözlemlere dayanarak, çektikleri ilk telgrafta bütün dünyaya merminin Ay'ın uydusu olduğunu, değişmeyen bir yörünge üzerinde dönüp durduğunu öne süren

yanlış bildirimi yaptıklarında çok derin bir düş kırıklığı gelmişti.

O andan beri, mermiyi bir daha görememişlerdi; Ay'ın görünmeyen yüzüne geçtiğinden, kolayca açıklanabilen bir olguydu bu. Ancak, Ay'ın görünen yüzünde yeniden belirdiğinde ateşli J.-T. Maston ile en az onun kadar sabırsız arkadaşının kapıldıkları sabırsızlığı gözünüzün önüne getirin! Gece boyu, her dakika mermiyi bir görüyor, bir gözden yitiriyorlardı! Dolayısıyla aralarında bitip tükenmez tartışmalar, şiddetli çatışmalar yaşanıyordu. Belfast merminin görünmediğini öne sürüyor, J.-T. Maston'sa "kör kör parmağım gözüne" ortada olduğunu savunuyordu.

– Şu gördüğün mermi işte! deyip duruyordu J.-T. Maston.

– Hayır, değil! diye yanıtlıyordu Belfast. Ay'daki dağların birinde çığ oluştu!

– Peki, yarın görürüz onu.

– Yoo, yarın göremeyeceğiz! Uzaya sürüklenip gitti.

– Yoo, göreceğiz!

– Hayır, göremeyeceğiz!

Aykırı sözlerin birbiri ardına yağmur gibi yağdığı bu anda, Silah Kulübü yazmanının o çok bilinen parlaması saygıdeğer Belfast'ın tepesinde sürekli bir tehlike olarak dolaşıyordu.

İkisinin yan yana yaşaması yakında olanaksızlaşacaktı; ama beklenmedik bir olay bu sonu gelmeyen tartışmaları yarıda kesti.

14-15 Aralık gecesi iki uzlaşmaz dost Ay yuvarlağını gözlemekteydiler. J.-T. Maston, her zamanki alışkanlığı uyarınca, yanı başında duran saygıdeğer Belfast'a sövüp sayıyordu. Silah Kulübü yazmanı, belki bininci kez, az önce mermiyi gördüğünü öne sürüyor, hatta lombozlardan birinde Michel Ardan'ın yüzünün belirdiğini bile ekliyordu. Öne sürdüğü kanıtları çok ürkütücü hale getirmek üzere kolunun ucundaki korkutucu çengeli sallayıp duruyordu.

Tam bu sırada, Belfast'ın uşağı belirdi sahanlıkta –sa-

at öğleden sonra ikiydi– ve eline bir telgraf tutuşturdu. *Susquehanna* kaptanından gelen telgraftı bu.

Belfast zarfı yırttı, okudu, bir çığlık attı.

– Ne oldu? dedi J.-T. Maston.

– Mermi!

– Ee?

– Dünya'ya dönmüş!

Böğürtü biçiminde başka bir çığlık yanıt verdi ona.

J.-T. Maston'a döndü. Maden korkuluktan sakınımsızca sarkan talihsiz adam koca dürbünün içinde yok olmuştu. Düşünün, iki yüz seksen ayak yukarıdan düşmek! Aklı başından giden Belfast yansıtıcının çıkışına koştu.

Neyse denin bir soluk aldı. Demir çengelini geçirmiş olan J.-T. Maston dürbünü ayıran payandalardan birinde asılı duruyordu. Korkunç çığlıklar atıyordu.

Belfast seslendi. Yardımcıları koştular. Palangalar yerleştirildi ve sakınımsız Silah Kulübü yazmanı, epey zorlukla yukarı çekildi.

Bir kaza olmadan tepedeki açıklıkta belirdi.

– Hay Allah! dedi. Ya aynayı kırsaydım!

– Parasını öderdiniz, diye karşılık verdi Belfast ciddi bir yüzle.

– Bu arada şu lanet mermi düşmüş, öyle mi? diye sordu J.-T. Maston.

– Büyük Okyanus'a!

– Hemen gidelim.

İki bilgin, bir çeyrek sonra Rocky Dağları'nın yamaçlarından aşağı iniyor, iki gün sonraysa, Silah Kulübü'ndeki arkadaşlarıyla aynı anda, yolda beş at çatlattıktan sonra, San Francisco'ya varıyorlardı.

Geldiklerini görünce, Elphiston, kardeş Blomsberry ve Bilsby yanlarına koştu.

– Ne yapalım? diye bağırdılar hep bir ağızdan.

– Mermiyi denizden çıkaralım, diye karşılık verdi J.-T. Maston, hem de hemen!

XXII

KURTARMA

Merminin sulara gömüldüğü yer biliniyordu. Ancak onu yakalayıp suyun yüzüne çıkaracak aletler henüz yoktu. Onları öncelikle tasarlamak, sonra üretmek gerekiyordu. Amerikan mühendisleri bu konuda sıkıntı çekecek insanlar değildiler. Kancalar oluşturulduktan sonra, buharın da yardımıyla, ağırlığına karşın, mermiyi yukarı kaldırmaları işten değildi; ayrıca, gömüldüğü su ağırlığını azaltıyordu.

Ancak mermiyi suyun yüzüne çıkarmak yetmiyordu. Bu işi yolcuları gözeterek yapmak gerekiyordu. Hâlâ yaşadıklarından kimsenin kuşkusu yoktu.

– Evet! diyordu özgüveni herkese bulaşan J.-T. Maston sürekli olarak. Becerikli insanlardır dostlarımız, öyle salak gibi düşmemişlerdir. Yaşıyorlar, hem de aslan gibi ama onları canlı çıkarabilmek için elimizi çabuk tutmalıyız. Yiyecek ve su sıkıntısı çekiyor olamazlar! Uzun süre yetecek kadar vardır ellerinde! Ama hava, ah hava! Yakında havaları kalmaz! Onun için hadi çabuk, iş başına!

Herkes de elini çabuk tutuyordu zaten. *Susquehanna* yeni görevine uygun hale getiriliyordu. Güçlü makineleri mermiyi çekecek zincirleri yedeğe alacak biçimde ayarlandı. Alüminyumdan yapılmış mermi, benzer koşullarda yukarı çekilmiş okyanus altındaki kablodan çok daha hafifti, yaklaşık bin kiloydu. Tek zorluk, kaygan çeperinin kanca takmayı güçleştirdiği sivri uçlu silindir biçimindeki mermiyi tutup yukarı çekmekteydi.

Hemen San Francisco'ya koşmuş olan Mühendis Murchison, bu amaçla, güçlü pençelerinin arasına aldıktan sonra bir daha bırakmayacak, kendi kendine çalışan kocaman kancalar yerleştirdi gemiye. Ayrıca, dalgıçların deniz dibini tanımalarına izin verecek denizaltı giysileri de hazırlattı. Bunun dışında, *Susquehanna*'ya, alabildiğine ustaca tasarlanmış, sıkıştırılmış hava dolu aygıtlar yükledi. Bunlar, sağında solunda küçük lombozlar bulunan, kimi bölümlerine alınan suyun çok derinlere dalmalarına izin verdiği gerçek odalardı. Bu aygıtlardan San Francisco'da vardı, denizin altında mendirek kurmakta kullanılmışlardı. Bu da bir şanstı elbet, çünkü yeniden yapılmaları zaman alırdı.

Ancak, aygıtların kusursuzluğuna, bunları kullanacak bilginlerin ustalığına karşın, işlemin başarıyla sonuçlanması kesin değildi. Suyun yirmi bin ayak dibine gömülmüş o mermiyi tutup çıkarmak gerektiğine göre, kim bilir ne kadar çok terslik çıkabilirdi? Ayrıca, mermi suyun yüzüne çıkarılsa bile, yolcular yirmi bin ayak derinliğindeki suyun bile yumuşatamadığı o korkunç çarpmaya nasıl dayanabilmişlerdi acaba?

Sözün kısası, çok hızlı hareket etmek gerekiyordu. J.-T. Maston işçilerini gece gündüz sıkıştırıyordu. Üstelik yiğit dostların ne durumda olduklarını görmek üzere, kendisi de her an sırtına bir dalgıç giysisi geçirmeye hazırdı.

Bununla birlikte, çeşitli aygıtların yapımında gösterilen bütün eli çabukluğa, Birleşik Devletler'in Silah Kulübü'ne sağladığı hatır sayılır para yardımına karşın, beş gün, beş yüzyıl gibi geçmişti! O beş gün boyunca kamuoyunun heyecanı son kertesine varmıştı. Dünyanın dört bir yanına elektrik telleriyle, telefon telleriyle telgraflar, haberler yağıyordu. Barbicane'in, Nicholl ile Michel Ardan'ın kurtarılması uluslararası bir iş olup çıkmıştı. Silah Kulübü'nün gerekli kaynağı bulmasına yardım etmiş olan bütün halklar yolcuların esenliğe kavuşturulmasıyla yakından ilgiliydi.

Sonunda yedeğe alma işinde kullanılacak zincirler, hava basınçlı odacıklar, kendi başına çalışan kancalar yüklendi *Susquehanna*'ya. J.-T. Maston, Mühendis Murchison, Silah Kulübü'nün seçilmiş üyeleri çoktan kamaralarına yerleşmişlerdi. Tek yapılacak iş, yola koyulmaktı.

21 Aralık'ta, akşam sekizde, sakin bir denizde, kuzeydoğudan esen hafif bir rüzgâr altında, epey keskin bir soğukta korvet yola çıktı. Bütün San Francisco halkı, heyecan içinde, çıt çıkarmadan rıhtımlara koşmuştu; "Yaşa, var ol" seslerini geminin dönüşüne saklıyordu.

Buhar sonuna dek açıldı, pervaneler *Susquehanna*'yı hızla körfezin dışına taşıdı.

Gemide subaylar, denizci erler, yolcular arasında geçen konuşmaları aktarmaya gerek yok. Bütün bu insanların kafasında tek bir düşünce vardı. Bütün yürekler aynı heyecanla çarpıyordu. Yardımlarına koşulurken, Başkan Barbicane'le arkadaşları ne yapıyorlardı acaba? Özgürlüğe kavuşmak üzere herhangi bir gözü kara eyleme girişecek durumda mıydılar? Kimse bunu yanıtlayacak durumda değildi. İşin doğrusu, elleri kolları bağlıydı! Okyanusun yaklaşık iki mil dibine çakılmış olan o madensel zindan, mahkumlarının bütün çabalarına meydan okuyordu.

23 Aralık'ta, sabah sekizde, hızlı bir yolculuktan sonra, *Susquehanna*'nın felaket yerine ulaşması gerekiyordu. Yerin tam olarak saptanması öğleye kadar sürdü. Sonda ipinin bağlandığı şamandıra henüz görülememişti.

Öğleyin, Kaptan Blomsberry, gözlemi denetleyen subaylarının da yardımıyla, Silah Kulübü temsilcilerinin önünde, işe son noktayı koydu. Bunun üzerine bütün yürekler daraldı. Konumu belirlendikten sonra, *Susquehanna*, merminin dalgalara gömüldüğü yerin birkaç dakika ötesinde, batıda bulunuyordu.

Bunun üzerine geminin burnu tam o noktaya çevrildi.

On iki kırk yedide, şamandıra görüldü, sapasağlamdı ve pek sürüklenmemişti.

– Bulduk sonunda! diye bağırdı J.-T. Maston.

– Başlayalım mı? diye sordu Kaptan Blomsberry.

– Bir saniye bile yitirmeden, diye yanıtladı J.-T. Maston.

Korvetin kıpırdamadan yerinde durabilmesi için bütün önlemler alındı.

Mühendis Murchison, önce, merminin deniz dibindeki konumunu tam olarak saptamak istedi. Bu iş için hazırlanmış aygıtlara hava dolduruldu. Bu aygıtların çekilip çevrilmesi de birtakım tehlikeler taşıyordu, çünkü suyun yüzeyinden yirmi bin ayak aşağıda, çok büyük basınç altında, onlar da çok korkunç sonuçlar doğuracak kazalara uğrayabilirlerdi.

Dibe iniş öğleden sonra bir yirmi beşte başladı. Depolarına su dolduran odacık okyanusa dalıp gözden yitti.

Gemideki subaylarla erlerin yürekleri şimdi artık mermide kapalı kalmış olanlarla denizaltı aygıtındakiler için eşit oranda çarpıyordu. Denizaltı aygıtında bulunanlarsa kendi canlarını çoktan unutmuş, lombozların camlarına yapışmış, arasından geçtikleri su katmanlarını dikkatle gözlüyorlardı.

İniş çabuk oldu. Saat ikiyi on yedi geçe, J.-T. Maston ve arkadaşları Büyük Okyanus'un dibine ulaştılar. Ama hiçbir şey göremediler, tek bir hayvan ve bitki örtüsünün bulunmadığı ıssız bir çöl vardı yalnız karşılarında. Güçlü yansıtıcılar takılmış lambalarının ışığında o karanlık su katmanlarını geniş bir açı içinde görebiliyorlardı ama mermi görünürde yoktu.

Bu gözü pek dalgıçların sabırsızlığını anlatmak olanaksızdır. Aygıtlarıyla korvet arasında elektrik bağlantısı vardı, gerekli işareti verdiler ve *Susquehanna*, tabandan birkaç metre yukarıda sallanan odacıklarını bir millik alanda dolaştırdı.

Böylece denizin altındaki bütün düzlüğü dolaştılar, her saniye yüreklerini ağızlarına getiren görsel yanılsamalara kapıldılar. Şurada bir kaya, ötede dipteki bir yük-

seklik yana yakıla aradıkları mermi gibi geliyordu onlara; ama az sonra yanıldıklarını anlayıp umutsuzluğa kapılıyorlardı.

– İyi ama neredeler? Neredeler? diye bağırıyordu J.-T. Maston.

Zavallı adamcağız, avazı çıktığınca Barbicane'e, Nicholl'a, Michel Ardan'a sesleniyordu, sanki o talihsiz insanlar şu kurşun geçirmez ortamda kendisini işitebilir ve karşılık verebilirmiş gibi!

Aygıtın kirlenen havası onları yukarı çıkmaya zorlayana dek sürdü araştırmalar.

Dibin taranması akşam saat altıda yeniden başladı, gece yarısından önce bitirildi.

– Yarın artık, dedi J.-T. Maston korvete ayak basarken.

– Tamam, diye karşılık verdi Kaptan Blomsberry.

– Bu sefer başka bir yerde...

– Tamam.

J.-T. Maston'un başarıdan hâlâ kuşkusu yoktu, ilk saatlerin coşkusunu yitirmiş arkadaşlarıysa girişikleri işin zorluğunu görmeye başlamışlardı. San Francisco'da çok kolay gözüken şey, burada, okyanusun ortasında, hemen hemen olanaksız duruyordu. Başarı olasılığı büyük oranda azalıyor, mermiyi bulmak artık rastlantıya kalıyordu.

Ertesi gün, 24 Aralık'ta, bir önceki günün yorgunluğuna karşın, arama işlemi yeniden başladı. Korvet birkaç dakika batıya doğru yol aldı ve hava doldurulan aygıt aynı araştırmacıları yeniden Büyük Okyanus'un dibine indirdi.

Bütün gün bu sonuçsuz araştırmalarla geçti. Deniz yatağı yine bomboştu. 25 Aralık günü hiçbir sonuç vermedi. 26 Aralık da öyle.

Umut kırıcıydı bu. Yirmi altı gündür mermide kapalı duran talihsiz insanları düşünüyorlardı! Düşüşün tehlikelerinden kurtulmuş olsalar bile, belki de şu anda havasızlığın ilk belirtileriyle burun burunaydılar! Hava tükeni-

yor, onunla birlikte cesaret de, yürek gücü de uçup gidiyordu besbelli!

– Hava bitebilir, diye karşılık veriyordu hep J.-T. Maston, yürek gücüyse hiçbir zaman tükenmez!

28 Aralık'ta, iki yeni araştırma gününden sonra, bütün umutlar yitirilmişti. Mermi, denizin sonsuzluğu içinde bir atoma dönüşmüştü! Onu bulmaktan umut kesmek gerekiyordu.

J.-T. Maston'sa geri dönme sözünü bile duymak istemiyordu. En azından dostlarının mezarını görmeden oradan ayrılmaya yanaşmıyordu. Ama Kaptan Blomsberry daha fazla üsteleyemezdi, saygıdeğer yazmanın isteklerine aldırmadan, sonunda dönüş buyruğunu vermek zorunda kaldı.

29 Aralık'ta, *Susquehanna*, burnunu kuzeydoğuya çevirip San Francisco Körfezi'ne doğru yola çıktı.

Saat sabahın sekiziydi. Korvet, bir bakıma istemeye istemeye, yarım yolla ilerlerken, pruva direğinin babafingosuna tünemiş olan deniz eri ansızın bağırdı:

– Yandan bize doğru bir şamandıra geliyor rüzgârla!

Subaylar başlarını söylenen yöne çevirdiler. Dürbünle bakınca, haber verilen şamandıranın gerçekten de körfez ya da koyların girişini belli etmek üzere bırakılan şamandıralardan biri olduğunu gördüler. Ancak işin garibi, ilginç bir ayrıntı göze çarpıyor, sivri ucundan beş altı ayak yukarıda küçük bir bayrak sallanıyordu esen yelle. Ve şamandıra, gümüşten yapılmış gibi, güneşin altında pırıl pırıl parlıyordu.

Kaptan Blomsberry, J.-T. Maston, Silah Kulübü temsilcileri kaptan köprüsüne fırlamışlar, esen yelin keyfine göre dalgalar üzerinde sallanan nesneye bakıyorlardı.

Hepsi büyük bir merakla, hiç ses çıkarmadan bakıyordu. Hiçbiri aklından geçeni dile getirmeyi göze alamıyordu.

Korvet nesneye, nesnenin iki-üç yüz metre ötesine yanaştı.

Güvertedekileri büyük bir heyecan kapladı.

Sallanan Amerikan bayrağıydı!

İşte o anda, gerçek bir uluma işitildi. Yiğit J.-T. Maston kütük gibi devrilmişti. Sağ kolunun yerine bir kanca takıldığını, kafasına da kauçuğa benzer bir tas geçirildiğini unutmuş, güm diye yere çakılmıştı.

Hemen başına toplanıldı. Ayağa kaldırıldı. Ayıltıldı. Peki, ağzından çıkan ilk sözler ne oldu dersiniz?

– Ah, ne hayvan sürüsüyüz! Ne sersemiz! Ne budalayız!

– Ne var, ne oldu? diye bağrışıyordu çevresindekiler.

– Ne mi var?..

– Söyleyin ama!

– Olan şu, sersemler, diye gürledi korkunç yazman, merminin ağırlığı topu topu dokuz yüz kilo!

– Ee, peki?

– Pekisi, yirmi sekiz fıçı genişliğinde, başka bir deyişle, yirmi sekiz kilo ağırlığındaki şeyi taşır, dolayısıyla *yüzüyor*!

Ah saygıdeğer adam ah, nasıl da bastıra bastıra söylüyordu bu "*yüzüyor*"u! Ve işin doğrusu da buydu! Evet, hepsi, şu bilginlerin hepsi, kendine özgü hafifliğinden ötürü merminin, okyanusun dibini boyladıktan sonra, doğal olarak suyun yüzüne çıktığını unutmuşlardı! Ve şimdi, dalgaların keyfine bağlı olarak, sakin sakin yüzüyordu... Denize sandallar indirilmiş, J.-T. Maston'la arkadaşları içlerine doluşmuştu. Heyecan doruktaydı. Sandallar mermiye doğru yol alırken, yürekler güm güm atıyordu. Ne vardı acaba içinde? Ölüler mi, diriler mi? Elbette diriler! Barbicane'le iki arkadaşı, şu bayrağı çektikten sonra, can vermedilerse kuşkusuz!

Derin bir sessizlik egemendi teknelere. Hepsi soluk soluğaydı. Gözler bir şey göremez olmuştu. Merminin lombozlarından biri açıktı. Çerçeve içinde kalmış birkaç cam parçası kırıldığını gösteriyordu. Bu lomboz dalgalardan şöyle beş adım yukarıdaydı.

Teknelerden biri, J.-T. Maston'un bulunduğu mermiye yanaştı. J.-T. Maston kırık cama koştu...

Tam o anda açık seçik, sevinçli bir ses, Michel Ardan'ın kazanılmış bir yengiyi haber veren sesi duyuldu:

– Hapı yuttun, Barbicane, hapı yuttun!

Barbicane, Michel Ardan ve Nicholl domino oynuyorlardı.

XXIII

BİTİRMEK ÜZERE

Üç yolcunun yola çıkarken ne büyük bir coşkuyla uğurlandıklarını anımsıyorsunuz. Yolculuklarının başında Eski ve Yeni Dünya'da böylesine büyük bir heyecan yaratan bu insanlar dönüşlerinde kim bilir nasıl coşkuyla karşılanacaklardı? Florida kıyılarına toplanan milyonlarca izleyici kim bilir nasıl koşacaktı bu sıra dışı serüvencileri karşılamaya? Dünyanın dört bir yanından Amerikan kıyılarına akmış olan o yabancı insanlar Barbicane'i, Nicholl'u, Michel Ardan'ı görmeden oradan ayrılır mıydı? Elbette hayır, halkın ateşli tutkusu o büyük girişime denk olmalıydı. Yerküre'den ayrılmış insanlar Dünya'ya dönüşlerinde, yeryüzüne inen Hazreti Eliyyah gibi karşılanmalıydılar! Herkesin istediği onları önce görmek, sonra seslerini işitmekti.

Birleşik Devletler'de yaşayanların hemen hepsinin bu dileği hızla yerine getirilmeliydi.

Daha sonra Baltimore'a gelen Barbicane, Michel Ardan, Nicholl ve Silah Kulübü temsilcileri anlatılmaz bir coşkuyla karşılandı. Başkan Barbicane'in yolculuk sırasında tuttuğu notlar gazetelere dağıtılmaya hazırdı. *New York Herald* bunları henüz bilinmeyen ama epey yüksek olması gereken bir miktara satın aldı. Nitekim *Ay'a Yolculuk*'un yayını sırasında, gazetenin basımı beş milyona çıktı. Yolcuların dünyaya dönüşlerinden üç gün sonra, gezilerinin en küçük ayrıntısı herkesçe biliniyordu. Geriye, bu olağanüstü girişimin kahramanlarını tanımak kalıyordu.

Barbicane'le dostlarının Ay'ın çevresinde yaptıkları keşifler Dünya'nın bu uydusuyla ilgili çeşitli kuramların denetlenmesine izin vermişti. Bu bilginler her şeyi *kendi gözleriyle*, hem de olağanüstü koşullarda gözlemişlerdi. Şimdi artık, bu yıldızın oluşumu, kökeni, orada yaşanıp yaşanamayacağı konusunda hangi sistemlerin kabul edilmesi, hangilerin çöpe atılması gerektiği biliniyordu. Geçmişin, şimdiki zamanın, geleceğin en son gizlerini teslim etmişlerdi. Ay'daki en garip oluşumlardan biriyle, Tycho'yla ilgili kırk kilometreden daha yakından yapılmış şu bilinçli gözlemler konusunda ne söylenebilirdi ki? Bakışları Platon Buzyalağı'nın derinliklerinde dolaşmış şu bilginlere kim ne diyebilirdi? Girişimlerindeki rastlantılarının Ay'ın görünmeyen, o güne dek insan gözünün görmediği yüzüne sürüklediği bu gözünü budaktan esirgemeyen insanlara kim karşı çıkabilirdi? Şimdi artık Ay'la ilgili bilime sınır çizme, Cuvier'in bulunmuş herhangi fosile bu şunun iskeletidir deyişi gibi: Ay şudur, Dünya'dan önce yaşanabilen bir yer olmuştur ve orada yaşanmıştır! Ay budur, şimdi artık canlı varlıkların yaşayamayacağı bir yerdir, deme hakkı onlarındı.

Silah Kulübü, en ünlü üyesiyle arkadaşlarının geri dönüşünü kutlamak üzere bir şölen düzenlemeyi düşündü ama elde ettikleri zafere, Amerikan halkına yakışan ve bütün Birleşik Devletler yurttaşlarının katılabileceği bir şölen.

Bütün eyaletlerdeki demiryollarının başlangıç noktaları birbirlerine bağlandı. Sonra garlarda, aynı bayraklarla süslenen, aynı süslerle bezenen aynı görüntüler oluşturuldu. Birbiri ardından hesaplanmış belli saatlerde, saniyeleri gösteren elektrikli saatlere bakılarak, insanlar şölen masalarına çağrıldı.

5 Ocak'la 9 Ocak arasında, dört gün, Birleşik Devletler'de, Pazar günüymüş gibi bütün trenler durduruldu, demiryolları boş kaldı.

Yalnız onursal bir vagonu çeken çok hızlı bir lokomotifin Birleşik Devletler demiryollarında dolaşmaya hakkı oldu bu günlerde.

Bir makinistle bir makine ustasının bindiği lokomotif büyük bir çalımla saygıdeğer J.-T. Maston'u, Silah Kulübü'nün yazmanını taşıyordu.

Vagonsa Barbicane'e, Nicholl'a ve Michel Ardan'a ayrılmıştı.

Makinistin öttürdüğü düdüğün ve Amerikan diline özgü bütün "yaşa, var ol" seslerinin ardından tren Baltimore'dan ayrıldı. Saatte seksen kilometre hızla gidiyordu. Ancak bizim üç kahramanı Columbiad'ın ağzından çıkışta uzaya taşıyanın yanında, bu hız neydi ki?

Böylece, bir kentte öbürüne gittiler, masalara oturmuş, onlar geçerken alkışlayan, aynı "yaşa, var ol" haykırışlarıyla karşılayan kalabalıklarla karşılaştılar. Birleşik Devletler'in batısından başlayıp Pennsylvania'yı, Connecticut'ı, Massachusetts'u, Vermont'u, Maine'i, New-Brunswick'i geçtiler; New York, Ohio, Michigan, Wisconcin üzerinden kuzeyi ve batıyı dolaştılar; sonra güneye, Illinois'e, Missouri'ye, Arkansas'a, Texas'a, Louisiana'ya indiler; ardından Géorgie ve Carolines'a doğru çıktılar; merkezdeki Tennessee'yi, Kentucky'yi, Virginia'yı, Indiana'yı ziyaret ettiler ve Washington'un ardından, Baltimore'a döndüler ve dört gün boyunca, bütün Amerika Birleşik Devletleri'nin, tek bir masa başına geçip dev boyutlu bir şölenle, aynı anda, kendilerini alkışladığını sandılar!

Söylencenin yarı ilah katına çıkaracağı bu üç kahramana yakışan bir kutsamaydı doğrusu bu.

Peki, gezi günlüklerinde benzeri bulunmayan bu yolculuk somut bir sonuç da doğuracak mıydı acaba? Ay'la dolaysız bağlantı kurulacak mıydı acaba? İnsanları alıp Güneş Sistemi'ne taşıyacak bir hizmet başlatılacak mıydı? Bir gezegenden öbürüne, Jüpiter'den Merkür'e, daha

sonra da bir yıldızdan öbürüne, Kutupyıldızı'ndan Akyıldız'a gidilecek miydi? Herhangi bir ulaşım biçimi gökyüzünü dolduran o sayısız güneşi dolaşmaya izin verecek miydi?

Kimse bu soruları yanıtlayamazdı. Ancak Anglosaksonların gözü pek becerikliliği göz önünde bulundurulacak olursa, Amerikalıların Başkan Barbicane'in girişiminden çıkar sağlamaya çalışmalarına kimsecikler şaşmayacaktır.

Nitekim yolcuların dönüşünden bir süre sonra, kamuoyu *Yıldızlararası Ulaşım Ulusal Derneği* adını taşıyan, biner dolarlık yüz bin hisseye bölünmüş bir *sınırlı sorumlu kuruluşun* duyurularını okudu büyük bir saygıyla. Başkan, Barbicane; asbaşkan, Yüzbaşı Nicholl; yazman, J.-T. Maston; etkinlik yönetmeni, Michel Ardan.

Ve Amerikan mizacına uygun olarak, her şeyi önceden kestirmek, iflası bile öngörmek üzere, saygıdeğer Harry Troloppe görevli yargıç, Francis Dayton da sendika üyesi olarak daha başından atanmışlardı!

Jules Verne

(1828, Fransa – 1905, Fransa)

Fransız roman yazarı. Bir avukatın oğlu olan Verne, 1847 ile 1849 yılları arasında Paris'te hukuk okudu. Önce devlet memuru, ardından da Amiens'te Belediye Meclisi üyesi oldu. 1857'de Honorine de Vione'yle evlenen Verne, yaşamının bu döneminde sık sık İngiltere'ye gidip geldi. Bu, aynı zamanda başına her tür kazanın geldiği bir dönemdi; hayatının sonuna kadar topal kalmasına neden olacak deli yeğeni onu ayağından vurdu ve arka arkaya birçok yüz felci geçirdi. Yine de yaşamında olup biten güzel şeyler, hiçbir zaman içindeki umudu söndürmedi. İlk yazılı ürünleri arasında komedyalar ve librettolar vardı; dünya çapındaki ününün dayandığı fantastik yapıtları ise hayatının daha geç bir dönemine denk gelir. Yaşamının en yaratıcı yıllarında arka arkaya yazdığı *Balonla Beş Hafta* (1863), *Dünyanın Merkezine Yolculuk* (1864) ve *Ay'a Yolculuk* (1865) yazarın aynı zamanda en çok tanınan yapıtları aldu. Yine de Jules Verne'i dünya çapında büyük bir isim yapan 1873'te yazdığı *80 Günde Dünya Gezisi* oldu. Jules Verne, bilimin ilerlemesinin insanlığın ilerlemesi demek olacağına sonsuz bir inanç bes-

liyordu. Özellikle "yolculuk" kavramının yeniden şekillenmesi onu her zaman heyecanlandırıyordu. Buna karşın bilimsel ilerlemenin tehlikeler yaratabileceğini de görüyordu ve *Kaptan Grant'ın Çocukları* (1867), *Denizler Altında 20.000 Fersah* (1869) ve *Esrarlı Ada* (1874) bu kuşkulu bakış açısının açıkça görüldüğü yapıtlardan bazılarıdır.

Romanlarının kazandığı büyük başarı Jules Verne'i zengin bir adam yaptı. 1876'da aldığı büyük bir yatla Avrupa'nın çevresini dolaştı.

Sürükleyici ve eğlenceli anlatımıyla Jules Verne romanları, kuşaklar boyu, küçükler için olduğu kadar büyükler için de bir okuma zevki olmuştur.